

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

<https://archive.org/details/magyariparmuvesz07kami>

A KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁS.

PÁRKÁNY ALKONYA — ez volt az első benyomásunk, a mikor végigsétáltunk az iparművészeti kiállítás bútorai közt. Nyomon érte egy másik: íme, a nemes és szép fa-anyag most már erőteljes szóhoz jut, a tervezők merik immár nagy felületben, minden tagolás nélkül is mutogatni. Valamikor azt mondták volna erre, hogy üres és sivár az a szekrény és ágyoldal, a melyen fél vagy egész négyzetméternyi fatáblát látni minden cifraság, sőt intarzia nélkül s a hol csak a fa sima szövédéke látszik a pác vagy politura enyhe rétege alatt. Ez is az idők jele s az asztalosmesterek, a nélkül, hogy sejténék, ugyanazt az új érzést tükrözik, amit a modern költők, a midőn hirtelenül felfedezték, hogy a nyelv is valami és érdemes azt a maga kedvéért a maga tiszta szépségeiben mutogatni. A fa megmunkálói a fa megbecsülőivé lettek s örömmel mutogatják materiálisukat. Sőt szedik-hozzák mindenfelől, messzi tengerentúli országokból is. A közönség, a mely a szimpla diót és fenyőt és tölgyet örökölte szüleitől, meglepetve olvassa a katalógusban az olyan neveket, mint *majaqua* és *szagúna*, a melyek mögött inkább sejtene az ember egy indiai istent, mintsem fát. Meg kell majd szoknunk ezeket is, mint a hogy szépen beleolvadt nyelvkincsünkbe a mahagóni és paliszander. Mert valószínű, hogy ez a faválogatás még eltart egy ideig s talán lesznek ennek kinövései is, de egy célra még is jó. Arra tudniillik, hogy a tervezők és a megmunkálók kénytelen-kelletlen megösmarkednek minden célszerűen felhasználható anyaggal. Az iparművészetben az anyag szüli az eszmét vagy, a mi e téren egy és ugyanaz: a formát.

A ki tehát szenvedélyes faismerő, abban már halkán megszólal az igazi faidomító is, azaz a céltudatos és szabadon sáfárkodó művész. Ne ijedjünk tehát meg asztalosaink indiai és amerikai importjain, megvan ennek is a maga jó oldala.

A fa ezidén feltűnő makacsul ragaszkodó házastársat kapott az ércben. Soha nálunk még annyira nem házасították össze ezt a két anyagot, mint ezidén. Az érc eddig többnyire pozitíve körülírt szerepet játszott a bútoron: díszítette a kulcslyuk környékét, vagy pánt gyanánt szolgált, a melyen az ajtó ki- s befordul. Szóval: jelölte a fontos használati, sokszor koptatott pontot; olyan volt, mint az írás mondataiban a vessző, meg a pont, a melyek széjjelválasztják egymástól a mondatokat: itt a faltól az ajtót. Most feltűnő sűrűn ereszkedik le az érc a lábak alá. A székláb ércpapucsot kap, a szekrény ércszalagon áll, az asztal finom mahagóniját gondosan megvédi az asztalos a láb nyomaitól azzal, hogy ércel borítja az asztalláb trottoirját. Sőt íme: fényes ércnyakravalót kaptak egyes darabokon a faoszlopok is. Nem is szerényen megvonuló patinás ércet, hanem hangos beszédűt, fehérét és csillogót. Ezzel a témával előbb-utóbb számolni kell. Lesznek orthodoxok, a kik a fém e feltűnő szereplését elítélik. Mi azt hisszük, hogy legjobb egyelőre carte blanche adni a tervezőknek s megvárni, hogy kiforr-e ez a gondolat.

De térjünk vissza első benyomásunkhoz: a párkány alkonyához. Ha szigorúan elvi álláspontot foglalunk el, örülnünk kell a dolgok ily alakulásának, mert hisz ma már mindenki tudja, hogy a párkány nem magyar gondolat. Még az átvett stílusokból is kidobták nálunk, példa rá Eperjesnek egy egész utcasora és minden magyar népies építkezés. Nem valószínű azonban, hogy a tervezőket itt ez a szem-

pont vezette. A párkányt azóta kezdték leszorítani az asztalosok, a mióta Ruskin, Morris, Van de Velde tanításai révén nyilvánvalóvá lett, hogy bútór és ház kétféle dolog s hogy kőből, téglából vagy fából építeni szintén kétféle feladat. A párkány vízelhárító feladatáról behatóan értekezett Walter Crane s bebizonyította, hogy igazában ott szükséges, a hol valamit védeni kell az időjárás ellen. Ezen a nyomon indultak az iparművészek, s ez a tanítás lassankint vérré válik a mi mestereinkben is. Természetes, hogy olykor megmarad ez a kölcsönvett tag dísznek, mint a hogy itt is látjuk. De szerepe szűkül. Egyszerűen klasszikus citátum.

Mindezeket általános megjegyzéseként közöltük. De az egyes szobák külön-külön is nem egy tanulással szolgálnak. Így mindjárt az első, a mely *Thék* Endre gyárában készült s a terve is onnan való. Büszke mahagóni-ebédlő, a melyen rögtön feltűnik a vízszintes tagoltság iránt érzett előszeretet. Fényes ércszalagok tagolják a pohárszék emeleit, sőt szinte külön alkatrészekre bontják. A legfeltűnőbb azonban a vasalás nagy szerepe. Az ezüsfényű érc nemcsak szalagok módjára díszíti a veres fát, hanem a legnagyobb bútordaraboknak is keretet ad. Ha ezt az ebédlőt egy tűzvész elpusztítaná: csak ki kellene tölteni mahagóni-lapokkal a megmaradt fém-vázat, hogy az eredeti berendezés ismét előálljon. A nagyobb darabokon tehát a fémanyag szabja meg a bútor arcélét, körvonalait, ez határozza meg a tömeghatást, még pedig szigorú egyenes vonalban. Ám a székeken modern lendülés látszik: a fa itt mint könnyen idomítható anyag jelentkezik. A közönség itt találja még a már említett ércel burkolt oszlopocskákat is.

Merő más ötletből indult ki szomszédja: *Vas Béla*, a ki egy ebédlőt és egy női hálószobát tervezett (az előbbinek asztalosmunkája *Lindner Manó* és fia, a kárpitosmunka *Breuer Mór* műve; az utóbbit *Simay Lajos* készítette, a kárpitosmunka

Groszman Ármintól való.) *Thék* ebédlője reprezentatív, asztala felett nem egy súlyos pohárköszöntő fog elhangzani. *Vasé* intimebb, családiasabb, bizonyos befelé érvényesülő gazdagságot feltételez. Itt is, mint a legtöbb kiállított bútoron, az egyenes vonal a döntő. Már itt találkozunk a nagy famezőkkel, a melyek oly döntő jellemvonást adnak majd a legtöbb kiállított intérieurnek. A pohárszék és fiókos szekrény szigoruan zárkózott darabok, csak az előbbi mutatja egy sor négyzetes kristályüveg-ablakon át az edények legdíszesebbjeit. A zárkózott fatest itt egyetlen, organikus darab, a fasíkon fönt dombormű faragás vonul hosszú szalagban végig, vagy lezárja a keskenyebb tagokat: megannyi homlok a bútor arculatán. Előnyére válik, hogy a dombormű nem válik el külön betétként a famezőktől, hanem szorosan egy darab vele, akár a galy, a melyet virágbokréta koronáz. A faragás motivuma a pávatoll szeme, szolidan s épen nem kirívóan előadva, ugyanabban a komoly és előkelő színben, mint a bútor többi része. Azt is dicsérettel emeljük ki, hogy ez a nagy ornamentszalag nincs mereven, egyenes vonallal elhatárolva a famezőktől: belebelenyúlik s ezzel még szerveesebben olvad össze vele. Az asztal, mint a legtöbb itt látható, ötlábú, azaz a teherviselő központi erős lábon kívül van négy egyensúlytartó vékonyabb láb is. Formájában kecses a nagy álló óra. Ez úgy látszik kedvelt darabja most az intérieuröknek: az óra fontossá lett s nem egyszerű falidísz többé, hanem feltűnő, igazi bútordarab. *Time is money*. A gondolat korszerű s alkalmat ad arra, hogy egy kecses kisebb bútordarab élénkítse a szobát sugár formájával. De vajjon célszerű-e az órát egyben fiókos szekrénynek is használni? Azok, a kiknek nemcsak az idő, de a hely is pénz, bizonyára igennel válaszolnak. De mit szól a jól temperált ingaóra ahhoz, hogy alsó fiókját folyton kihúzzák meg betologatják? Nem fog-e ijedtében megállani? Pláne, ha ilyen

karcsú lábakon méri az időt. Még néhány fiókos óra van a kiállításon. Jó volna kipróbálni, nem zavarja-e jártukat a fiók használata.

Vas Béla női hálószobája az első percben empire-gondolatokat költöget bennünk: feltűnően sovány babérfonat a díszítő elem. Ez már egykor körülövezte a nagy N-t Napóleon tapétáin, székein, szekrényeiben. Itt megnyúltabbá lett s oválissá változott. S lám, egyúttal döntő forma-motivummá is. A kivágások oválisak. Az ágyvégződés is oválisak. A széktámla puha szövettel kibélelt ovális keret. Sőt az asztalka is ovális. Látnivaló, hogy minden ennek a formájában értelmében tervelődött. Nem oly szabad munka, mint az előbbi. A motivum ily gyakori ismétlés ellenére sem hat, mert nem eléggé frappáns. Jóval egyszerűbb motivum például *Undi* Mariskáé, az ő kis magyaros gyermekszobájában. Itt a tömzsi lóherelevél-formájú kivágás a maga egyszerűségében is kellemes, akárhány darabon ismétlődik. Mert itt új, azonfelül bizonyos darabokon ez a kivágás határozott szükségnek felel meg: a hordható holmin, a milyen egy zsámoly vagy pad. A gyermek egyenest ennél az ornamentumnál fogva viszi zsámolyát ide-oda. A praktikus elemből így lehet egyben díszítő elemet formálni. E kedves kis szobát különben ismertette e folyóirat, csak annyit teszünk még hozzá, hogy az asztalosmunkát *Morent* János és *Petrik* József, a függönyök himzését *Undi* S. Karla és Jolán, a párnákat *Kiss* Erzsike és *Undi* S. M., a lámpákat és vasalást *Ludvig* Ede, az üvegezést *Róth* Miksa készítette.

Undi Mariska népies motivumokat használt fel. Ettől a falutól nincs messze a város, még pedig nagynénéink városa, a melyet itt *Steinbach* Gábor biedermeier-stílusú szalonja képvisel. Csakugyan az ötvenes évek levegője ül e darabokon: a forradalmak lezajlottak s polgári méltósággal, halkán folyik itt a beszélgetés a jó nagyhercegről, a ki megadta a gon-

dolatszabadságot. Semmi nyakas egyenesség a bútorokon: az asztal kerek, a székek vonalai hajlongnak. Halk violaszín a szövet is. Szerényen díszít néhány antik aranyozású fém-füzérke egy-egy tagot. Csak a levendula-illat hiányzik. Mi kissé kulturhistóriai hangulatba jutunk. Ez más világ, mint a mienk.

Azután csupa modern ember jön; az a vékony installációs fal, a mely *Steinbach* szobáját *Bodor* és *Tóthétól* elválasztja, legalább ötven esztendő jelent.

Bodor Aladár terve, kivált a nagyobb darabokon, a mai polgár bútorát adja. Szilfa-anyaga *Tóth* István szép megmunkálásában a polgári egyszerűséget, izlést és kényelmet szolgálja. Csupa egyenes vonal, még díszében is. A szekrény ajtó-tábláit úgy élénkíti, hogy megmélyíti a felületet, meghagyván egy-egy háromszögletet. Ez függélyesen levonuló egyenes nyelet kap, a mi által valamelyes geometriai virág származik. Jó díszítő motivum e merően egyenes tagokon. A szekrény, ágy és éjjeliszekrény felső végződése itt sem párkány: a szegletlécek kissé kiállanak s kettőt-kettőt egy-egy gyengén lendülő vonal köt össze. A szekrényeken és ágyon kellemesen hat ez a végződés: az éjjeli szekrényről talán lefűrészeli a praktikus használat. Azonban a szigorú és kiválóan jó arányú bútordarabok mindenképen nobilitást árulnak el. Jól illeszkedik ehhez az izléses egyszerűséghez még egy oly apróság is, mint a milyen például a nem fémből, hanem sötétebb fából négyszögletesre metszett kulcspajzs. A mahagóni-holmi is derék munka: a fali polc szerény eleganciát mutat, a székek pedig céltudatos formákat.

Nagyon különböző izlésű két szoba következik, pedig mind a kettő *Simay* Lajos terve és munkája. Az egyik hálószoba, citromfából, majaqua és mahagóni berakással. A koncepciót különösen a szekrény jellemzi: nemes fából készült, magasságában fölállított láda, a melynek minden éle kerekre van tompítva. Mind-

járt megjegyezzük, hogy ez a tagolatlan tömegben való tervezés más szobákban is látható, kivált szekrényeken: úgy látszik, hogy megszerették. Hogy mennyire kerülnek a tagolást, onnan is kitetszik, hogy e szekrény egész felületén sehol egy mélyedés, egy párkány, egy lécs sem található. Sima és síkos véges végig. Még ott sincs semmi ornamentum vagy tag, a hol az ajtószárnyak összeérnek. Egyetlen dísz e darabnak a fa természetes szépségein kívül (a melyet fokozni tudott a jó megmunkálás) egy széles vízszintes intarzia-szalag, a mely a szekrény felső kétharmada-magasságán díszíti övszerűen, diszkrét csinnal. Megszoktuk, hogy az ornamentum oly helyekre kívánkozik, a hol valamely jelentékenyen funkcionáló tagra figyelmezteti a szemet. Itt például azt várhatná valaki, hogy a két ajtószárny összeérését jellemzi a tervelő ezzel a becses majaquával. De a szerző mást gondolt s ékítményes abronccsal fogja körül a szekrényt, mintha védené az ajtókat a nyitogatók ellen. Viszont a mahagóni-ebédlőnél egészen más szempontból indult ki. E szobában mindenütt csak ott van dísz, a hol a bútor valamely fontos funkciója folyik. Megdíszíti például a kulcspajzsot, (amely előbbi tervéről egészen hiányzik), mert tudja, hogy a szekrény fontos kelléke a zárhatóság. S az is, hogy az ember hamarosan megtalálja a kulcs helyét. Hasonló dísz kapott a pánt is, a melyen a szekrényajtó ki- s befordul, a mi szintén lényeges. A dísz tehát mindenütt ujjal mutat a punctum saliens-re.

Simay e művén legfeltűnőbb az ércnek a fával való összeházasítása. Összes ebédlő-bútorai érclapon nyugosznak. A székláb érc-talpat és érc-harisnyát kapott. Az (itt is ötlábú) asztal érc-trottoirt. A pohárszék végig ércszalagon áll. Mi lehet az oka ennek az ötletnek? Azt hiszem, hogy ezt is a fönt emlegetett fa-kultuszról lehet kimagyarázni. A mester, a ki nagyon megszerette szép fáját, óvni is igyekszik azt. Ércpáncéllal fedezi

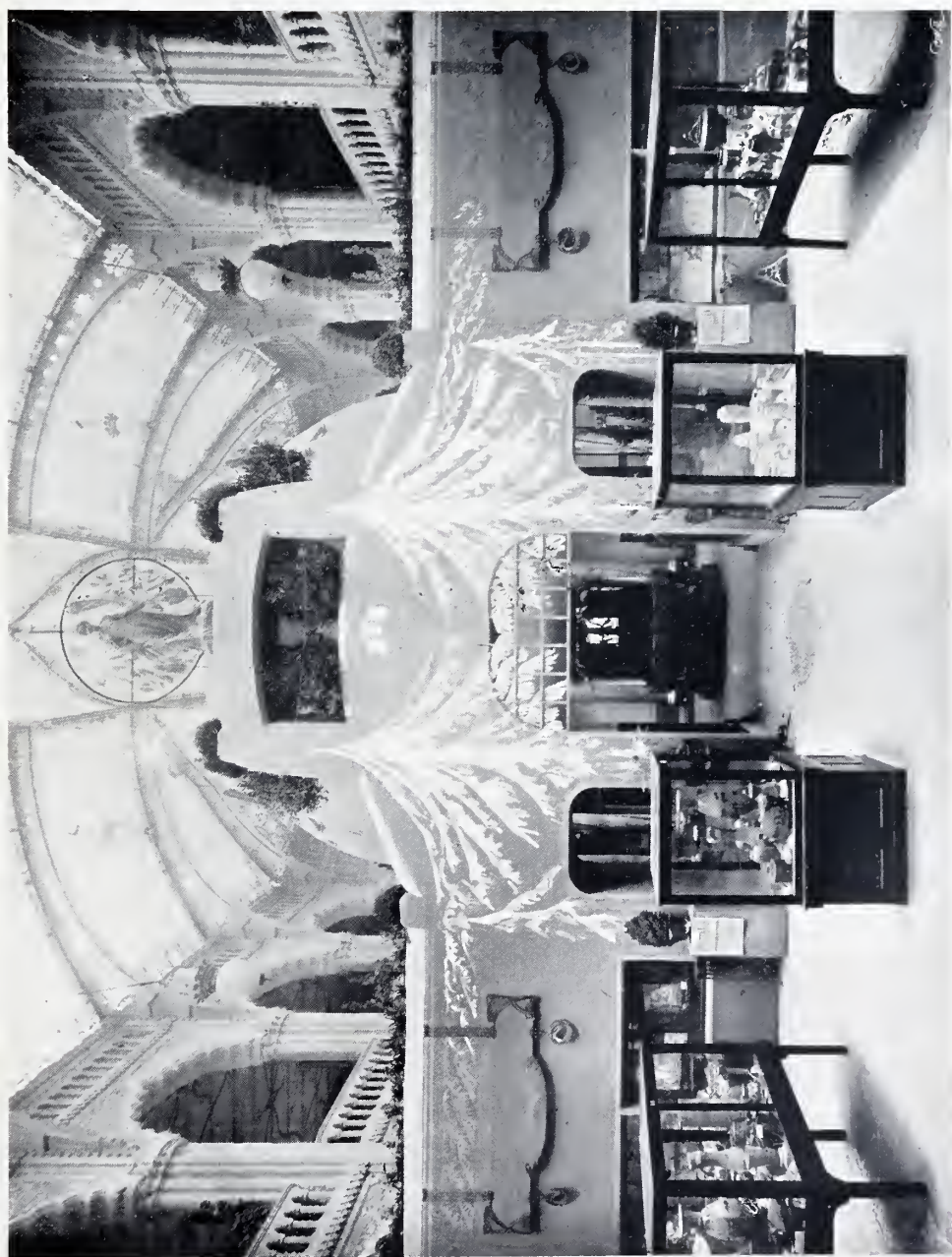
azokon a helyeken, a hol a prózai s nem mindig makulátlan cipő érheti. Lesznek, a kik ezt túlzásnak veszik. De ha a fa kultusza az igazi ok, úgy nagyon tiszteltreméltó maga az intenció.

A sorozatot kiegészíti egy derült vendégszoba, amelyet *Árkay* Aladár tervezett; a tervet *Morent* János ültette át fába. Olcsó fenyő-szoba, de minden iziben céltudatos. Megvan benne a vendégszoba átmeneti jellege. Barátságos és fényűzés nélküli: a gazda nem akar itt magának reklamot csapni. Csak a gyakorlati szükségességekre szorítkozik s ennél fogva megengedheti magának azt, hogy az asztal és íróasztal egy darabbá olvadjon s az ágyból mindjárt kinőhet egy pad is. A puha fenyőfa természetéhez híven koncipiálta *Árkay* a dísz is, a mely itt természetesen nem lehetett sem faragás, sem intarzia, sem lécs-applikáció (a mi mind ellenkezik a puhafával), hanem lett kivágás. A deszkát izlésesen és élénken törte át a kivágott forma, a mely viszont ismét hű a maga puha anyagához, azaz nem aprólékos, hanem nagy foltot ad. A fakedvelő örömet méltányolja az ilyen cél- és anyagtudatos tervelést. *Árkay* tervrajzai és iparművészeti rajz-ötletei is izlésesek s kivített érdemelnek.

Schmidt Miksa intérierjében is van példa az ilyesmire. A szekrényre gondolunk, a melynek szilárd fájába ezüstös érc-interzia feküdt. Nagyon diszkrétan és vékony vonalban, mint a hogy e néhány bútort egyáltalán a visszatartott hangú díszkréció jellemzi, kezdve a pongyola szék-áthuzattól el egész a határozott és csak a legszükségesebb tagokra szorítózkodó kandallóig. Az érc-interzia vonalvezetése kiválóan érdekes: szép ívekben lendülnek e vékony szálak, felettük érc-pityke élénkíti a mezőt. A nyolclábú asztalt itt is ércabroncs fogja körül, a lábak is ércalpon állnak.

Eddig csupa olyan műtárgyról szólunk, a melyeken a szigoruan egyenes vagy a modern entázissal lendülő ív-vonal zárja körül a formákat s adja meg a dekoráció

DISZITESÉT TERVEZTE
MARÓTHI R. GÉZA.

A KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁS
UDVARA.

EBEDLŐ.

THEK ENDRE GYÁRABOL.

KÉSZÍTETTE
LINDNER MANÓ.

TERVEZTE
VAS BÉLA.

EBÉDLŐ.

LEÁNYSZOBA.

TERVEZTE VAS BÉLA.
KÉSZITETTE SIMAY LAJOS.

LEÁNYSZOBA.

TERVEZTE VAS BÉLA.
KÉSZÍTETTE SIMAY LAJOS.

VENDÉGSZOBA

TERVEZTE
ARKAI ALÁDÁR.

KÉSZÍTETTE
MORENT JÁNOS.

EBÉDLŐ.

TERVEZTE ÉS KÉSZÍTETTE
MOCSAY JÓZSEF.

EBÉDLŐ.

TERVEZTE VIGAND EDE
ES NAGY SANDOR.

KÉSZITETTE MÓCSAY JÓZSEF.

HÁLÓSZOBA.

TERVEZTE MENYHÉRT MIKLÓS.

KÉSZITETTE THURNHERR GYULA.

stílusát. A szomszédban más elvekre is találunk példát. Itt van ugyanis egy ebédlő, amelyeket *Nemes Ödön* tervezett s *Kántor Tamás* készített. Már a bútorok főtagjain, a pohárszék alaprajzán megérezik a különbség: a vonalak itt hajlékonyak az új-barokk reminiscenciák értelmében. S faragott az asztalláb alsó végződése. Igaz, hogy e faragás diszkrét, még stilizált s csak azt jelzi nagyon helyesen, hogy az asztalláb súlyt tart: lent tehát kissé megterpeszkedik. Ez igen szemléltetőn van fában elmondva. A veret azonban még tovább megy, még pedig nem is egy, hanem több lépéssel. A veret ércből való virág, a mely nemcsak a pohárszékre, hanem az asztalra is került. Ez a naturalista elem merőn elütt a többi bútor modernségétől. De ki kell emelnünk a nemes szagúna-fa szép megmunkálását, a melynek intarzia-műve citromés rózsafából való.

Pálinskás Béla leányszobát tervelt, *Hajts Jakab* munkájában került ide. Anyaga zöldeskékre pácolt jávorfa. Maga az anyag is emlékezetünkbe idézi *Tompa* leányos virágregéit, de túlesünk ezen az irodalmi benyomáson, a mely itt csak a mellékzöngé szerepét játssza. A fő, hogy a formák arányaiban is van némi feminin elem. Minden bútor felső végződése egyegy sima, megilapult háromszögletes orom. Minden egyébben az egyszerűség a jellemző. Csak a szekrényekre jutott bő tagozás és kellő disz. Alsó része zárt és testesebb, felső felének kisebb arányú az alaprajza, úgy, hogy magától kináikozik egy kirakosgató polc, a mely felett két karcsú oszlop tartja a széles tetőt. Ezt a darabot nagy szeretettel tagolta a szerző s jó üvegmozzaikkal ékesítette. Talán azért, mert a leányszobában épen e kis szekrény a legjelentőségesebb: ez fogja magába rejteti a legrózsaszínűbb titkokat.

Most öt szoba következik, valamennyi egyazon szerző műve: *Menyhért Miklósi*, a ki elismerésre méltó buzgalommal törekedett mindenütt új formákra s azon volt, hogy e szoba-sorozat ne legyen egy-

hanguvá. *Rozolovszky Ágoston*, *Radócz János*, *Janusek Béla*, *Thurnherr Gyula*, *Füredi Bertalan* és *Tsa* voltak az asztalosai s valamennyien jó munkát végeztek.

Legtöbb munkáján elsősorban a szerkezeti motívumok érdekelnék minket. Egyik ebédlőjén, a mely eredeti színében meghagyott válogatott cseresznyefából készült, két világosan megkülönböztetett szerkezeti elem egyesül: a nagy derékszögű fatábla és a kerek rúd. Az előbbi adja a bútor testét, az utóbbi a tartó elemet képviseli. E tartók felül-alul megvannak vasalva. A szerző súlyt helyez rájuk, mert még a vastag asztallábak mellé is állít belőlük egyet-egyét. Olyan bútor darabok állanak így elő, a melyeken a főhangsúly a függélyes vonalra esik. Ezért a sok tartó, ezért a függélyes vonalak egyenessége. A székeken viszont a támla vízszintes vonalai, a melyek semmi súlyt sem hordanak, enyhén lendülnek. Minden egyéb csupa szigorú egyenesség. Semmi faragás. Az intarzia is csupa nyíl egyenes vonal fonadéka, tisztára geometrikus s emlékeztet egyikére ama motívumoknak, a melyek a gyékényfonóknak önkényt kínálkoznak.

Az uri dolgozószoba eredeti színében meghagyott, diófából készült, paliszanderberakással. Komoly és mérsékelt tömegű munka. Konstruktív-elemei a fatábla és a lécs. De a fatábla e széles szekrényeken egyhanguvá válnék, ezért díszhez jut: minden szerves tag, például az ajtószárny, a fiók, derékszögű mélyített mezőt kap s ebben helyezkedik el a szigoruan egyenes vonalú, geometrikus intarzia, az előbb említettnek közeli atyafia. Így élénkülnek meg a nagyobb tömegű szekrények s érdekes, hogy ez az elv némi változott kiadásban érvényesül a könnyebb, kisebb tömegű darabokon is, például az asztalkán és a székeken. A mi amazokon egyenesvonalú, lécszerű, geometrikus intarzia volt, az ime e kis darabokon összekötő s egyben díszítő léccé fejlődik. Kissé túlozva azt mondhatnók, hogy tehát az intarzia itt a levegőbe van beleágyalva,

a mi nem kifogás, mert tag-összekötő szerepet is kapott s ennél fogva életképes.

Szigorú egyenesség jellemzi ezt a szobát is. Faragás sehol sincs. A bőr jól megtalálta a helyét a székeken.

Másik ebédlőjén, a mely szürkére pácolt és fényezett tölgyfából készült, ismét szerep jut a rúdnak, a mely itt kecses oszloppá fejlődött. Kiválóan izléses az apróka oszlopfaj, a mely, miután itt csak könnyű egyiptomi párkányt tart, inkább csak ruhája, semmint feje az oszlopnak. Sötétebb fából készült s nagyon izléses a kivágása. Ez a vékony oszlop, mint mondtuk, a homorú párkányt tartja, az asztalon azonban csak díszítő szerep jut neki. Afféle pót-láb, mert az asztaltáblát igazában két balusztrádszerűen áttört deszka tartja. Az álló óra itt is fiókos, a széklábak is ércborítékot kaptak. A föl-felé keskenyedő magas széktámla talán nem nyújt annyit, mint a mekkorát az emberiség nagyobb fele kíván.

Mondottuk, hogy e szoba pohárszékén az oszlopok egyiptomi metszésű párkányt tartanak. Ezt a formát *Menyhért* erőteljes hangsúlylyal, de nem párkány-rendeltetéssel átvitte egyik hálószobájának bútoraira is. A hálószoba, a melyről szólunk, fényezett cseresznyefából készült, mahagóni és paliszander berakással. A szekrényeken a párkány nem a homlokzatot díszíti, hanem magasra kiemelkedve, az oldalfalakat zárja le. Az a látszata, mintha a szekrényre állítandó tárgyakat óvná a lehullástól. Egy sajátságos forma ismétlődik az összes bútorokon, a melynek organikus jelentőségét nem tudtuk kimagyarázni. Az ágy, a szekrények, az összes darabok két függőleges szélén hosszú keskeny lécz áll, a mely csak a bútortest legfelső s legalsó végén forr össze a bútorral. Olyasmi — fa-stílusba átültetve — mint a régi római urnák hosszú, magas fülei. Az első percben azt hinnők, hogy a tárgyak hordhatóságát akarják e léczek mutatni, de ez a magyarázat nem elégít ki. *Menyhért* másik hálószobája zöldeszürke színre pácolt jávorfa. Itt már

faragást is látunk: a szekrény felső végződéseit jelöli meg ez, a nélkül, hogy nagyon előtérbe tolakodnék. Motivuma a hosszan megnyújtott szív. A bútortagokat nagy, sima lapok fődik, sima betéttel, a csekély fényezésen át jól érvényesül az anyag.

A legtöbb faragás egy női szalon néhány bútorarabján van, a melyeket *Barta Artúr* tervezett. Cseresznyefából készítette a tervező, a faragványok *Neumann Ferenc* művei.

A legtöbb eddig felsorolt bútor az új idők értelmében készült s nem szedte formáit a műtörténet temetőjéből. Tanusodik a tervelők anyagszerű és céltudatos fejlődéséről és a kivittel megbízottaknak derekasságáról. Van azonban a kiállításban néhány intérier, a melyek ezeken a jellemvonásokon kívül még érdekes kapcsolatot is mutatnak a magyar népies művészkedéssel. E három szobát, a melyekre célzunk, *Vigand Ede* tervezte, a kézimunkákat *Nagy Sándor*. Pácolt tölgyfából való mind a három szoba. A népies zamat nem jelentkezik egyformán mindegyikben. Mert a hálószoba, a melynek asztalosmunkáját *Mocsai József*, kárpitosmunkáját *Szánkóvszky & Peterka* készítette, még kívül áll a népies művészkedés befolyásán. Itt *Vigand* ismert és sokszor dicsért deszka-stílusával találkozunk, a mely ornamentum nélkül való s csak az egyenes vonalat ismeri. Két oly jellemvonás, a mely soha semmi népies stílusban nem található. Az ornamentumot egyenes vonalú, négyzetes kivágások helyettesítik, a nagy lapokat a megfelelő, szintén négyszögletes mélyítések élénkítik. S újra találkozunk *Vigand* friss fogásaival. Ilyen a szekrényvel egybekomponált óra. Ilyen a két ágy, a mely egymás mellé kéredzkedik, mert egymáshoz tolva lejtős végződésük háromszöget ír a falra. Az egyszerűség itt a jelszó, az anyag nagy síkokon mutatja sajátságait. Kedves, derült szoba.

Egészen más jellegű az ebédlő és a

gyermekszoba. Már a két intérier egy-
másba kapcsolása nagy házias, családias
érzékre mutat. Nemcsak ajtó köti össze
ezeket, hanem egy általkukkantó is, ablak-
nyílás, a melyen át a szülők mindig
szemmel tarthatják az apróság ügyeit.
Ezzel a családias gondolattal jól össze-
illik a két szoba magyaros, vidékies
zamata. Három elemben érvényesül itt
a népies művészet: a kópjafának tartó
oszlopul való felhasználásában, a fakötés-
ben és a kivágásban. A kópjafa egyike
a legmagyarabb dolgoknak, változatos
formáit e lapok hasábjain többször lát-
hatta az olvasó. De nemcsak magyar,
hanem a maga nemében tökéletes művé-
szetet mutat. Minden formája a fának
késsel való megmunkálásból ered, és
csupán oly változatokban, a melyek töké-
letesen elérhetők a legegyszerűbb faragó-
szerszámmal. E mellett a leggazdagabb
fantáziának is kellő teret adnak. Ily kópja-
fákat állított *Vigand* a mennyezet támasz-
tékául a padjai fölé. E padokon, valamint
az asztalon s pohárszéken a fakötés egy-
szerű, népies formáival találkozunk.
A lécet általhúzzák a deszkán s csapot
vernek a végébe. Világosabban nem is
lehetne a kötés konstrukciójáról beszélni.
Végre pedig a bútorok felső végződéseit,
például a pad támlája, karfája, a pohár-
szék oldalvédje derült vonalú kivágást,
silhouettet mutat. Ennek a kivágásnak
vonala kiválóan figyelemreméltó és zama-
tos. Hogy az élek mindenütt tompítottak,
az bizonyos masszivitást ad mind e dara-
boknak, a melyek a legnagyobb mérték-
ben lekötik a figyelmünket.

Két kis kakas összeveszett — a népdal-
sorból íme ornamentum lett itt. Bár
népünk nem ismeri a kakasviadal teát-
rumát: a kakas mégis kedvelt alakja a
falunak. Itt végigszalad a figurája min-
den ornamentális részen. A két kis
kakas ott veszekszik a falon (*Kurbel*
József festésében), ott ágaskodik a réz-
vereteken (*Ludvig Ede* munkája), sőt
még egynémely hímzett párnán is han-
cúroz. E hímzésekre, illetve kivarrásra

különösen felhívjuk a figyelmet: *Nagy*
Sándor tervezte, *Nagy Sándorné* készí-
tette. Nemcsak a kakas-motivum éled itt
fel a színes pamutban, hanem egyéb,
geometrikus formák is ritka szép díszszé
alakultak a függönyökön. Egy hosszú
sáv, a melyet tömérdek apró sávocska
rovátkol, ki- s betolva: végtelenül egy-
szerű, de ép oly finom mintát ad. Ez
szemenszedett munka. Mindezeket ismé-
telhetjük a szomszéd gyermekszoba
darabjairól is, a hol a téma maga még
nagyobb teret adott a fantázia naív forma-
ját szadozásainak. Az asztalosmunkát itt
is, ott is derekasan végezte *Mocsai József*.

Ugyancsak *Mocsaitól* való egy ebédlő,
a mely a finom megmunkálás minden
erényét mutatja. A tompított szélű, nagy
négyzögletes formákat kevés intarzia
élénkíti. A terveket is *Mocsai* készítette.
E helyen akarunk megemlékezni *Krausz*
Károly és József jó fonott butorairól,
a melyek közt nem egy kellemes s új
formát láttunk.

Következik mindaz, a mi e szép szo-
bákban elhelyezhető: a házi holmi sok-
féle darabja.

Így a szőnyeg, a melynek alakításá-
ban *Kriesch* Aladár eredeti és fejlett mű-
vészetet mutat. Egyik darabja kiváló dísz
a „Mintalapok“-nak is. A jó szőnyeg
minden szépsége bizonyos magyaros ízzel
egyesül itt. A kivitel *Kovalszky* Sarolta
művészetét dicséri, a kinek egyik ere-
deti faliszőnyege szintén figyelemre méltó.
Meg lehetünk elégedve a *pozsonyi szövő-
iskola* és *Kármán M.* készítményeivel is.
A torontáli szőttések közt van néhány
egyszerű, de stílusos darab, így azok a
kéziszövésű storeok, a melyek halvány-
zöld rovátkadísz mutatnak, ezen a szövés
változatos textúrája is kellemes. Ter-
vezte és készítette *Grünbaum* Arnold és
Frigyes. E cég régebb és újabb torontáli
kézi-hímzésből készít zsinóros és fém-
kengyeles réticule-öket és így a házi-
ipart a divat fejleményeihez sikerült
alkalmaznia. Hímzéseket és varrottásokat
állított ki a *máramarosi szövő- és hímző-*

tanfolyam, a mely *Faragó Ödön* terveit dolgozta ki, aztán *Sebestyén Artúrné*, *Pucher Margit*, *Kele-Kastenhofer Vilma*, *Balskovics Irén* és *Margit*, *Kriszt Józsa*, dr *Katona Béláné*, *Kőrössy Györgyné*, *Czámra Róbert*, *Gyarmathy Zsigáné*. Tehát túlnyomó részben hölgyek, a kik ősi kedvteléssel üzik ezt a gyengéd technikát. Jól van így s kívánjuk, hogy jó, eredeti, zamatos mintákkal végre megüzenjék a hadat annak a sok banális és lelketlen hímző-mintának, a melyeket a külföldi divatlapok oly kellemetlen bőkezűséggel juttatnak a magyar nők munkasztalára is. Ideje volna e külföldi és rossz mintáknak ajtót mutatni. A hímzés és kivarrás ősi magyar technika, sőt újabb kutatások szerint bizonyos öltésformák egyenest jellemzik a finn-ugor ethnoszt. Kiváló szolgálatot tesznek a szép ügynek azok a hölgyek, a kik e technikát művészi magaslapon tartják, a mihez elsősorban jól kell ismerni a megmunkálás minden fogását és minden kínálkozó lehetőséget, de egyben az anyaghoz híven kell tervezni is. Általában véve azokat a darabokat tartjuk itt a legsikerültebbeknek, a melyek geometriai formákat adnak elő.

Szövegről levén szó, szemünkbe ötlenek *Mirkovszky Gézá*né bársonyégetései, tarsolyok, párnák, asztaldíszek, a melyeken megállapítható, hogy a technikájuk tisztul, egyenletesebbé válik, a mi e kockázatos eljárásnál nem könnyen elérhető eredmény. A tömött, népies motívumokból alakított ornamentika jól egybecsendül magának a kivitelnek módjával.

Modern ruhadíszmintákat állított ki *Fantl Mariska*. Ha tekintetbe vesszük, hogy ily holmiért mily rengeteg pénzt juttatunk a külföld gyárainak, örülnünk kell, hogy itthon is megpróbálkozik ezzel a munkával valaki, még pedig önállóan. A formák, a melyek természetüknél fogva mindig számolnak az ép uralkodó divattal, tetszetősek.

A selyemfestés körébe tartozik *Nagy Lázár* zászlaja, a melyet saját terve

nyomán maga készített. Egy másik zászló tervét *Maróthi R. Géza* rajzolta, készítette *Konderth Mária*.

Többféle bőrmunka került kiállításra, köztük egészen nagy darabok is. Több jó tervezőnk van immár, a kik jól ismerik a bőr természetét s ahhoz alakítják formáikat. A metszett bőrnél általában helyén való figyelmeztetés, hogy a metszés vonala ne legyen túlságosan kaligrafikus jellegű, azaz óvatosan, rigorózuson kimért, mintha mechanikus módon készülne. A bőrmetszésnek, mint technikának, eredeti zamata éppen abban rejlik, hogy a metszett vonalon megérezzék a kéz szabad gesztusa, az érzéssel való húzás. *Belmonte* metszései, a melyek *Nagy Sándor* terve nyomán készültek, szép példában illusztrálják ezt a rövidre fogott megjegyzést. A tervek is bőrre termettek s úgy vonalukban, mint színükben kiválóak. A legnagyobb bőrmunkát, egy ellenzőt, két díszkrét színezésű domborított díszítéssel ellátott karosszéket s egy egész sorozat képkeretet, levélpapirtartót, mappát s tárcát *Fischhoff Jenő* jeles iparművészünk küldte. A legkisebbek nyilván *Kanitz C.* és fiai gyárainak apróka bőrnaptárjai. Jó bőrmunkatervet készített *Lakatos Artúr*, ezeket szakszerűen dolgozta fel *Tull Viktor*. Az égetett bőr, a mint *Ihrig Sarolta* bemutatja, ebben az előadásban még nem kiforrt technika. Bőrből való könyvtáblát, jegyzőtömböket küldött *Valuska János*, több munkán feltűnt *Kner Vilmos* jó és díszkrét aranyozása. Egy égetéssel díszített darabot tervezett és készített *Blaskovich Irén*.

A papírnemű díszítése terén nem tagadható el a haladás. Ennek a cikknek kereskedelmi értéke éppen finom díszében rejlik és sokáig ez biztosította piacunkat a külföldi árúnak. De úgy látszik, hogy a magyar gyárosok sikerrel felveszik immár a versenyt, papirdobozaik kielégítik a kényes ízlésű közönséget is, a levélpapír helyes díszítésére is van már sok jó példa. Ily munkákat állí-

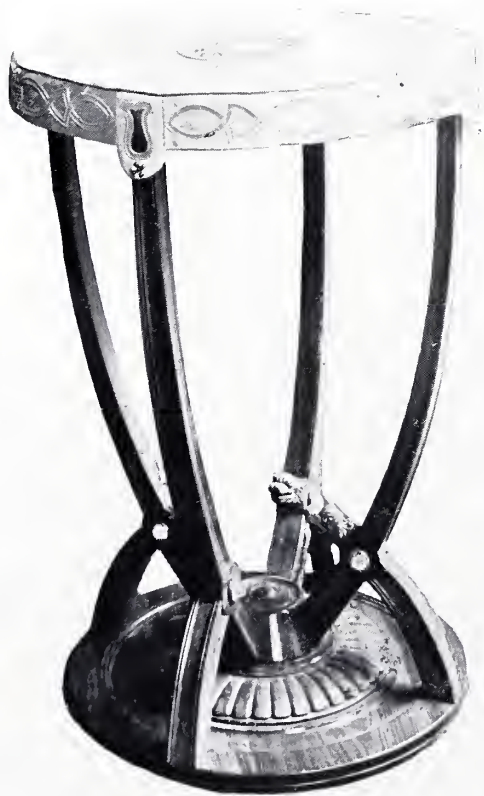
GYERMEKSZOBA.

TÉRVEZTE VIGAND EDE
ÉS NAGY SANDOR.

AZ ASZTALOS MUNKÁT KÉSZÍTETTE
MÓCSAY JÓZSEF.

SZALONASZTALKA
ÉS SZALONSZÉKEK.
TERVEZTE ÉS KÉSZÍTETTE
BARTA ARTHUR.

NŐI PIPEREASZTAL
ÉS SZÉK.

TERVEZTE ÉS KÉSZÍTETTE
SIMAY LAJOS.

HALASI CSIPKEK.

KÉSZÜLTÉK A DEKÁNI-FELE CSIPKEVARRÓ MŰHELYBEN HALASON.

tottak ki *Rigler* József Ede és *Kanitz* C. és fiai gyárai.

Ebben az évben a kerámia nem hozott annyi meglepetést mint annakelőtte. Számra nézve is szerényen jelent meg. Még közönségünk új kedvencei, a kedves, naiv mázascserépek is csak félve rukkoltak be. A kerámia e mezei virágai, a melyek egy csöpp természetadta illatot hoznak szobánkba s nyáron vadvirággal teljesen oly jól festenek, ezúttal nem voltak a legformásabbak. Elismeréssel honoráljuk a tervezők forma-keresését, s tudjuk, hogy az ily kísérletezés nem sikerülhet mindig holt biztonsággal. Nézetünk szerint a díszben sokszor túlteng a naturalista elem. Nagyon is természet-híven formálják azt, a minek itt csak agyagnyelven elmondott egyszerű vonal-dísznek volna szabad lennie. A pikkeltek és virágok hű utánzása nem lehet a szimpla cserépagyag számára való feladat. Itt falusias, naiv hangon kellene a tervezőknek díszítenie.

Ilyen cserépmunkát küldött az *ungvári szakiskola* és *Steig* Flórián, a kinek számára *Ács* (Auerbach) Lipót készítette a terveket.

A majolika három szekrényben vonult meg. A *Zsolnay-gyár* ismét új tehnikába kapott s ezt gyorsan érdekessé fejlesztette. Új zománcos mázzal vonja be edényeit, a mely a sugaras kristályformák ezreit mutatja. Színes jégvirágok, a melyek a tűzben ráörögődnek az edény testére és sajátosságos életet adnak neki. A vegybomlás véletlenei, de ha az ember a véletlent oly ügyesen kormányozza, mint a hogy itt látjuk, úgy csakugyan nyereség az új technika. E kerámiai jégvirágok változó színűek, nagyon szépek a halványszürkés-kékek. Olyikban a temérdek kristályocská ösi, fantasztikus tájképpé áll össze.

Tóvárosi Fischer Emil gyára is új technikát honosított meg: máz alatt való festést, a melynek tüzetes művelése ajánlható. Csak a tervelőnek kell majd bensőbb munkaviszonyba lépni a készí-

tővel. Mert bármily értékes is a gyárnak ez az újítása: művészeti szempontból akkor válik termékenynyé, ha a dísznek terve szorosan alkalmazkodik a máz alatt való festés technikájához és a kerámiai díszítés benső természetéhez. A tervelőnek például ügyelnie kell arra, hogy nagy, egyenletes színfoltok ne jussanak az edényre. Ha oda terveli a makulátlan kék égboltot, a melynek jellemvonása az egyenletes tiszta átlátszóság, úgy lehetetlent kíván a munkástól, mert az az ég mindig tele lesz oda nem való foltokkal. Egyáltalán jól tennék a tervelők, ha nem szánának vázákra, díszedényekre olyan képeket, a melyek tulajdonképen képkeretbe valók.

Egy szorgalmas kiállító, *Sováanka* István, nem kis érdekű üvegmunkákat küldött Zay-Ugrócról. Ezek az üvegedények több rétegből állanak, mindegyik más-más színű. Maratással aztán el lehet távolítani hol az egyik, hol a másik színes réteget, mi által az a fölület más színt mutat, mint a többi. *Sováanka* e fogós technikával rendkívül érdekes színhatásokat, sőt lehelletes szín-átmeneteket is ért el, munkája e mellett korántsem vesztí el üvegszerűségét.

Az üveg még más kiadásban is érvényesül e kiállításon. Színes, alig áttetsző üvegpasztából egy mindenképen érdekes mozaikot készített a saját tervei nyomán *Róth* Miksa (a keret fémrészeit *Ludvig* Ede trébelte). Madonna a gyermek Jézussal, — ez a terv témája, de nemcsak ennek, hanem hieratikus komolyságának révén is előkelő díszé volna egy jóízű kegyúr magánkápolnájának. A szerző olyasmit ért el itt, a mit sokan hiába próbáltak: elvette az üvegpasztá zsíros fényét s e megtört színek most komoly tompaságban díszítik a mezőt. Hatásban e kép megközelíti a méltóságos temperát, sőt szinte veszedelmes közelségbe jutott már ehhez. Azt hisszük, hogy *Róth* Miksa itt ép az üveg ily célra való fokozásának határán áll. Nyilvánvaló, hogy a kép nincs nagy

távolból való szemléletre készítve, bár messziről is megvan a maga komoly eleganciája. De bizonyára felette artistikus dísz lehet az anyag ily idomításával elérni, ha még erőteljesebben érvényesülne az ily munkában a mozaik darabos jellege, a határozott körvonalak, az a bizonyos ravennai szigorúság. E nagybecsű darab példa arra, hogy a vérbeli művész mindig meg tud állni az anyag-szabta szélső határon.

Hasonlóan finom artistikus érzésű művek *Damkó* József terrakotta szobrocskáit. *Damkó* e téren egyik kiváló tehetségünk s derekasan fejlődik. A látzólag játszi tehnikába jelentékeny művészi komolyságot zár. Úgyes, puhatollú kakast mintázott *Markup* Béla. Elismerésre méltó egy imént feltűnt szobrász, *Berán* Lajos, plakettje. Férfias, bátran odahúzott formák. Egy másik plakett *Maróthi* R. Gézától való, a ki különben apróbb-nagyobb műveinek gazdag sorával vett részt a tárlaton. Ő tervezte a kiállítás nagy dekoratív kapuját. Ő rendezte el és díszítette az egész kiállítást. Emellett *Fadrusz* János rajzai nyomán bronzreliefben mutat be honfoglaló lovasokat, bronzban látjuk itt viszont szép Erzsébet királynéját, bronzból, ónból készített írókészletet, asztali lámpát, hamutálcát. Itt van egy román stílusú kútja is. Ezerkezű ember és vérbeli művész. Minden apróságán meglátszik csiszolt talentuma.

Sűrűn találkozunk a kiállításon *Kissling* Rudolf nevével is. Bronz- és rézművei közt feltűnt egy sor jó lámpája. Bronzműveket küldött *Vágó* Rezső is.

Ezidén is kínai ezüsből való tárgyakkal van képviselve a *Szandrik-ezüstgyár*. Feltűnt nekünk, hogy némely darabon, például a feketekávés-készleten a teljesen sík lapok, bármily érdekes szegletes formákat adnak is, az anyag erős tükröző tulajdonságánál fogva szinte elveszteni látszanak testiességüket. Talán némi tompa vonaldísz után kíváncsoznak.

Két nagy díszedényt vertek vörös réz-

ből *Steiner* Ármin és Ferenc, *Hauszmann* Alajos tervei és *Szabó* Antal szobrász mintázása nyomán. A munkán megérik a tehnikai készség. Rézdomborítással van képviselve *Galambos* Jenő, rézből vert pálmatarató díszedénnyel *Jancsurák* Gusztáv. Ennek vasállványja jó munka, különösen a stílusos felső fele. A vas általában ritkul s szép lassan kivonul a szalónokból, amióta jelentékenyebb szerepet osztottak neki az építészetben. Ezen a kiállításon kovácsolt vasasztal-kákat láttunk *Sárváry* Jánostól és *Migray* Ferenctől. Vésett acélt készít *Exner* Károly érmek és pecsétek számára. E részben hazánkban nem konstatálhatunk fellendülést.

Az ötvösök ezuttal nem kértek maguknak annyi helyet, mint máskor. Pedig azt hisszük, hogy a közönség szívesen vásárol ép a Társulat kiállításain ilyfajta műveket, a minek bizonyosága az, hogy e darabok hamar gazdára akadtak. Nem sarkalhatjuk eléggé ötvöseinket, hogy művészi technikájukat ép itt mutassák be legszebb virágában. Nemcsak jó piaccá válik számukra a kiállítás, hanem kedvet is gyújthatnak a közönségben, hogy hűtlenné váljék a bécsi gyárakhoz.

Rovátkolt famunkákat állított ki *Gyomlay* Kálmán. A technika nem érdektelen s bizonyos célokra használható és fejleszthető. Itt leginkább a rovátkolás nagy készségét dicsérhetjük s egyben súlyt helyezünk arra, hogy ez a rovátkolás a maga ornamentikájában zártabbá, egységesebbé váljék s felvegyen bizonyos magyaros zamatot, a mi itt nem is nehezen érvényesíthető. Természetesen nem a népies motívumok utánzását várjuk, hanem azok önálló fejlesztését.

Hosszúra nyult szemlénk végére hagytuk — pour la bonne bouche — azt a néhány szekrényt, amelyekben a pompás halasi csipke sokféle változatát élveztük. Halasi csipke — maholnap ép oly híreségünk-ké válhatik, mint a szegedi paprika, tokaji aszú, székely gulyás. Lám,

a magyar, mint e hírességekből kiteszik, kiváló gourmet; eddig ugyan leginkább az evés-ivás terén, a mi sokak szerint nem megvetendő esztétikai kvalifikáció: de a halasi csipke megmenthet minket ettől az anyagias egyoldaluságtól. Reméljük is. A halasi csipkében annyi finom és zamatos művészet rejtőzik, hogy bátran építhetnénk vékony fonadékaira egy súlyos kiviteli vállalatot. Ez tetszeni fog a földgömb minden vidékén s becsületünkre válik, amerre csak művész-érzésű emberek lakoznak.

A halasi csipke azért halasi, mert véletlenül ott tanárkodik *Dekáni* Árpád, ennek a sok holminak kolumbusa. Ő tanította meg a halasi leányokat tüvel csipkét varrni. S ő komponálta számukra ezt a sok zamatos és eredeti mintát. Ha véletlenül nem Halason lakik, egy erénnyel megfogyatkozik vala ez a város.

A tüvel varrt csipke Magyarországon legfeljebb egy-egy dilettáns elszigetelt körében található. Tehnikáját szervesen sehol sem művelték, a varrást mindenütt kimarta a sokkal könnyebb *klöpli*. Pedig úgy hisszük, hogy semmi más csipkekészítő technika sem alkalmas annyi individuális elmésségre, mint a varrás. Kissé nehéz, kissé fáradságos. De a ki egyszer megtanulta, nem nyúl máshoz.

Dekáni tervein az eredeti zamatot dicsérjük első sorban. Ezek csakugyan autochton-csipkék, sehol másutt nem készülhettek, csak épen a mi fajtánk körében. Ezt bizonyára még jobban megérezné rajtuk a külföldi ember s épen nem csodálkozunk, hogy egy amerikai iparművész, a ki erre mifelénk járt az imént, egész gyűjteményt visz belőlük az óceán másik partjára. A legkedvesebb népies motívumok alakulnak itt finom és szerves díszszé a csipkevarrás nemes technikájának értelmében. Ott, a hol csinálják, szintén megszerették: már megvan minden fajtájának a maga bensülött, magától termett neve, mielőtt még beleavatkozott volna a tudományos ter-

minológia. Minden kívánságunk oda csúcsosodik, hogy ez a halasi csipke a legmelegebb fejlesztésre találjon és hogy mentül hamarabb ösmertté legyen határainkon túl is. Oly artisztikus, hogy csak meg kell mutatni szomszédainknak: szives vendégül fogják fogadni mindenfelé.

E finom szálak megérdemelnék, hogy az állami nagy díj súlyos terhe nehezédjék rájuk.

*

Végigjártuk a nagy üvegfedeles udvart, de a katalogus fölkényszerít minket az emeletre is. Ott kartónok láthatók valami *Smigelszchi* Oktáv nevezetű erdélyi professzortól. Freskókartónok: egy nagy bizánci stílusú templom összes faldíszé. A szerző nevéhez eddig nem volt szerencsénk. Pedig minden újságolvasó magyar betéve tudja a legkisebb közéleti alakok névsorát is, le az orfeumok csillagrendszeréig. E név azonban új. Szálljunk tehát föl a díszes kakasülőre.

Mihelyt oda följutott az ember, úgy érzi, mintha az Áthosz-hegy valamely magasságára szállott volna, egy szent kolostorba, a hol még csak az unciálírást ismerik s rengeteg tömjénnel tisztelik napestig a különböző hágiosz-okat. Ez Bizánc. Az erzsébetvárosi professzor egy különös, hieratikus és aranyzománkos világba vitt minket, a midőn nekünk e freskokartónokat mutatja. Érezzük Ravenna közelségét is. Mindent, a mi művészi nyelven tolmácsolja azt a letűnt kort, a melyből immár csak a szent orthodoxia maradt ránk. Az még él s azt fejezi ki szigorú és zárt kompozícióival, hieratikus szertartás-mozdulatokkal a szerző. E taglejtések és e mozdulatok — ellentétben a bizánci selejttel — nem mereveknek hatnak, csak oly lassú és méltóságos gesztusoknak, a melyek az örökkévalóságban végzik utolsó lendülésüket. Egy-egy ruharedő monuméntálissá dagad s megközelíthetetlen szent szigorúsággal övezi e testeket. Krisztu-

sok, apostolok és szentek, az ég mindenható cárjai oly ornamentika közepette, a mely ügyeskedéstől ment és évezre-des változatlan formáiban az egyház örökkévalóságát tolmácsolja. Az erdélyi tanár tudta, mit kell csinálnia. Neve nem lesz többé ismeretlen.

Lyka Károly.

RUSKIN NÁLUNK.

DICSÉRNİ FELDICSÉRTÉK SOKAN, s mi csak a tényít írjuk ide, mi súlyosabb a szó minden szuperlatívuszánál: Ruskin ma már fogalom. Aki a modern művészet kialakulását beszéli el, egy külön fejezet homlokára kell illesztenie e szót: ruskinizmus. Amiben megtalálhatni azt, hogy egy ember, aki a művészeti hegemonia felé kormányozta Angliát, — miképen hatott a kontinens művészetének újjászületésére. S hogy tanításából mit szívott fel a jövendő.

Mi itt meg sem kísértjük, hogy törté-riáját adjuk Ruskin prófétikus életútjának. Megismerni egy embert, kiben összetalálkozik az író, a festő, a költő, a szociológus, s ki nemcsak hirdeti, de élő példákban megrögzíti amit vall és hisz, — egyike legérdekesebbá témáknak. Nos, aki ez élvezetes témához akar jutni magyar nyelven — olvassa el azt a 450 oldalos könyvet,* mely a magyar közönség számára íródott. E testes könyv összesűrítése Ruskin tanításának, főleg a művészetinek, mert hisz' szociológiai működésének bemutatása legalább is kitenne még egy ily kötetet. Ám Ruskin írásművei nemcsak a fogékony lelkű közönségnek valók, sőt épen a művészek, vagy a saját portánkon maradva: az iparművészek nagy haszonnal forgathatják. Valamikor csupa nagytalentumu művészgárda: Rosetti, Morris, Burne-

Jones, Hunt stb. mind a Ruskintól eredt művészeti reform megszólaltatói voltak, a véső és ecset nyelvén.

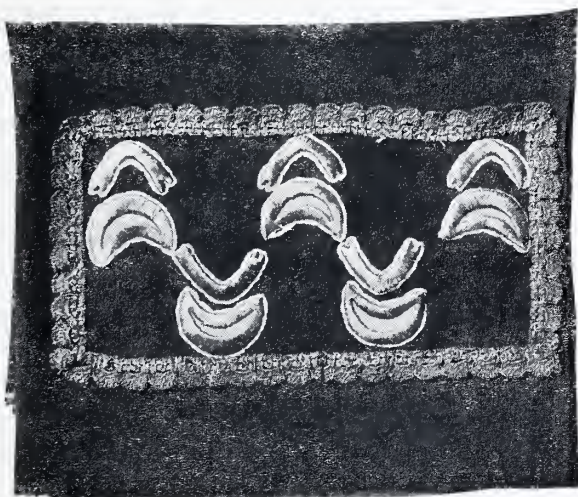
Bizonyos, hogy Ruskinnak sok erősen szubjektív meggyőződése volt, ami ma, a rádium és hélium korában túlhaladott. Megismerkedve elveivel, látnivaló, hogy nem egy közülök poétikus álom, talán mindig teljesülhetlen utópia. Az a legfrissebb terület, melyet napjainkban ültet tele a művészet csupa vajudó, problémakereső munkával — immár más vágányon is mozog, mint a melyet Ruskin alapozott ki. De még mindig szívja magába a ruskinizmust. Vannak szempontjai, amiket Ruskin tüzött ki, s amik csak ezután mennek teljes valóságba. Talán egy mondatban összefoglalhatjuk azt, aminek kiépítésén fáradoznak ma a kultúra munkásai, s ez: az élet megszüpítése. A művészet akkor nagyhatalom, ha minél több helyütt ragyog. E tanításban csupa nemes szociális érzés van, kiinduló pontja és végállomása, kezdete és célja az eleven élet, s az ember úgy, ahogy hétköznapjait éli: a műhelyben, otthon, az utcán. Ha ezt elfogadjuk, körülbelül meg is jelöltük az iparművészet nagy hatóerejét. S Ruskin tanításából ma tényleg ez a mag csirázódik ki leginkább.

Hogy Ruskin miképen jutott el hozzánk, ennek csak egy kézzelfogható mértéke lehet: a magyar iparművészet. Mikor Walter Crane a maga kollekciójával nálunk szerepelt, a közönség fülének jólesően hangzott a „vonalak nyelve“, s a sajtó ezer és egy példában kinyomatta e szót: Ruskin. Ám a magyar iparművészet pálfordulása már előbb történt, pár esztendővel. S ha tervelőinkre hatott Bécs, München, Páris vagy a belgák, mindenesetre az angol modern stílus hatott legészrevehetőbben. Mint ahogy a németekre, franciákra stb. is elsősorban az angol hatott, bár nem tagadhatni el a japánok frissítőjét se. Elsőben is azt konstatálhatjuk, hogy Ruskin bizony nem valami korán ért el hozzánk. Ami

* Geöcze Sarolta: Ruskin élete és tanítása. Megjelent az Athenaeum kiadásában. Ara 7 korona.

HIMZETT PÁRNA. KÉSZÍTETTE NAGY S. ÉS NEJE.

HIMZETT TÁSKA.
GRÜNBAUM VILMOS
NAGYBECSKEREK.

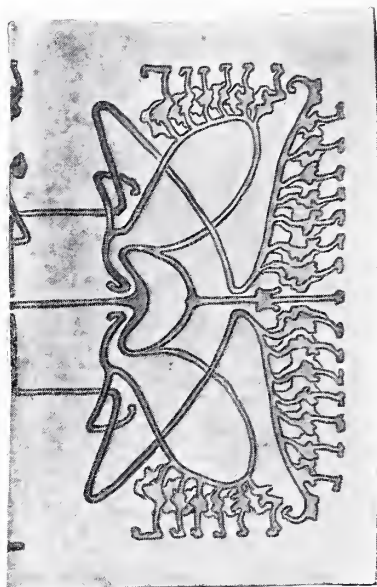

HIMZETT TÁSKA.

GRÜNBAUM VILMOS
NAGYBECSKEREK

HIMZETT TAKARÓ.
KÉSZÍTETTE NAGY SÁNDOR
ÉS NEJE.

VÉSETT ÉS FESTETT
BŐRTÁRCAK ÉS VÁNKOS.

TERVEZTE NAGY SÁNDOR.
KÉSZÍTETTE BELMONTE.

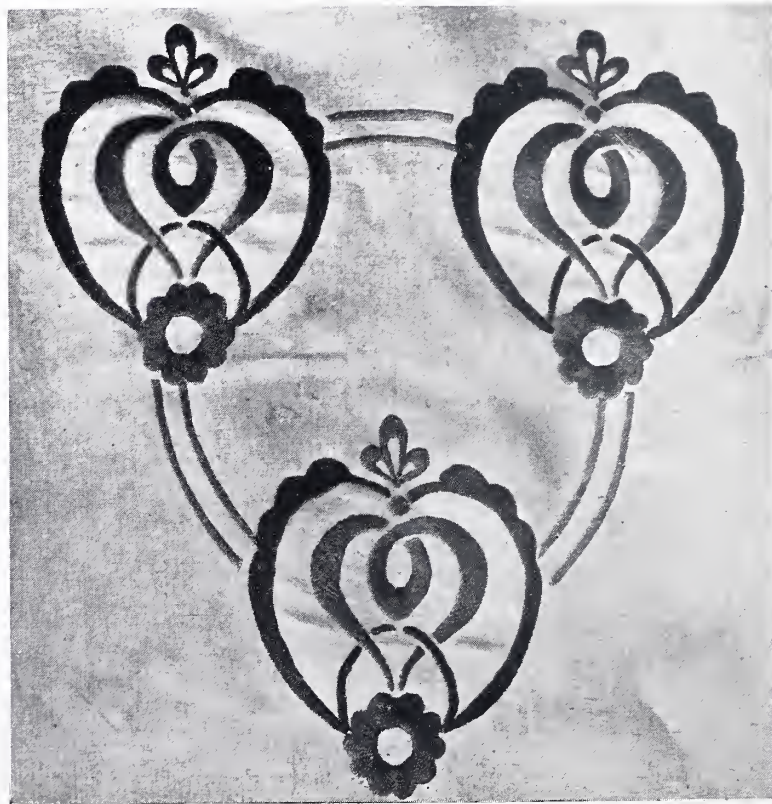

VADÁSZNAPLÓ.
NAGY S. TERVE UTÁN KÉSZÍTETTE
KANITZ C. ÉS FIAI.

VÉSETT ÉS FESTETT
BORTÁSKA ÉS VÁNKOS.

TERVEZTE NAGY SÁNDOR.
KÉSZÍTETTE BELMONTE.

HIMZETT TAKARÓK.

FARAGÓ ÖDÖN TANÁR TERVE UTAN KÉSZÜLT
A MÁRAMAROSI SZŐVŐIPARI TANFOLYAMBAN.

PAX.
BRONZRELIEF.

MARÓTHI R. GEZÁTÓL.

VIRÁGTARTÓ.

TERVEZTE
BETLEN GYULA.

KOSSUTH SERLEG
EZÜSTBŐL, ARANYOZVA
ZOMÁNCDÍSZÍTÉSSEL
ÉS ÉKKÖVEKKEL.
TERVEZTE
CSÁNYI KÁROLY.
KÉSZÍTETTE
HIBJÁN SAMU
ÉS HERPKA KÁROLY.
AZ ORSZ. FÜGGETLENSÉGI
PÁRT TULAJDONA.

EMLEKSERLEG.
RÉGI ARANY CÍMER-
ÉS KARIKAGYŰRŰKBŐL
ÓRAFEDÉLBŐL
ÖSSZEÁLLÍTOTTA
HIRJÁN SAMU.

PÁSZTORBOT.
EZÜST, ARANYOZVA,
ZOMÁNCDISZSZEL
ÉS ÉKKÖVEKKEL.
TERVEZTE
CZIGLER GYÓZÓ.
KÉSZÍTETTE
HERPKA KÁROLY
ÉS HIBJÁN SAMU.

A ferenczvárosi hívek
ajándéka Kurz Vilmos
plebánosnak.

VÁZA
DOMBORÍTOTT
RÉZBŐL,
A BUDAI
KIRÁLYI VÁRKERT
RÉSZÉRE.
HAUSZMANN ALAJOS
TERVE UTÁN
MINTÁZTA
SZABÓ ANTAL,
KÉSZÍTETTE
STEINER ÁRMIN
ÉS FERENCZ.

MADONNA.

ÜVEGMOZAIK.

RÓTH MIKSÁTÓL.

persze nem az ő, hanem a mi bajunk. De az alig egy decennium, ami a modern magyar iparművészet mögött van, azt mutatja, hogy a késlekedést sietve akarjuk pótolni.

Ruskin a művészetben a naturalizmust hirdette. Vagyis: minden valamire való művészet csak a természetből kelhet ki, azt ne kerekítse, pucolgassa, hanem tiszta szívvvel és nemes érzéssel szeresse, mint az alkotó a művét. A modern angol stílus hosszú természetstudiumok útján jutott a kialakuláshoz. Nos, nálunk tán eleinte az volt a baj, hogy a tervelők úgy amint voltak, csak hirtelen köntöst cseréltek: félretették a barokkot, s meglesték az angol bútor, az angol szőnyeg stb. vonalait, szerkezeti elveit. A közönség s a maradi akadémikusok mosolyogtak, s megkongatták a vészharangot, mondván: itt a szecesszió. Pedig csak a ruskinizmus jött el, a maga kézzel tapintható formáiban: az angol bútorban, az angol szövött, trébelt, mintázott stb. holmikban. Persze, a magyar iparművészet azzal még nem szívta fel a ruskini tanítást, ha olyan termelést mutatott, mi feltűnően, hajlásról-hajlásra mása volt a Studió lapjain található objektumoknak. Illetékes helyen belátták, hogy ebből nem élünk meg. Ha modern iparművészetet akarunk, hát előbb azoknak, kik az iparművészetet csinálják: a tervelőknek és iparosoknak át kell menniök a modernség tüzén. Vagyis az első pont az iparművész-képzés. Az, ami az iparművészet előkészítő kohója: az iskola. A National Competention itteni szereplése gyönyörű illusztrációja volt a ruskini tanításnak. Nos, ha ma bepillantunk a magyar iparművészeti iskola dolgos műhelyeibe, már azt látjuk, hogy itt a ruskini elvek a mozgatók: a tervelő-egyéniség szabadsága, a kézimunka nemessége, az anyag megbecsülése, stb. És az esztendőik folyamán beigazolódtott, hogy a magyar iparművészet nivója emelkedik. Hogy amit teszünk, az már nem egyenes kópiája

idegen atelier-ek művészi gondolatainak, hanem öntudatos keresés a mi iparművészetünk felé. Bizonyos, hogy ez a független funkció, mely a modern forma és vonalfelfogásba beleviszi a mi észjárásunkat és érzésünket, csak itt-ott, egy-két szemmel látható példában jelentkezik. De miként a mozaik csak lassan, apró részekből rakódik nagy egészszé, — a magyar iparművészet stílussá fejlődését sem rendelhetjük meg hamarosan. Türelem ép úgy kell hozzá, mint az, hogy a talentumok őszintén szeressék, amit csinálnak. Szeressék Ruskint, s ekkor befogják látni, hogy a cél nem az: hű és lelkes fotografálója lenni Olbrichnak, Van de Veldének, kölcsönkérője a Studió vonalainak.

Menjünk tovább, s keressük Ruskint másutt is, pl. a közönségben. Mert a toll napszamosai hiába irnak egy sort is, a tervelők és iparosok hiába igyekeznek, — addig szappanbuborék minden, míg a magyar közönség nem viszi haza a lakásba a művészetet. Azzal a ruskini gondolkozással, hogy a harmónikus és nemes emberi élethez ilyen milieu is kell. Vagyis: otthon, mely nem négy fal közé szorított ízléstelenség, kis vagy nagy pénzen vásárolt lim-lom. A magyar közönség ma jobban respektálja az iparművészetet, mint azelőtt. De míg hatodik érzéke lesz a műizlés, s el nem hagyható szükséglete a szép otthon, — ez megint az időtől függ és tőlünk. Azoktól, kik a közönséget ránevelik erre a szükségletre. Amit csak szóval megint nem lehet összekalapálni. Új műveltség kell hozzá: a forma és szín műveltsége, másképen: képzőművészeti műveltség. Ennek első állomása, honnét a generációk kikerülnek: az iskola. Fő eszköze a szemléltető oktatás, a rajzra való nevelés, — ami megint ruskini ige.

Egészben véve: a ruskini folyamat még csak most próbálkozik bejutni a magyar társadalom falain, hogy átalakítson és frissítsen. Nem akarunk prófétazkodni, meg lehetetlen is kiszámítani,

hogy nálunk mit és hogyan fog kicsiráz-
tatni. Lehet, hogy csak egy-két árva
nyom jelöli ittjártát és próbálkozásait.
Elmúlik, s csak füst marad utána, a
magyar szalmatűz füstje. De lehet, hogy
az az egész magyar mindenség berendez-
kedik egy másfajta kulturára: olyanra,
melyben eleven életet él a ruszini tanít-
ás. És ami nem is új, mert hisz mi
így élünk már emberemlékezés óta, —
mondhatná egy kis ruszini terület:
Kalotaszeg. *Dömötör István.*

EGY KÖNYVRŐL, MELY MŰVÉSZET.*

KRÓNIKAI RÓNAK fel kell
majd jegyeznie: Anno 1904.
megjelent az első igazi deko-
ratív művészettel megcsinált
magyar könyv, de nem tett
kellő hatást.

Aki azonban figyelemmel kíséri viszonyainkat, könnyű szerrel rájön arra, hogy nem is tehetett. Viszonyaink arra még éretlenek. A közizlés fejlődése nem áll azon a magas színvonalon, hogy első tekintetre megérezhessük, mi szegény magyarok, *K. Lippich* Elek verses-könyvének (mert róla van szó) kiváló művészi becsét és jelentőségét.

Első sorban szokatlan még nálunk egy, a dekoratív illusztrálás imminens törvényeit szem előtt tartó könyv, miután eddig legfeljebb szöveget bemutató rajzokkal illusztrált könyvekhez szoktatták közönségünket. Forma, megjelenés, az illusztrálás módja ez esetben merőben más. Minden egymáshoz van itt mérve, a könyv szövege és rajza az egységes egész benyomására törekszik. Hogy nézze, mit nézzen rajta a szegény magyar, hiszen e könyvet nem lehet forgatni, e könyvet el kell olvasni, hogy megérthessük a belőle folyó, a verseket kiegészítő vonalak sajátos ritmusát. Ez nem képes-könyv, melyben véletlenül az szöveg van, nem verses-könyv, melyben itt-ott kép is van. Micsoda szempontok vezették a költőt és a művészeket? Hogy jussunk a megértése nyitjára?

* Korongi Lippich Elek költeményei. A Pallas kiadása. Budapest, 1904.

Közönségünk azonban nem szeret gondolkodni. (Itt közönség alatt azokat is értjük, akik a könyvről kritikát írtak.) Pedig ez esetben ismeretlen gyönyörök forrásai kínálkoztak. Nem mondjuk, hogy a dekoratív illusztrálás tökéletes példányképével, de mindenesetre a legmagasabb kritikai szempontoknak is diadalmasan ellentálló alkotással van dolgunk.

Figyeljük meg előbb szépségeit, aztán álljunk elő kifogásainkkal, a jövő haladás érdekében.

I.

Egészet alkotni minden művészet alap-törvénye. Harmoniára sovárgó lelkünk egész erejével keressük mindenben a részek belső összefüggését, egymáshoz hangolását, a titkos kapcsolatokat, az organikus egység érzetét. A művész teremtő ereje az új formák kikeresésében és azok eredeti egymásba kapcsolásában nyilatkozik. Megérezzük e harmoniában a szférák zenéjét, mely lebűvöl és magával ragad. Ez a harmonia mindenben megnyilatkozhatik, s ahol megnyilatkozik, ott van művészettel dolgunk.

Az első könyvnyomtatók, akik új mesterségökkel oly szerető gondal foglalkoztak, spontán érzéstől vezetettve, erre a harmoniára törekedtek. Könyveik egy-egy egységes egészek. Betű, fejléc, iniciálé, a kolumnák elhelyezése, a lap-szegély dekoratív felállítása, a rajz és szöveg összekapcsolása, a mustra és szöveg egységének gondos megőrzése — mind-mind szerető gondjuk tárgya volt. Ez az érzés mindjobban veszendőbe ment, a szöveg és a rajz összefüggése, — dekoratív célokat nem szolgálva, — mindjobban elveszett, Chodowieckinél már a kísérő rajz, a szöveget magyarázó jelenet ábrázolásáig süllyedt. Elhelyezése a könyvkötő önkényére bízott. Mint melléklet, kihullott az összefüggésből. Mint oda-ékelt lap, mind zavaróbban hatott a könyv olvasójára. Aztán egészen el is tűnt. Csak kivételes esetekben alkalmazták. A könyv, csak ha „díszmű“ lett, kapott illusztrációt. Egyébként a pusztá betű uralkodott.

Egységét William Morris — a velencei ősnymotványok tanulmányozása alapján — kezdte újból hangoztatni. A Kelmscott Press első kiadványain az olasz iskola hagyományai uralkodtak. De e kezdetből hatalmas új művészi fellendülés ágazott ki. A könyv ismét művészet lett, a könyv, a maga teljes organikus egységében.

Elkezdve a betűk megválasztásán, a címlapon és a szemközti oldalak össze-

NAGY SÁNDORÉK

KRIESCH ALADÁR GYERMEKEIVEL.

K. LIPPICH ELEK
FÖLVÉTELEI.

K. LIPPICH ELEK KÖLTEMÉNYEI C. VERSESKÖTETNEK
ILLUSZTRÁTORJAI.

függésének éreztetésén, a széldíszén, az iniciálén át, a bezáró vignettáig mindenminden egységes, összefüggő, egymást kiegészítő, egyazon stílusba foglalt: íme, a könyv dekoratív alaptörvénye. Minden, ami ez összefüggést zavarja: zavarja a könyv harmóniáját. Ilykép a szöveg és a rajz együtt alkotnak egészet, egyik sincs a másiknak alárendelve, nem élnek külön életet, de egymásba fonódnak, egymáshoz simulnak, s mint a fa lombja, a rajz adja meg a szöveg koronáját. A rajz kifejezi, a maga eszközeivel, a költő érzéseit. De nem a realiztikus genre eszközeivel, hanem a szimbolista jelképeivel, inkább sejtetve, éreztetve, jelölve inkább, semmint beszélve, hogy a hallgató képzelete tápot, de ne teljes kielégítést nyerjen.

Ezt az alaptörvényt K. Lippich Elek könyve fejezte ki nálunk legelőször a legtisztábban. Két jeles művésznő: Nagy Sándor és Kriesch Aladár társultak a poétával, hogy együtt alkossanak egy egységes egészet. A művészek megéreztek, hogy a költőben két lélek lakozik. Egy szemlélődő és egy érzéki benyomásokra fogékony. Egy mélyebb érzéseket régies formákba öntő és egy másik lélek, a melyik az új élet viszonyaira ügyelve, apró dalokba öntött friss formákat keres az élet eleven képeihez. Mindegyik kikereste magának a költő azon hangulatát, mely képzeletükkel rokonabb. Kriesch, — a régies formáktól megihletett — a görög dionisiusi mámor kifejezéséhez a gemmák, a vázák vonalrendszeréhez nyult vissza. Nagy Sándor — a modern szimbolumok szerelmese — japán és angol mintára növény és emberi alakok stilizálásával, pazar bőkezűséggel szórta felénk képzelete friss virágait. Ilykép háromművészi képzelet megnyilatkozása e mű. Egységbe fogja őket a költő harmonikus lelke.

Kriesch Aladár feladata szűkebb volt, mert ő kevésbé változatos hangulatok egyvelegét fejezhette ki. Valami mélyebb pogány szensualismus cseng végig a kötet e ciklusán. Az ő feladata épen ennek az egymásba olvadásnak a visszaadása volt. A nyugvó pontok erőteljes akcentuálása mellett, kereste azt a finom fonalat, amely a dekoratív siker mellett az eszmei láncszemeket alkossa. A görög ornamentika elemeiből egy vezető motívumot teremtett, mely mint tova futó széldísz koszorúzza be a lapokat, de itt-ott egy-egy fejléccé átalakulva, figurális hatásokat is keres. (1. szám.) Ahol mo-

dernebb hangulatokat kísért, ott modernebb is a lapszegély, de egy-egy címlapon szimbolizálja az egész ciklus eszmei tartalmát, finom szinharmoniaiba olvasztva. (2. szám.) Néha pedig a szimbolumokat megfordítva érzéki képekhez köti. Így például rendkívül hatásos a *Volt c.* költeményhez fűzött fejléce, mely a költő következő soraiból nyerte ihletét:

Az én lelkem gubbaszt, lecsügg a szárnya....

A végetlen, kéklő oceánon gubbasztó nagy madár szárnya libbenése van íme stilizálva hatásos dekoratív egységgé, finoman éreztetve a költő érzését és ismeretlen világok távlatát nyitva meg előttünk. meg (3. szám.)

Nagy Sándor a változatosság embere. Az apró, egymással mi összefüggésbe sem lévő, elsóhajtott dalok ihlették meg őt. Pazar képzelete dúskálhatott a formákban. Vonalképzelete valóban bámulatosan gazdag. A vonal kifejező erejének feltétlen ura. Ma, a szénrajz uralkodása idején, ami veszedelmeket rejt magában a tiszta, kifejező, erőteljes és biztos hatású vonalra, energiája pusztulásával és eredetisége veszendőbe menésével ijeszt, ma szinte üdítő jelenség egy-egy Nagy Sándor-féle vonalhatás, mely diszkrét színeivel, harmóniájával és kifejező erejének gazdagságával mámorító hatású. Mi inspirációjának forrása? Érezzük, hogy pikáns vonalaiban a japánok, finom izlésében Walter Crane és az újabb angol illusztrátorok hatottak rá. De első sorban stilizáló erejének őseredeti gazdagsága ragad el. Növény, állati és emberi forma egy-egy vonallá változik keze között, melylyel a szimbolikus hatások legfinomabbjait bámulatos könnyedséggel csalja elő.

Az iniciáléből indul ki, mint példánkban az N-ből (4. szám) s a legegyszerűbb eszközökkel fejleszti ki a szükséges szimetriákat. Él, lebeg, kétségbeesik, örül, mozog minden vonala. Egymásba simul, nyújtózik vagy vágyadoz, ahogy a művész csak akarja. A nő lehulló haja és testének eltűnő részei félkörbe omolva simulnak végig a betűk felett, az iniciálé belőle hullámszik ki, hogy a nő karjai közt a szárnyas lant a fejléc díszébe olvadjon. (5. szám.)

Remekebbnél remekebb hatások hosszú sorozata kápráztat el, amint végig kíséri a költőt szerelmi bánata és gyönyöre útjain. A művész mindenütt egygyé olvad vele. Mindenütt lelkének társa, szerető híve, sorsának osztályosa lesz. Mint testé-

HOSSZMETSZET.
SMIGELSCHI OKTÁV.

A BALÁZSFALVI GÖR. KATH.
ERSEKI SZÉKESÉGHÁZ FRESKODISZE.

JEREMIÁS PRÓFÉTA.
(KARTON.)

SMIGELSCHI OKTÁV.

A BALÁZSFALVI GÖR. KATH.
ÉRSEKI SZÉKESEGYHÁZ FRESKODÍSZE.

KRISZTUS.
AZ ECCLESIA COELESTIN-HEZ.
(SZINES KARTON.)

SMIGELSKI
OKTÁV.

A BALÁZSFALVI GÖR. KATH.
ÉRSEKI SZÉKESEGYHÁZ FRESKODÍSZE.

AZ APSIS EGYIK BOLTOZATA.
SMIGELSCHI OKTAV.

A BALÁZSFALVI GÖR. KATH.
ÉRSEKI SZÉKESEGYHÁZ FRESKODÍSZE.

ből való vér, siratja bánatát, eped visszautasításért, hajlik feléje gyöngén, s kíséri bájos ötletekkel. *Kiégett világ*-ban a költő kedvese elhüléseért panaszkodik s a szép pogány istennő mellszobra — alig egy pár vonással éreztetve — lepetlen pillantással néz a szegény tünökre. A *Féltelek* című költeményben egy finom gondolat nyer kifejezést. A költő kedvesének odaadó gyöngédségét panaszolja, kívánja, hogy legyen hideg, mint a szikla, legyen fagyos kőszobor, akkor tudná, hogy nem gyöngye és nem féltene. A művész — a japán mester bravurjával — csodálatos egyszerű eszközökkel a büszke bánat kifejezésével arcan, oda vázolja a büszke nőt, akit a költő kíván s az iniciálé vonalaiba az epedő férfi fejét.

Még két mesterművét emeljük ki: a *Nagybeteg* és a *Dalok egy árnyáról* széldíszzeit, mindegyik továbbfejlesztett érzések mesteri kifejezései, amikor congeniális társsá válik az illusztrátor s érezteti azt a hatást, melyet reá a költemény gyakorolt. Nem szolga többé, költő ő is.

A két művész tehnikában is más-más. Kriesch puha, széles tonusokkal, Nagy Sándor a karcsú, éles vonalakkal dolgozik. Az egyik szélesebben, a másik grációzusabban beszél. Az egyik melegebb hatásokat, a másik gyöngédebb, játszóbb érzéseket fejez ki. Kriesch meghat, Nagy Sándor éiragad.

II.

Az eddig mondottakból könnyen megérthető, hogy szoros kapcsolatot kell a dekoratív illusztrátornak a kép és szöveg között teremtenie, a képet pedig nagyban befolyásolja a betű is. Ebből kell tehát kiindulnia. Czákó Elemér helyes felfogásból indult ki, mikor dicséri Zichy Mihályt, aki érezve, hogy Arany balladáihoz készült rajzai nem alkalmazhatók a nyomtatás stílusához, maga írta le a szöveget is. (A könyvnyomtatás és könyvdíszítés iparművészete, Athenaeum, p. 53.) Valóban a betűformához kell alkalmazkodnia a rajznak is, a vonal karaktere ettől függ. Hogy tudták ezt a nagy illusztrátorok, egy Dürer főkép!

Ezt a törvényt azonban nem figyelték meg e műnél, nem legalább a kívánatos szigorúsággal. Nem a betűből indultak ki, de a kész rajzhoz sem választották ki a megfelelő betűt. Kriesch rajzának stílusa más betűt kíván, mint a Nagy Sándoré. Kriesch széles tonusához kövér, széles, sötétebb színű betűforma

kell, Nagy Sándoréhoz pedig nyulánkabb, szálasabb, mozgékonyabb.

Ami a rajzot a szöveggel összeköti: az iniciálé. Kitünő példákat találunk itt erre is. A 218. oldal szélrajza a csillag motívumaiból indul ki, az ebbe ékelt *A* betű csupa apró csillagból kerekedik ki. Ilykép egybeolvad a betű a rajzzal. Az iniciálé természetesen arra való, hogy felhasználtassék. Érthetetlen okokból ez a sok rajzolt betű mind felhasználatlanul fityeg a szöveg fölött, mögött vagy mellett. Az említett példában (a 218. lapon), egyenesen fölösleges, mert a szöveg nem is kezdődik az *A* betűvel.

Egységes hatást a felütött könyv, a szemközti oldalak együttesen tesznek, két kolumna ad egy egészet, s ilykép természetes törvény, hogy az egybeolvadó dekoratív vonalnak egymásba kell simulnia, ritmikusan egygyé kell válnia. Kriesch Aladár e törvény ellen nem vét soha. Nála két oldal ad egységes képet. Nagy Sándor helyzete azonban nehezebb volt. A két oldalon két kis dal, két hangulattal, várt díszére. Azonban, sajnos, pazar fantáziáját nem fékezte akkor sem, hogyha a költemény két lapot is elfoglalt. Ilykép meg-megtöri a hangulat egységét, s beleszól zavarólag a költő szavaiba, s a helyett, hogy emelné, akadályozza az érzés felébredését.

Ami a pont a mondatnál: szünetteremtő, az a záróvignetta a dekoratív rajznál. A szünet pedig a ritmus fontos eleme. Kell, hogy a széldíszből fejlődjék ki, s azzal szoros harmoniában legyen. Ne legyen a kelleténél nagyobb, de kisebb se. Egy pár helyt ezt művészeink elvétették. Kriesch azon vignettája, amely a 140. lapon kitünő, a 141. lapon elnyújtottnak hat. Pedig mindkét esetben egy és ugyanaz. Nagy Sándornál a 229. lapon aránytalanul terpeszkedő, persze a széldíszhez viszonyítva, míg a 222. lapon aránytalanul jelentéktelen.

A motívumok gazdagságához szó se férhet. De a költőnek van nem egy tiszta népies rajza, — itt egy-egy őseredeti magyar ornamentikai motívum felhasználása igazán helyén való lett volna.

Íme, a szeplők, melyeket észrevettünk. Kétségtelen, hogy nem rontják le ezt a kellemes összbnyomást, melyet ez a jelen magyar iparművészeti termék reánk tett. „Illik neki rettenetes, hogy egy kicsit himlőhelyes!”

A Pallas büszke lehet erre a kiadványára.

Dr. Lázár Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

MIHALIK JÓZSEFNEK, a kassai múzeum miniszteri biztosának, Ő Felsége a királyi tanácsos-ságot adományozta elismerésül a kassai múzeum újjászervezése körül szerzett kiváló érdemeinek. Örömmel veszünk tudomást e kitüntetésről, mely oly férfit ért, aki vasszorgalmával ügyszeretetével s szakképzettségével igaz tiszteletét vívta ki mindazoknak, akik széleskörű munkásságát ismerik. Mihalik nem csupán mint a kassai múzeumnak újjászervezője, hanem mint a magyar iparművészet történetének egyik legalaposabb kutatója, az e téren kifejett irodalmi munkásságával is nagy érdemeket szerzett, melyekért évek hosszú során át kifejett szakadatlan munkásság után most jutott neki méltó elismerés.

GAZDÁK AZ IPARMŰVÉSZET-ÉRT. Az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület illetékes bizottságán Forster Géza egyesületi igazgató indítványára határozatba ment, hogy ezentúl az állatkiállításoknál első díjul nem pénzt, hanem *iparművészeti tárgyakat* fognak kiosztani a tenyésztésben kitűnt kiváló gazdák között. S hogy mit jelent ez a magyar iparművészetre, talán eléggé megvilágítja a száraz statisztikai valóság, hogy alig múlik el hét, hogy az ország valamely pontján állatkiállítást vagy díjazást ne tartanának. A magyar gazdák tehát ezentúl tekintélyes összeget fognak évről-évre juttatni a magyar iparművészetnek. De a határozatnak a gazdák irányában is van jelentősége, mert a jutalmul kitűzendő iparművészeti dísz-tárgy versenyre fogja készíteni azokat a tenyésztőket is, a kik eddig a pénzdíjakra sohasem reflektáltak. Nagyon is megérdemelte tehát ez a derék határozat, hogy e helyen szóvá tegyük s reá az érdekelt körök figyelmét külön is felhívjuk.

ÜVÉSZI ÜZLETBERENDEZÉSEK. Ha végig sétálunk Budapest körutain és főbb utcáin, már nem egy üzlet csalogatólag állít meg újszerű berendezésével. Valamikor nagy volt az idegenkedés a modernség befogadásával szemben: „a milyen helyen azelőtt meg lehetett gazdagodni, ott ma is megélünk“ — mondták kereskedőink. Pedig nem volt igazuk, mert a művészi kirakat

és boltberendezés ma már nemcsak jó reklám, hanem szükséglet is. És a milyen észrevétlenül az unalmas kaszárnyaház-sorok helyett ma már egyéni ízlésben készült paloták kezdenek emelkedni, olyanformán tart lépést az üzleti-világ helyiségének díszítésében is. Sajnos, hogy a mit a budapesti modern házaknál hibául róhatunk fel, ugyanaz jelentkezik az üzletek kidíszítésénél is, t. i. a túlzások legtöbb helyen tombolnak, merész vonalak készülnek fából, szédítő félkörök, csápok és lécsorok. Különösen a ruhás-boltok és kétes hírű kávéházak merészelnek nagyot és lehetetlent. Olyik helyen azonban Spiegel Frigyes, Leitersdorfer, Vigand és más tervezőművészeink keze nyomára ismerünk, kiknek alkotásai a művészetet plántálják át a kereskedelmi életbe. A bankok, kávéházak, éttermeket, figyelembe nem véve, szorosan értett bolti helyiségek között követendő példáulú említhetjük: Kanitz Dorottya-utcai, Reinitz Fürdő-utcai, Bárd Kossuth-Lajos-u.-i üzleteit, Bartha budai gyógyszertárát, a krondorfi viz József-köruti raktárát stb.

ZSOLNAY SZOBRA BUDAPESTEN. Világhírű keramikusunknak, Zsolnay Vilmosnak Pécssett felállítandó szobráról a vallás- és közoktatásügyi miniszter másolatot rendelt meg Horvai János szobrásznál. A tavaszra elkészül a szobor s a Szépművészeti Múzeum előtt állítják fel.

RÉGI MAGYAR CSEMPÉK (kályhafiókok) gazdag sorozatát vette meg újabban a brassói Resch-féle gyűjteményből az Iparművészeti Múzeum. A mi különösen becselessé teszi a vásárolt kollekción, az az, hogy nagyjából évszámokkal vannak darabjai megjelölve, amely körülménynél fogva nemcsak szerencsésen egészíti ki a Múzeum eddigi e nemű anyagát, hanem egyúttal meg is határozza. A Resch-gyűjtemény más értékes magyar vonatkozású tárgyait már régebben az Erdélyi Múzeumnak sikerült megszerezni.

ÜZ ÜVEGMOZAIKNAK egy új nemét készíti a marburgi K. J. Schultz cég. Az üvegnek a mozaik céljaira való felhasználása ugyan régi dolog; s az új technika nem is annak javítását célozza, hanem az üvegnek ily célra való újabb alkalmazását. A rajznak megfelelően kivágott nagyjából méretű üveglemezek vagy darabok úgy illesz-

kednek egymás mellé, hogy közöttük az üveglak-ölmozás szélességére egyenlő közök maradnak. Ha az üveglemezek egy síkon, a fordított kép szerint ily közökkel egymás mellé helyzetetnek, az egészet egy külön erre a célra készült cement-féle masszával leöntik, amely a megkeményedés után az üveglemezeket összetartja, és a közöket kitöltve, az üveglemezek konturjait képezi, miáltal az ölmozott üveghez hasonló hatás áll elő. Az 1—2 centiméter vastag lemezek tehát épülethomlokzatokon alkalmazhatók, vagy belső dekorációra is alkalmazsak. Az újabb technikák szerint készült különféle üveg nagy változatot tesz lehetővé, amit azonban az üveglemezeknek utólagos festésével még fokozni is lehet. A festés természetesen az üvegnek a cementtel érintkező, tehát alsó védett lapján történik és közönséges módon beégetés által tartóssá lesz.

RÉGI BÚTOROK. Fél századdal ez előtt alig tudtak még az emberek a régi bútorok becséről s a legszenvédélyesebb gyűjtők más téren keresték babérait. Pedig kép, nyomtatvány, könyv és porcellán minden nagy műérték mellett is egy bizonyos tekintetben merő luxust képeznek. Holott a bútor valódi életszükséglet, a melytől kényelmünk, otthonunk becse függ. Ma már egy-egy londoni bútor-antikváriusnál, a milyen *Christie, Robinson and Fisher, Philips Son and Neale* stb. — nemcsak Anglia gazdag vevőközönsége, hanem egész Európa amateurjei adnak találkozót egymásnak.

Az első bútorárverés, mely műtörténeti szempontból figyelmet érdemel, a *Tallard* herceg gyűjteményének nyilvános eladása volt 1756-ban Párisban. Ennek gazdagságáról és értékéről fogalmat nyújthat az, hogy például egy antik zöld porphyrasztala, melyet *Polignac* bíbornok hozott Franciaországba, 4601 livre-en kelt el (egy livre körülbelül megfelel a mai franknak).

A tárgyakkal úgy reális, mint műipari becse szempontjából érdekes lesz kiragadnunk a *Tallard*-féle katalogusból néhány oly darabért fizetett árt, a mely darabok akkor (1756-ban) egészen modernek voltak még. Az 1732-ben meghalt s a műbútor-ipar terén halhatatlan nevet szerzett, *Boulet*-ól egy remek szekrény fordul elő a katalogusban, porarannyal aranyozott bronz díszítéssel, melyet 1000 livre-ért vettek meg, míg

egy másik *Boule*-féle aranyozott bronzal díszített kabinetsekreány, valamivel kisebb az előbbinél, kis ajtaja fölött XIV. Lajos aranyozott bronz érem képével 1501 livre-t ért el. Egy kis, vörösen fényezett íróasztal *Martin d'Hine*-től, domborművű madarakkal és virágokkal 360 livre értékben szerepel a listán.

Állítsuk ezzel szembe most, hogyan értékelnek egyes *Boule*-féle darabokat ma a műértők. A Hamilton-palota nyilvános árverésén 1882-ben egy pár *Boule*-féle szekrényt 12.075 fontig vertek föl.

A két szekrény — igaz — *Le Brun* rajza után készült, 9 $\frac{1}{2}$ láb magas volt, ébenfából, réz- és teknősbékacont-betétekkel. Eredetileg a Louvre-ben voltak, a honnan *d'Aumont* herceg gyűjteményébe, s onnan *Bethford*-hoz kerültek, a kítől 1823-ban 485 aranyon vásárolták meg, míg újabban *Leads* herceg hagyatéka nyilvános árverésén (1901) 15.000 fonton került eladásra egy pár XV. Lajos-korabeli tölgyfaszekrény, hüvelyes tulipánfa-furnirral a híres ébenista *Joseph*-től s *Caffieri*-féle vésett porarany-mintázatokkal. Igaz, hogy a pénz vásárló ereje az 1756-diki állapotokhoz képest legalább tízszeresen csökkent. A már említett 1882-diki *Hamilton*-féle aukción találtak dúsgazdag vevőkre, hogy csak néhányat említsünk még: *Choiseul* herceg íróasztala és cartonníere-je, egy hosszúkás, kirakott íróasztal, tört-arany vázákkal s füzérekkel díszítve s egy pedesztál-formájú cartonníere, tetején egy Alard-órával, összesen 5565 font sterlingen; továbbá *Gouthiere* egy díszes ébenfa secretaire-je Mária Antoinette monogrammjával s „Garde meuble de la Reine“ jelzéssel, 9450 font sterlingen; egy hosszúkás íróasztal d. *Reisener* jelzéssel, 6000 fonton, egy álló secretaire, szintén *Reisener*-től, 1790-ből 4620 fonton s végül egy 1791-ből eredő szekrény ugyanattól, 4305 fonton, utóbbi három darab Mária Antoinette számára készült, s úgy fa-, mint ércmunkájában a rajz és kivitel a képzelhető legnagyobb tökélyét mutatta a francia dekoratív művészet tetőpontra jutott virágkora idejéből. Az egész a XVI. Lajos-korabeli iparművészet legszebb példánya.

Újabban tagadhatatlanul erősen emelkedett a régi angol bútorok kereslete is, de korántsem annyira, hogy háttérbe szorítaná a XIV—XVI. Lajos-korabeli francia bútorok divatját. Az angol bútor — melynél a *Chippendale* és *Sheraton* név csaknem ugyanolyan hangzású, mint a franciáknál a *Boule* és *Reisener* — termé-

szetesen inkább szolid készítményével tűnik ki, valamint hogy célja is inkább a hasznosság mint a cifra dekoratív hatás. Azért valódi helye nem is a társalgó és a boudoir, hanem inkább az ebédlő; nem a városi, hanem a falusi otthon.

Csakhogy a valódi, eredeti *Chippendale*-ek száma elenyészően csekély; sok azok közül, melyek e néven kerülnek forgalomba, többé-kevésbé ügyes hamisítvány, vagy utánzó műve. A mi az árat illeti, egy 1896-diki katalógusból a következő szemelvényeket mutathatjuk be. Egy mahagoni asztal 100 arany. Egy álló szekrény 166 arany. Négy székből álló garnitúra 112 arany. Egy másik, hat székből álló — 105 arany. Egy magas karosszék, nyitott lantalakú háttal — 30 arany.

Ezek azonban csak átlagárak. A *Chippendale*-ek igazi rekordját a londoni *Christie*-cég érte el múlt évben, mikor egy pár mahagoni székért, nyitott háttal, vázaalakú középpel, dús lombvirágdísz-faragványokkal, faragott kecskelábakkal, damaszkkal borítva, 1000 aranyat fizettek. Ezer aranyon adtak tovább öt évvel ezelőtt is Londonban két gyönyörű díszkarszéket, rendkívül finoman faragott oroslánfejes karokkal, ugyanolyan lábakkal, az egész régi angol selyemhímzéssel borítva.

A *Sheraton*-bútorok, habár rendkívül elegáns formákkal tűnnek ki, általában nem érik el az igazi *Chippendale*-ekért fizetett árat. Pedig *Sheraton* 1793-ban oly megvetőleg nyilatkozott a *Chippendale*-mintákról, mint tökéletesen elavultokról. A legmagasabb ár, melyre emlékeznek a bútor-amateurök krónikái, egy *Sheraton*-bútorért 1050 arany volt s ezt a múlt évben fizették *Christie*-nek egy pár szafir-faszekrényért, Kaufmann-stylű tánczó nőalakokkal festve. V. S.

zeti Tanács ezennel pályázatot hirdet az alapító szándékainak megfelelő következő feltételek mellett: pályázhatnak a művészeti iskolai képzésen már túllévő oly festőművészek, és pedig csak férfiak, kik magyar állampolgárok, s főleg az állat, illetőleg a tájfestésben kivánják sikerekkel igazolt művészi képességüket tökéletesíteni. A folyamodók kérvényben okmányokkal igazolandó: *a)* a folyamodó életkora, *b)* magyar honossága, *c)* iskolai előképzettsége, *d)* a művészetben való haladottsága, mire nézve mutatványművek (befejezett festmény-tanulmányok, rajzok, színvázlatok) oly számban mellékelendők, hogy tudásáról és tehetségéről teljes tájékozást nyújthassanak. Hivatkozzék ezeken túl a pályázó kiállított műveire és kiténtetéseire is. A folyamodónak írásban kell kötelezettséget vállalnia arra, nézve hogy amennyiben az ösztöndíjat elnyerné, tanulmányait, és pedig a jelzett irányban, Münchenben vagy Düsseldorfban fogja folytatni. — Másutt, Páris kivételével szintén felhasználhatja ugyan továbbképzése céljaira az ösztöndíjat, de ez csak kellőképpen megokolt esetekben a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács hozzájárulása alapján történhetik. Az ösztöndíj csak egy évre szól s második, esetleg harmadik évre egy és ugyanaz a művész csak oly esetben nyerheti el, ha tanulmányainak a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács előtt igazolt eredménye őt érdemessé teszi rá. A sajátkezűleg írott folyamodványok a vallás- és közoktatásügyi ministeriumhoz intézve a Magyar Országos Képzőművészeti Tanácsnál (V., Bástori-utca 12. szám, a vallás- és közoktatásügyi ministerium művészeti osztályában) 1904. évi febr. 15-ig nyújtandók be. A mutatványművek pedig ugyanazon határidőig a városligeti Múcsarnokba szállítandók. A beküldött művek hátsó oldalára cédula ragasztandó, ezzel a felirattal: „A Magyar Országos Képzőművészeti Tanácshoz. Pályázat a gróf Andrassy Dénes és neje: Franciska grófnő-féle ösztöndíjra“. E cédulára a pályázó neve is szembetűnő módon feltüntetendő. Elkésve érkezett folyamodások a pályázatból feltétlenül ki vannak zárva.

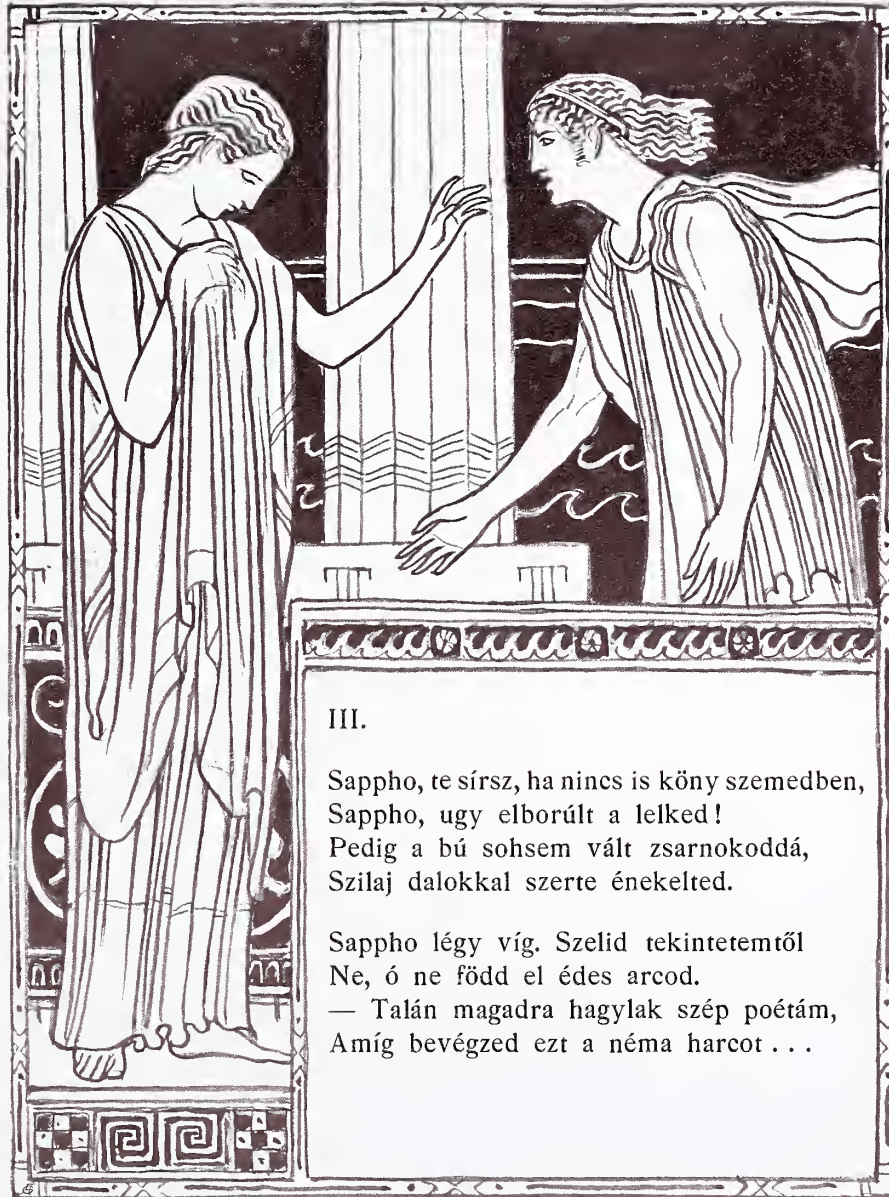
Budapesten, 1904. január 13-án.

A Magyar Országos
Képzőművészeti Tanács.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

 ÉPZŐMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT.
A gróf Andrassy Dénes és neje: Franciska grófnő által a magyar állam ezeréves fennállása alkalmából művészeti ösztöndíjakra tett alapítvány kamataiból alakított, s jelenleg két 4200—4200 koronát képező festőművészeti ösztöndíjra a Magyar Országos Képzőművé-

III.

Sappho, te sírsz, ha nincs is könny szemedben,
 Sappho, úgy elborúlt a lelked!
 Pedig a bán sohsem vált zsarnokoddá,
 Szilaj dalokkal szerte énekelted.

Sappho légy víg. Szelid tekintetemtől
 Ne, ó ne főd el édes arcod.
 — Talán magadra hagylak szép poétám,
 Amíg bevégzed ezt a néma harcot . . .

SZEMELVÉNY
 „KORONGHI LIPPICH ELEK KÖLTEMÉNYEI“
 CÍMŰ MŰBŐL.

KRIESCH ALADÁR
 RAJZA.

SZEMELVÉNY
„KÖRONGHI LIPPICH ELEK KÖLTEMÉNYEI“
CÍMŰ MŰBŐL.

KRIESCH ALADÁR
RAJZA.

VOLT.

Volt, volt, az én lelkemnek is volt
Tavasza, boldog és derült. [egykor
Színes, gazdag, csodás világ volt...
Volt, volt, de aztán elmerült.

Ugy nyelte el az élet óceánja
És átsaptak rajt' a habok.
Ne beszéljetek róla többé,
Mert érzem, sírva fakadok.

Engem vállukra vettek a hullámok
S kitettek egy bús szigeten.
Alattam biztos földet érzek,
De rajta minden idegen.

SZEMELVÉNY
„KORONGHI LIPPICH ELEK KÖLTEMÉNYEI”
CÍMŰ MŰBŐL.

KRIESCH ALADÁR
RAJZA.

AZ IDŐ.

napok jönnek, napok múlnak,
Rózsánk levelei hullnak.
Tova illan ifjuságunk,
Ez a tarka pille,
S multunkat a feledésnek
Pókjai szövik be.

Hogy az idő nem árt neked,
Elhinném, de ha nem lehet!
Úgy hinném, hogy ifjan maradsz
Mindörökre, ó csak
Ne tennél úgy már is, mint a
Haló büszke kócsag, —

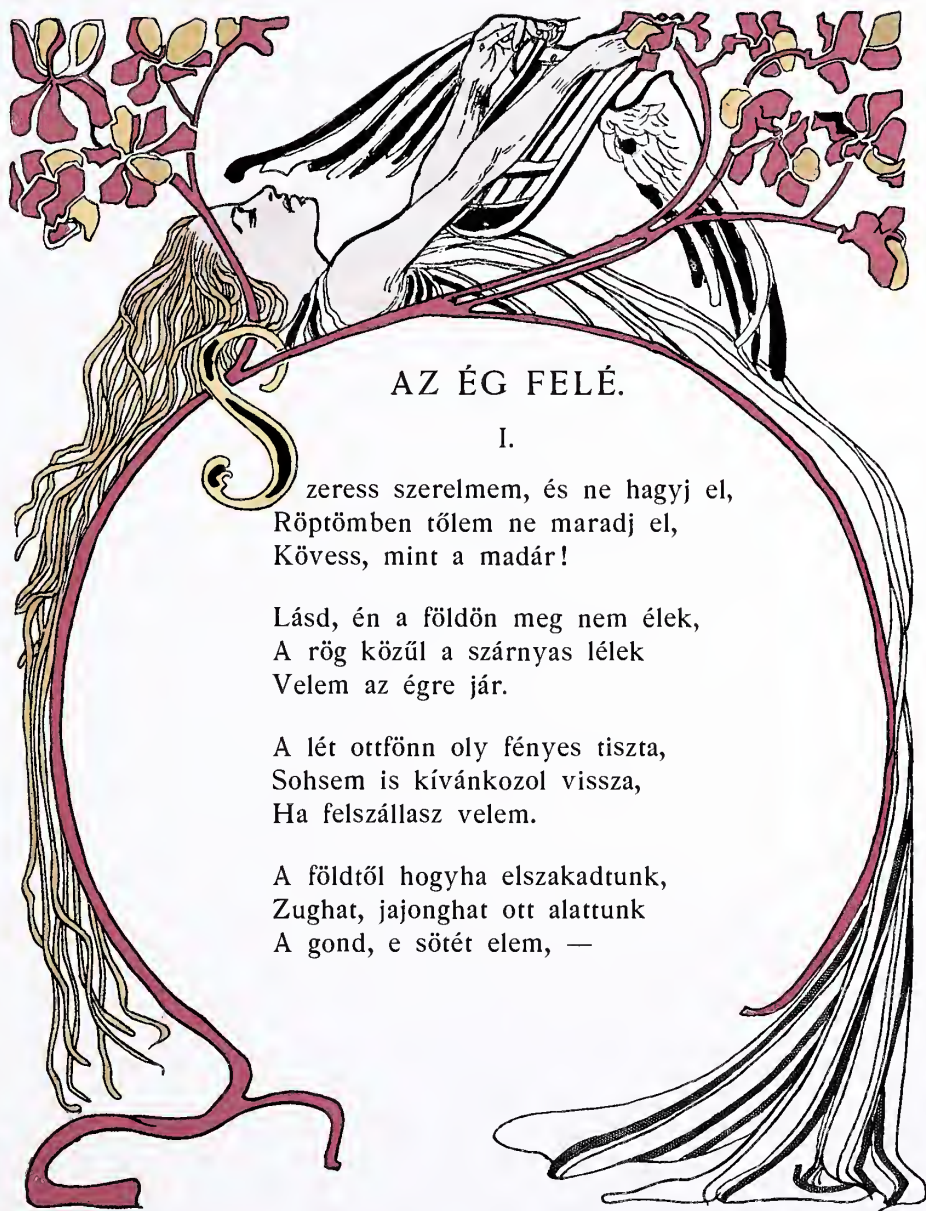
Melynek szárnya meg-meglebben
Keringve a föllegekben.
S akik látják, azt hiszik, hogy
Játékot visz végbe . . .
Pedig, pedig alig pár percz,
S lebukik a mélybe.

SZEMELVÉNY
„KORONGHI LIPPICH ELEK KÖLTEMÉNYEI“
CÍMŰ MŰBŐL.

NAGY SÁNDOR
RAJZA.

AZ ÉG FELÉ.

I.

Szeress szerelmem, és ne hagyj el,
Röptömben tőlem ne maradj el,
Kövess, mint a madár!

Lásd, én a földön meg nem élek,
A rög közül a szárnyas lélek
Velem az égre jár.

A lét ottfönn oly fényes tiszta,
Sohsem is kívánczol vissza,
Ha felszállasz velem.

A földtől hogyha elszakadtunk,
Zughat, jajonghat ott alattunk
A gond, e sötét elem, —

SZEMELVÉNY
„KORONGHI LIPPICH ELEK KÖLTEMÉNYEI“
CÍMŰ MŰBŐL.

NAGY SÁNDOR
RAJZA.

KÜLFÖLD.

BÉCSI PORCELLANBÓL történeti kiállítást rendeznek a tropai és bécsi iparművészeti múzeumok február havában. Céljuk az, hogy áttekinthető módon mutassák be a hírneves gyár termékeit 1818-ik évi keletkezésétől kezdve az 1864-ik évi feloszlásáig. Már készül e kiállításokra a részletes leíró katalógus és tervbe van véve egy gazdagon illusztrált mű is, mely a kiállítás történeti és művészeti eredményét fogja felölelni.

EX-LIBRIS terjesztés egy különös módját eszelte ki Otto Hupp müncheni rajzolóművész. Rajzolt ugyanis minden rendű és rangú emberek számára — orvos, ügyvéd, tanár, pap, kereskedő, biciklista, tisz, vadász stb.-nek — valókat, amelyeknél üres hely van hagyva a könyvtulajdonos nevének bejegyzésére és százankint kell a művész kiadójától rendelni. A komoly tudós szokásból így lesz játék.

OTHES O. dr., az ismeretes építész és író, akinek építészeti történeti munkái és építészeti lexikona messze földön ismeretesek, Drezdában 75 éves korában elhunyt.

INAI műtárgyak és régiségek kiállítása nyílt meg Berlinben. A körülbelül 5000 drbra rúgó tekintélyes gyűjteményt Pekingben állították össze.

ANGOL VILLAMOS LÁMPÁKRÓL bővebb ismertetést közöl a The Magazine of Art októberi száma, a melyből látjuk, hogy az angol tervező művészek e téren két csoportra oszlanak. Az első rész régi minták átalakításán töri a fejét, a petroleum- és gázvilágításra kitalált formákat hozza a villammal kapcsolatba, a másik rész pedig gyakorlati szempontokból kiindulva modern megoldást hoz létre. Így forognak aztán a brit kereskedésben a XVI. Lajos és más múzeális rangra emelt ízlésű világítótestek változatai mellett a Benzon, Liberty, Verity stb. lámpák. A nagyobb hódítást az utóbbiak teszik, még a kontinensen is érezhető hatásuk. A modern angol lámpának az az előnye, a mi a szépsége is: egyszerű, érthető formák mellett mindenütt szolid anyagot és munkát ad. Tartós és célszerű.

MŰZEUM-KONGRESSZUS volt őszkor Berlinben; s nemzetközi jellegének megfelelően azon részt vett: Németország, Dánia, Svéd- és Norvégország, Hollandia, Angolország, Ausztria és Magyarország is egy vagy több képviselője által. A jövő évi kongresszus helyéül Nürnberget választották.

ITTE CAMILLO, a jónevű építész és író, akinek sokoldalú működése nálunk is ismeretes, és akinek utolsó jelentős munkái közül főleg a városszabályozást és szépítést tárgyaló „Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen“ címűt említjük föl — a múlt novemberben Bécsben meghalt.

RUNDHOLMBAN (Dánországban) az őszszel egy bronzkocsit találtak, amely a hozzáértők ítélete szerint körülbelül a Kr. előtti 10-ik századból származik. A kocsit egy ló húzza, amely tömören van öntve. Az egész mű skandináv eredetű, amit gazdag díszítményei és domborított részei, valamint egész technikája elárul. Jelenleg a kopenhágai Múzeumban van.

SZT. PÉTERVÁROTT most van a fémek- és kőből készült ipari tárgyak első nemzetközi mű- és iparkiállítása.

NŐI VISELET javítását célzó egyesület Münchenben, az ottani nemzeti múzeumban ilyenmű kiállítást rendezett, amely az u. n. reformruhákon kívül a lábbeliekre és a kosztüm történetére is kiterjed.

NBÓL készült művészi tárgyak gazdag sorozatát állították ki nem régen Lipszében, ahol tudvalevőleg az óntárgyak két leggazdagabb gyűjteménye van. Az egyik a Demiani-féle, s ezt már ismertették a másik a Föllner-féle, amely az előbbivel együtt ritka gazdagságban mutatja be az ón művészi feldolgozásának fejlettségét és tárgyi gazdagságát.

NATIONAL ART COLLECTIONS FUND névvel Angolországban egy társulat keletkezett, amely a kiválóbb műtárgyak mindinkább növekedő kivitelét akarja megakadályozni. Működését ott kezdi meg, ahol a nyilvános múzeumok és gyűjtemények bármily okból a műtárgy kivitelét megakadályozni nem képesek.

GRAFIKAI KIÁLLÍTÁS nyílt meg nem régen Hamburgban a Kunst-halleban, és a körülbelül másfél-ezer lappal az utolsó tíz esztendő grafikai művészetéről áttekintő képet nyújt. A kiállítás azonfelül „discussió-estélyek“ is érdekessé és hasznosabbá teszik.

MILÁNÓI NAGY NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁST 1905-ről elhalasztották 1906. évre. Az elhalasztásnak az az oka, hogy a Simplon alagútát nem bírják 1905. évre befejezni.

DREZDAI VÁROSKIÁLLÍTÁSRÓL hivatalos emlékiratot tesznek közzé; két kötetben fog megjelenni: az egyik a szöveget, a másik csupa képet és táblázatokat fog tartalmazni. A szöveg a német városoknak, a német birodalom alapítása óta mai napig végbement fejlődését ismerteti, amihez a modern városok továbbfejlődése feladatainak méltatása sorakozik.

NIETZSCHE-nek, a meghalt filozófusnak Weimarban levő levéltára művészi berendezését Van de Velde végzi; ez érdekes hírt azzal egészít ki, hogy Nietzschenek a levéltárba kerülő mellszobrát most mintázza Klinger Miksa. Ez a példa mindenesetre figyelemreméltó több tekintetben.

KERAMIAI pályázatot irt ki az „Union céramique et chanfournière de France“, hogy a keramikai anyagoknak az építkezés céljaira való általánosabb használatát elősegítse és fokozza. Feladatul egy vidéki városi vendéglő tervét választották, amelynek helyiségei akként díszítendőek, hogy a díszítés a vízzel való tisztítást tegye lehetővé; a keramikának szerepe ily feladattal szemben működési tere nyílik.

PÁRISBÓL jön a hír, hogy a Boscureale-i pompejáni freskók az árverésen nem keltek el oly magas áron, amintreménylették. A Louvre például egy dionyszi istenség képének részletét tizenötezer frankért vette meg. A gyűtemény nagy része eladatlan maradt.

INTORETTO nagy festménye a Dogepalotában végre sikerült módon lekerült a falról és most a padlón terül el, amíg a javítást igénylő fal helyre lesz állítva. Hasonlóképpen le kellett venni a szomszédos terem (Sala dello scrutinio) Palma Giovane „Utolsó ítéletét“, ugyancsak a fal rozoga állapota miatt.

VIRÁGFESTÉS AKADÉMIAJÁT alapították Párisban. Ez a különösnek látszó intézmény a városi nagy üvegházban székel, ahol a növényzet legkülönfélébb fajtái állnak rendelkezésre. Az akadémia élén Achille Cesbron festőművész áll.

JAPÁNI tárgyak kiváló gyűjteménye kerül eladásra Párisban a jövő hónapban. A gyűjtemény az elhalt Charles Gillot gyűjtő hagyatékából való.

IPPMANN FRIGYES, a berlini rézmetszetgyűjtemény ismeretes és kiváló igazgatója október elején meghalt.

SZAKIRODALOM.

GRAUTOFF OTTO. *Die Entwicklung der modernen Buchkunst in Deutschland.* H. Seemann, Leipzig, 1903. nagy 8° 219 l. Számos képpel. Ára 10 kor. 80 fill. kötve. — A könyvnek művészetéről szól ez a könyv, tehát mindarról, a mi a könyvek művészi megjelenését teszi. Azaz hogy tulajdonképpen eme művészet fejlődésének ismeretét adja; s belőle az utolsó 25—30 évnél ilyenmő változatait, menetét meglehetősen meg is ismerjük. Persze megint csak Németország könyvművészetéről van szó, s egyéb csak érintve van itt ott. Hogy ennek a művészetnek legújabb fejlődését egyáltalán lehet-e már most ismertetni, erre a kérdésre szerző munkájával felel; s amint megmutatta: lehet. A kérdés csak az: hogy miképen? A könyvnek művészete tulajdonképpen nem fogalom, mert tudvalevőleg voltak idők, a melyekben a könyv művészi megjelenése elsőrendű dolog volt. Szerző nem is az egész fejlődést tárgyalja, hanem csakis az újabb „Modern könyvművészet“nek a fejlődését. Kiinduló pontja az 1870. év, innen számítja a fejlődés kezdetét és azt egész az 1900 évi párisi világkiállítás idejéig viszi. Miután elismeri és konstatálja, hogy a modern német *Buchkunst* teljesen a külföld hatása alatt születik meg és lesz valamivé, egy fejezetben a külföldi fejlődésről is egy pár vonással — tizenhárom oldalon — megemlékezik. Szól azután a könyv művészetének fordulatáról, lendületéről, egyes

illusztrátorokról, különösen a külön Heine Theodorról, a művészi könyvborítékról, a könyvnek belső esztetikai alakításáról és ezzel a könyvnek ékítéséről, továbbá az archaistákról, kiadókról és rajzolókról, aztán különösen Németországban ismeretes kiadványokról és ismét rajzolókról, szól aztán a könyv kötéséről, az előzékpapírosról, az ex-librisről, a betűről, szedésről és papírról és végre az 1900-ik évnek nagy eseményéről, a párisi kiállításról és a könyv művészi viszonyainak istápolásáról. — Ez az egész anyag, a hogy itt előttünk fekszik és kritikái jellegét illetőleg, inkább a németiséget érdekli, azonban a könyvet azért mi is érdeklél forgathatjuk, a mennyiben először is a könyv művészetének érdekében általános úgy esztetikai mint technikai tekintetekről szól, másodsor pedig, mert illusztrációs része becses anyagot nyújt az érdeklődőknek. A tárgynak ily foku illusztrálására szükség volt, mert a sok érdekes, sajtóságos, ujszerű képnek, a mely a modern könyvművészet jelentős részét teszi, közvetlen bemutatása az olvasónak többet használ mint bármily bő és kimerítő szöveg, de azonfelül ilyféle munka illusztráció nélkül el sem képzelhető. Hogy már most a bemutatott képek néha mást mondanak — legalább nekünk — mint a szöveg, vagyis hogy a szöveg a képekkel, már t. i. kritikai szempontból, nem födi egymást, azt kifogásolhatni; számos esetben kétségtelenül kitűnik, hogy szerző az illusztrációt értékén felül becsüli. Nagyon érdekelt és elfoglalt szemmel kellene néznünk vagy relativ mértékkel mérnünk, hogy a könyvben bemutatott képek bár hányát annak vegyük, a minek szerző veszi és mondja. Ebben a tekintetben a tárgy ábrázolásának módja, íze, egész szelleme a döntő, és nem egyes kvalitások, a melyek egyik-másik esetben talán kielégítenek, sőt kiváló is lehetnek; mert ezzel szemben mindig igaz marad, hogy az egyes képet legjobban abban a környezetben lehet megítélni, a melybe való és nem abból kitépve, magában állóan. Mégis azt hisszük, hogy ez a környezet is tévedésbe hozhatja az embert, sőt gyakran talán éppen ennek a befolyásának, hatásának vagyunk rabjai és tévedünk, a mikor az egyes kép vagy illusztráció, könyvdisz stb. jelentőségéről, értékéről ítékezünk. S nekünk úgy tetszik, hogy szerző többször esett ebbe a tévedésbe. — A német könyvművészet egyrészt a japáni, másrészt az angol

befolyás alatt lett azzá a mi és bár elismeréssel lehetünk iránta, mégis számos fattyuhajtását vissza kell utasítanunk, a melyek közé tartozik az utánzás vagy legalább az utánérzésem alapuló, eredetiségre való törekvés. Ez a törekvés a német szellem tulajdon sajtóságain fog hajótörést szenvedni, a mely sokkal erősebb, semhogy a maga eredetiségét meg ne állapíthatná, s ez által tisztaságában felszínre és túlsúlyra ne jutna, a mivel aztán a hozzá tapadó tisztátalan elemnek halálítélete ki lesz mondva. A míg ez azonban be nem közetkezik, addig a megállapodásról nem lehet szó s addig a német könyvművészetéről is csak részlegesen szólhatunk és csak részleges képet adhatunk. Ennél többet szerző nem is adhatott. Mindazonáltal könyvét nem érdek nélkül forgathatja a modern művészeti kérdések iránt érdeklődő olvasó, és az a német művészet iránt érdeklődők figyelmébe ajánlható.

 RED W. *Die Wohnung und ihre Ausstattung.* Sammlung illustrirter Monographien. No 11. Bielefeld und Leipzig 1903. 8° 148 lap számos képpel: ára 4 kor. 80 fillér. — Rövid foglalatban, vonzóan a szerző e művecskében a lakásnak képét nyújtja esztetikai méltatással és történeti ismertetésekkel. A lakásnak képét, a melyet a régi világgal, az egyptomiakkal kezd s folytatja a görögökkel, rómaiakkal, aztán a középkorral, az ujjászületés korával — németekkel, a franciákkal — tovább a barokk művészettel, a rokokóval, tizenhatodik Lajos korának művészetével, a revolúció, az első császárság (empire) korszakaival, Angliával és annak egyes bútorművészeivel, a tizenkilencedik századdal, a polgári lakással, az u. n. Biedermaier bútorzattal. Szól a klasszicizmusról, a stíluskérésről, a romantikáról, az atelier-stílusról, az új stílusról, az angol befolyásról, Ruskinról s a prärafaelitákról, egyes angol művészekről — William Morris, Burne-Jones, Baillie Scott, Mackintosh, Macdonald, Norman Shaw, Ashbee, angol speciális bútorstílusokról, az angol házról; aztán egyéb bútorművészekről, — például: Henry van de Velde, R. Riemerscheid, Patriz Huber, H. Vogeler, O. Wagner, J. M. Olbrich, L. Bigaux, G. Serurier, H. E. Berlepsch, B. Pankok, H. Obrist, P. Behrens, H. Christiansen stb. stb. az új esztetikáról, a „Yachting“ stílusról, a gépmunkáról, a japonizmusról, az új stílus nemzetköziességeről, de

egszersmind az új stílusnak veszedelméről. Továbbá az olcsó bútorokról, a régies stílusról, az újabb stílustörekvések és produkciós központokról (München, Bécs, Berlin, Páris), szól azután Franciaországról, a maison moderne és a l'art nouveau-ról, szól Amerikáról és Tiffany-ról, végre a lakásnak egyes helyiségeiről és végigvezeti az olvasót a folyosótól kezdve a lakószobán át a női szobába, az ebédlőbe, a szalonba és dolgozószobába, valamint a háló- és gyermekszobába, sőt a konyhába is, fejtegetéseibe belevonván a falat, a tapétákat, a mennyezetet, ajtót, ablakot, a világítást, a kályhát, szőnyeget, képeket, azoknak rámaát, sőt a virágokat is.

Ezen gazdag anyagon kívül, ott a hol helyén van, szól a tradíció erejéről, a lakályosságról, törekvésekről, akadályokról és eredményekről, szól a festőiességről, az építészeti alap jelentőségéről; szóvá teszi az egyéni, a személyes igényeket, az egyéni berendezés jellegét, a családi házat, a színt, vonalakat és formákat, valamint az anyagot, célszerűséget és szerkezetet és mindezt rövideggel és találó jellemzetességgel a kifejezésben. Összevetve tehát egyrészt az anyag gazdagságát és érdekességét szerző előadásának többrendbeli előnyeivel, kitűnik, hogy ez a kis munka 148 lapnyi szövegevel egyes részeiben tulajdonképpen kis mestermű. Olvashatja is bárki, bármily szakember és bármely művelt dilettáns olvasó egyaránt. Felemlítendő még az autotipikus illusztrációk változatos sorozata, összesen 136 ábra, a melyek a szöveget támogatni vannak hivatva, és — tekintve a könyv olcsóságát és célját — tökéletesen kielégítőek. Igen óhajtandó lenne, hogy a mi magyar művészetkedvelő és a lakás művészete iránt is mindinkább érdeklődő közönségünknek hasonló, persze magyar nyelvű olvasmányok állnának rendelkezésére, mert a művészet terjesztésére és népszerűsítésére az ilyféle olvasmányok igen alkalmasak.

Csizik Gyula.

GEORGES DE RÉCY. Décoration du cuir. A modern műiparnak alig van ága, mely a dilettáns amatőrök körében mélyebb gyökeret vert volna s pompásabb virágokat hozna, mint a bőrdíszítés művészete. E körülménynek több rendbeli magyarázata van. Az első és legfőbb ok talán abban rejlik, hogy nincs anyag, mely mindenki számára oly könnyen hozzáférhető s oly változatosan díszíthető volna, miként a bőr. A másik az a körülmény, hogy a bőrön alkalmazható sokféle technika között van olyan is, mely aránylag rövid időn belül s kevés fáradsággal annyira elsajátítható, hogy ornamentikai eszméinket közvetlenségük minden bájával kifejezhessük vele. Végül meg kell említenünk, hogy a bőr egyike azoknak az anyagoknak, melyek a modern stílus szélső vonalait, merész színkombinációit leginkább elbirják. A címben leírt s mult év végén E. Flammarion párisi cég kiadásában megjelent munka rövidke történeti áttekintés s a bőrök minőségéről, kikészítésükről, színezésükről szóló általános tájékoztató után részletesen leírja a bőrművek díszítésének változatos sorozatát, ugymint bőrmetszést, a vésett, cizellált, kalapált, mintázott, trébelt és égetett bőröket, a mozaikhoz tartozó egyszínű vagy polychróm, vékony, szinte hártyszerű, vagy vastagabb, mintázott bőrrétegeknek a tükörsima alapbőrre való rakását és egyes más technikával kidolgozott bőrdaraboknak inkrusztálása. Végül a bőrök színezésének csoportjában ismerteti a szerző a bőrök márványozása, erezése, patinázása és aranyozásamódját, mint a melyek igen érdekes művészi hatások elérésére alkalmas eszközök. De Récy könnyen érthető előadását 256 ábra magyarázza, úgy hogy könyvéből mindazok, a kik már némi gyakorlati tapasztalattal s kellő művészi érzéssel bírnak, szépen elsajátíthatják a bőrdíszítés különféle technikáit. A csinos kötet ára 3 fr. 50 centimes.

—s. —l.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉVI JELENTÉSE. Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum, mint minden évben, az idén is jelentésben számol be mult évi működéséről. A jelentésből kitűnik, hogy a Múzeum a lefolyt esztendőben is örvedetesen fejlődött. Gyűjteményei ajándékozás és vétel útján összesen 226 darabbal szaporodtak, vagyis a gyarapodás 23 darabbal nagyobb, mint 1902-ben. Az ajándékozók közül kiemelendők: a Magyar Nemzeti Múzeum, *Kacsvinszky Lajos*, özvegy gróf *Pejacsevich Márkné*, özvegy *Milkovics Zsigmondné*, szül. *Zámory Mária*, gróf *Keglevich István*, *Mocsáry Béláné Fáy Mária*, *Lipcey József*, *Pálffy Adolfné* és *Varju Elemér*, a kik értékes műtárgyakkal gyarapították a gyűjteményeket.

A lefolyt esztendőben érdekes külön kiállítást rendezett a Múzeum régi és modern könyvgyűjtő-jelvényekből (exlibris). A művészetnek ez az ága Magyarországon mondhatni alig volt ismeretes, de a Múzeumnak, kiállításával, sikerült felhívni rá a művészek és könyvgyűjtők figyelmét. A kiállítás óta már is egész sereg könyvgyűjtő látta el magát exlibrisrel és egy-egy példányt a Múzeum gyűjteményének is juttatott könyvgyűjtő-jelvényéből. Az Iparművészeti Múzeum a szokott módon közreműködött a Magyar Iparművészeti Társulatnak a Múzeum palotájában rendezett nagy tavaszi bútor-kiállításán s karácsonyi tárlatán is. Mindkét kiállítás nagy sikert aratott és meggyőzően hirdette, hogy immár van versenyképes magyar művészi ipar.

Az iskolai történelmi faliképek pályázata is az Iparművészeti Múzeumban dőlt el és a pályatervekből külön kiállítást is rendezett a Múzeum. Ezenkívül is még több pályázat sorsa dőlt el a Múzeumban, mert úgy a közhivatalok, mint az egyesületek és magánosok is, szívesen keresik fel a Múzeumot tanácsért.

A téli időszakban 16 népies előadás volt a Múzeumban az ipari munkások részére, a kik nagy előszeretettel keresik fel ezeket. Összesen 5894 munkás hallgatta az előadásokat.

Az elmúlt évben 177,492 látogatója volt a Múzeumnak. Megnyitása óta tehát 1.183,856 látogató fordult meg az Iparművészeti Múzeumban.

Az intézet könyvtárát a társadalom

legkülönbözőbb elemei vették igénybe. Összesen 23,696 látogatója volt a könyvtárnak, tehát 3242-vel több, mint 1902-ben. Állandó látogatásra jogosító igazolványt 1138-an váltottak, vagyis 290-nel többen, mint az előző évben. Ajándékozás és vétel útján 238 kötet könyvvel és 3170 mülappal gyarapodott a könyvtár, melynek állománya az 1903. év végén 8007 kötet könyv és 65,501 mülap. A könyvtár gyarapítói közül kiemelendők: a francia kereskedelemügyi miniszterium, *Egger Henrik* (Bécs) és *Heinlein János*.

Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum fentvázolt tevékenységéből kitűnik, hogy a Múzeum az elmúlt évben is eredményesen működött. Bár szerény anyagi eszközei sokszor késleltetik, de biztos léptekkel halad kitzűzött célja felé, nem elégedve meg egyszerűen azzal, hogy gyűjteményeit gyarapítja és azt a közönségnek bemutatja. Hasznosan működve a tudománynak, nem feledkezik meg a praktikus szükségletekről sem. Közönségünk lassankint kezdi belátni, hogy idehaza ép úgy, de azért mégis olcsóbban szerezheti be szükségleteit, mint a külföldön.

H. Ö.

ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁSOK AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN.

Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, mint minden esztendőben, az idén is rendez ismeretterjesztő előadásokat a művelt közönség részére. Az első előadás január 22-én, pénteken délután 5 órakor volt a Múzeum első emeleti nagytermében és március 4-ig minden pénteken tartanak előadást a Múzeumban. Az előadások sorrendje a következő: január 22-én és 29-én *Csányi Károly*, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum h. őre tart előadást a *gyulafehérvári székesegyházról*. Február 5-én és 12-én *Czakó Elemér* múzeumi könyvtáros *Colosvári Márton és György XIV. századbeli magyar szobrászművészekről*. Február 19-én *Kriesch Aladár* értekezik a *modern művészet apocalysiséről*. Február 26-án *Nádlér Róbert* tart előadást a *gyermekek művészi neveléséről* és végül március 4-én *Kriesch Aladár* előadása: *kalotaszeg művészete*, befejezi az ismeretterjesztő előadások idej sorozatát. Az előadások teljesen ingyenesek és belépőjeggyel a Múzeum igazgatósága szívesen szolgál bárkinek.

AJÁNDÉK AZ IPARMŰVÉSZETI MŰZEUMNAK. Kaczvinszky Lajos, az ismert műbarát, aki múlt esztendőben is becses műtárgyakat ajándékozott az Iparművészeti Múzeumnak, minap ismét tanujelét adta áldozatkészségének. Több érdekes, régi és hézagpótló műdarabot vásárolt meg a múzeum részére. Ezek között van: egy rendkívül finoman kidolgozott, rokkokó díszű erdélyi serleg, amely 1745-ből származik és érdekes példája annak, hogy a rokkokó ízlés miképpen érvényesült Erdélyben; egy a XVII-ik századból származó, vörösrézből vert magyaros díszű tál és egy hozzávaló kancsó; egy ízléses XVIII-ik századbeli, két faragott címerrel díszített, aranyozott fehér szekrényke és ugyancsak egy a XVIII-ik századból való faragott angyalka, végül egy igen érdekes, zománcos díszű, úrvölgyi rézszelence. A becses műtárgyakat már a legközelebb kiállítják a múzeum gyűjteményében.

KIRÁLYI VÁSÁRLÁSOK A M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSÁN. Mint ezredéves kiállításunk óta minden évben, Ő Felsége a király a legutóbbi karácsonyi kiállítás alkalmából is több iparművészeti tárgyat vásárolt, amelyet a budai kir. palotában fognak elhelyezni. A megvásárolt tárgyak a következők: Madonna, mozaikkép Róth Miksától. Virágtartó ezüsből, tervezte Bethlen Gyula, készítette Haraszi József. Krisztus a keresztfán, zománcmű Hibján Samutól. „Csikós“ bronzszobor. Mintázta ifj. Vastagh György, öntötte Haraszi József. Tanulmányfej, festett zománcmű Oskó Lajostól. Tea-asztal Kollár Jánostól. Papirkosár, villamos lámpa sárgarézből Kiszling Rudolftól. Szalon-asztalka Tóth Istvántól. Krisztusfej, domborított rézlapkerettel Galambos Jenőtől. A megvásárolt tárgyaknak összes értéke 6800 korona.

VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁS-ÜGYI MINISZTER a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács javaslatára a következő tárgyakat megvásárolta a legutóbbi karácsonyi iparművészeti kiállításon: hat kristályos mázu edényt Zsolnaytól; ötvenöt drb. halasi

csipkét Dékányi Arpádtól; két varrottast Gyarmathy Zsigánétól; hét különböző bordíszmunkát Nagy Sándortól és Belmorte N.-tól; virágtartót bronzból Betlen Gyulától; két bőr-karosszéket Fischhof Jenőtől; csomózott selyem-szőnyeget Kabay Dánielnétől; két csipkegallért a körmőczbányai csipkeverő-intézettől; Undi Mariska rajzai nyomán készült gyermekszobát Morent Jánostól. A vásárlások összege 7200 korona.

VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁS-ÜGYI MINISZTER IPARMŰVÉSZETI nagy állami érme, továbbá a kereskedelemügyi miniszter 2000 koronás állami nagy díja és érmei dolgában lapunk zártáig nem érkezett le az illető miniszteri döntés. Így tehát egyes lapokban megjelent, ezekre vonatkozó hírek, legalább is koraiak.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT nagy tárgysorsjátékának húzását — közbejött akadályok miatt — december hó 28-ikáról elhalasztották január hó 28-ikára. Mindössze 50 nyereményt került kisorsolásra. A nyerő számok jegyzékét e rovat végén közöljük.

IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS MISKOLCON. A borsod-miskolci közművelődési és múzeumegyesület megkereste a M. Iparművészeti Társulatot, hogy a folyó évben kiállítást rendezzen Miskolcon. A Társulat megbízásából Györgyi Kálmán főtitkár január hó 17-én Miskolcon járt, a hol az illetékes körökkel tárgyalta a kiállítás rendezése dolgában. A történt megállapodás szerint a kiállítást f. évi augusztus hó második felében tartják a miskolci Korona vendéglő termeiben. A kiállításon a miskolci iparosok kiválóbbjai is részt vesznek.

AZ 1904. ÉVI ST.-LOUISI VILÁG-KIÁLLÍTÁS magyarországi kormánybiztosává a kereskedelemügyi miniszter — mint már előre jeleztük — kinevezte dr. Szögyény Györgyöt, a miniszterium newyorki kereskedelmi szaktudósítóját, akinek közbenjárására iparművészeti csoportunk részére a kézműipari (Manufactures) csarnokban 524 négyszögméternyi helyet jelöltek ki, míg a képzőművészeti csoportnak a művészetek csarnokában mintegy 160 négyszögméternyi terület jutott. A kiállítás magyarországi bizottságába a kereskede-

lemügyi miniszter képviselőjéül Szierényi József miniszteri tanácsost, a M. kir. Kereskedelmi Múzeum képviselőjéül pedig Lakatos Aladár miniszteri tanácsost nevezte ki. Területeink pontos helyszíni rajzai csak január hó első napjaiban érkeztek meg, úgy hogy az installációs terveket csak akkor lehetett munkába venni. A Manufactures csarnokában levő iparművészeti csoportnak elhelyezésére szolgál majd egy öt interieurból álló faépület, amely előtt levő födetlen területet díszes fakerítés vesz körül. Ennek főbejárata egy székelykapu lesz, míg a kerítés sarkain két-két torony emelkedik, amely raktáruul fog szolgálni. Az épületnek középső hall-szerű termét eredetileg a székes főváros csoportjának szánták, amint azonban újabban értesülünk, a székes főváros lemondott a kiállításon való szereplésről. A kiállításra szánt tárgyakat március hó első napjaiban indítják útnak s így remélhető, hogy — noha a kulturnemzetek közül Magyarország legkésőbbben határozta el magát a kiállításon való részvételre — a csoport a kiállítás megnyitására, április hó 30-dikára mégis elkészül.

M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT VÁLASZTMÁNYA 1903. november hó 27-én ülést tartott Ráth György elnökle mellett. Jelen voltak: Szalay Imre alelnök, Ágotai Lajos, Faragó Ödön, Fittler Kamill, Forster Gyula, T. Fischer Ignác, Gelléri Mór, Morelli Gusztáv, Nádler Róbert, Péterffy Lajos, Radisics Jenő, Róth Miksa, Víg Albert választmányi tagok és Györgyi Kálmán vezértitkár. Beck Dénes, Gyömrői Manó, Horti Pál, K. Lippich Elek, Pap Henrik, Thék Endre és Zsolnay Miklós kimentették távolmaradásukat.

Vezértitkár felolvassa *Wlassics* Gyula volt vallás- és közoktatásügyi miniszternek levelét, a melyben megköszöni a Társulatnak odaadó és lelkes támogatását, a melyben minisztersége alatt részesítette, továbbá felolvassa *Berzeviczy* Albert vallás- és közoktatásügyi miniszternek leiratát, a melyben a Társulat támogatását kéri.

A választmány elhatározza, hogy *Wlassics* volt miniszterhez, mint a Társulat állandó pártfogójához, búcsulevelet intéz, utódját, a hazai művészet lelkes bajnokát pedig közreműködéséről készségesen biztosítja.

Elhatározza továbbá a választmány, hogy búcsulevelet intéz Láng Lajos, volt

kereskedelemügyi miniszterhez is, a ki rövid minisztersége alatt sokszor jelét adta az iparművészet iránt való meleg érdeklődésének és a Társulat működésébe vetett bizalmának; nevezetesen ő bízta a Társulatra a Mintalapok című műnek szerkesztését és kiadását, továbbá az 1904. évi st.-louisi világkiállításnak rendezését. Az új kereskedelemügyi minisztert, Hieronymi Károlyt, mint a ki programja integráló részének az iparfejlesztést tűzte ki, üdvözli és neki is felajánlja a Társulat körében egyesült szakerőknek közreműködését.

Vezértitkár felolvassa a kereskedelemügyi miniszternek az 1904. évi st.-louisi világkiállítás magyar osztályának rendezése dolgában a Társulathoz intézett leiratát. Ennek kapcsán az elnök jelenti, hogy a miniszter kinevezte dr. Szőgyény Györgyöt, a miniszterium new-yorki kereskedelmi szaktudósítóját kormánybiztosi minőségben Magyarország hivatalos képviselőjének, a ki a hely kérdésének elintézése végett már el is utazott St.-Louisba. E tárgyalások eldőlésétől függ, vajjon az iparművészeti csoport a képzőművészettel együtt a kiállítás műcsarnokában, vagy pedig külön lesz a kézműipari csarnokban. A magyar osztály installációs terveit szűkebb pályázat útján óhajtja beszerezni. A főváros az iparművészeti csoport keretén belül állít ki s a többi között a város művészi látképeit mutatja be.

A választmány tudomásul véve a bejelentést, felhatalmazza az elnökséget, hogy a dolog sürgősségére való tekintettel, a kiállítást illető kérdésekben a szükséghez képest rövid úton intézkedjék s a kiállítási bizottságot kiegészítse. Ez alkalommal mint új tagot a bizottságba Ágotai Lajost küldi ki a választmány.

Titkár jelenti, hogy az 1905. évi milánói nemzetközi kiállításon esetleg szervezendő magyar osztály ügyében a vallás- és közoktatásügyi minisztertől jelentést kíván. A miniszteri leirat nyomán a Társulat általános felhívást tett közzé, de egyetlen egy jelentkező sem akadt.

A választmány szükségesnek tartja, hogy a jelentésben a miniszter figyelmeztessék, hogy a szóban forgó kiállítás első sorban közlekedés-technikai s annak prospektusában a külföld iparművészetének csak mellékes szerep jut. Ezért tekintettel a bejelentett általános felhívás eredménytelenségére és az ez ügyben tett előzetes jelentésben felhozottakra, melyek kétségtelenné teszik, hogy a hazai

iparművészet anyagi érdeke rövid idő alatt két olasz kiállításban való részvételét épen nem indokolja: Magyarországnak a milánói kiállításban való megjelenése csak hathatós állami segély mellett volna elérhető és ha ez politikai okokból szükségesnek találtatnék, Magyarországnak részvétele a többi csoportokra, nevezetesen a szárazföldi közlekedés és léghajózási, a tengeri és folyamközlekedési, és a munkásjóléti intézmények csoportjára ki volna terjesztendő. Az előkészítő tárgyalásoknak tehát ily széles keretben kellene megtörténni.

Titkár felolvassa a kereskedelemügyi miniszternek Svihalek szobrásznak állami segélyezése tárgyában érkezett leiratát, a melyben a Társulatot felhívja, hogy ipartelepét figyelemmel kísérvé, a szerzett tapasztalatokról 1906. évig bezárólag évenként jelentést tegyen, — továbbá bemutatja titkár ugyancsak a kereskedelemügyi miniszternek egy másik leiratát, a mely szerint a Társulat felterjesztésére Kiszling Rudolfnak kis plasztikai díszmunkák gyártására államszegélyt engedélyezett s a Társulatra bízva, hogy a felhasználandó modelleket művészi szempontból megbírálván, e fölött a segélynek időnkint való kiutalványozása végett időszakonként felterjesztést tegyen.

Tudomásul szolgál.

Titkár felolvassa az Országos Iparegyesületnek átiratát, a melyben a törvényenkívüli állapotnak haladéktalan megszüntetése érdekében megindított akciójához való csatlakozásra hívja fel a Társulatot.

A választmány meleg szimpáthiával fogadván az Iparegyesület átiratát, egyhangulag kimondja, hogy készséggel csatlakozik az Országos Iparegyesület által megindított mozgalomhoz és külön feliratot intéz a magyar képviselőházhoz, a melyben a maga szempontjából kifejti az okokat, a melyek a fennforgó áldatlan politikai helyzetnek sürgős szanálását szükségessé teszik s a mennyiben az Országos Iparegyesület ez ügyben országos értekezletet egybehívna, ahhoz hozzájárul és magát azon képviselteti. Egyúttal az Iparegyesületet hazafias kezdése alkalmából üdvözlí.

Az idei karácsonyi kiállítás megnyitását a választmány december hó 5-ére, este 6 órára tűzi ki, és felkéri az elnökséget, hogy arra a vallás- és közoktatásügyi és a kereskedelemügyi minisztert hívja meg.

Elnök jelenti, hogy a Merkur-bank ajánlatával Klinger Béla nevű vállalkozó

nála jelentkezett, a ki azt az ajánlatot tette, hogy a Társulat állítsa ki sorsolásának főnyereményét képező ebédlő-berendezést egy általa bérbe veendő, a váci-utca egyik bolthelyiségében, a hol a Társulat sorsjegyeit, kiadványait és a neki bizományba adandó tárgyakat is árusítaná. Minthogy a helyiséget tulajdonosa, a Magyar Jelzálogbank hogy a Társulatnak 500 korona bér fejében a folyó évnegyedre bérbe adta és ezt a bért Klinger azonnal kifizette, viszont a bank a Társulatnál ugyanily összegű alapítványt tett, az elnök a választmány utólagos jóváhagyásának reményében az ajánlatot elfogadta.

A választmány a bejelentést élénk helyesléssel fogadja.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége meghívta a Társulatot a december hó 6-án tartandó évi közgyűlésére.

A választmány a Társulatnak a közgyűlésen való képviselőletével megbízta Ágotai Lajos választmányi tagot és Györgyi Kálmán vezértitkárt.

Gróh István azzal a kéréssel fordul a Társulathoz, hogy támogassa folyamodványát, melyet magyar stílusú rajzmintái kiadásának segélyezése dolgában a vallás- és közoktatásügyi és a kereskedelemügyi miniszterhez intézett.

A választmány a szóban levő minták megtekintése után elhatározza, hogy melegen pártolja Gróhnak folyamodványát és támogatásra ajánlja a mintasorozatnak kiadását, a mely a hazai iparművészet magyarosítása szempontjából is igen becses, olyan anyagot foglal magában, melyet a rajztanításnál, diszjtmények tervezésénél és általában az önálló alakításnál jól lehet használni.

Titkár felolvassa özv. Fadrusz Jánosné levelét, a melyben megköszöni a Társulat részvétét.

Tudomásul szolgál.

Végül a titkár bejelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta 37 új tag lépett a Társulat kötelékébe.

Örvendetes tudomásul szolgál.

Erre az elnök az ülést berekesztette.

M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT VÁLASZTMÁNYA 1903.

december hó 28-án ülést tartott Ráth György elnöklése mellett, amelyen jelen volt: Czigler Győző másodelnök, Ágotai Lajos, Beck Dénes, Fittler Kamill, tóvárosi Fischer Ignác, Gaul Károly, Gelléri Mór, Gyömrői Manó, Horti Pál, Kriesch Aladár, Morelli Gusztáv, Radisics Jenő,

Rauscher Lajos, Róth Miksa és Vig Albert választmányi tagok.

A jegyzőkönyvet vezette Györgyi Kálmán vezértitkár.

Távolmaradását kimentette Forster Gyula és Nádler Róbert.

Kiegészítésül a legutóbbi választmányi ülésen tett bejelentésének elnök jelenti, hogy a kereskedelemügyi miniszter urnak leirata a szt.-louisi kiállítás magyar csoportjára nézve létrejött megállapodások tárgyában még le nem érkezett, sem pedig a csoportra vonatkozó helyszíni rajzok be nem érkeztek, így alig remélhető, hogy a csoport jövő évi május 1-éig elkészüljön, mindazonáltal, amennyiben lehetséges volt az előkészítő lépések minden irányban megtételtek, nevezetesen ő (az elnök) szólította fel a rendelkezésre álló adatok alapján eszmei pályázatra Faragó Ödön, Horti Pál, Maróthi Géza és Vigand Ede művészeket, akik közül az utolsó három vázlatát bemutatták.

Tudomásul szolgál.

A borsod-miskolci közművelődési és Múzeum-egyesület megkereste a társulatot, hogy 1904. év tavaszán rendezzen Miskolcon kiállítást, amelynek költségeinek viselésére az egyesület vállalkozik.

Radisics Jenő célszerűnek véli, hogy a tervezett miskolci kiállítás összekapcsolassék egy Kassán rendezendő kiállítással.

Elnök hozzát teszi, hogy értesülése szerint Szolnokon is szívesen vennék, ha a társulat ott ily kiállítást rendezne, egyúttal azonban megjegyzendőnek véli, hogy a vidéki iparművészeti kiállítások rendezésére a közoktatásügyi miniszterium 1903-iki költségvetésébe bevett 4000 koronányi összeg az obstrukció folytán elesett, s így még most meg nem állapítható, vajjon a társulat képes lesz-e erre valamely összeget saját 1904-iki költségvetésébe bevenni.

A választmány e vidéki kiállítások rendezésének eszméjét helyesléssel fogadja és megbizsa az elnökséget, hogy e kiállítások esetleges megtartása dolgában a szükséges előkészítő lépéseket megtegye.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter állami nagy arany-érmének bíráló bizottságába a jury-szabályzat 5. §. értelmében titkos szavazás útján a választmány megválasztja 14 szavazattal Ráth György elnököt és 11 szavazattal Czigler Győző másodelnököt.

Elnök előadja, hogy a társulat működési körének nagyobbodásával az adminisztratív tennivalók rendkívül megszorodtak, úgy hogy azokat a mostani

személyzet megfeszített munka mellett sem végezheti el kellően. Ezért égető szükségesnek tartja, hogy a társulat állandó másodtitkárt alkalmazzon, aki egész idejét s tevékenységét kizárólagosan a társulatnak szentelhetné. Erre az állásra illetékes helyről ajánlották neki Szécsény Ferencet, az Orsz. Iparegyesület első fogalmazóját.

Hosszabb eszmecsere után a választmány elfogadja az elnök javaslatát s elhatározza, hogy Szécsény Ferencet három havi próbaidő fenntartásával másodtitkárnak alkalmazzon s évi díját 3000 koronában állapítja meg. Egyúttal felmenti a másodtitkári teendők alól Czákó Elemért s elismerését fejezi ki neki, e minőségben teljesített buzgó és eredményes működéséért.

Elnök előadja, hogy a társulat ügykörének rendkívüli bővülése folytán az eddigi ügykezelés módja teljesen tarthatatlannak bizonyult, és beállott annak szüksége, hogy az ügyviteli szabályok a társulat mostani helyzetének megfelelően reformáltassanak. Eziránti javaslattételre tehát egy bizottság kiküldését hozza javaslatba. Jelenti továbbá, hogy úgy a májusi lakberendezési kiállításnál, mint a karácsonyi kiállításnál az installáció költségei tetemesen meghaladták az előirányzatot, s ezért ajánlja, hogy e bizottság az ide vonatkozó számadások tárgyában teendő intézkedésre is felhatalmaztassék.

A választmány az elnök által felhozottakat tudomásul véve, megbizsa Szalay Imre, Czigler Győző másodelnökökből, továbbá Ágotai, Fittler, Gelléri, Morelli, Radisics tagokból alakított bizottságot, hogy az elnök kívánsága értelmében a társulat ügykezelésének rendjét, a társulat anyagi helyzetét s a hozzá utalt számadásokat átvizsgálják s megvitassák, esetleg az egy vagy más irányban sürgősnek mutakozó intézkedéseket az elnökkel egyetértőleg megtegyék, s a szükségessé vált ügykezelés reformjára nézve részletes javaslatot tegyen.

A főtítkár jelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta a társulatba belépett 31 új rendes tag.

Örvendetes tudomásul szolgál.

 TAGOK. 1903. év november hó 21-ike óta e füzet megjelenéséig a következők léptek be a Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába.

Altnöder Endre mérnök Mezőberény, Albrich Mihály Nagy-Szeben, Agai Vilmos bank-

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK

hivatalnok Budapest, *Ari Albert* lakatos Kis-
ujszállás, *Bíró Kálmán* ép. vállalkozó Mezőtúr,
Braun Gusztáv műasztalos Arad, *dr. Beóthy*
Zsolt főrendiházi tag, egyet. tanár Budapest,
Bittner János bronzműves Budapest, *Bende*
Andorné, született *Berzsenyi Jolán* Miskolcz,
Benyovits Miksa bútorkereskedő Budapest,
Buncsek Rezső szobrász Garam-Szt.-Kereszt,
Boros Rudolf tanár Budapest, *Battlay Dezső*
Budapest, *Braun Lajos* gyógyszerész Buda-
pest, *Brassói Magyar kir. áll. főrealiskola*
„Mikes“ önképző köre Brassó, *Balog Emil*
mérnök Budapest, *Breitkopf Elek* kárpitos
Budapest, *dr. Charmant Oszkár* kir. közjegyző
Budapest, *Dudinszky Viktor* asztalos Kassa,
dr. Dietrich Adolf m. s. titkár Budapest,
Deutsch Nándor bútorgyáros Budapest, *Dani*
Nándor takarékpénztári tisztviselő Budapest,
Damokos A. Jenő műasztalos Budapest, *Dam-*
kowszky Gyula főv. számtiszt Budapest, *Degré*
Andor min. fogalmazó Budapest, *Damianovits*
László műasztalos Budapest, *Füleky I. Antal*
asztalos Szolnok, *Földi Imre* államvasuti mű-
vezető Budapest, *Garlathy Géza* Sopron, *Giergl*
Kálmán műépítész Budapest, *Gichner János*
paplan-gyáros Budapest, *Gärtner József* arany-
és ezüstműves Budapest, *dr. Gesztessy Ferenc*
miniszteri s. fogalmazó Budapest, *Gabrovitz*
Kornél tanár, szobrász Budapest. *Gábor*
Ignác mérnök Budapest, *Huber Antal* Buda-
pest, *dr. Hegyeshalmy Lajos* miniszteri
osztálytanácsos Budapest, *Hegedűs István*
építész Debreczen, *Horváth Jolán* Budapest,
Hollefreund Albert Budapest, *Hübschl Kálmán*
Budapest, *dr. Illés Dezső* ügyvéd Veszprém,
Jankovics Bezsán Gézáné Lukác (Slao), *Inhos*
Ernőné Budapest, *Küntzl Alajos* ny. M. Á. V.
gépész főmérnök Budapest, *Kohn Sándor*
gépézmérnök Budapest, *Konrádi Lajos* cs.
kir. kath. lelkész Kassa, *Kurses Imre* asztalos
Makó, *iff. Koperly Döme* a m. kereskedelmi
r.-t. cégvezetője Budapest, *Kéler Elemér* mű-
egyetemi hallgató Budapest, *Kállay Ubul*
földbirtokos Nagy-Kálló, *Keresztély Sándor*
zongoragyáros Budapest, *Kiskunhalasi Ipa-*
restület Kiskunhalas, *Klein Jenő* mérnök
Budapest, *Katona Mihály* építész Budapest,
Marandini Bálint műépítész Budapest, *dr.*
Minich Károly törv. orvos Budapest, *Miskolci*
„Vízcsöpp“ Társaság Miskolc, *Medve Kálmánné*,
szül. *Onodi Ilona* földbirtokos Budapest,
Novotny János kárpitos és díszítő Budapest,
iff. Oberschall Victor állami hivatalnok Buda-
pest, *Óhlyang Károly* kir. járásbírói aljegyző
Szigetvár, *Pete Csongor* takarékpénztári tiszt-
viselő Budapest, *Popper Vilmos* bankhivatal-
nok Budapest, *Polsch Győző* szövőgyári tiszt-
viselő Sepső-Szt.-György, *Pótsa Bertalan* föld-
birtokos Szász-Dányán, *Réthy Menotti* m. kir.
iparfelügyelő Budapest, *Reppmann Gyula* mű-
építész, uradalmi mérnök Arad, *dr. Rényi József*
miniszteri titkár, egyet. m. tanár Budapest,
dr. Rózsaffy Dezső Budapest, *Szalka Jakab*
építőmester Budapest, *báró Stojanovits György*
Schöffner Ervin Ottó okl. építész Budapest,
Schulek Erika Budapest, *Steiner Lajos* díszítő
Budapest, *Scheiber Miklós* műépítész Buda-

pest, *Sándor Imre* takarékpénztári tisztviselő
Budapest, *Szontagh Erzsébet* Budapest, *Salló*
Ervin Budapest, *óvári Szeőke Béla* Budapest,
Smits Lajos műépítész Budapest, *Tordai áll.*
polgári leányiskola Torda, *Török János* gyógy-
szerész Budapest, *Tószögi Imre* Budapest,
Ulrich Gusztáv Adolf ipariskolai igazgató
Budapest, *Uprinsky Antal* kereskedő Budapest,
Vidovics Rokus magyar kir. posta- és távirada-
főtiszt Budapest, *Vágó Pál* festőművész Jász-
Apáthi, *Verzár Gyula* okl. vegyész Brassó,
Vigh Béla gyógyszerész Budapest, *Vezsényi*
Dezső bankhivatalnok Budapest, *dr. Wagner*
Vilmos Budapest, *Weisinger György* Buda-
pest, *Winter Lajos* Pöstyén, *Wertheimer Soma*
gözmalmi képviselő Budapest, *Zoltán Imre*
magánhivatalnok Budapest. Összesen 96 új
rendes tag.

**Az Iparművészeti Múzeum gyűjtemé-
nyeinek gyarapodása 1902-ben. I. Ajándé-
kozások: A) Bútorok.** Tükör, fából faragott,
aranyozott keretben. XVIII. sz. — Ládika két
darab, egyik csonttal borított, XVII. sz., má-
sik békateknő, ébenfa és gyöngyház mozaik-
díszítéssel, keleti munka. — Házi olajka,
békateknővel borított fából, borostyánkő és
domborműves díszítéssel. — Karosszék, pár-
názva, fehérre festett és részben aranyozott
fából. XVIII. század. — Szék, diófából, fara-
gással, préselt, vörös bársony-bevonattal,
XVII. század. — Bölcső, diófából, faragott
díszítéssel. XVII. század. — Ágy, diófából,
gazdag faragással, baldachintartó oszlopokkal,
oldallapjai firenzei selyemdamasztal bevonva,
hátlapján festett czímer. XVII. század. —
Ládikó, diófából, sárgaréz vasalással. XVIII.
század. — Szekrényke, fiókokkal, puhafából,
diófafurnirozással, a XVIII. századból. — Láda,
három darab, diófából, faragott díszszel, az
első 1644-ből, a második 1697-ből, a harmadik
a XVII. századból. — Asztalszekrény,
teknősbékahéjborítással, körtefa és műmár-
vány-berakással. XVII. századi olasz munka.
— Szekrény, diófa, gazdag barok-faragással,
XVIII. század. — Szekrény, tölgyfából, alépít-
ményből és felsőrészből áll, faragott díszszel.
XVII. századból. — Szekrény, körte-, dió-,
magyar kőris- és jávorfából, intarziákkal dí-
szítve, oszlopokkal és párkányokkal olyformán
tagozva, mintha egy ház homlokzatát alkotná,
német renaissance és a XVII. századból való.
— Tükör, két darab, köszörrült üvegből, pajzs-
alakú, veneziai munka, a XVIII. századból. —
Tükör, feketére pácolt fakerettel, réz, carneol
és márványgombokkal díszítve. XVII. század.
— Tükör, gazdagon faragott, barok kerettel,
aranyozva. A XVII. század második feléből.
— Tükör, faragott rokokó kerettel, a XVIII.
századból. — Varró-ládika, faragott levéldísz-
szel, ferde fedőlapján túpárna. XVII. század. —
Szekrényke, dió- és körtefából, műmárvány-
betéttel, fiókos, a XVII. századból. Mindezen
tárgyak Delhaes István festő hagyatékából
valók. — Asztal, mahagoni-, ében- és külön-
féle palmafából, berakott és faragott munka.
Ajándékozta Zichy Nep. János gróf, Budapest.

B) *Agyagművesmunkák.* Csésze, fehér porcellánból, színes tájképet ábrázoló díszítéssel és aranyozással. Lebon párisi porcellángyárából való a XIX. század elejéről. Ajándékozta Bucsu Lajos, Budapest.

C) *Fafaragás.* Oszlop, két darab, puhafából, diófafurnirozással, attikai lábbal és kompozit oszlopfővel. XVIII. század. — Szán, fenyő és hársfából faragott díszszel. XVII. század. — Gyertyatartórúd, két darab, puhafából, festve és aranyozva, gazdag, faragott díszítéssel, hosszú nyélen háromoldalú baldachin, alatta szűz Mária szobra, a XVIII. századból. — Gyertyatartórúd, két darab puhafából, faragott díszszel, festve és aranyozva, hosszú nyélen, háromoldalú fülke szobrocskákkal. Körmenetek alkalmával használták. XVIII. század. — Püspököt ábrázoló szobor, két darab, nyárfából faragva, festve és aranyozva, a XVII. századból való. — Ajtókeret, fenyőfából faragott, festve és aranyozva. XVII. század. — Keret, két darab, puhafából faragva, egyik márványt utánzó festéssel, a másik teljesen aranyozva, XVIII. század. — Angyalok-szobor, öt db, puhafából faragva, a XVIII. századból. — Gyermekek-Jézus-szobor, puhafából, testszínűre festve. XVIII. század. — Gyertyatartó, két darab, puhafából, gazdag faragással, teljesen aranyozva, kandellaberszerű, a XVIII. századból. — Keretrészlet, tizenegy darab puhafából faragva. XVIII. század. — Keret, nyárfából faragva, részben aranyozva. XVIII. századból való. — Faragott részletek, tizenhat darab puhafa, a XVIII. századból. Mindezen tárgyak Delhaes István festő hagyatékából valók. — Álarc, faragott fa, sötétbarna lakkal, japáni, a XIV. századból. A „Nő“ szertartásos tánchoz való. — Álarc, faragott fa, a természetes bőrt utánzó lakkal. Japáni, a XIV. századból. — Ördögöt ábrázoló szobrocska, faragott fából. Japáni, a XII. századból. — Szobrocska, Daikokut ábrázolja, fából faragott, Japáni a XII. századból való. — Szobrocska, fából, Bichamont ábrázolja, ülő helyzetben. Japáni, a XII. századból. — Szobrocska, Tenno-Zatchot ábrázolja, fából faragott, festés nyomaival. Japáni, X. század. E tárgyak a Hajasi gyűjteményből valók. Ajándékozta Szemere Attila, Budapest.

D) *Fém munkák.* Állvány, két darab kovácsolt vasból való triposz, a XVII. századból.

E) *Hímzések, szövetek.* Mellény, három darab, egyik fehér, sima selyem, vékony vörös és kék zsinór-aplikációval. A másik világos zöld, sima selyem, szétszórta hímzett, hármas zöld levelekkel. A harmadik világos, recés selyem, sárga hullámalakú és színes virághímzéssel. A XIX. század elejéről származnak. Ajándékozta Ghyczy Emma és Margit, Budapest.

F) *Kísplasztika.* Plaketta, bronzból öntve, zöld patinával, rajta Karap Ferenc arcképe. Modern munka. Mintázta Telcs Ede szobrász. Ajándékozta Rikkel Gyula, Budapest. — Szarvast ábrázoló bronzszobor, öntött, sárgás-barna patinával. P. Lenordez alkotása; modern munka. Ajándékozta Wodiáner Albert báró hagyatékából Harkányi György báró.

II. *Vásárlások:* A) *Agyagművesmunkák.* Díszedény, három darab, vörös, kemény cserép színes, márványos mázzal. Modern munka. Készítette Vögerl Gusztáv. — Díszedény, nyolc darab, porcellán, színes, többnyire szürkés mázzal. Készült Fischer Jenő, herendi gyárában 1901-ben. — Gölöncsért ábrázoló szobrocska, vörös terrakottából. Modern munka. Mintázta Damkó József. Ezen tárgyak a Magyar Iparművészeti Társulat 1900-ik évi kiállításából vásároltattak, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium által kiutaltványozott összegből, az iparművészeti múzeum részére. — Díszedény, égetett agyagból, barna és sárgás olommázzal. Tervezte Horti Pál. — Tál, égetett agyagból, fehér ónmázzal, közepén színes virágdíszszel. 1671-ből való. Magyar munka. — Kávészak, öt darab porcellán, festett színes empire díszítéssel. Tejeskanna, kávéskanna, cukortartó és két csésze, aljjal tartozik hozzá. Ó-bécsi munka 1816-ból. — Kályhafiók töredék, két darab mázatlan égetett agyag. XV. századból. — Cserépdombormű töredék, égetett agyag, zöld mázzal, Éva teremtését ábrázolja, a XVIII. századból. — Szobrocska, ülő parasztot ábrázol, vörös terrakottából. Mintázta Telcs Ede 1899-ben. — Szobrocska, álló női alak, terrakotta, vöröses színű, viaszszal beeresztve. Mintázta Telcs Ede 1899-ben. — Tányér, három darab fehér porcellán, kobalt kék, máz alatti virágdíszszel. Ó-bécsi munka a XIX. század elejéről. — Tál, ó-bécsi porcellán, kék virágdíszszel, a XIX. század elejéről.

B) *Bútorok.* Szék, vörös eres fából, kék bőrpárnázással. Modern munka. Tervezte és készítette Lingl Károly, Budapest. — Karosszék, diófából sötétvörösre pácolva, faragott levéldíszszel, kék gyapjubársony-párnázattal. Modern munka. Tervezte: Faragó Ödön, készítette: Schönmann A., Budapest. — Csillár, sárgaréz, villamos világítás számára. Modern munka. Készítette: Kissling Rezső, Budapest. E tárgyak a Magyar Iparművészeti Társulat 1900. évi kiállításából vétettek, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium által kiutaltványozott összegből, az iparművészeti múzeum részére. — Céhláda, fenyőfából, diófafurnirozással, geometrikus berakással, a XVIII. századból.

C) *Bőrmunkák.* Szivartárca, barnás-sárga maroquin écrasé, színes bőrmozzaikkal. Modern munka. Tervezte: Faragó Ödön, készítette: Tull Viktor, Budapest.

D) *Fafaragás.* Iconostas, fenyőfából, egyszerű talapzaton, három emeletre osztott, oszlopok és párkányok által keretelt képsorozat, faragott és festett díszszel. Benne három ajtónyílás. A viskóci (Sáros m.) görög kath. templomból. Festette: Dwornicki Antal, 1761-ben.

E) *Fém munkák.* Násfa, aranyozott ezüst, színes sodronyzománccal díszítve. Modern munka. Készítette: Huber Oszkár. Budapest. — Násfa, ezüst, aranyozva, sodronyzománccal. Modern munka. Készítette: Ugyanaz. — Díszedény, réz, fémfényű márványozott zománca a lila és zöld színek különböző változatait tünteti föl. Négy, áttört díszű, aranyozott ezüst

füle van. Készítette: Rappaport Jakab. Budapest. E tárgyak a M. Iparművészeti Társulat 1900. évi kiállításából vásároltattak, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium által kiutalványozott összegből. — Nyakék, aranyból, rekeszománccal és drágakövekkel díszítve. A XVII. század első feléből származik. — Gomb, nyolc db. ezüsből, a XVIII. század végéről és a XIX-ik elejéről. — Serleg, ezüst, aranyozott külsején színes zománc és drágakődísz. Modern munka. — Gomb, négy db, ezüsből mentére való, a XIX. század elejéről. — Pohár, ezüst, részben aranyozva hengeres testtel, vésett díszítéssel, 1609-ből való. — Sarkantyú, kovácsolt vasból, bronzlemezzel borítva, a XIV. század végéről. — Női szobor, kovácsolt vas, részben tömören kovácsolva, részben bádogból domborítva. Régebben aranyozva volt, az arc, kéz és lábfej pedig színezve. XIV—XV. századi magyar munka. — Díszedény, bronzból öntve, rekeszománccal díszítve. Japán munka. — Mellesat, ezüsből. Modern munka. — Karperec két db, aranyból, színes, festett zománccal és ékkövekkel díszítve. Modern munka. Tervezte: Háry Gyula, készítette: Hibján Samu. Budapest. — Tőr, aranyozott ezüst és aczél, ékkövekkel díszítve, XVI. század. — Gomb, tíz db, ezüst, magyar munka, a XVII. és XVIII. századból. — Kehely, ezüst, aranyozva, domborított díszítéssel. XVIII. század. — Dísz, ezüst, filigránmunka, zománccal díszítve. XVII—XVIII. századból. — Talpas (ablutios) pohár, galvanoplasztikai másolat. Tizenkétoldalas testtel és hatkarélyos szájjal. Eredetije XV. századi, magyar munka, a marosvásárhelyi ev. ref. templom tulajdona. — Fődeles serleg, galvanoplasztikai másolat, domborított díszítéssel. Eredetije a XVII. századból való.

F) *Kis plasztika.* Csikós-szobor, bronzból öntve, zöldes-barna patinával. Modern munka. Mintázta: ifj. Vastag György, öntötte; Beschorner M. Budapest. — Irókészlet, hét darabból, bronz, öntött munka, vöröses barna patinával, stilizált buzakalász és pávatoll motívumokkal díszítve. — Tintatartó, két gyertyatartó, gyufatartó, tálcza, itatós hinta és papírvágó késből áll. Modern munka. Mintázta: Rintel Géza, öntötte: Beschorner M. Budapest. — Béka, bronzból öntve, zöld patinával. Római eredetű. — Plaketta, bronzból öntve, vöröses barna patinával, Széchenyi Ferenc és József nádor domborműves arcképével a nemzeti múzeum 100 éves fennállásának emlékére. Pályaterv. Mintázta: Telcs Ede. Budapest. — Mécses, bronzból öntve, ezüst berakással, a felső lapján kutya, nyullal. Római munka. — Díszedény, bronzból, öntve, domboru levéldíszítéssel. Modern munka. Mintázta és öntötte:

Beck O. Fülöp. Budapest. — Bohém-szobor, bronz, zöldes patinával. Modern munka. Mintázta: Telcs Ede, öntötte: Beschorner M. Budapest. — Éremminta, bronzból öntött, az iparművészeti múzeum arany érmének első mintája. Modern munka. Tervezte: Szárnovszky Ferencz. Budapest.

G) *Hímzések, szövetek.* Kendő, lenvászonból, kék, zöld, piros és rózsaszínű selyem, virágos hímzéssel, szétszórtan gyöngy- és rubindíszítéssel. XVI. századi magyar munka. — Kendő, fehér vászon, két végén négyzetes aranyszalag és színesen hímzett levéldíszítéssel. XIX. századi szerb munka. — Terítő damasztvászon, rózsaszín alapon fehér virágdíszítéssel és középen mellkép. XVIII. század. — Terítő, damasztvászon, sárgásfehér, levél, kétfejű sas, korona díszítéssel, középen Mária Terézia álló alakban. XVIII. század. — Lepedőszél, fehér lenvászon, vörös selyem és ezüstsál virágcsokor hímzéssel. XVIII. századi magyar munka. — Szőnyeg, gyapju, csomózott, meggyzsin, barna, kék és fehér színekben. Persa, XVII. század. — Párnahaj, fehér lenvászon, színes selyem, arany és ezüst szálakból hímzett virágokkal. Apaffiné, Bethlen Kata kelengyéből való. 1695. Magyar munka. — Mária-köpeny, meggyzsin selyemdamaszt, kis mellényből és hosszú köpenyből áll, vert aranycsipkével borított. XVIII. század. — Párnaszegély, fehér vászon színes selyemmel hímzett. XVII—XVIII. századi magyar hímzés. — Antependium, fehér vászon, magyar, színes selyem és ezüstszállal hímzett virágokkal. XVII—XVIII. század. — Lepedő, fehér vászon, meggyzsinű és aranyozott virághímzéssel. Magyar munka a XVII—XVIII. századból. — Párnahaj, fehér vászon, meggyzsinű és aranyozott szálas virághímzéssel. Magyar. XVII—XVIII. század. — Kendő, lenszövet aranyozott szálhímzéssel. Magy. XVIII. század. — Antependium, hálómunka (lacs) színes selyem és aranyszál hímzéssel. Magyar munka a XVIII. századból. — Urasztala-kendő szegélye, fehér lenvászon, színes selyem, arany- és ezüstsál hímzéssel, virágos és figurális díszítéssel. Magyar hímzés a XVII. századból. Készítette Bánffy Kata. — Czimer, színes selyemmel, arany- és ezüstszállal hímzett szívalaku pajzs, Széchenyi Zsigmond és Barkóczy Mária kettős czimerével.

H) *Üvegtárgyak.* Korsó üvegből, önfedővel, színes díszítéssel, mely vágató huszárt és virágokat ábrázol. XVIII. század.

I) *Egyéb tárgyak.* Imakönyv (Livre d'heure) pergamenre írott, 23 miniatúr képpel, fatáblás, ponczolt díszű bőrkötésben. A XIV. század második feléből származik.

Csányi Károly.

AZ

IPARMŰVÉSZETI MUZEUM
LEGÚJABB SZERZEMÉNYEI.

MÚZEUMI gyűjtemények kétféleképp gyarapodnak: ajándékozás és vásárlás útján. Akadnak nálunk is áldozatkész egyének, kik művészetszeretetüket nem csak azáltal demonstrálják, hogy a kiállításokat szorgalmasan látogatják, hanem azáltal is, hogy áldoznak a művészet szeretetének oltárán.

Aki egy műtárgyat ajándékoz valamely művészeti intézetnek, hasonlít ahhoz a szülőhöz, aki gyermekét önként küldi a csatába, hogy a veszélyben levő hazát oltalmazza. A művészetszerető a műtárgyon szülői szeretettel csüng, megérti annak szépségeit; bizonyos lelki kapocs keletkezik közte és a művészi értékű tárgy között. Annál nagyobb, annál nemezebb az az áldozat, melyet hoz, ha önzését legyőzve, azt a művelődés céljaira feláldozza. Így lesz a köznek tulajdona az a tárgy, melylyel a valódi műszerető gyarapítja a művészeti gyűjteményt.

A gyarapodásnak másik módja a vásárlás. A míg a művészeti intézmény fiatal, megragadunk minden alkalmat, hogy a kínált, művészi értékű tárgyakat megszerezze a múzeumnak és ezáltal a gyűjtemény alapját lerakjuk. Ezen az alapon kezdődik a rendszeres gyűjtés. Az alapvetés alkalmával ugyanis rendszeren egyoldalúan gyarapodik a gyűjtemény; egy és más irányban hiányok tapasztalhatók; ezeket kell tervszerűen pótolni.

Ilyen tervszerű gyarapodások az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei, melyek javarészt ez alkalommal bemutatjuk. Az ajándékozás-

ban legelől jár *Kaczvinszky Lajos*, ki már több ízben adta tanujelét az iparművészet iránti szeretetének. Az a bronz *dombormű*, melylyel múzeumunk gyűjteményét gyarapította, nagy művészi értékű tárgyaink elsői közé sorozható. A XVI. századi szobrászművészet jelentős képviselője ez aranyozott bronz dombormű, mely a keresztre feszített Krisztust tünteti föl mesteri ábrázolásban. Alkotója kétségtelenül olasz volt. A dombormű alakjainak szemlélésénél Michelangelo rendkívüli arányú alakjai jutnak eszünkbe. A fej itt is kicsiny, míg a test aránytalanul nagy, ami a rendkívüliség, az emberfölöttiség érzetét kelti bennünk. Ez aránytalanság különösen jogosult az Istenember képének megalkotásánál, kit a művész keresztre feszítve ama magasztos pillanatban ábrázolt, midőn a világ megváltója immár kilehelte nagy lelkét. A dombormű kompozíciójában bizonyos rendszer nyilatkozik meg azáltal, hogy a jelenet női alakjait a kereszt tövében balra, a férfialakokat jobbra csoportosította, mindkét csoportban egyenlő számban és mindmegannyi álló helyzetben. Balra, elől áll a fájdalmas anya, Mária, ki legtöbbet vesztett a megrázó dráma eme szomorú kimenetelével; mögötte három kísérő nőalak. Jobb oldalon János evangelista ifjú alakja áll az előtérben, az, kit Jézus hívei közül legjobban szeretett. Mögötte három idősebb tanítvány, figyelmüket Krisztus felé fordítva. A kereszt tövében a vég szimboluma, a halálfej van a földre helyezve. A domborművű kép háttérét Jeruzsálem városa foglalja el, ügyes perspektívában, a háttér jellegének megfelelően, egyszerű tehnikával ábrázolva. A levegőben a keresztnek vízszintes szárai alatt, felhők között mindkét oldalon lebegő alakok láthatók; az Úr angyalai ezek, kik ilyenén módon hódolnak a nagy lélek nagy áldozatának.

Fölül a nap és hold képe jelenik meg, mint emberi arc, felhők között.

Az egész dombormű bámulatos részletességgel kidolgozott alkotás, egyetemlegességgel harmonikus egészszé olvadván össze. A hatást még fokozza a cizellálás mesteri volta és az aranyozás, ami a részletek finomságát juttatja különösen érvényre. A dombormű keletkezésének ideje a XVI. század második felére tehető.

Ez a bronz dombormű a XVII. században készült, kézzel domborított, aranyozott rézből való, akantusz-levelekből, párkányzatokból és volutákból alkotott, faalapra montírozott keretbe van foglalva. Kár, hogy a keret kitöltő részeit alkotó fa-, vagy fémdísz jelenleg hiányzik és a keret nyugodt, művészi hatását némileg zavarja.

Ugyancsak Kaczvinszky ajándéka az az 1745-ből származó ezüst *serleg*, mely az erdélyi ötvösök ügyességét dicséri és melyet képben szintén bemutatunk. A serleg magas kupából és aránylag alacsony talpból áll. A kupa, valamint a talp is hat-karélyos ívszeletekből alkotott, melyeket homorú, sarkos sávok kapcsolnak össze. A karélyok mezőit más-más, a Mária Terézia-korabeli barokstílusra jellemző részletekből álló domborított dísz tölti ki, mely az ezüst természetes színében hagyatott, míg a külső felület többi része, valamint a kupa belseje is aranyozott. Az ötvösművészet eme jeles példája hiányt pótol gyűjteményünkben, mert az ilyenmű tárgyaink korszerinti sorozatában a szükséges folytonosságot teszi tökéletesebbé.

E műszerető pártfogónk ajándékai közt nem utolsó helyen áll az a vörösréz *tál*, mely domborított díszítésével világos példája annak, hogy nemzeties díszítési motívumaink nemcsak hímzésre, hanem fémmunkákra is kiválóan alkalmasak. E tárgyra, különösen ebből a szempontból, hívom föl iparművészeink figyelmét. A tál külső felületén alkalmazott díszítés úgy a kompozíció finomságát, mint a rajz tökéletességét tekintve, méltán sorozható

az egykorú jelesebb ötvösművek mellé. E díszítésben megtaláljuk a hímzéseinkről oly jól ismert szegfűt, gránátalmát és rózsát. Magának a tálnak az alakja öblös, belül ónnal futtatott. Művészi tekintetben jóval mögötte áll a mellette bemutatott vörösréz *korsó*, mely talán első pillanatra egy kézből eredetnek látszik, de tüzetesebben vizsgálva kitűnik, hogy domborított díszítésük között semminemű rokonság nincs és hogy ez utóbbi jóval kisebb mester kezéből került ki. A korsó öblös testéhez bő nyak csatlakozik, melyből elől a kiöntő nő ki. Úgy a testen, mint a nyakon övszerűen húzódo, leveles hullámdísz van, az előbbi kissé gazdagabb. Az S alakban görbített fül alul a testhez, fent a nyakhoz van erősítve s felső részével a felnyitható, sapkaalakú fedő van kapcsolatban. Mindkét tárgy erdélyi munka s a XVII. században készült.

Kaczvinszky ajándékai sorából végül még egy tárgyat kell kiemelnünk. Kis *szekrény* ez, a XVI. Lajos stílusában. Az alap fehér, a díszítés, a párkányzatok és az ajtókon alkalmazott grófi címerek aranyozottak. A szekrényke belsejét fiókok töltik ki.

Kaczvinszky neve mellé méltán sorozhatjuk *Milkovicsné*, Zámory Mária úrnő nevét, aki habár csekélyebb számú, de elsőrangú műtárgyakkal gazdagította múzeumunkat. Legkiválóbb ezek közt egy 3·30 m. hosszú ezüst *csipke*, mely hálómunka ezüst szálakból, részben varrott, ezüstsövet-betétekkel. A magyaros palmartta-alakokból és levelekből alkotott motívumok S-alakú díszszel vannak összekapcsolva. E motívumok konturját paszmánt alkotja. A belső terek a leveleknél és palmattáknál ezüst szövettel, a többinél váltakozva, különböző rajzú, áttörött betétekkel vannak kitöltve. A 0·97 m. széles csipke egészében rendkívül gazdag hatású, főalakjában kissé íves és valamely XVIII. századbeli szoknya páratlan fejedelmi díszét képezte.

Az Iparművészeti Múzeum a római

régiségeket csak abból a szempontból gyűjti, amennyiben azoknak iparművészeti szempontból van becsük. Éppen azért nem zárkozhatott el az elől, hogy a képből is bemutatott *amforát* és *korsót* gyűjteménye gyarapítására és iparművészeti termékeinek, lehetőleg minden időből és mindenféle anyagból való kiegészítésére, meg ne szerezze. A római iparművészet két jeles példájával állunk itt szemben, melyek a duna-pentelei ásatás alkalmával kerültek napfényre és így ránk nézve kétszeres értékkel bírnak, mert hazai földből kerültek ki. Mind a kettő fényes tanubizonysága annak, hogy az üvegekészítés technikája mily magas fokon állott a rómaiak idejében. Az *amfora* már nagyságával is imponáló. Hengeres testét körgyűrűk sávokra osztják, közben átlós vonalakkal álló elliptikus köszörült díszítésekkel. Láthatjuk itt, hogy a rómaiak a célszerűségre, a használhatóságra való törekvés mellett, mindjárt első sorban arra is gondoltak, hogy az illető tárgyat szépségek, díszítsék. Minden korban, a midőn a művészet igazán szükséglet volt, azt látjuk, hogy általános a törekvés, hogy ne csak a dísz-, hanem a használati tárgyak is szépek legyenek. S a római művészet virágkorában ez csakugyan így is volt. A mellette bemutatott *korsó* felületét ugyan semmi sem díszíti, pusztán a nyakon találunk körülcsavarodó üvegszálakat; itt azonban a mű alkotója inkább az edény alakjára fordította főfigyelmét és a kecses alak által pótolta a díszítés hiányát. Évszázadok művészete elfogadta ez alakot követendő példának és akár az egyszerű agyagműves, akár a legmodernebb művész alkotásai közt ma is felismerjük e formát.

Nagy lépést teszünk, midőn a római művészet alkotásaitól a renaissance műlakatosság egyik jeles termékére térünk át. Ez a *vasládika* bizonyára egy kényes izlésű hölgy féltett ékszereit volt hivatva megőrizni. Erre mutat az a hatnyelvű zár, mely a ládika födelén van alkal-

mazva és amely nyelvek egy kulcsfordításra kapaszkodnak az oldalakat merevítő vasrudakba. Az egész felületet Aldegrewer modorában rajzolt indás leveles, német renaissance, maratott dísz borítja, közte a napot ábrázoló férfi, mellette pedig Venus alakja látható. A födéltre forgatható, tagozott fül van két gyűrűs csappal erősítve. A ládika XVI. századi német munka és a Péterffy-féle gyűjteményből származik.

Az ötvösművészet a renaissance korban Erdélyben különös magas fokot ért el és nem egy jeles termékkel gazdagította úgy a magyar főurak, mint a vagyonos szász polgárok kincsesládáját. Az erdélyi szász nők egy sajátos viseletet honosítottak meg nálunk; ugyanis ünnepi alkalmakkor díszes, többször ékkövekkel és zománccal ékített, nagyméretű boglárt viselnek mellükön. Egy alkalommal (1897—1898. évf.) már bemutatunk két ilyen mellboglárt a Magyar Iparművészet hasábjain. A most bemutatottak, melyek Szében megyéből származnak, úgy gazdagság, mint művészi érték tekintetében méltóképpen sorakoznak amazokhoz. Mind a kettő, valószínűleg nagyszebeni ötvös munkája. E mellboglárokat egészen a múlt század elejéig nemcsak a falusi parasztasszonyok, hanem a városi polgárok asszonyai is viselték. A múzeum két *mellboglárja* is inkább egy-egy tehetős városi polgár nevének szolgálhatott ékiteményül. Mind a kettő aranyozott ezüsből készült; az egyik, melynek átmérője valamivel kisebb (12 cm.), két sorban elhelyezett kúpos sodronydíszítésű, közben zománccal és ékkövekkel, közepén egy nagyobb, rubintot utánzó ékkövel. A másikban nagyobb szerepe jut a díszítésnél az ékkötánzatoknak és az ezüstlemezekből formált leveleknek. A míg az egyik kompozíciójánál a mester inkább a körben való csoportosítást tartotta szem előtt, addig a másiknál a sugaras csoportosítás jut érvényre. Koruk nagyjában egyezők; mindkettő a XVI. század ötvösművészetének jellegét hordja magán.

Ugyane korban, valamint a rákövetkező században, különösen kedvelt tárgyak voltak az *ónkannák* és tálak. A múzeum a már meglevő gyűjteményét néhány ritkább példánnyal egészítette ki. Ezek közül a legrégebb 1594-ből származik és képünkön a középső helyen látható. A régebbiek mind ilyen kúpos alakúak, míg a XVII. század második felében, már inkább a hengeres alak használatos. Az egyik, melyet képünk bemutat, szintén a XVI. század végéről, vagy a XVII. század elejéről való és csőrös kiöntője van; a másik, melynek három lábát három szárnyas angyalfej alkotja, már közeledik a hengeres alakhoz és így inkább a XVII. század második felébe helyezhető. Mind-megannyi erdélyi munka és kettő közülök Kolozsvár város címerével ékes.

A díszítés megegyező volta arra utal, hogy a fennebb ismertetett rézkancsóval szoros rokonságban van az itt bemutatott hengeres *réz kondér*. Felületét ugyanazon leveles domborított dísz borítja, legföljebb a munka tisztább kivitele tekintetében helyezhetjük a kondért a már említett kancsó elébe. Hengeres teste felül boltozatosan záródik és közepén lecsavarható, füles óncsap zárja el az edény száját. Keletkezési ideje és helye megegyező a kancsóéval és a XVI. századra tehető.

A keleti művészet nem egy jeles művészeti és iparművészeti alkotást hozott létre és sajátosságával mindig hatással volt a nyugati ember lelkére. Az arab művészetnek egyik sajátossága az is, hogy a díszítésnél emberi vagy állati alakot nem alkalmaz, hanem erre kizárólag az arabesknek nevezett díszítést és a közbe szőtt feliratokat használja fel, mesterien és a térkitöltés művészi megoldásával mindenkor változatosan. Ilyenmű díszítés borítja a mi *díszedényünket* is, melyen az ornamentum gyönyörűen olvad össze a feliratok szövevényes vonalaival. A díszítés technikájában az előszeretettel alkalmazott gravírozás játszsa a főszerepet, melyhez a berakás is járul, amivel a művész a szín egyhangúságát kerüli el.

Több kor egyenrangú művészi alkotásait egymás mellé helyezve, az igazi műértő egyiket sem becsülheti többre a másiknál. Csak oly egyén fogja egyik vagy másik kor alkotásait egymás elé helyezni, aki csak egy-egy stílust ismer behatóan, annak szépségeit tudja igazán élvezni. Így vagyunk a barok és rokokó művészettel is. Az igazi műértő mindkettőnek termékeit egy sorba állítja a renaissance vagy más stílus alkotásaival. A rokokónak iparművészeti alkotásait általában a kedves jelzővel illelhetjük. Könnyed, simulékony formáikkal behizelgik magukat a műszerető kegyeibe. Ez alkalommal egy barok és két rokokó templomi *kelyhet* mutatunk be. Az első, a rajta levő bélyeg tanúsága szerint 1719-ből való. Főtagozásában még egyszerűbb és inkább a horizontális vonalak érvényesülnek rajta. Nyolckarélyos magas talpon áll a szár, baluszteralakú nodussal, e felett van a széles, alacsony kupa. Az egész felület domborított levél-, virág- és angyalfejes díszítésű, mely apró szemcsés alaptól emelkedik ki. Magassága 23 cm. A másodikat a talpba vésett felirattanúságaszerint Nyitrai Zsófia asszony az egri ferencesek kolostora részére csináltatta 1777-ben. Szilassy kassai jeles ötvösmester munkája e kehely. Míg a középkori magyar kelyheken a zománccsítésnek különös szerepe jutott, úgy, hogy gyakran az egész felületet elborította, addig a későbbi korban e díszítési mód egyre jobban háttérbe szorult és helyét a trébelt dísz foglalja el. E kelyhen a zománccsítés ugyan még megvan, de nem a régi szellemben alkalmazva, hanem szétszórva, mint egy ékkő igénytelen kerete, vagy pedig zománcképek alakjában, melyek különböző szenteket ábrázolnak. A képek és a szétszórta alkalmazott ékkövek közti részt a művész domborított leveles díszítéssel töltötte ki. A kupa külön kosárba van helyezve, ez utóbbi az ékköveket és a zománcképeket foglalja magában. A bécsi Jezsuita-stílus jellemző alkotása az a magas (31 cm.)

KRISZTUS A KERESZTFÁN.
BRONZDOMBORMŰ.
A XVI. SZÁZADBÓL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

EZUST SERLEG.
1745-BŐL.

SZEKRÉNYKE.
XVI. LAJOS KORÁBÓL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

VÓROS RÉZ-TÁL.
A XVII. SZÁZADBÓL.

VÓROS RÉZ-KORSÓ.
A XVII. SZÁZADBÓL.

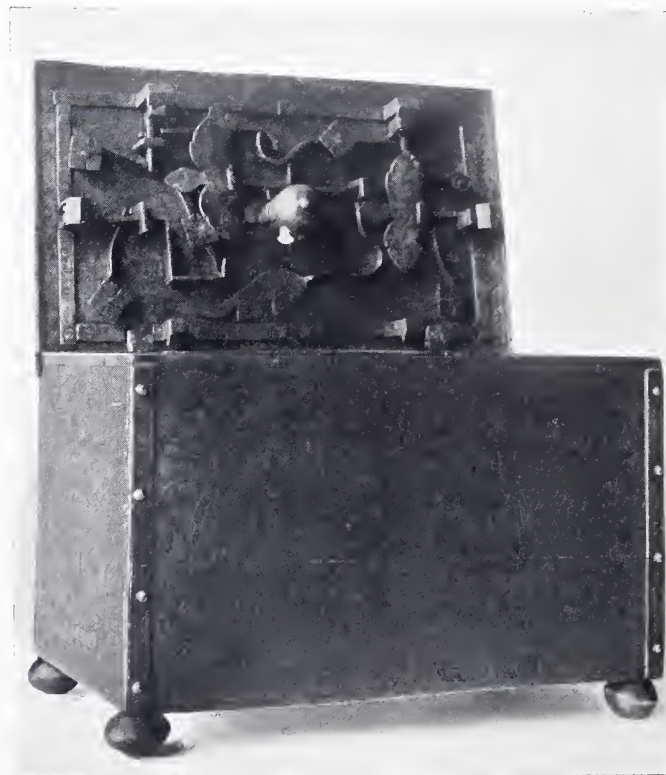

EZÜST CSIPKE.
A XVIII. SZÁZADBÓL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

ONKANNÁK. A XVI. ÉS XVII. SZÁZADBÓL.

VASLÁDIKA.
A XVI. SZÁZADBÓL.

*Az Országos
Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

RÉZKONDÉR.
A XVI. SZÁZADBÓL.

ARANYOZOTT EZÜSTKEHELY. 1719-BÓL.

ARAB DÍSZEDÉNY.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

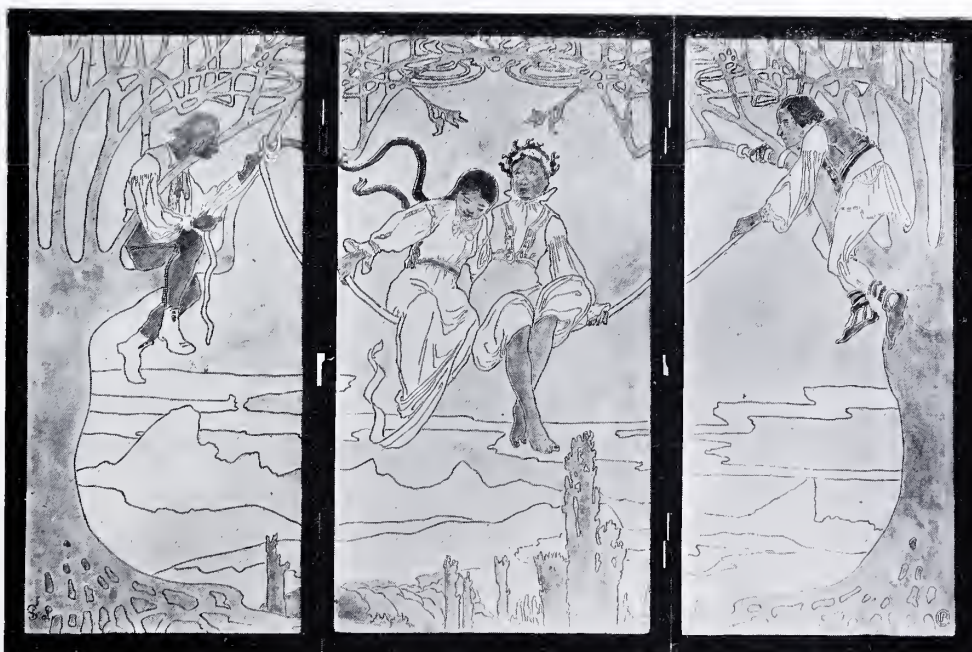
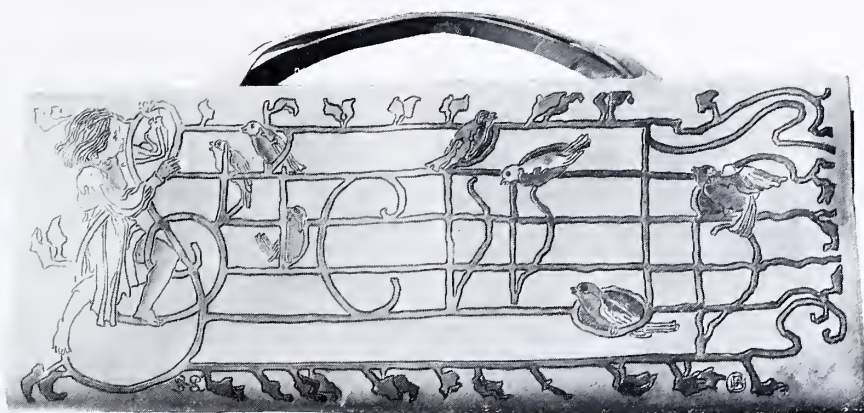
KÉT MELLBOGLÁR.
A XVI. SZÁZADBÓL.

RÓMAI KORSÓ
ÉS AMFORA ÜVEGBŐL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

VÉSETT ÉS FESTETT
BŐRTÁSKÁK ÉS ELLENZŐ.

NAGY SÁNDOR RAJZA UTÁN KÉSZÍTETTE
BELMONTE LEÓ.

HONFOGLALÓ LOVASOK.
BRONZRELIEFEK.

FADRUSZ JANOS RAJZA UTAN MINTÁZTA
MARÓTHI R. GÉZA.

RESZLETEK
A ZILAHAI WESSELÉNYI-SZOBORRÓL.

AZ IPARMŰVÉSZETI MŰZEUM LEGÚJABB SZERZEMÉNYEI

kehely, melyet ugyancsak képen is bemutatunk. A kehely egész felületét erős tagozású, cikornyás, volutás, leveles és kagylós dísz borítja, mely kis méretű, finom kivitelű, a bibliából vett jeleneteket ábrázoló domborműveket fog közre, úgy az öblös, magas talpon, mint a kupán. A nodus és a hozzá csatlakozó

gazdag barokos díszítésével szép iparművészeti alkotás. Az öblös óra, mely berakott díszítésű békateknőhéj-tokban van, ugyancsak eltér a mai óraalakoktól.

A XVI. századbeli ötvösművészetnek egy jeles példája az az arany *nyakék*, vagy másképp násfa, melyet az ismertetett műtárgyak sorozatában utolsónak mutatunk

SZILASSY-KEHELY, 1771-BŐL.

KEHELY, A XVIII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBŐL.

szár nem egykorú a kehely többi részével. A talpon alkalmazott áttört dísz már elütő jellegénél fogva sem illik össze a domborított díszítéssel. Művészi értékre azonban mégis méltán sorakozik az előbbi kettőhöz. Mind a három kehely aranyozott ezüsből készült.

Ugyanezen kor ismerős formáit láthatjuk a múzeum által legújabban vásárolt órán, melynek áttört függő lánca,

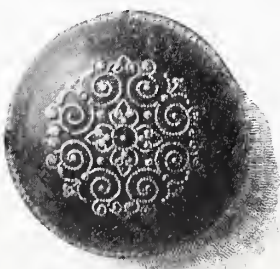
be. E nagy műbecscsel bíró alkotásnál az ötvösmester nemcsak hogy a fémek legnemesebbikét, az aranyat alkalmazta, hanem felhasználta díszítésül a legbecsebb, legdrágább ékköveket, a gyémántot, rubintot, azonkívül az erdélyi ötvösművek legszebb díszét, a zománcot is; még pedig e helyütt rekesz zománc alakjában, de oly finoman, oly izléssel, hogy az a fém és ékkő mellett csak szerény

díszítés gyanánt jelenik meg. Különös szerencsével választotta meg a mester a násfa alakját. Főalakjában egyenlő oldalú háromszöget ábrázol egyik csúcsával felfüggesztve, ily módon is megfelelően a függő tárgy felteteleinek; a mester a háromszögletes alakot a díszítés szempontjából is igen ügyesen használta ki. Modern ötvös-művészeinknek e műtárgy mindenkor követsére méltó például szolgálhat.

ÓRA LÁNCCAL, XVIII. SZÁZAD.

A múzeum gyűjteményének illetően való gyarapodása egyre tart és tulajdonképpen sohasem szűnik meg. Különben is nincs a világon az a nagy gyűjtemény, melyet kiegészítés céljából gyarapítani ne lehetne; bár a túlsúlyosság sem előny, mert a gyűjtemény elveszti áttekinthetőségét. A

AZ ÓRA TOKJÁNAK HÁTLAGJA.

gyarapításnál azonban rendkívül nagy körültekintéssel kell eljárni. Például a modern tárgyak gyűjtése inkább ott való helyén, a hol iparművészeti iskola

is van, de itt is a lehető legjobbat igyekezzünk beszerezni. A gyűjtés mérséklendő, ha a gyűjtemény gazdaggá lett; ez esetben a gyarapításnál különös súlyt helyezünk a teljességre. Ilyenkor kívánatos, hogy tervszerűen járjunk el. A másolatok gyűjtésénél mindenkor a lehető legjobbra terjeszszé ki a múzeum figyelmét. Ha azután a múzeum gyűjteménye oly nagy, hogy több másodpéldány van birtokában, azokat célszerűen értékesítheti azáltal, hogy vidéki múzeumoknak adja, vagy mint cserepéldányokat használja fel, vagy pedig — a mint újabban külföldön több helyen megpróbálták — árverés útján értékesíti, hogy a begyűlt összegből azután újabb, még hiányzó tárgyakat szerezhessen be. Sohase lebegjen tehát szemünk előtt az, hogy csak számban gyarapodjék a gyűjtemény, hanem inkább a belső, művészi értéke növekedjék.

Mindehhez azonban — hogy hasznos is legyen — szükséges a nagyközönség érdeklődése. Amerikában újabban egyes műbarátok, nemcsak egyes tárgyak ajánlékozása által, hanem alapítványokkal is támogatják a múzeumokat nagy kulturális munkájukban. Hogy a mi sorainkban is akadnak művészetszerető áldozatkész egyének, azt gyűjteményünk folytonos gyarapodása eléggé bizonyítja. Örömmel nyújtjuk nekik a háládatos elismerés koszorúját.

Csányi Károly.

NYAKÉK.

A MODERN MŰVÉSZET

APOKALIPSZISE.

(Irta és fölvasta *Kriesch* Aladár 1904 febr. 19-ikén az iparművészeti múzeumban.)

„Eloldatának azért a négy angyalok, kik készek minden órára, napra, hónapra és esztendőre, hogy megöljék az embereknek harmadrészeket.“

„És vala a lovagseregnek száma kétezerszer való százezer: mert hallám azoknak számokat.“

„És ismét láték lovakat látásban, és hogy azokon ülöknek, tüzes, veres és kénkő színű fegyver derekok volna; és a lovaknak fejek mint az oroszánoknak fejek és azoknak szájokból tűz, füst és kénkő jó vala ki.“

GY ÍR SZ. JÁNOS jelenéseinek 9. fejezetében s e szavai vezették Dürer Albert lelkét és kezét, midőn halhatatlan fametszetét, a négy apokaliptikus lovatot megrajzolta.

Megkísérlem ezek után én is, a mi modern művészetünk négy apokaliptikus lovagját bemutatni, akik, bizony-bizony mondom, ennek a művészetnek nem harmadrészét, de lényegét rontják meg. Megrontják pedig annál is bizonyosabban, mert nem mint nyílt ellenség, tüzes, veres és kénkő színű fegyverrel kezökben jelennek meg, hanem a művészet istápolói, támogatói, előharcosai gyanánt, kik dárdájukat az ő szent ügyéért forgatják — akiknek azt őrizniök, atyailag gondozniök kellene s akik nélkül az már hovatovább el sem lehet.

Az első lovag talpig aranyban jelenik meg. Pávattollas aranysisakja, aranyzománcos vértete, sarkantyúja megcsillog a napon; diadalmasan járhatja meg skarlát-takarós, skóffumos tejfehér paripáját a porondon, mert hisz övé a hatalom s a dicsőség e földön, őt imádják mindenek; aranyhímes dárdájára, melyet fennen hordoz öklében, ez egy szó van írva: „PéNZ!“

A tömeg megalázkodva, áhítatos moraj-

jal fogadja: egyet int kezével s parancszavára a vadonból ezer nyüzsgő rabszolga a bűn és bűnhődés, kék és szenvedés pazar palotáit és rideg rejtkehelyeit varázsolja elé — s az imént még oly tiszta, madárdalos levegőben az egymást tipró ezerek jajja és kacagása hallik. Akinek minden lehetséges — miért nem teremthetne az művészetet is? És mi mindnyájan hisszük és valljuk is, sőt esküszünk reája, hogy a leglényegesebb és leghatalmasabb kellék művészet létrehozásánál és fejlesztésénél: a pénz. Csak jó sok pénzem legyen, akkor majd ápolni, szeretni, pártolni fogom a művészetet — így gondolkodik az egyes ember, s nem veszi észre, hogy ebben a pénzért folytatott ádáz tusájában kipusztít lelkéből minden csirát, minden fogékonyságot, mely őt a tiszta, érdek nélkül való művészi gyönyör átérzésére képessé tenné. Csak jó sok pénzünk legyen — okoskodik ennél fogva az állam, majd akkor költhetünk belőle sokat művészetre is és lesz fényes művészetünk — és e sok pénz előteremtése közben olyan túlfeszített, rabszolgai munkára kényszeríti polgárai zömét, hogy minden öntudatlan művészi érzés és ehhez való ragaszkodásuk, szeretetük menten kipusztul belőlük. Megöljük a művészetet a művészet szent nevében. Kiáltó példa erre a népies művészetek országszerte való pusztulása.

Álljunk meg tehát itt egy percre s nézzük meg közelebbről, hogy mi köze a pénznek a művészethez, mennyiből áll a jelentősége, mekkora a haszna, és mi módon lesz károssá?

Itt is, mint egész modern életfölfogásunkban, összezavarunk több fogalmat egymással. A jelen esetben pedig kétszeresen kettőt.

Először is egyjelentőségűnek vesszük az emberi lét teljességét a fizikai élet fenntartásával. Ez az első tévedés.

Másodszor egyazonosnak vesszük a fizikai élet fenntarthatóságát a pénznek esetleg minél nagyobb tömegben való birtoklásával. Ez a második tévedés.

A természettudósok úgy mondják, hogy az ember célja: önmagának és fajának a fenntartása. Impliciter úgy értelmezik a dolgot, hogy az egyén a fajnak, mint állandóbbnak, alá van rendelve. Ámde én egyrészt kizárólagosan és kategorice csak éneket és annak jelentőségét érzem; másrészt meg biztosan tudom, hogy valamilyen ember komplikált szervezete a legegyszerűbb organizmusokból fejlődött, úgy ismét ez a szervezet is egy bizonyos idő múlva teljesen át fog alakulni, tehát fajomat sem tarthatom fenn. Nem formulázhatom ennél fogva e tételt másként, mint hogy: az élet az életért van. Amint pedig az életről így, a maga összességében és végtelenségében beszélek, egész sorozata lép fel az új, jelentőséges problémáknak, melyek mellett az egyén és fajfenntartásának kérdése teljesen eltörlődik. E problémákkal foglalkozott mindenkor a vallás, a filozófia, a művészet.

Midőn tehát a modern ember az élet problémájának ilyen efemer és egyoldalú megoldásával beéri, megvonja egyúttal művészetétől is az igazi, egyedül éltető talajt.

De még tovább megy: azt hiszi, hogy pénzzel biztosíthatja legjobban fizikai életének fenntartását. Ez a tévedése a mai szociális viszonyoknál, a vagyon mindinkább aránytalanodó megosztásánál ugyan nagyon érthető és megbocsátható — de nem kevésbé veszedelmes. Mert fizikai létünkre nézve mindaz, ami nem föltétlenül szükséges — egyenesen káros. Úgy hogy kevés pénz a legtöbb esetben inkább biztosítja fizikai jólétünket, mint sok pénz. E tekintetben pl. a legfontosabb faktoroknak, az ép erkölcsnek, a tiszta levegőnek — nincs is közvetlen köze a pénzhez. De hagyján! Mindnyájan ismerjük a pénz óriási, bár többnyire áldástalan szerepét társadalmunkban. Térjünk vissza első tévedésünkhöz.

Az előbb mondtuk, hogy midőn fel fogásunkat az életről, annak materiális, véges korlátai közé szorítottuk, egyúttal

megvontuk művészetünkől is azt a talajt, melyen az mindenkor legnemesebb és legremekebb virágait és gyümölcsseit termelte. Nagy művészi korszakokban a művészet első sorban az emberi lét nagy problémáinak szolgálatában állott és mindennapi életünk művészi szükségleteit mindenkor a dús lakomának pusztán az asztal alá hullatott morzsáiból elégíthette ki, úgy hogy nincsen szomorúbb bizonyoságtétel a modern művészetre nézve annál az egynél, hogy manapság kizárólagos táplálékát e hulladékok, a mi polgári életünk kényelme és gyakorlatiasága körében felmerülő művészi kérdések képezik.

Térjünk most vissza a pénz és a művészet közti viszonyhoz. Midőn azt állítjuk, hogy a művészethez első sorban pénz kell, akkor okoskodásunk körülbelül a következő: elégítsük ki mindenképp naponta életünk szükségleteit, a felesleget pedig áldozzuk a művészetnek. A művészetet tehát kiszakítjuk hétköznapi életünk szükségleteiből és fényűzési cikké teszszük, melyhez csak a gazdag juthat. És itt válik aztán tévedésünk végzetessé. Igaz ugyan, hogy aki reggeltől napestig véres verejtékkel kénytelen törni magát egy darab kenyérért, annak többet munkájában nem lesz öröme s így a művészet iránt sem nem fogékonyasága, sem nem ideje, sem nem kedve, mindazonáltal a legszomorúbb művészeti korok mindenkor azok voltak, midőn a művészet kizárólagosan a gazdagok fényűzési cikkévé vált. Így látjuk továbbá azt is, hogy a legnagyobb művészi alkotások sohasem voltak egyesek magántulajdonai, hanem az egész népé, az egész nemzeté, tehát a legszegényebb s a leggazdagabb egyaránt. Léteüket sohasem köszönték annak, hogy véletlenül itt vagy amott sok pénz halmozódott volna fel, hanem pusztán annak a kényszerítő érzésnek, mely a társadalom minden egyes tagját áthatotta és rávitte arra, hogy sajátos létele örömeinek, harmóniába ömlött világfelfogásának maradandó formái emléket

emeljen. És ez a harmónikus, minden részében kialakult érzés nyomta aztán rá nemesítő bélyegét az illető kor legjelentéktelenebb, mindennapi alkotásaira is.

Pénzzel birni még annyit sem jelent, mint rendelkezni a mindennapi kenyérrel. Még kevésbé jelentheti tehát azt, hogy művészettel is birni. Igaz, hogy a pénz kapcsolatos életünk majdnem minden nyilvánulásával. De milyen szerepet játszik benne? Minden ép, romlatlan társadalomban a mindennapi élet szükségleteinek kielégítése művészi formában történik. Látjuk, a legvadabb népeknek is van fejlettségi fokukhoz mért, a legtöbb esetben bizony igen életerős és elementáris művészetük. S az életnek ez a művészies megnyilatkozása tart mindaddig, amíg a társadalom csak módot nyújt minden egyes tagjának arra nézve, hogy a reá eső munkát becsületesen, nyugodtan, céltudatosan és örömmel elvégezhesse. Mi pedig, akik, mondjuk, a pénzt csak azért harácsoljuk össze, hogy vele művészetet teremtsünk, mindenekelőtt először önmagunkat tesszük e féktelen hajszában teljesen képtelenné az igazi művészet átérzésére és élvezésére, másodsor pedig embertársainkat is a nemes versenyben hasonló cselekvésre kényszerítve, szintén megfosztjuk a művészet iránt való fogékonyságuktól, úgy hogy az a pénz, melylyel áldozatot akartunk gyűjtani a művészet oltárán, egyúttal mint ugyanannak a művészetnek feltétlenül halált hozó ellenségeként jelentkezik. A kalotaszegi ember házias művészete mindaddig volt eleven és igaz, amíg azt a saját céljaira s nem pénzért gyakorolta, ma árucikké lett s művészi tartalmát elveszítette.

Szállj tehát le délceg paripádról, te aranyvértes lovag s nyújtsd ide dárdádat, hadd tépjük le lobogójáról azt a csúnya szót, hogy „pénz“ — s írjunk helyébe egy másikat, amelyik így hangzik, hogy „megismerés“.

Megismerése annak, hogy művészetet az ember nem pénzzel és pénzből teremt,

hanem akkor, midőn emberi voltára eszmél; midőn beismeri, hogy embernek lenni, élni, nem annyit jelent mint enni, inni és szaporodni, hanem magát egynek érezni az összességgel, az istenséggel és embertársaival; hogy ennek a mind szélesebb és szélesebb körökben széjjelhullámzó nagy közösségnek a — bár sejtésszerű és öntudatlan — kifejezése volt mindenkor a művészetnek legigazibb feladata. És akkor jöjj elő, te pénz, szerényen és hivalkodás nélkül, és vásárold össze a műremekhez szükséges drága, csillogó márványt és rendíthetlen gránitot, a szivárványos zománcot és omló festéket, meg a lengő vásznat, de ne hidd soha egy percre sem, hogy te teremtetted, te hoztad elő azt a művészetet!

Apokalipszisünk második lovagja szerényebb megjelenésű, arca nem annyira diadalmi mámort, mint inkább bizonyos csökönyös elszántságot fejez ki. Válláról hosszú, ünnepélyes, fekete palást omlik alá szabályos redőkben, fejét sisak helyett vaskalap fűdi. Lová nem szökell délcegen, mint társáé, de kimért komolysággal lépdel. Kopjája lobogós végén e szót hordozza, hogy: „Akadémia“.

Szegény Akadémia! Ő a művészeti kérdések bonyodalmas comico-tragediájában az anyósnak játsza hálátlan szerepét. Mindenki szokott — en passant — egyet rúgni rajta s azért mi, lovasiaságból, csínján szeretnénk elbánni vele. Szükséges rossz: így jellemezhetnők őt nem épen szittyá magyarsággal. De mégis, mégis, hát így kell ennek lennie? Hogy hosszú, hosszú éveken, ifjúságunk legszebb évein át folytonosan azt tanítsák nekünk, amit tanítani egyáltalában nem lehet, az alkotás leszűrt szabályait, a kompozíció törvényeit, a vonalvezetés menetét, fény és árnyék arányos elosztását, színakkordok összetételét, s hogy csak arról az egyről, amit épen meg lehetne a tapasztaltabbaktól tanulni, az anyagról, a mesterségről, erről az oly gyerekes, de oly szükséges valamiről — sohasem essék szó? De nem panaszkó-

dom túlságosan. Először is oly egyszerű és világos ennek a dolognak a történelmi fejlődése, másrésztől meg már, habár nagyon csekély mértékben is, de határozott javulást tapasztalhatni ez irányban, különösen a tradicionális multtal nem bíró, az iparművészeti iskolákban.

Genezise egyszerűségében vetekedik a Columbus tojásával. Midőn a művészetek, mint a népek életének szükséges, elementáris és eleven kelléke, kezdtek kipusztulni, felállították azoknak meglázakban való mesterséges tenyésztésére az akadémiákat. A franciák jártak ebben a Lajosok alatt a XVII. században jó példával elől, midőn nemzeti művészetük fényes dicsősége, a gót művészet, már rég lealkonyodott, sőt a köztudatból is kiveszett s helyébe csak cikornyás, parfüm-ös virágokat termeltek. A többi nemzetek, mint mindenben, nyomdokait követték.

A dolog természete hozza magával, hogy az Akadémia mindig az utolsóelőtti, a tegnapi sablonját és nem az utolsó, a mának eleven művészetét fogja tanítani, valamint azt is, hogy egyrészt a megszabott, hivatalból helyben hagyott tekintély, másrészt meg az igazi, friss tehetségekkel szemben a köznapiasság, sőt tehetségtelenség refugiuma fog maradni.

De hogyan? Mit tegyünk hát? Hiszen annál fontosabb dolgot nem is képzelhetünk, mint hogy az előző generáció átadja tapasztalatait és tudását az utána következőnek? És erre hol van jobb és egyszerűbb alkalom az iskolánál?

Hát bizony ez körülbelül így is van. Mert, fájdalom, azt a kort, amidőn a gyerekember bekerült mesterének műhelyébe s ott az élet és művészet közti szerves kapocsnak folytonos behatása alatt, körülveve állandóan félig vagy teljesen megoldott vagy megoldandó művészi feladatokkal, ifjú, fogékony lelke öntudatlanul magába szívhatta nemcsak mindazt, amit mi mesterségnek nevezünk, de egyúttal oly egészséges irányban is fejlődhetett, hogy az elvont elkép-

zelés és a gyakorlatilag megoldott feladat közt tátongó űrt — ezt a Dejanira-köntösét a modern művészetnek — meg sem érezte talán soha. Ezt a kort, mondom, többé vissza nem idézhetjük.

Miután mi azonban, úgy látszik, egyelőre ehhez a módushoz vissza nem térhetünk, legalább azon kell lennünk, hogy művészi iskoláinkat, akadémiáinkat minél hasznavehetőbbekké tegyük. Itt mi most úgy járunk el, mint a modern orvos, aki azt akarván, hogy betege jól táplálkozzék, a legválogatottabb s legdúsabb ételeket diktálja belé, lehetőleg minél többet, ahelyett hogy a legegyszerűbbet s a legkevesebbet rendelné el, de aztán arra törekednék, hogy a gyomor, friss levegő és fizikai munkálkodás által felserkentve, azt az utolsó ízig, teljesen asszimilálná. Mi is tányéron hozzuk tanítványainknak a sok kondenzált művészi táplálékot, leszűrt doktrinát, de önálló szellemi munkára nem készítjük agyukat. Bizonyára igen kényelmes dolog nap-nap mellett, éveken át 9 órákor reggel bemenni az Akadémiába, leülni az állvány elé s másolgatni a fejet vagy aktot, melyet a tanár többé-kevésbé ügyes pose-be helyezett el, de mi köze van mindennek az élet által szabott legkisebb művészi feladathoz is? Majdnem ugyanannyi, mintha azt mondanám: meg akarok tanulni jól hegedülni, tehát megtanulok elébb fűrészelni vagy kefélni.

Tanításunknak nem szabad, analizálva, mindenféle apróbb mellékcélokat szolgálnia. Meredten álljon előtte világitótoronyként az az egy nagy cél: az élet követelte művészet megközelítése és megvalósítása.

S ekkor önkényt egész tanításunk át fog alakulni, fel fogja venni egy organikus fejlődő, természetes folyamat jellegét.

Tanítsunk gyakorlatilag! Adjunk vagy keressünk kezdettől fogva az ifjúval feladatot, foglalkoztassuk elméjét, fantáziáját; de feladataink ne legyenek elvontak, általánosak, legyenek azok teljesen

konkréték, anyaghoz kötöttek és való-síttassanak is meg a tanítvány által, bármilyen ügyetlen kézzel és primitív formában, de a kontemplált anyagban. Az iparművész, ha bútort akar tervezni, legyen maga is asztalos, ismerje meg a fát, annak tömörségét, ruganyosságát, feszítési képességét, összekötésének mód-ját, felületének megdolgozhatóságát; a szobrász ismerje meg nemcsak a hüllő-szerűt, hanem a fát, követ, márványt, elefántcsontot és a muzivikus szob-rászatnak manapság teljesen elhanyagolt birodalmát, melynek tüneményes szép-ségéről csak a klasszikus írók révén tudunk, midőn Phidias chrysoelephantin Zeus-szobrát dicsőítik.

A festő ne esküdjék a konvencionális olajfesték egyedül üdvözítő voltára, de ismerhesse meg a százféle dekoratív fel-adatok által követelt legkülönbözőbb teh-nikákat: a freskót, a viaszfestéket, a temperák számtalan nemeit, hogy aztán kiki egyénisége szerint s a megoldandó feladathoz mérten azt alkalmazza és fej-lessze tovább, aminek éppen szükségét és hasznát látja.

És akkor is, midőn a kezdővel ter-mészet után dolgoztatunk, kerestessük meg vele önállóan a lemásolandó tárgyat, hadd főjön elméje már addig is, amíg kissé közelebb tudott férközni a maga emberségéből a modell lényegéhez, amíg megtalálta a neki helyesnek tetsző ábrá-zolás módját is.

A művészi iskolák alakuljanak át tehát mindinkább műhelyekké, amelyekben minden egyes tanítvány valami egysze-rűbb vagy bonyolultabb feladaton fára-dozik s a szükséges elvontabb, mate-matikai vagy történeti tanítás is szorosan szövődjék bele a gyakorlati keretbe.

Azután még egyet. Óvakodjunk min-denekfelett iskoláink nagy átkától, a kény-szertől. Ha valahol, úgy a művészet taní-tásánál ennek nincsen helye. Művészetet erőltetni nem lehet. Ne osztályozzunk és ne ítélkezzünk, mert a legnagyobb éleselműséggel sem tudhatjuk előre, hogy

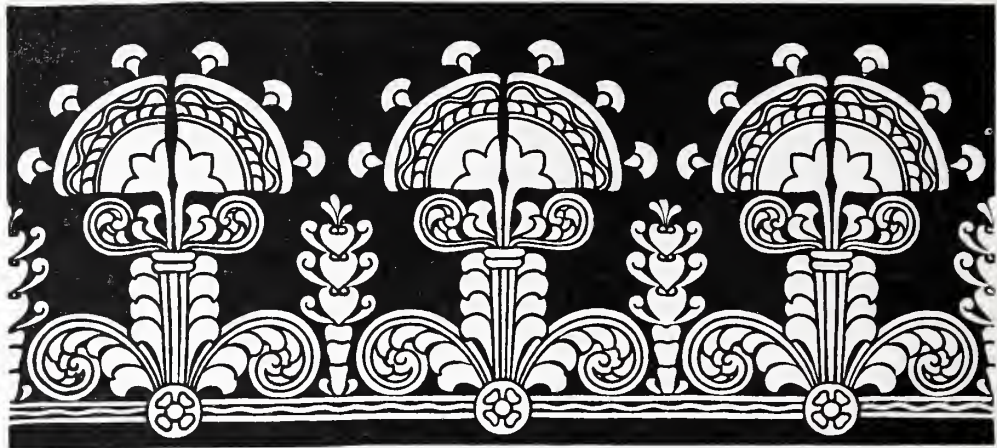
a ma még írka-firkáló kéz vajjon nem teremt-e egy-két év múlva műremeket? Mert hiszen célunk sem az, hogy tanít-ványaink műveit elbíráljuk abszolút érté-küket tekintve, hanem csak az, hogy nekik módot nyujthassunk saját tapasztalatunk és tudásunk felhasználása által továbbfejlődni. Ne külső, kényszerítő okok, de belső erkölcsi szükséglet vezesse a tanítványt szorgalomra, kitartásra s mindig újabb eredményekre. S ezért csakis erre, a tanítvány nemesebb, tisztább énjére törekedjünk hatni.

Mit írjunk tehát második, jámbor, vas-kalapos vitézünk lobogójára a perhorresz-kált „Akadémia“ szó helyett? Azt-e, hogy „szabad iskola“ vagy „gyakorlati tanítás“ — vagy talán egyszerűen annyit, hogy „mesterség“? Maradjunk, rövidség ked-véért, a „mesterség“ mellett. Ez ki fogja fejezni nemcsak azt, hogy a jól megtanult mesterség, a becsületes munka egyúttal legbiztosabb alapja is minden művé-szetnek, de még azt is egyúttal, hogy a bennünk lakozó tehetség szerint tartal-mazni fog az kisebb-nagyobb művészi értéket is, ha ugyan teljes ájtatossággal és emberi mivoltunk akár sejtett, akár tudatos átérzésével jártunk el benne.

Befejező cikk a jövő számban.

TINTATARTÓ EZÜSTBŐL.
TERVEZTE MARÓTHI GÉZA.

A SGRAFITTO DÍSZÍTÉS.

SURRE A FŐVÁROSUNKBAN oly kevésbé divatos, de igen háládatos és modern irányzatunkba annyira beleillő díszítő eljárásra szeretném felhívni a figyelmet. Hogy a sgraffito-tehnika, ha olasz eredetű is, annyira honossá vált nálunk, hogy szinte a mienknek mondhatnók, arra szép példa a felvidék egész csomó ilykép díszített műemléke: a fricsi kastély, a poprádi campanile stb., amelyek bizony nagyon megérdemlik, hogy ne csak a mi fáradhatatlan Divald Kornélunk, de modern építészeink is érdeklődjenek irántuk.

Különösen azokat szeretném megnyerni e felvidéki műemlékeink studiumának, akik (s bizonyára számosan vannak) vallják, hogy a mi egyetlen, bár genialis művészi agyban született modern magyaros építő stílusunk jövője, dacára a követők és utánczók nagy számának, legalább is kétséges, ha bizonyos önmegtagadást gyakorolva nem keressük a kapcsolatot régibb magyaros műemlékeink, népies építkezésünk és modern alkotásaink között. Elvégre is a dolog nincs még elszietve, nyugodtan pótolhatjuk, amit elmulasztottunk.

Hogy ki mit lát legérdekesebbnek, leghasznavehetőbbnek abból a gazdag anyagból, melynek egy részét Divald közölte

a felsőmagyarországi renaissance-építést ismertető munkájában, az az egyéniségtől függ. Engem legjobban érdekelnek azok a most már igen megfogyatkozott sgraffito-maradványok, a melyek egyes eperjesi házakon láthatók. Míg pl. a fricsi kastélyon és más olyan nagyobb építményen, a hol világlátottabb, stílusismerő mesterek dolgoztak, a német renaissance és a barokk-ornamenteknek csak kevés helyi ízt éreztető példányaival találkozunk, az eperjesi házak díszítői nyilvánvalóan közelebb állottak a néphez és alkotásaik magyarosabbak is. Az ő díszítő motívumaik közül való pl. a pártázat mezőit elválasztó babérágs még egy-két részlet, melyek az eperjesi Rákóczi-ház általam tervezett sgraffitói között láthatók.

Hogy milyen lelkiismeretesen dolgoztak homlokzatzdíszítő eleink háromszáz évvel ezelőtt, arra bizonyosság az, hogy az át nem alakított, érintetlenül hagyott építmények sgraffitói ma is tartják magukat.

Az egészen szabadon álló frics-i kastélyon pl. (természetesen nem az északi oldalon) elég ép állapotban vannak a párkányzat törpe arkádjainak fülkéibe és ívei közé karcolt sgraffitók s csak a párkány által nem védett pártázat díszítései szenvedtek az elmúlt közel háromszáz év alatt. Már maga ez a tartósság is becselessé kell hogy tegye e tehnikát építészeink előtt.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZAT.

TEMETŐKAPU.

TERVEZTE
SOVÁNKA KÁROLY.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZAT.
DÍJAZOTT PÁLYAMŰ.

TEMETŐKAPU.

*Az Orsz. M. Kir. Iparművészeti
Iskola félévi pályázatai.*

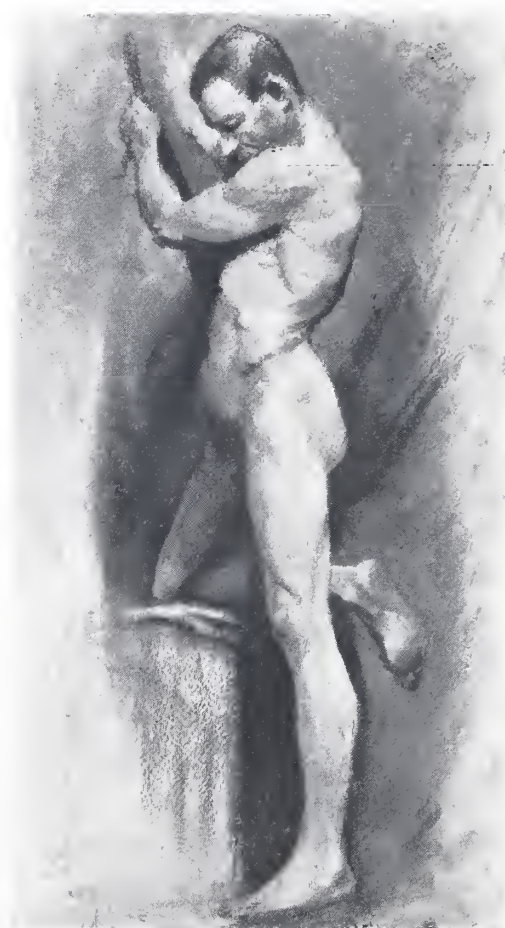
TERVEZTE
NEMES GYÖRGY.

TÉRKITOLTÁS EGY TEMPLOMBAN.

DÍSZÍTŐ FESTÉSZET.
DÍJAZOTT PÁLYAMŰ.

TERVEZTE
JÁMBOR LAJOS.

ALAKRAJZ.
ELISMERÉSBEN RÉSZESÜLT
PÁLYAMŰ.

RAJZOLTA
DEDINSZKY ELEMÉR.

Az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola félévi pályázatai.

TÉRKITŐLTÉS EGY TEMPLOMBAN.

DÍSZÍTÓ FESTÉSZET.
ELISMERÉSBEN RÉSZESÜLT PÁLYAMŰ.

TERVEZTE
TARI LAJOS.

ALAKRAJZ.
DÍJAZOTT PÁLYAMŰ.

RAJZOLTA
SOMMER VILMOS.

Az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola félévi pályázatai.

RÉZMETSZŐ SZAKOSZTÁLY.
DÍJAZOTT PÁLYAMŰ.

TERVEZTE
VADÁSZ MIKLÓS.

TÁNCREND.

Az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola félévi pályázatai.

RÉZMETSZÓ SZAKOSZTÁLY.
DÍJAZOTT PÁLYAMŰ.

TERVEZTE
VADÁSZ MIKLÓS.

TANCREND.

Az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola félévi pályázatai.

LAKÁSBERENDEZŐK
SZAKOSZTÁLYA.

EBÉDLŐ-CSILLÁR.

TERVEZTE
MÁTRAI BÉLA.

*Az Orsz. M. Kir. Iparművészeti
Iskola félévi pályázatai.*

KAMUKA-ABROSZ.

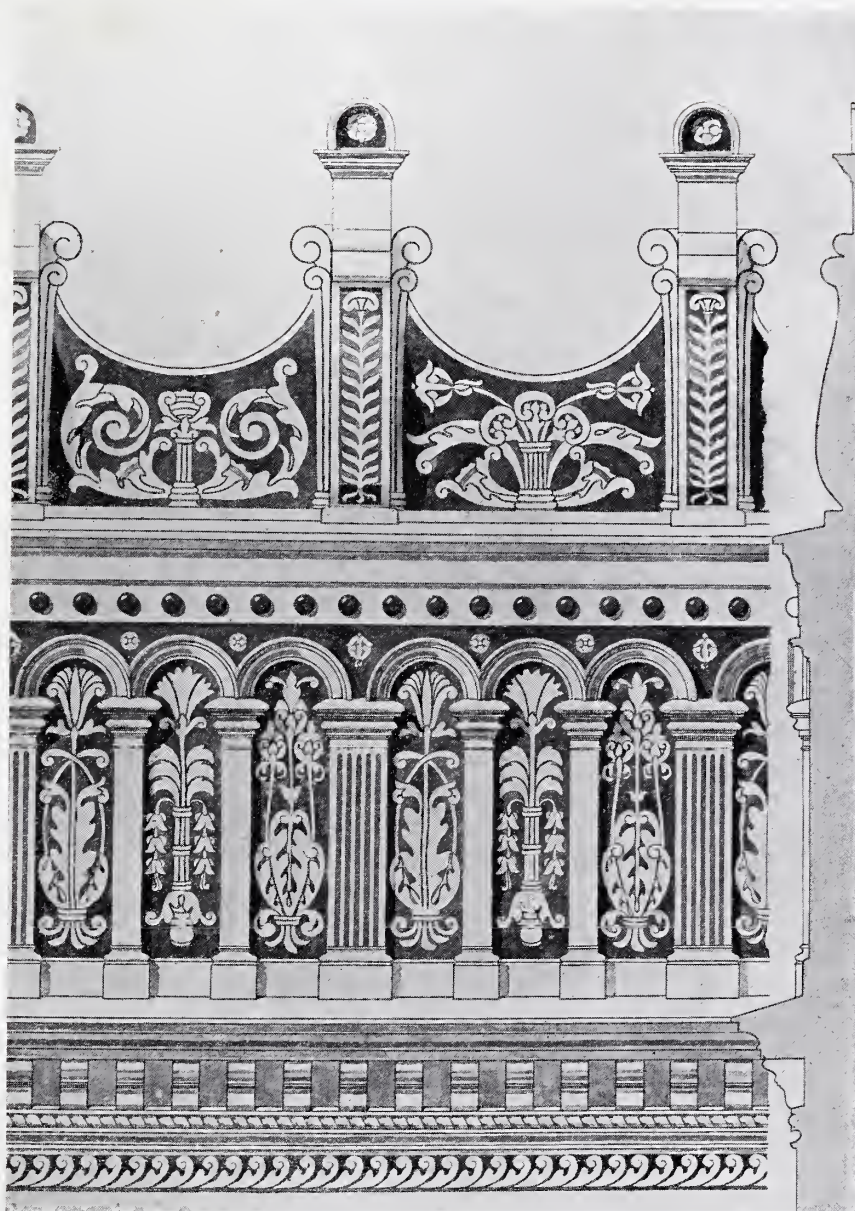
NORBERT LANGER ÉS FIAI
CÉG TULAJDONA
DEUTSCH-LIEBAN-BAN.

TERVEZTE WALTER CRANE.

RÉGI HÁZ
SZÉKELYUDVARHELYEN.

A SGRAFITTO DÍSZÍTÉS

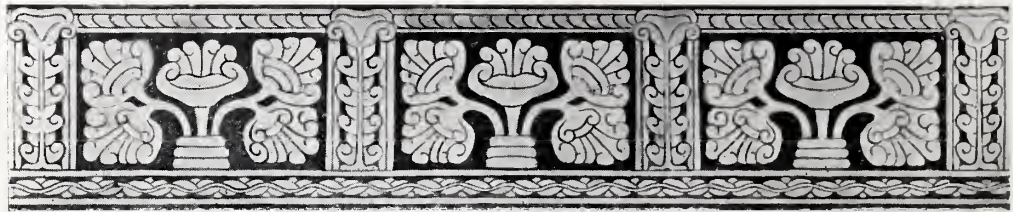

AZ EPERJESI RÁKÓCZY-HÁZ SGRAFITTO DÍSZÍTÉSÉNEK RÉSZLETE.
TERVEZTE GRÓH ISTVÁN.

És mégis csak két jelentékenyebb sgraffittós házunk van a fővárosban, ezek is régebben készültek, a hetvenes években. Az egyik az Andrássy-úti körtér egyik háza (gondolom a magyar államvasútak nyugdíjintézetéé), a másik az országos

mintarajziskola. Mindkettőnek díszé — Rauscher Lajos és Székely Bertalan alkotásai — igazán művészi munka.

Sajnálni való, hogy e két művészt nem követte senki. Egymás után fejlődött a nyolcvanas évek túlterhelt renaissance-

LIPÓTH FERENC.

SCHULZER ÁRMIN.

SONNENFELD A.

AZ ORSZÁGOS IPARMŰVÉSZETI ISKOLA ELŐKÉSZÍTŐ OSZTÁLYÁBAN
GRÓH ISTVÁN TANÁR VEZETÉSE MELLETT KÉSZULT SGRAFITTO TERVEZETEK.

LIPÓTH FERENC.

SCHULZER ÁRMIN.

SONNENFELD A.

AZ ORSZÁGOS IPARMŰVÉSZETI ISKOLA ELŐKÉSZÍTŐ OSZTÁLYÁBAN
GRÓH ISTVÁN TANÁR Vezetése mellett készült sgrafitto tervezetek.

majmoló divatja, a kilencvenes évek barokkos stílusa, temérdek gipsz-limlommal aggatva tele a házak homlokzatait, de sgrafittót nem tervezett számbavehető ember. Az igaz, hogy ezek a homlokzatok nem nyújtottak illő helyet a sgrafittónak, mert ez lehetőleg nyugodt, síma felületeket, egyszerű, szerény párkányokat kíván és nehezen fér meg az erősebb plasztikus díszítéssel.

Sokkal inkább helyénvaló a sgrafitto a modern stílusú házon, értve a modernség alatt főképp a plasztikus díszítés, túlságos erős párkányképzés korlátozását, a síma falfelületek s egészben a nyugodtabb művészi kiképzés iránt való előszeretetet, vagyis csupa oly művészi sajátságot, amely közösnek mondható immáron mai építészetünkben. Mily pompás helyeket találna az ilyen homlokzatokon a magyaros síkékítmény; mily egyszerűen, természetesen volnának értékesíthetők régi sgrafittóink formáival vegyesen hímzési motívumaink, nem plasztikussá téve, miveltekből kiforgatva, amint ma bánnak velük homlokzatszíró szobrászaink.

Pedig több más jó tulajdonsága mellett ez mondható a legolcsóbb homlokzatszíró eljárásnak. A kivitel kőműves munkája: az a három rétegű vakolás,

amely a sgrafittohoz szükséges, lassú, bizonyos gondot kívánó szárítás, igen egyszerű dolgok. A díszítmények kimetszése is gyorsan megy. Ha megvan az átlukgatott karton a kész rajzzal, egy ügyes ember naponta a díszítmények komplikált volta szerint 4—8 negyzetmétert könnyen kimetsz naponta, mint azt az eperjesi Rákóczy-ház sgrafittóinál tapasztaltam, melyet növendékeimmel csináltunk. A dolog legfontosabb s aránylag költséges része: a tervezés, illetve a díszítmények valódi nagyságban való megrajzolása szintén nem kíván nagy kiadást. Az iparművészeti iskola évről évre nagyobb számmal vezet be az életbe ügyes tervezőket, rajzókat és pedig olyanokat, akik éppen régebbi díszítő stílusunknak formáit és azoknak modern szellemben való értékesítését meglehetősen ismerik, tudják már kezdő korukban is. Az a néhány osztályomban készült növendékterv, amely e cikkecske illusztrációját képezi, csak mutatvány mindennapi munkájukból s arra való, hogy felhíván építészeinknek figyelmét a sgrafitto eljárásra, egyszersmind rámutasson a helyre, a hol e díszítés tervezői és kivivői keresendők.

Gróh István.

1FJ. KALMÁR JÁNOS.

A ST. LOUISI VILÁG- KIÁLLÍTÁS.

NAGYSTÍLŰ ALKOTÁSOK klasszikus földje, Amerika lesz a jövő hónapban az egész világ figyelmének központja. A krónikás, aki a kiállítások történetét jegyzi fel a jövő számára, új fejezetet fog szentelni a st. louis-i világkiállításnak, a társadalom egyik legkimagaslóbb kulturális munkájának. Az Unió összes államai kezet fogtak, hogy hű képét mutassák be annak a bámulatos gazdasági fejlődésnek, amelynek az Egyesült-Államok a legutóbbi évtizedben színtere volt. Hozzá vagyunk szokva, hogy nagyszerű és hatalmas legyen minden, ami amerikai. De a jelek azt mutatják, hogy ez a kiállítás a gazdasági erőnek oly félelmetes tömegét fogja bemutatni, amely valósággal meg fogja döbbeníteni az inkább a szubtilitások felé hajló európai lelkeket. Mindaz, amit az amerikaiak eddig az ő csodálatos őserőjükkel, a vakmerőséggel határos bátorságukkal, de emellett hideg számíttással, ki nem merülő energiával, a haladás eszméi iránt való tiszta lelkesedéssel a kultúra terén elértek és alkottak, meg fog itt jelenni fényes keretben, pompával teljes kiállításban, hogy meghódítsa az emberiséget az amerikai szellem számára. A hihetetlen sikerek, amelyeket ez a szellem eddig produkált, nálunk szinte szélhámosság számba mentek. Gyökeret vert a köztudatban az a nézet, hogy ami amerikai, annak csak a tizedrésze való, hogy az óriási számokat, amelyek gazdagságról, üzleti vállalkozásról, technikai csodákról és egyebekről beszélnek, nagyon redukálni kell. A st. louis-i kiállítás van hivatva bebizonyítani, hogy az amerikai gazdasági viszonyok nem állanak ingatag, humbugszerű alapon, hanem komoly, korrekt és célutatos munkának eredményei.

Európa, mint az amerikai kulturának szülőanyja és ma már féltékeny vetélytársa, természetesen nem maradhat távol a világversenytől. Az összes kulturálmunkások siettek bejelenteni a kiállításra való részvételüket és már jó eleve megkezdtek a munkát, hogy minden tekintetben méltóan legyenek képviselve a békés mérkőzésen.

*

A magyar kiállítások történetében is új fejezet kezdődik a st. louis-i kiállítással.

Magyar Iparművészet.

Ez az első eset, hogy a magyar állam hivatalosan részt vesz az új világ egyik kiállításán. Hogy ez az első debut nem egy nagyobbyszerű, általánosabb jellegű magyar csoport keretében fog lejátszódni, hanem csupán képzőművészetünk, iparművészetünk és háziiparunk termékeivel fogunk ott megjelenni, annak oka első sorban sivár politikai viszonyainkban keresendő, amely semmiféle üdvös és hasznos mozgalmat nem engedett életre kelni és amely ezúttal is megakadályozta azt, hogy Magyarország államiságához és gazdaságának nivójához méltón vehessen részt a kiállításban. Ám, ha nem is lesz alkalmunk fejlettebb iparágaink termékeit St. Louisban bemutatni és velük más nemzetekkel versenyre kelni, megnyugtathat bennünket az a tudat, hogy az Iparművészeti Társulat, amelyre a kormány a csoport rendezését bízta, iparművészetünk legjelesebb termékeit gyűjtötte össze, hogy velük az egész világ színe előtt becsületet valljon.

A magyar csoport iparművészeti részének helye mintegy 500 m² területen a Manufactures palotában van. A képzőművészeti rész az Art-palotában 3, összesen mintegy 160 m² területű galleriát foglal el. A meglehetősen szűkre szabott terület berendezésével a társulat Horti Pált bízta meg, aki ezt a feladatot igen szerencsésen oldotta meg. A terv alapeszméje egy magyaros udvarház, amelyet négy fatornyos, székely kapuzatú kerítés övez. A kerítésen belül emelkedő épület homlokzatát Kriesch Aladár festőművésznünk érdekes nagy freskója díszíti, amely templomba menő kalotaszegi népet ábrázol. A homlokzaton még Zsolnay-féle pyrogranit és Roth-féle mozaik díszítések lesznek, míg a főbejáratot egy kovácsolt vasból készült díszes kapu zárja el. Az épület belsejében, amely egy nagyobb csarnokból, két folyosós tornácból és négy szobából áll, szobaberendezések és egyes bútordarabok lesznek kiállítva. A nagy csarnok díszes, cirbolyafából faragott, színezett oszlopokkal bíró átjárókkal van kiképezve. A csarnokban lesznek egyes kiállítók tárgyai szekrényekben és polcokon elhelyezve.

A magyar iparművészeti csoportban 16 tervező művész és 48 műiparos állít ki. Kiküldött tárgyaik értéke meghaladja a félmillió koronát. E tekintélyes anyag összegyűjtését, rendezését és elszállítását az Iparművészeti Társulat végezte alig harmadfél hónap alatt. Elvállalta ezenkívül a Társulat a képzőművészeti kiállításnak

A ST. LOUISI VILÁGKIÁLLÍTÁS

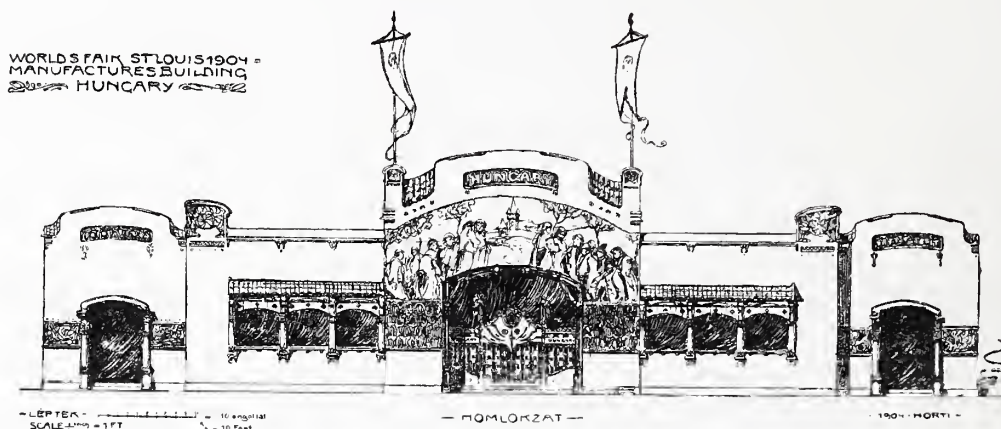
a helyszínén való rendezését is, amelyen 24 festőművészünk 36 képpel és 4 szobrászunk 8 művel szerepel. A kormány kezdeményezésére továbbá nagyobb szabású kiállítás lesz a hazai ásványvizekből, amelyekből több vagonrakományt szállítanak ki ingyenes szétosztásra.

Még a háziipari csoportról kell külön megemlékeznünk, amely gazdagságával és változatosságával hű képét fogja adni népünk fejlett izlésének és technikai ügyességének.

A magyar csoport eme vázlatos ismeretét kiegészíti az itt közölt vázlatos kép, amely a kiállítás külső képét reprodukálja. Ez a külső — előreláthatólag — nemzeti sajtóságok szerencsés kidombo-

megváltozott, úgy hogy a kormány megkezdhetette a kiállítás előkészítését. Ausztria kiállításának egyik legfontosabb része lesz a vasúti minisztériumnak és a vízépítési osztálynak külön kiállítása az osztrák pavillonban, amely bemutatja mindazt, amit az osztrák mérnökök legújabb időben a technika terén alkottak. Itt helyezik el az iparművészeti iskolák kiállítását is.

Ausztria, úgy látszik, ennek a két iránynak, az építéstechnika és az iparművészet terén való fejlődésének erőteljes dokumentálására fekteti a súlyt, amit bizonyít az is, hogy egyik legfejlettebb iparával, a gépgyártással nem kíván az Egyesült-Államokkal mérkőzni.

A ST. LOUISI VILÁGKIÁLLÍTÁS IPARCSARNOKÁBAN LEVŐ MAGYAR OSZTÁLYNAK HOMLOKZATA. TERVEZTE HORTI PÁL.

rításával le fogja kötni a szemlélők figyelmét és várakozást kelt bennük a belső tartalom iránt is.

Hogy ezt a várakozást mennyire fogja a kiállítás kielégíteni, arról a jövő van hivatva tanúságot tenni.

*

Amidőn Európa többi államainak a kiállításon való részvételéről emlékezünk meg, elsősorban tőszomszédunkról, Ausztriáról kell szólnunk, amelynek kiállítása St. Louisban is a mi szomszédságunkba jutott. Ausztriában a közhangulat kezdetben erősen a kiállítás ellen nyilatkozott, úgy hogy az amerikai kormánybiztosnak minden kísérlete, Ausztriát a kiállításon való részvételre bírni, meddő maradt. Később azonban, főleg az iparoság körében, ez az ellenszenves hangulat

A magánkiállítók tárgyai a Manufactures palotában nyertek elhelyezést.

Mint érdekes momentumot kiemeljük, hogy az osztrák pavillon építését J. L. Loeur párisi vállalkozóra bízták.

Németország hatalmas kollekciónal vesz részt a kiállításon, olyan mértékben, amint ezt külföldi kiállításon még nem tette. Ez az erő kifejtés első sorban politikai okokra vezethető vissza, de gazdasági eredmények elérése is sarkalta a német iparos- és kereskedő-köröket, úgy a német kormányt is arra, hogy megragadják az alkalmat a német művészet és ipar Amerikában eddig is élvezett befolyásának megerősítésére.

A német műipar minden ága képviselve lesz a kiállításon. Főszúlyt fektetnek szőnyegek, hímzések, kerámiai termékek, féművek, ötvösmunkák és üvegfestmés-

A ST. LOUISI VILÁGKIÁLLÍTÁS

nyek kivitelére, mint amely cikkeknek a mai viszonyok közt leginkább lehet künn piacot biztosítani. Szóval Németország arra készül, hogy ez alkalommal összes európai versenytársait túlszárnyalja, ami tekintettel az óriási pénz-áldozatokra, amelyet úgy az állam, mint egyes kiállítók e cél érdekében hoztak, előreláthatólag sikerülni is fog. Az ügyes diplomáciai manőverek amúgy is megnyerték már az amerikaiak rokonszenvét a németek számára, nem lesz tehát túlnehéz feladat ezt a barátságot a siker érdekében kamatoztatni.

Az ősi vetélkedés Németország és Franciaország között a st. louis-i kiállításon bő táplálékot talált. Minthogy mind-

A francia pavillon a Trianon utánzata, amelynek belseje pompás bútorokkal, gobelínekkal, vázákkal és más műtárgyakkal, elsőrangú látványosság lesz. A kiállítás egyéb főbb részei: a Pasteur-intézet, a csillagvizsgáló, a művészeti és tudományos akadémia, a szociális múzeum, az automobil-ipar, a villamosipar és a gépipar kiállítása. Említésre méltó különlegesség lesz, amely főképen a hölgyekre fog vonzóerővel bírni, a párisi ismert szabóműhelyek toilette-kiállítása. Ezzel egyetemben a lyoni selymek, a chantilly- és valenciennes-csipkék és a párisi ötvösművészet nagyértékű remekei csodálatos divatkiállítást fognak alkotni, amely több millió frank értéket képvisel.

ST. LOUIS WORLD'S FAIR 1904
MANUFACTURES BUILDING
HUNGARY 1904

A ST. LOUISI VILÁGKIÁLLÍTÁS IPARCSARNOKÁBAN LEVŐ MAGYAR OSZTÁLYNAK KERÍTÉSE.
TERVEZTE HORTI PÁL.

egyik állam szereti a maga előkészületeit némi misztikus homálylyal körülvenni, csak sejthető, hogy *Franciaország* a legnagyobb igyekezettel azon van, hogy Németországot, amely a párisi kiállításon kétségtelenül meglepő sikerrel szerepelt, ez alkalommal legyőzze. A „Comité pour les expositions à l'Étranger“ mint permanens bizottság működik és kitűnő szervezete hasznos szolgálatokat tesz a francia kiállítóknak. A francia műipar és szövőipar lesz legerősebben képviselve, de a gépipar is kiváló termékeket fog bemutatni.

A francia kiállítás értékére következtetni lehet abból, hogy az egyes palotákban 75,000 m², a külön francia pavilonban pedig 32,000 m² helyet foglal el, tehát csaknem háromszor akkorát mint az 1893. évi chicagói kiállításon.

Külön pavillonja lesz a sèvres-i porcellán-gyárnak, amelyet a gyárban készült porcellánfrizek díszítenek kívül és belül. A „biscuit“ munkák hírneves francia művészek műveit reprodukálják.

Olaszországban a kiállítás iránt érdeklődők élén maga az olasz király áll, aki a kiállítás ügyeinek intézésére kormánybiztost és harminctagú bizottságot nevezett ki. Az olasz pavillon park közepén áll, monumentális lépcsőzettel, két oldalon karcsú, 100 láb magas oszlopokkal s azt a benyomást teszi a szemlélőre, mintha a Földközi tenger partján épült tökéletes stílusú villa előtt állana. A lépcső előtt elterülő kert két oldalt fal övezi, amelynek külső oldalát az athéni Parthenonról másolt friz, belső oldalát pedig az Erekteum karyatidjainak utánzatai ékesítik. A palota falai a családásig

hű mûmárványból készültek és a helyiségek belső díszítése teljes összhangban áll az egész épület szépségeivel.

Svédországnak is van külön pavillonja, amely svéd parasztházat ábrázol. Úgy a kert közepében fekvő épületben, mint annak belső berendezésében a tipikus svéd sajátságok teljesen érvényre jutnak.

Oroszország kiállítása St. Louisban a legnagyobb lesz, amelyet az orosz birodalom a külföldön valaha rendezett. Több mint 2500 kiállító jelentkezett, akiknek részére 750,000 m² területet rezerváltak. Az orosz pavillon egy régi moszkvai bojárháznak az utánzata, amelynek építési költsége több mint 600,000 korona. Oroszország kultúrája tehát teljes fegyverzetben fog a porondon megjelenni.

Az európai államok közül még *Hollandia és Belgium* fog a kiállításon figyelemreméltó módon résztvenni. Az előbbinek első küldeménye 43,900 virághagyma volt. A színes virágokból neveket, címereket és képeket fognak összeállítani.

Az *ázsiai államok* közül China, Japán, Korea és Siam, továbbá az angol, francia és hollandi gyarmatok részvétele van biztosítva. China, a világbirodalmak doyenje és Japán, a csodaország, már 27 évvel ezelőtt, a philadelphiai kiállításon megmutatták, hogy mire képesek az ipar és művészet egyes ágaiban.

Japán volt az első, amely a külföldi nemzetek közt a kiállításra való meghívást elfogadta és a részvétel költségeire félmillió dollárt szavazott meg. Japán három császári palota utánzata, egyike a kiotoi császári palota utánzata, amely a japán építőművészet legszebb termékei közé tartozik. A másik a híres régi nikko-i templom másolata, berakott fából épült, gazdag aranyozással. Ezekben az épületekben fogják a japánok az ő csodálatos tökéletességű műipari cikkeiket bemutatni. A harmadik pavillon, tipikus japán épület, a bizottság tagjainak szolgál lakóhelyül.

China 400,000 dollárt szavazott meg a kiállítás céljaira és kormánya utasította a provinciák alkirályait, hívják föl a kereskedőket és iparosokat, hogy mindent kövessenek el Japán túlszárnyalására. A két ország közt tehát nemes és érdekes verseny várható.

Az amerikai hírek szerint 53 állam vesz részt a kiállításon, amelyek mintegy 50 millió koronát szavaztak meg erre a célra.

Végül néhány szót az amerikaiak műszeretéről. Újabb időben évről évre rengeteg mûtárgy halmozódik össze Amerikában. Az általános jólét, amelyet a lakosság élvez, a nagy vagyon, amely egyesek kezében összpontosul, adott impulzust arra, hogy a művészeteket oly áldozatkészséggel istápolják, amintőre másutt aligha találunk példát. Az amerikai nábobok palotaszerű lakásai és villái telve vannak műgyűjteményekkel, és statisztikai adatok bizonyítják, hogy a chicagói kiállítás óta, ahol először nyilvánult szembeötölő módon az érdeklődés a művészetek iránt, az amerikaiak évenként több mint egy milliárd koronával adóznak az európai művészetnek.

A st. louis-i kiállítás megnyitja kapuit az egész világ művészetének, iparának, kereskedelmének, és az emberiség kultúrájának történetében előkelő helyet fog biztosítani magának ama befolyás révén, amely ez a modern „isten-i színjáték“ az emberiség haladására gyakorolni fog.

Szécsén Ferenc.

AZ IPARMŰVÉSZETI MŰZEUM ELŐADÁSAI.

QZ ORSZÁGOS MAGYAR Iparművészeti Múzeumban, állandóan nagyszámú közönség jelenlétében folytak le az idén is az ismeretterjesztő előadások. Az első emeleti díszterem majdnem mindannyiszor megtelt érdeklődő közönséggel, melynek soraiban ott láttunk többeket közéletünk kitünőségei közül is. Január 22-étől március 11-éig, minden pénteken délután voltak az előadások, melyeknek tartalmát az alábbiakban adjuk olvasóinknak.

Január 22-én és 29-én *Csányi Károly*, az Iparművészeti Múzeum helyettes öre tartott előadást a *gyulafehérvári székesegyházról*. Az első előadás előtt *Radisics Jenő* miniszteri tanácsos, az Országos Iparművészeti Múzeum igazgatója üdvözölte a közönséget és megnyitotta az előadások sorozatát. *Csányi Károly* előadásának bevezetésében az építéstörténet

fontosságát hangoztatta. Magyarországon a művészi tevékenység már első királyunk alatt kezdődik a románstílusú kőépítéssel, melylyel karöltve a többi művészet is művelőkre talált. Történeti adataink vannak arról, hogy Szent István néhány nagyobb templomot építtetett s ez a művészi tevékenység utódai alatt sem szűnt meg. Az építkezésben úgy a szobrászatnak, mint a festészetnek elegendő tér jutott, mert ebben a korban sem a szobrászat, sem a festészet nem lép fel mint önálló művészet, hanem mindkettő kizárólag az építőművészet szolgálatában áll. A középkori építészeti stílusok jellemző sajátosságainak ismertetése után magáról a *gyulafehérvári székesegyházról* a következőket mondotta:

Gyulafehérvár helyén már a rómaiak idejében *Apulum* néven virágzó gyarmat volt. A hagyomány szerint Gyula vezér a gótok által elpusztított gyarmatot újra fölépítette. Ez a hely lett székhelye az erdélyi fejedelmeknek és Erdély püspökeinek. A székesegyház román stílusban épült, háromhajós, kereszthajóval s a legnagyobb középkori emlék hazánkban; hossza 84 méter. Régebben egy tornya volt. A tatárpusztítás előtti időből a székesegyházra vonatkozó történeti adataink nincs. A püspökség alapítását történetíróink egy része Szent Istvánnak, más része Szent Lászlónak tulajdonítja. A templom a XII. században keletkezhetett. A tatár pusztítás, mely IV. Béla idejében (1241) dúló förtetgként vonult végig hazánkon, a gyulafehérvári székesegyházat sem hagyta bántatlanul. Úgy látszik, a tatárok gyors pusztítása nagy kárt a székesegyházon még sem okozott, mert semmi nyomát sem találjuk, hogy akkor valami újat építettek volna hozzá. Annál nagyobb volt az a pusztítás, melyet a föllázadt *szászok* 1277-ben, *Gaán*, Alárd fia vezetésével, okoztak a székesegyháznak. Eme nagy rombolás után a templomot helyreállították. Több viszontagság érte. *Szécsi* András püspök a XIV. század közepén nagyarányú javító és pótlómunkát végeztetett rajta. Ekkor épült a két nyugati torony és a boltozatok legnagyobb része. *Szécsi* András kivül *Hunyadi* János, a kereszténység védőpajza, volt a templom legnagyobb jótévője. A török által földúlt székesegyházat kijavíttatta s a régi szentély helyébe újat építtetett. *Hunyadi* János halála után öccsének sírja mellett a székesegyházban temették el. Erdély nagyjainak is jó része itt aluszsa örök álmát.

A renaissance-művészet is nyomot hagyott a gyulafehérvári székesegyházon, mert ez új korszak kezdetén is akadnak áldozatkész férfiak, kik a gyulafehérvári székesegyház díszét fokozni akarják. Így *Lázo* (*Lászay*) János, az erdélyi egyházmegye esperese, az északi kapu előtt az olasz renaissance-stílusú előcsarnokot 1512-ben emeli. Ez előcsarnok, az esztergomi Bakócz-kápolna mellett, hazánk egyik legkiválóbb renaissance-stílusú műemléke. E stílus számottevő alkotásai közé kell sorolnunk *Izabella* királynő és fia *János Zsigmond* fehér márvány síremlékét, melyek a gyulafehérvári székesegyházban állnak. A törökök *Rákóczi* György fejedelem idejében e sírokat fölprédálták. A XIV. században *Szécsi* András püspök az északi oldalkápolnát újra építi, hogy oda temetkezhessek. 1556-ban *Zápolya* János alatt a templom az unitáriusok, később a reformátusok kezébe került és azoknál maradt mindaddig, míg a katolikus *Báthori* *Zsigmond* 1597-ben azt vissza nem adta a katolikusoknak. Azonban 1601-ben a templom újból a reformátusok kezébe került. Ez évben borzasztó pusztítás érte a templomot. Az ostrom alatt a székesegyház nagyobb tornya meggyuladt, melytől a kisebbik is tüzet fogott s az abban levő puskapor fölrobbanván, a templom oldalfalait tetemesen megrongálta. Ezután *Bethlen* *Gábor* fordított nagyobb gondot a székesegyházra. *György* erdélyi püspök új oltárokat emelt benne. 1730 táján az akkori nagyprépost, *Demeter* *Márton*, a mostani barokk-stílusú sekrestyét és kincstárt építtette. Az 1848-iki szabadságharc sem vonult el nyomtalanul a székesegyház felett. A magyarok a várat, mely osztrák kézben volt, délfelől ostromolták s a székesegyház tornya is tüzet fogott és leégett. *Haynald* *Lajos*, ki 1852-ben jutott a püspöki székhelyre, a templomot saját költségén kijavíttatta. *Csányi*, érdekes előadásai közben, bemutatta a gyulafehérvári székesegyházról készített rajzait is.

Február 5-én *Czakó* *Elemér*, múzeumi könyvtáros tartott előadást *Kolozsvári Márton* és *György* XIV. századbeli magyar szobrászművészekről.

Czakó két oldalról közelítette meg témáját: először adta a történeti tényeket, melyeknek jó részét saját kutatásai alapján gyűjtötte egybe, másodszor pedig kísérletet tett megállapítani a Kolozsváriak művészetének keretét, stílkritikai összehasonlításokkal.

Első nagy jelentőségű alkotásai a XIV. századbeli művészeknek az úgynevezett váradí királysobrok voltak. Ezek közül három gyalogosan ábrázolta Szent Lászlót, Szent Istvánt és Szent Imrét. Egy negyedik pedig, mely a bazilika kapujával állott szemben, ugyancsak Szent Lászlót tüntette föl lóháton, csatabárddal kezében. Krónikaíróink (Bonfini, Miles, Révai, Istvánfy stb.) és költőink (Janus Pannonius) kivétel nélkül a legnagyobb elragadtatással nyilatkoznak e művekről.

A nyolc írott forrás közül azonban csak az egy Miskolczy István adja meg a szobrok pontos leírásán kívül a művészek korát és nacionálját is. Innét tudjuk, hogy Márton és György művészcsaládból származtak, atyjuk, Miklós mester, festőművész volt Kolozsvárott. Az első általunk ismert szobruk 1370-ben készült, az utolsó 1390-ben, tehát a kutatás mai állásán működésük tartamából mintegy 20 évről van csak tudomásunk. E tekintetben is azonban úgyszólván csupán írott forrásokra vagyunk utalva, mert a magyarság dicsőséges emlékeit, mint egész nemzeti létünket, két oldalról való veszedelem fenyegette. Először e nagyhírű műveket a német el akarta hurcolni. 1598-ban Rudolf elrendeli, hogy a váradí királysobrokat vigyék Prágába. Mátyás főherceg e parancsot azonban nem bírta foganatosítani, nemcsak mivel a szobrok súlya igen nagy volt, hanem mert a magyar és erdélyi népnek az volt a hite, hogy míg e szobrok állnak, addig Váradot a pogány nem bírja megvenni s így nem egykönnyen váltak volna meg tőlük. Várad azonban a török kezébe került, aki elpusztította a kitűnő szobrokat is. Egy kis metszeten maradt meg csak a Szent László formai megjelenése, néhány odavetett vonallal, amint keményen ül lován és bárdját fenyegetőleg nyújtja előre. A többi szobor nyom nélkül eltörlődött a föld színéről.

Áll azonban Prágában ugyane művésztől Szent György lovasszobra, mely három nagy csapást és négy hurcolkodást is kiállott s mindamellett most 527 év múltán is csaknem teljes épségben van. Legtöbbet szenvedett, mikor kúttá alakították át, fölszerelték vizezőkádó sárkányfejekkel, mögéje pedig egy oszlopra kétfejű sást állítottak. Ettől kezdve e vallásos emlékeknek azt kellett szimbolizálnia, hogy megvédi a Habsburg-házat (a kétfejű sást) az ellenséggel (sárkánynyal) szemben. További sorsa e szobornak az lesz, hogy elhelyezik a Szent

Vitus-templom belsejében. Egy másolata már áll a budai halász-bástyán, a másik pedig most készül Kolozsvár számára.

Czakó előadásának másik részében azt bizonyította, hogy a Szent Györgyöt a Kolozsváriak nem Prágában készítették, hanem mint Nagy Lajos ajándéka került oda. Kizárja ezek művészetének keretéből az akheni ötvösműveket és a Szent László győri hermáját, mint oda be nem illeszthetőket, a melyek szerinte sem ikonografailag, sem a technikát tekintve egyezést nem mutatnak.

Majd bőven ismertette a legrégebb magyar szoborművet. Az előadó ezután a Kolozsváriak művészetét magyarázta, amely példa nélkül áll a korában. Lovas bronzszobrot csak ezer évvel előtűk készítettek, a kő- és faszobrok pedig, melyek a középkorban szerepeltek, sem anyagukat, sem stílusukat tekintve nem alkalmasak az összehasonlításra. Ama kérdésre, hogy a mi viszonyaink között a mi művészeink ekkora fejlődési utat hogyan tehettek meg? Czakó azt válaszolja: 1. a keresztény világnézetnek francia változata, amelynél fogva a természetfölöttiség fátyola lassankint elvonul az alkotásokról és helyt ad az egyéni észrevevésnek, érintette a Kolozsváriak lelkét is, 2. a magyar nemzeti föladatak, mint aminők a nagyváradí királysobrok, különösen pedig a lovas Lászlóé, eredeti irányban készítették fejlődni képességüket.

Február 19-én *Kriesch* Aladár festőművész tartott előadást „A modern művészet apokalipszise” cím alatt. Ezt az előadást teljes terjedelmében közöljük lapunkban.

Február 26-án és március 4-én *Nádler* Róbert festőművész-rajztanár tartott előadást *a gyermekek művészi neveléséről*. A művészi tevékenységről szólva, Nádler rámutatott arra, hogy műélvezéshez olyan képességek kelljenek, melyek a művészi tehetséggel rokonok. Szükséges ehhez a művészet kifejezése módját, más szóval a művészet nyelvét megérteni. Aki a képzőművészet terén akár aktív, akár passzív módon működni akar, kell, hogy látóérzékét fejlessze: erre pedig legalkalmasabb a rajzoktatás. A rajzoktatás elhanyagoltsága az oka a műértelem általános hiányának. Művészi tehetség, ha nem is egyenlő mértékben, de minden emberben van; azonban, ha a viszonyok a műérzék fejlődésének nem kedveznek, az elsatnyul. A művészi tevékenység lényege a képzeleten alapszik és a gyermek eleven fantáziájával és alkotó kedvével volta-

képen máris művész. Művészi hajlamát játékaik alkalmával árulja el s ezért kell a művészi nevelést már a gyermekszobában kezdeni. Az előadó reformálni akarja a nevelés és tanítás egész rendszerét; rámutat, hogy ezzel a külföld már élénken foglalkozik és ama reményének ad kifejezést, hogy ennek a fontos kérdésnek üdvös megoldása hazánkban is nem sokára be fog következni. Nádler megmutatta, miképpen nyilatkoznak meg a művészi hajlamok már a gyermek játékaiban. Összehasonlítván ezek révén a gyermekek és a felnőttek művészi élvezetét, kiténik, hogy nemcsak minden nemzetnek és történelmi korszaknak, hanem minden életkornak is megvan a maga művészete. A művészi tehetséget tehát lehet fejleszteni már a gyermekkorban, de természetesen csak a megfelelő eszközökkel. Ilyen eszköz a képeskönyv, melynek szövege és képei azonban a gyermek fölfogásához alkalmazkodjanak és a gyermek szívéhez szóljanak. Magyar gyermeknek a fantáziáját csak magyar képeskönyv tudja lekötni és foglalkoztatni. A gyermekszoba berendezése is fejleszti a művészi érzéket, ez is egyszerű és izléses legyen. Fontos a játékszer hatása is a gyermekek fantáziájára. Ha a gyermek művészi izlését és érzékét fejleszteni akarjuk, a rajzoktatást kell a gyermek fejlődéséhez alkalmaznunk. A rajzolást nem mértani alakokkal, de firkálásokkal kellene megkezdeni. Csak később következik az igazi rajzolás, de ez is először nem mint az optikai benyomásoknak, hanem mint a tárgyakról szerzett ismereteknek följegyzése s erre a gyermek az ábrázoló módszereket vegyesen használja fel. Csak legutoljára fejlődik a távlati rajzolás. Valamint fizikai, úgy szellemi fejlődésünknek is megvan a maga törvényszerű menete és az ettől való eltérés ártalmas. A gyermektől kell tehát megtanulnunk, hogyan kell a gyermeket rajzra tanítani. A gyermek tanuljon megfigyelni és tanulja meg fölismerni a szépet. Törekedni kell tehát gyermekeink testi, szellemi és kedélybeli tulajdonságainak harmónikus kifejtésére.

Az Iparművészeti Múzeum ismeretterjesztő előadásainak sorát március 18-án Szemere Attila zárta be, aki *Japán művészetéről* mondott igen érdekes dolgokat.

Az előadást, melynek megvolt az a varázsa is, hogy Szemere húsz esztendővel ezelőtt huzamosabb ideig lakott a fölkelő nap hazájában, akkora közönség hallgatta meg, hogy a japán műtárgyakkal

gyönyörűen feldíszített hatalmas terem alig bírta befogadni. Szemere azzal kezdte előadását, hogy amikor ifjúkorában Japánországban járt, ez akkor tette az első bátortalan lépéseket a modern kultúrában s hogy ő még színről színre látta a régi Japánt. Aztán megállapította, hogy a japán művészet mely műfajairól fog beszélni: a festést s az építést, mert szorosán véve nem tartoznak az iparművészet körébe, eleve kizárta előadása keretéből.

A japán művészet, bár nem eredeti termése a japán népnek, a mely maga is ajnó, koreai és maláj vegyülék nép, igen régi, kezdeteiben több századdal nyúlik vissza a Krisztus születése előtti időszakba. Háromféle hatást találunk, amelyek lényegesen befolytak a japán művészet megalakulására és fejlődésére. A legkorábbi hatást Indiából kapta, sorban követte ezt a koreai és legkésőbbben a kínai. A japán természet azonban eredetileg művész-természet. Alig van nép, amely nagyobb szeretettel csüngene a természetnek, amely az életet, úgy mint van, szebbnek találná a japánnál, amelynek lelkébe a benyomások gyorsabban és maradandóbb módon bevésődnek, mint a japánnak. A természet szeretete és az életjelenségek rendkívül éles szemmel való megfigyelése és fölismerése tulajdonképeni alapjai a japán művészetnek. A japán művészet azonban merően ellensarkosa az európai művészetnek. Mi a természetet utánozzuk, a mennyire módunkban áll: a japánt csupán az érdekli, ami a természetben tipikus és jellemző. Innen van aztán, hogy — bár a japán művész nem realista, mert mindig stilizál, művei mégis realisztikusabbak a mi veristáink munkáinál. Innen van az is, hogy a japán festőnek nincs szüksége a perspektívára, bár érzi azt, s hogy minden alakot és tárgyat síma lapon ábrázol. Ez általánosságok után a japán történet egyes korszakainak műiparát fejtegette. Részletesen ismertette az egyes műiparágak fejlődését a japán történet különféle korszakain keresztül, sorra véve a lakkot, a keramikát, az ércművészetet, a faragást és a szövőipart, számos tehnikai részlettel tarkítva előadását, melyet a nagyszámú közönség élénk érdeklődéssel hallgatott mindvégig.

(H. Ö.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Z IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM nagy állami érmét a vallás- és közoktatásügyi miniszter a bíráló bizottságnak javaslatára az 1903. évi karácsonyi kiállítás alkalmából Nagy Sándor festőművésznek adományozta, a hazai műipar számos ágának művészi, eredeti és e mellett mégis magyar irányban való fejlesztéseért, jelesen pedig kiállított bőrmunkáinak tervezeteiért.

ITÜNTETETT KIÁLLÍTÓK. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter a f. évi március hó 8-án kelt 10.975. sz. rendeletével értesítette a M. Iparművészeti Társulatot, hogy a 2000 koronás állami nagy díjat a *Dékániféle* halasi csipkevarró-műhelynek adományozta, állami éremmel pedig *Fischhof* Jenő bőrdíszművest, *Jancsurák* Gusztáv rézművest és *Simay* Lajos asztalosmestert tünteti ki. A kitüntetett kiállítók a legutóbbi karácsonyi kiállításon szereplő munkáikkal szolgáltak rá e jelentős elismerésre, amely őket bizonyára további buzgó munkásságra ösztönzi.

ARÓTHI R. GÉZÁNAK, e jeles szobrászunknak a legutóbbi karácsonyi kiállításon volt két értékes reliefsét közöljük a 68. lapon, amelyet a korán elhunyt nagy mesternek, Fadrusz Jánosnak rajza nyomán a zilahi Wesselényi-szobor talapzata részére készített. A románkori felfogással megmintázott alakok honfoglaló vitézeket ábrázolnak. Ugyancsak tőle való a 75. lapon levő tintatarró, a melynek tervezésénél nyilván az ugynevezett Attila kincsenek ismert bikafejű csészéje inspirálta a művészt.

ÉGI HÁZ SZÉKELYUDVAR-helyt. Most, hogy a külföld s annak nyomán nálunk is a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet gyűjti hazánk egyes vidékeinek ház- és lakástípusait, helyén valónak tartottuk bemutatni ezt a kis, egyszerű székelyudvarhelyi ősi házat, mely azonban igazi gyöngy a maga nemében. Olyan — erdélyiesen szólván — egyes kis homlokzat, amely

ritkítja a párját. Semmi ornamentum nincs az egész házon; az egyedüli dísz a loggiaszerűleg kiugró lépcső. De ez oly hivogatólag mosolyog a belépőre, oly kokett a maga igénytelenségében, hogy az egész homlokzatnak végtelen bájt kölcsönöz. Szerencsések a nyílások arányai, a tetőmegoldás és milyen eredeti a pinceleányó! Kár, hogy lebontásra van kárhoztatva. Mert csak nem hagyható meg a modern rendszabályok korszakában az ilyen házacska, amelynek belépője olyan illetéktelenül kikönyököl a közös járdára s rontja a megkívánt uniformitást!

ERSENYDÍJAK és kiállítási kitüntetéseként szétosztatni szokott tárgyak között eddig alig szerepelt hazánkban a magyar iparművészeti alkotásokból valami s ha szerepelt is, akkor sem tudatos kiválasztással került oda. Az első lépést e tekintetben az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tette meg, amidőn — mint már az előző számunkban említettük — kiváló igazgatójának, Forster Gézának indítványára kimondta, hogy luxus-lóvásárain és tenyészállatvásárain kizárólag olyan díjakat szerepeltet, melyeknek tárgyait magyar iparművészekről szerez be s ezzel egy újabb jelentős összeget tart meg az országban. Már a Tattersall-ban tartott XXVI. luxus-lóvásáron, 1904 március 14-én tizenegy ilyen díj volt kitűzve a tenyészállatvásáron, március 26-ikán ugyanannyi és az április 17-iki XXVII. luxus-lóvásárra pedig tíz.

Z IPARMŰVÉSZETI ISKOLA FÉLÉVI PÁLYÁZATAI. Mint közlünk buzdításképp néhány pályamunkát az iparművészeti iskola félévi pályázataiból. Azaz nem is annyira buzdításképpen, mint elismerésképpen. Mert e pályamunkáknak egynémelyike (jóllehet azok csak napi 4 órai munkával járó két heti dolognak az eredményei, az alakrajz pedig csak két napé) olyan sikerült, hogy azok bármely kényes szaklap hasábjain is megállják a helyüket.

A festészeti szakosztály egy templom belsejében levő arhivoltnak díszítését oldotta meg. *Jámbor* Lajos munkája kompozíciójának egyszerűségével és színeinek mélységével tűnt ki, *Tari* Lajosé pedig eredeti beosztásával. A szobrászati szakosztálynak egy temető bejárata adta a motívumot. A legtöbb pályamunkára erős befolyással volt Bartholomé-nek a

KÜLÖNFÉLÉK

párisi Père-Lachaise-ben levő emlékszerű munkája, valamint Telcsnek utolsó tervezetei. A túlnyomó rész a gyászolók és siránkozók processzióját választotta díszítő motívumul, több-kevesebb szerencsével.

pompás humorral és virtuóz kezeléssel oldott meg.

A lakásberendezők egy ebédlő-csillárt terveztek. A tervezetek között reprodukció szempontjából legalkalmasabbnak mutatkozott *Mátrai Béla* modern, vörösréz

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZAT.
DÍJAZOTT PÁLYAMŰ.

TEMETŐKAPU.

TERVEZTE
POROSZLAY SÁNDOR.

Az Országos M. Kir. Iparművészeti Iskola pályázata.

Közöljük az első díjat nyert *Nemes Györgynek*, a második díjat nyert *Poroszlai Sándornak*, valamint *Sovánka Károlynak* pályaterveit.

A rézmetsző szakosztálynak egy táncrend címlapja képezte a feladatát, amely feladatot *Vadász Miklós* két tervével

csillárja. Az ötvös-szakosztálynak pályamunkái között úgy alakjával, mint tehnikai kezelésével *Tiringer Ferenc* pályaterve tűnt ki.

Az aktrajzolásnak számos sikerült dolgozatából az első díjat nyert *Sommer Vilmos* és a második díjazott *Dedinszky*

Elemér munkáit mutatjuk be. — A többi szakoknak pályamunkáiból részint a helyszűke, részint pedig a munkálatoknak reprodukcióra kevésbé alkalmas volta miatt mutatóványokat nem közölhetünk.

SZENTELT-VÍZTARTÓ,
DOMBORÍTOTT RÉZBŐL.
DIJAZOTT PÁLYAMŰ.

TERVEZTE
TIRINGER FERENC.

Az Országos M. Kir. Iparművészeti Iskola pályázata.

VEIT STOSS fafaragó művész kérdése mindinkább kezd tisztulni. Csak nem rég Riedl Frigyes a Budapesti Szemlében irányította rá a figyelmet, legújabbán pedig *Divald Kornél*, a Művészetben Daunnak Stoss-ról írott könyvével kapcsolatban, sok új szempontot hívja fel a figyelmet. Divald már régóta szakszerű kutatásokkal tanulmányozza a magyarországi fafaragó művészeteket s Stossról az a véleménye, hogy Magyarországon született, alighanem a szepesi Stossfürdőn, 1438 táján. Veit Stoss testvéröccse Mátyás ötvös pedig az erdélyi Harróba való volt, s Veit maga Nürnbergben és Krakkóban működött, fiai azonban visszazármaztak hazánkba.

MAGYAR NYOMDÁSZOK majdnem annyit civódnak egymás közt, mint a nyelvtudomány-nyal foglalkozó egyetemi tanáraink. Van vagy öt szaklapjuk, amely egymással konkurál. Ha meg valami igazán üdvös mozgalom indul meg közöttük, az csakhamar a személyi motívumok folytán szétesik. Dicséretes törekvéssel a maguk erejéből szakkurzusokat létesítettek először a Mäser-lemez vésésre, aztán rajzoktatásra. Egy derék tanár, Harsányi Lajos, nem csekély áldozatkészséggel fáradozott is velük, hogy az ecset és rajzón titkaiba avassa. A kívánt eredmény azonban még a legteljesebb mértékben nincs biztosítva, mert az összetartás és kitartás nem nagy erénye a magyar nyomdászoknak.

BACSA INDÍTVÁNYA A KÉPZŐMŰVÉSZETI ZSÚRI UJJA SZERVEZÉSÉRŐL. A fejlődés törvénye a leghosszabb életűnek tartott rendszert is megbolygatja. A finoman kieszt szabályokról egyszer csak kisu, hogy javításra szorulnak. Ezt tapasztaljuk most különösen a hazai művészeti és iparművészeti szervezeteknél, ahol — az óriási fejlődésnek megfelelőleg — mindinkább hangosabb kíváncsóként jelentkeznek a funkcionáló tagok felújítása és újabb alapokra való fektetése. Folyóiratunk fő cikkei közt olvasható Kriesch Aladárnak a dolgok mélyére tekintő fejtegetései a mai kiállításnak, tőkének, pályázatoknak és akadémiáknak művészetet gátló elfajulásairól; ugyanennek egy realizált pontját adja Bacsa András egy tervezetben, amelyben a Képzőművészeti Társulat zsűrizésének reformálásához nyújt eszméket. A zsűrizési módoknak mindenütt vannak hiányosságai. A német művészeti és iparművészeti egyesületek épp tavaly dolgoztak ki egy kongresszuson egy egységes elvek által vezetett új rendszert. Bacsa a Képzőművészeti Társulat kiállítási bíráló bizottságát és annak rendjét nem akarja újont megalkotni, hanem organikus fejlesztéssel javítani. Ez helyes is. Arra keres orvosságot, hogy a zsűrit megkímélje a panaszoktól és a művészek számára megnyugtató kritikát biztosítson; s amit ajánl az egy — csupán kétes eseteket eldöntő — új bizottság létesítése és a jelenleg működő zsűri ügyrendjének módosítása. Eddig a zsűritagok nem voltak kötelezve, hogy a zsűriben végig részt vegyenek, s az a zsűri-

PÁLYÁZATI ÜGYEK

VALLOMÁS.
SZÖVÖTT FALISZŐNYEG.

KRIESCH ALADÁR RAJZA UTÁN
KÉSZÍTETTE KOVÁLSZKY SAROLTA.

zés eredményében nyomokat hagyott, de tanútságul nem szolgált senkinek. Bacsa javaslata szerint ezentúl a kiállításra beküldött művek névtelenül szerepeljenek a zsűri előtt és a szavazást írásban kelljen eszközölni, ami által mindenki tudhatja, hogy a 12 tagból álló zsűri 12-féle szempontja közül hányat elégített ki a bíráló alá vett mű. Amely alkotásra szavazattöbbség nem esett, de legalább egyharmada a zsűrinek figyelemreméltónak ítélte, az ne zárassék ki egyszerűen, hanem egy második bizottság bírálja el, hogy kiállításra érdemes munka nem-e találtatik benne. Ez — Bacsa szerint — megnyugtató volna és különválasztaná a dilettánsok ostromló hadát a pályája elején álló hivatalos művésztől. Szükségesnek tartja még azt is, hogy az eddigi kollektív kiállítások a nagy kiállítások keretén belül ne engedélyeztessenek s egy művész 8 képnél többet ki ne állíthasson. Mindezeket tartalmaz indokolással nyomtatásban is közzétette Bacsa András.

ST. LOUIS-I KIÁLLÍTÁSRA küldött tárgyak néhány érdekes darabját mutatjuk be a 67. lapon. Nagy Sándor, jeles művésznünk terve nyomán készülték a sajtóságos, nagy művészi tökéletességű rajzokkal díszített börmunkák, amelyek Belmonte Leo mes-

teri kezét dicsérik. Hasonlóképpen a st. louis-i kiállításra küldött kollekció becses darabjai a Kriesch Aladár terve nyomán Koválszky Sarolta német-eleméri műhelyeiben készült két fali szőnyeg, amelyet itt és a 101. lapon közlünk.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

PÁLYÁZAT. A M. Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi m. kir. miniszter által rendelkezésére bocsátott alapból a következő két pályázatot hirdeti:

I.

a) Terveztessék egy, mintegy 40 iskola gyermek számára szolgáló elemi iskolai tanteremnek teljes berendezése, úgy mint padok, dobogón álló íróasztal és székek, szabadon álló táblaállvány, szekrény könyvek és iratok számára, ruhafogas, fászláda, képkeretek, függő (gáz) lámpa és a falnak díszítése. Lehetőleg egyszerű, célszerű és a higiénikus követelményeknek megfelelő oly berendezésnek a tervét óhajtja a Társulat, amely a mostani disztelen és rideg iskolatermekkel szem-

ben jó izlést, bizonyos csint és lakályos-
ságot mutat fel.

b) A berendezés egyes darabjainak a rajzát 1:10 léptékben, a fal díszéül szolgáló patrónos friznek tervét színesen és természetes nagyságban kell elkészíteni, ezenkívül kívánatos, hogy a teremnek vázlatos távlati képét is mutassa be a tervező, a melyből az elrendezés megítélhető legyen.

c) A pályázat föltételeinek és a jogos művészi igényeknek megfelelő legkiválóbb pályaműnek díjazására a következő pályadíjak szolgálnak: I. díj 500 korona, II. díj 300 korona, III. díj 200 korona.

Emellett fenntartja magának a Társulat a jogot, hogy a pályázó művek bármelyikét 100—100 koronáért megvásárolhassa.

II.

a) Terveztessenek magyaros jellegű, izléses és ötletes *gyermekjátékok*. Nem drága, bonyolult szerkezetű és cifra játékokat kíván a Társulat, hanem olyanokat, a melyek a maguk egyszerűségében a gyermek kedélyvilágához közel állnak, tartósak és a melyeket hazai játékműhelyeink és gyáraink *olcsón* készíthetnek.

b) Pályázni lehet a játéknak természetnagyságú rajzával, mintájával, de legcélszerűbb volna magával a kész játékkal pályázni.

c) A pályázat föltételeinek megfelelő legkiválóbb pályaművek jutalmazására három díj szolgál és pedig I. díj 200 K és két 100—100 K II. díj. E mellett a pályabíróság fenntartja magának a jogot, hogy a pályázó művek bármelyikét 60—60 koronával megvásárolhatja.

Általános határozatok, amelyek mindkét pályázatra érvényesek:

1. A pályázaton csak magyar állampolgár vehet részt.

2. Pályázni lehet névvel vagy jeligés levéllel.

3. A két pályázat 1904. június hó 13-án déli 12 órakor jár le, amikorra a pályaműveket be kell küldeni az alólírt Társulat titkári hivatalába (Budapest, IX., Üllői-út 33—37).

4. A pályázatokat a M. Iparművészeti Társulat állandó bíráló bizottsága dönti el.

5. A pályadíjjal jutalmazott és megvásárolt pályaművek tulajdonjoga, beleértve a korlátlan sokszorosítási jogot, kizárólag a M. Iparművészeti Társulatot illeti meg.

6. A társulat valamennyi pályaművet három napig kiállítja az Országos Iparművészeti Múzeumban.

7. A Magyar Iparművészet szerkesztősége a pályázó művek bármelyikét lapjában közölheti.

Budapest, 1904 március havában.

PÁLYÁZAT. A M. Iparművészeti Társulat a Pesti Napló szerkesztőségének megkeresésére a következő pályázatot hirdeti:

1. Terveztessék „A Magyar Festőművészet Albuma” című díszműnek bekötési táblája.

2. A bekötési táblának rajza 23 cm. széles és 31 centiméter magas legyen. Színét, anyagát, díszítésének módját a tervező tetszés szerint választhatja. Felírása, amelyet egészen ki kell írni, a következő:

A Magyar Festőművészet Albuma. A Pesti Napló előfizetői részére készült kiadás.

A rajznak teljesen kidolgozottnak kell lennie, úgy hogy közvetlenül sokszorosítható legyen.

3. A pályázatot hirdető szerkesztőség különös súlyt helyez a tervnek eredeti és ötletes voltára. Utánzatok s sablonos munkák ennélfogva a pályadíjat nem kaphatják.

4. A pályadíj 200 korona, amely a pályázat föltételeinek s a jogos művészi igényeknek megfelelő s a jury által legjobbnak ítélt műnek kiadatik. E mellett fenntartja magának a Pesti Napló szerkesztősége a jogot, hogy a pályázó művek bármelyikét 60 koronáért megvásárolhatja.

5. A pályázaton csak magyar állampolgár vehet részt.

6. Pályázni lehet névvel vagy jeligés levéllel.

7. A pályázat 1904. május hó 5-én déli 12 órakor jár le, amikorra a pályaműveket be kell küldeni az alólírt Társulat titkári hivatalába (Budapest IX., Üllői-ut 33—37).

8. A pályázatot a M. Iparművészeti Társulat elnökségétől egybehívott öttagú bíráló bizottság dönti el, amelynek egyik tagja a Pesti Napló szerkesztőségének kiküldötte.

9. A társulat valamennyi pályaművet három napig kiállítja az Országos Iparművészeti Múzeumban.

10. A Magyar Iparművészet szerkesztősége a pályázó művek bármelyikét lapjában közölheti.

Budapest, 1904. március havában.

A M. Iparművészeti Társulat elnöksége.

OLDÓLT PÁLYÁZATOK. A M. Iparművészeti Társulat állandó bíráló bizottsága február 15-én döntötte el a kovácsolt fémből előállítható lámpásokra, továbbá bútorvasalásokra kiírt két pályázatot. A lámpás-tervekre kiírt 300 koronás I. és 200 koronás II. díjat a bíráló bizottság nem adta ki, mert a pályaművek között erre alkalmas tervet nem talált, ellenben egyenként 100—100 koronáért megvásárolta *Árkai Aladár*nak, *Szödy Szilárd*nak és *Benkhard Ágoston*nak egy-egy rajzát és *Mukics Sándornak* két rajzát.

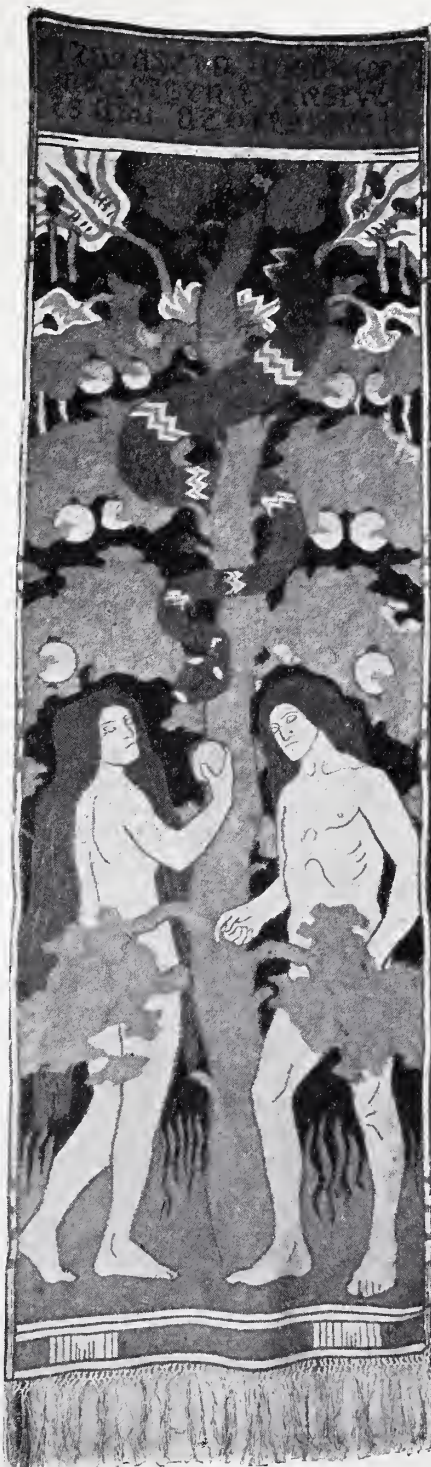
A bútorvasalásokra kiírt pályázatot pedig a bizottság akképen döntötte el, hogy a 200 koronás első díjat *Bauer Gyulának*, a 100 koronás második díjat *Friedmann József*nek ítélte oda és 50-50 koronáért megvásárolta *Apáti Abt Sándornak*, *Tólos Gyulának* és *Schwarz Mariskának* egy-egy rajzát. Az összes pályatervek nyolc napig ki voltak állítva az Iparművészeti Múzeumban.

KÜLFÖLD.

NÉMETORSZÁGI IPARMŰVÉSZET MOZGOLÓDÁSAI RÓL kapunk legtöbb hírt; nemcsak azért, mert a szomszédunkból jobban áthallatszik minden hozzánk, hanem mert tényleg történik is valami ott mindig.

Jelenleg a „rég” és „új” művészeti irányok vívják a csatáikat. Mindkettő szervezkedik és készül a döntő harcra. Hivatalosan a „rég” művészetet karolja fel az állam. Az a porosz kormány, amely 1849-ben 313,529 márkát költött a művészetre (akadémiára, múzeumra), az 1899-ben e célra már 3.277,898 márkát irányzott elő. Egy fél század alatt megtízszereződött az összeg. Csakhogy a pénzéért az állam bele is szól a maga esztetikai felfogásával a dolgok folyásába. Adminisztrálni akarja a művészetet is. Egy berlini ujság írja pl.: „Ludwig Dettmann festőművésznek, aki a königsbergi művészeti akadémia igazgatója, hivatalosan értésére adták, hogy ne fessen többé szecessziós modorban, mert ez nem illik egy királyi akadémiai igazgatóhoz . . .” *Se non è vero . . .*

A st. louis-i kiállítás alkalmából ezzel szemben *Deutscher Künstlerbund* cím alatt szövetkeztek a német birodalom összes szecessziós és szabad művészeti

ÁDÁM ÉS ÉVA. SZÖVÖTT FALISZÓNYEG. KRIESCH ALADÁR RAJZA UTÁN KÉSZÍTETTE KOVÁLSZKY SAROLTA, NÉMET-ELEMÉR.

csoporthai, beleértve a modern iparművészet terén működő mestereket is. A zászlóbontás Weimarban történt, ahol a régi Deutsche Kunstgenossenschaft-tal szemben foglaltak állást, amelyet a kormány egyedül akart St. Louisba bocsátani. Az impozáns tömörülés után is a modern művészek csak 19 folyóméter helyet kaptak Amerikában, míg a hivatalosan pártolt régies irányúaknak — akik a német császár konzervatív ízlésének inkább megfelelnek — 151 méter jutott. A Künstlerbund célul tűzte ki, hogy St. Louisban külön is, azonkívül külföldön és Németországban az általa képviselt művészeti iránynak érvényt szerez s kiállításait csupán a művészi alapra való tekintetből rendezi. Az új egyesület élén áll Kalkreuth gróf, Liebermann, Klinger, Uhde, Leistikow, Stuck, Touillon stb. Jelszavuk az, hogy a művészetet nem terület és szám szerint, hanem művészi értékéből kifolyólag kell becsülni és hogy a művésznak függetlenségét mindenkitől meg kell védeni.

Néhány kellemetlen tünet is mutatkozik a német iparművészet világában, kevésbé zajos, de nagyobb jelentőségű mint az állam maecenáskodása. A régi nagyhírű meiszeni porcellángyár vergődik. Már St. Louisban sem vesz részt a kiállításon, mivel a jövedelem csökken évről évre és a modern irányzattal sem sok szerencsével kísérletezik a gyár. Szóval sem kereskedelmileg, sem művészetileg nem ér el kívánt eredményt.

A steglitz-i Werkstatt pedig, amely grafikus művészeti tárgyak előállításával foglalkozott, már fel is oszlott. A kitartás és mesterségszerűség hiányzott benne, mint a scherrebecki szőnyeggyárban annak idején. Nem lehet elégszer az angol Morrisra ilyenkor hivatkozni, kinek komoly lelkesedése komoly eredményeket szült. Nem lankadó munkaerővel vívta ki a sikert s a gyors elismerés és rögtönös honorálás nem volt életfeltétele. Kishitű csüggedés nem fogta el sem a Kelmscott Press alapításakor, sem kárpit- és szövetgyárainak kezdeténél. Aztán nem elégedett meg az íróasztal előtti tervezgetéssel, hanem a mesterember-munkának is megfogta a végét a maga fejlett intelligenciájával, a könyvkötést a fűzést, a szövést a szálsodórításon, a nyomdászatot meg a betűvészen és festékkeverésen kezdte. Az ő kitartását szociális felfogása tartotta ébren, amely munkáját mindig szervesen illyekezett belekapcsolni a társadalom

gyakorlati életébe. A németek iparművészeti szövetkezései ezeknek hiányában élnek rövid életet.

A munkásképzés ügye van hivatva ott, úgy látszik, a művészek nem egész reális vállalkozásai helyett előkészíteni a német iparművészet jövőjét. A nürnbergi iparmúzeum az idén már negyedszer rendez szakkurzust gyakorló mesterek számára Richard Riemerschmidt előnyösen ismert iparművész vezetésével. Az eddigi tapasztalat szerint igen fontosnak és hasznosnak bizonyult az ilyen rendszerű továbbképzés. E célra különben legújabbán a múzeum egy magánadakozótól 100,000 márka alapítványt is kapott.

Általában Németországban a társadalom többet áldoz a művészetekre mint más ország népe. Látjuk ezt különösen a közkutaknál. Oly nagy ezeknek divatja, hogy méltán emlegetik tréfásan együtt avval a „márványbetegséggel“, a melynek tünete az, hogy Berlinben hivatalos márványemlékműveket állít fel egymástól ötven méternyi távolságban. Jelentéktelen német községekben magánosok és az előljáróság versenyeznek a községnek közkúttal való feldíszítésében. A vízvezetékek korszakában ugyan már nincs a közkútnak az az egészségügyi hivatása, aminő századokkal előbb volt, tisztán a város művészi képének emelésére szolgál. Ez a boldog bőség jele; az emberi díszítő kedvtelés a ruházat és a tágabb környezet, a lakás után az utcát is figyelmére méltatja. Altenburg, Essen, Mühlhausen, Passau s még ennél kisebb városok is pályázatokat írnak ki közkutakra, amelyekkel földjükhöz fűződő történelmi vagy mondai motívumot akarnak megörökíteni. Így fejezik ki azokat a kisebbszerű, de nekik kedves vonatkozásokat, amiknek tiszteletére külön emlékművet fölállítani sok volna. A legérdekesebb pedig az, hogy ezek a kútpályázatok, a szerény pályadíjak ellenére is, rendesen sikerült műveket hoznak felszínre. A most jelentkező német monumentális érzék ezekben is felcsillan. S jóleső tünetként jegyezhetjük fel, hogy a régi közkutak típusának továbbfejlesztését eszközlik a kútervező modern művészek. Wrba, Kaufmann, Netzer, Riemerschmid, Obrist stb. tervei irígységgel töltenek el bennünket a német városok e díszei miatt.

Míg a németek ily egyszerű vonásokkal alapozzák a maguk iparművészetét, addig a franciáknál és angoloknál azt látjuk, hogy ők már a részletkérdéseknél tartanak. Ha egy tekintetet vetünk az

angol lapokba, ott a tanagra-szobrok, gemmák és miniatúrák hamisításáról találunk cikkeket (máshol az eredetét sem méltatják figyelemre!), egy szerző, Aymer Vallance, a hálószoza szépségeiről tart értekezést, majd meg a pácolási eljárásokról, vagy a festékkeresésről olvashatunk. A franciák is az apró, de új gyakorlati kérdések megoldásaira fektetik figyelmüket. Verneuil a zománc-tehnika újításairól vagy a dísznek a formához való alkalmazkodásáról ír; az Art et Décoration ez évben már egy kispasztikái és egy „A kerámia alkalmazása az építészetnél“ című pályázat fölött döntött érdekes eredménnyel és ugyanez évre hirdet még díjat villanyos lámpára, síkdíszítményre, díszes kezdőbetűre, asztalkészletre, ebédlőre stb.

Ilyen speciális jellegű Verneuil cikke: A rovarok alkalmazása a díszítő művészetben (Art. et Déc. VIII. 1.). A renaissance még csak a delfineket vagy az oroszlánfejeket merte alkalmazni, azóta nagyot bővült a természet mozgó lényeinek az a köre, mely szerepet játszik a dekoráló művészetben. A madarak és lipék után a német Haeckel még a mikroszkopikus állatvilágra is ráterelte a figyelmet, a francia művészeknek egy csoportja pedig már pár éve kiadta Verneuil vezetésével *L'animal dans la décoration* címen a jellegzetes lapokat arról, hogy miként kell az állatvilágot szerepeltetni a díszítő művészetben. Most ugyancsak Verneuil az állatvilágból kikapcsolja a rovarokat s annak monografikus ismertetését adja Bénédictus, Orazi, Habert Dys, Dufrène, Verneuil, Mucha, Bellery-Desfontaines, Grasset és Lalique ötvenen felüli rajzaival kísérve. Ennyi szeretettel talán csak az egiptomiak foglalkoztak a bogarakkal, mint e sereg francia művész. Az állatkák szimmetrikus formái, bizarr tagoltsága és kimeríthetetlen változatú színei csakugyan kiválóan alkalmassá teszik díszítő kombinációkra. A cserebogár, katica, szöcske, darázs, cincér, szarvasbogarak vetekednek a növényvilág szépeivel a virágokkal, sőt az ékkövekkel is. Különösen érdekessé teszi e csoportosított tanulmányokat, hogy a tárgyi közösség ellenére is a szubjektív művészi egyéniség sértetlenül nyilatkozik meg. Lalique szöcskés karkötője naturalisztikus ízével távol áll Habert Dys csaknem geometriai felfogásától, s amiből Grasset érzése bélés-papírt csinált, azt Dufrène botfejnek alakította. Legfőbb tanulságul pedig azt vehetjük, hogy aminő kicsiny a rovarok

csoportja a látható világ más teremtményeihez és tárgyaihoz mérve, a maga körében a művészet mégis végtelenségig bányászhat belőle.

Az angolok szeretnek mindent a maga stílusában tovább fejleszteni s ha díszek nem is oly gazdagok, mint a franciáké, de egyes iparművészeti ágaknál ők szerepelnek kizárólagos mintaképekül. Ilyen pl. a falat borító tapéta is. A falkárpit mustrás papírját sokáig Európában mi sem különböztette meg más díszített papírtól. A közös kínai mintakép sémája szerint volt tervezve úgy a könyvkötésnél alkalmazott bélés-papír, mint a dobozokat vagy falakat fedő papiros. Morris volt az első, aki e téren is regenerációt végzett és megalkotta a szoba téralkatához igazodó papirkárpit típusát, amely különváltva más díszítésre alkalmas társaitól, organikusabb kapcsolatba lépett úgyszólván magával a belső építészettel. A Morris-féle tapéta nem utánoz sem gobelint, sem faburkolatot vagy plasztikus stukkó-díszet, hanem kellemes frízzel övezi a falat a mennyezet alatt és esetleg a föld szintjénél, a közbeeső falmezőre pedig elhinti az ő ismeretes virágdíszeit. Ez az uralkodó mintakép még most is Angliában s az azt követő tapétáknál is. A *Magazine of Art* ez évi márciusi számában mutatja be a legújabb falra való mustrás papirokat, melyeknek tervezői Taylor, Walker, Crane, Burgess, Fisher stb. stb. A cikket hozzá Aymer Vallance írta, aki bő megértéssel magyarázza el e mintaszerű alkotásokat.

REICHENBERGI múzeum világitó testekből kiállítást rendez, képviselve lesznek a római mécsesektől kezdve a legmodernebb villanyos berendezésű lámpákig minden idők és népek e nemű tárgyai.

DÉTERVÁROTT májusig tart a magántulajdont képező régi iparművészeti kincsek kiállítása. A soha még nyilvánosság számára össze nem gyűjtött anyag közt van a cári ház és sok fejedelmi család műkincse is.

EGHALTAK: Pierre Alphonse *Audibert* francia grafikus művész, Asturo *Corretero* spanyol rézmetsző, *Lüthi* a zürichi iparművészeti iskola igazgatója, Conrad *Probst* német miniatúr-festő (szül. 1827.), Camillo *Sitte* városrendező, a bécsi áll. ipariskola igazgatója (szül. 1843.). Legfontosabb műve „Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen, Wien, 1889.“

SZAKIRODALOM.

OLLÓS KÁROLY: *Keresztzemes hímzésre való betű- és szegély-minták iskolai és magánhasználatra, 10 8-rét lap magyarázó szöveggel. Budapest, Athenaeum. Ára 1 kor. 40 fill.*

Hímzésre való magyar mintáink alig vannak; leányiskoláinkban valamint családi körben általában külföldi, főleg német ilyen mintákat, az úgynevezett „Merkbüchlein“-eket s a divatlapok kétes értékű mintáit használják s úton-útfélen tapasztalhatjuk, hogy ezek között sok izléstelen és célszerűtlen minta van. Hogy ezeket fölöslegessé tegye, a Magyar Iparművészeti Társulat végrehajtó bizottsága Péterffy Lajos indítványára megbizta a budapesti Erzsébet nőiskola jeles tanárát, Hollós Károlyt, hogy a szóban forgó mintákat elkészítse. Hollós nagy gyakorlati tapasztalatra valló érzékkel és jó izléssel felelt meg a megbízatásnak s ügyesen válogatta meg s alkalmazta keresztzemes hímzésre betűtípusait, monogramjait. Elismerést érdemel, hogy részben magyar jellegű betűformákat használt föl, továbbá hogy betűi mind jól olvashatók, ami különösen a kisebb méretű keresztzemes betűknél ritka eset. Hasonlóképpen megérdemlik az elismerést a mintákon levő eredeti magyaros jellegű, izléses szegély- és sarokminták, rozetták, amelyek mindannyian egyszerűségüknél fogva a gyakorlatban könnyen alkalmazhatók. A csinosan kiállított művecskét melegen ajánljuk mindazoknak a figyelmébe, akik keresztzemes hímzéssel foglalkoznak.

—n.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

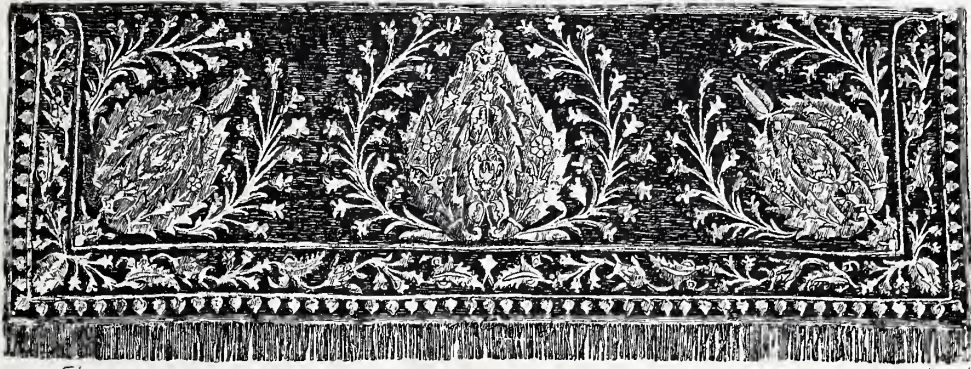
MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1904. évi április 17-én, délelőtt 11 órakor, tartja XIX. rendes évi közgyűlését az Országos Iparművészeti Múzeum első emeleti nagytermében.

Napirend: 1. A választmány jelentése a társulat 1903-ik évi működéséről. 2. Az 1903-ik évi számadások megvizsgálására a mult közgyűlés által kiküldött számvizsgálóknak jelentése és ennek kapcsán a felmentésnek megadása. 3. Az 1904-ik évi költségvetés megállapítása. 4. Az

1904-ik évi számadások megvizsgálására kiküldendő tagok megválasztása. 5. Az alapszabályok 19. §-a értelmében elnöknek és két alelnöknek választása 3 évre és 26. §-a értelmében, a választmányból kilépő tagok helyett újaknak a választása. Az alapszabályok 18-ik §-a szerint a közgyűlésen csak az előre megállapított s szabályszerűen közzétett napirendben felsorolt ügyek tárgyalhatók.

J TAGOK: f. évi január 29-étől e füzet megjelenéséig a következők beléptek a Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába:

Angster Emil Pécs, *Baumann Lipót* asztalos Arad, *Bettelheim Győző* gyáros Nagy-Kanizsa, *Dittler Ferencz* építész Budapest, *David Károly* építőmester Budapest, *Eperjessy Béla* asztalos Gálszécs, *Egressy Daniel* Rimaszombat, *Erős Zoltán* földbirtokos Ér-Semjén, *Frankl Jakab* paszományos Szeged, *dr. Förster Aurél* tanár Budapest, *Gutkopp György* szakiskolai igazgató Újpest, *Galamb József* könyvkötő Leipzig, *Gerenday Béla* szobrász Budapest, *Gyulai iparos ifjuság önképző egylete* Gyula, *Hegedüs András* műlakatos Kisvárdá, *Herz Samu* Budapest, *Háry Vilma* Budapest, *dr. Hulényi Győző* főügyész Esztergom, *Harminc Mihály Milán* építész Budapest, *dr. Huszár Dezső* Kecskemét, *iff. Hufnagel József* szobrászművész Budapest, *Jánosi Gyula* épület-és butorasztalos Gálszécs, *Kucsos Imre* műasztalos Makó, *iff. Kreizer József* keramikus Pápa, *Levitter Jenő* szobrász Arad, *báró Luzsénszky Zsigmond* Budapest, *Lukács Vilmos* Debreczen, *Magy. királyi államvasutak kolozsvári műhelyének „Összhang“ önképző dal- és zeneegylete* Kolozsvár, *Mina János* tekarépképzőtárai főkönyvvezető Kolozsvár, *Milhofer Albert* kárpitos művezető Szeged, *dr. Mihályfy Ernő* magántanár Pécs, *Novák András* műlakatos Kisvárdá, *Nagyvárad* *ipartestület* Nagyvárad, *Németh András és Társa* Debreczen, *iff. Pelczmann Ferenc* Budapest, *Poroszlay Sándor* Budapest, *Pálinkás Béla* Zagyvarékas, *Rollny Adolf* műasztalos Sátoralja-Ujhely, *Richnowsky László* Gálszécs, *Rakovszky Kálmánné* Budapest, *Rigler József Ede*-féle papírnemű gyár r.-t. Budapest, *Szirmay Tony* Paris, *Schubert Frigyes* építész Budapest, *Szatala Emil* lakatos Budapest, *Sovánka István* Zay-Ugróc, *Szeged felsővárosi iparoskör* Szeged, *dr. Schwarcz Adolf* ügyvéd Nagy-Kanizsa, *Szegedi m. kir. áll. fa- és fémipari szakiskola* Szeged, *Szilágyi Sándor* asztalos Mátészalka, *Tutkovics József* építőmester Kisvárdá, *Topál Florián* műasztalos Baja, *Ulbrich Miklós* építész Budapest, *Vágó József* műépítész Budapest, *Végh Ferenc* mérnök Sztavna, *Veszprém vármegyei Múzeum* Veszprém, *Zehrer Richárd* magánhivatalnok Budapest. *Összesen 56 új rendes tag.*

LOTAKARÓ, HÍMZETT BÁRSONY, KELETI, XVII. SZÁZAD.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM HÍMZÉS- ÉS SZÖVETKIÁLLÍ- TÁSA.

IKOR 1882-ben az iparművészeti múzeumot átvettem, a textil-gyűjtemény részben régi úri, részben modern népipari hímzésekben állott, melyeket a megboldogult *Rómer Flóris* és *Xantus János* gyűjtöttek az országban a bécsi viláckiállítás alkalmából továbbá igen szép és becses egyházi ruhákból, melyek szintén magyarországi templomokból származtak, végül csekély számú keleti, úgynevezett erdélyi szőnyegekben.

Ekkortájt kezdett az irodalom foglalkozni a kérdéssel, hogy Magyarországnak mennyiben volt régebben a művészetben és iparművészetben önálló felfogása és ízlése és a textil-ipar, kivált pedig a hímzések volt az az anyag, amelyre előszeretettel hivatkoztak annak a bizonyítására, hogy a magyar műiparnak volt nemzeti jellege. Nagyon természetesen tehát, hogy ez a kérdés a múzeumot is érdekelte, és hogy gyűjteményeinek ezt a részét a lehetőséghez

képest szaporította. Az időközben rendezett különféle kiállítások, melyekben a hímzések mindig nagy szerepet játszottak, több érdekes anyagot hoztak felszínre és abban a mértékben, amelyben a múzeum magyar származású anyaga gyarapodott, vált nyilvánvalóvá az összefüggés a honi művészeti ipar legkülönbözőbb ágai között, a hímzések összefüggése a fazekassággal, az ötvösséggel stb. Nyilvánvalóvá vált az is, hogy a kézimunkának ez a faja (t. i. a hímzés) régebben nagy elterjedésnek örvendett az országban, és hogy a múzeum, amelynek törekvése és működése akkortájt úgyszólván kizárólag az anyaggyűjtésre szorítkozott, feladata körében jár el, ha kiváló gondot fordít a magyar hímzésekre és szőttesekre.

Az a csekély középkori anyag, amelyet a miseruhák képviseltek, pedig sejtetni engedett egy érdekes összefüggést a Magyarországon használt ornamentika és az egykorú külföldi művészet közt, amelynek forrása Olaszország felé látszott utalni.

Mi sem természetesebb, minthogy ezt az összefüggést megállapítandó, nagy gondal és rendszerrel folytatta a múzeum az egyházi ruhák gyűjtését annál is inkább, mert azokra az egyes kisebb templomok nagy súlyt nem helyeztek

és félő volt, hogy ez a rendkívül szép és becses anyag a használat következtében tönkre megy, részben pedig elkalódik. Végül lehetetlen volt feltenni, hogy az a nagymennyiségű keleti imaszőnyeg, amely Erdély diplomáit díszítette, néha százsámra, nyomot ne hagyott volna a magyar művészetben és a nép lelkében és minthogy ezek hamarabb pusztulnak, mint más emlékek, hozzá kellett látni, hogy ezeket is megmentse a múzeum a pusztulástól.

A dolog tehát úgy áll, hogy a magyar hímzéseken századokon át látható, sem nyugaton, sem keleten elő nem forduló, jellegzetes és mindig ugyanazon szellemtől áthatott ornamentika adta meg a lökést arra, hogy kutassuk a magyar génusz szerepét a hazai művészetben. A hímzések voltak hosszú időn keresztül az egyetlen dokumentumok, amelyeket mindenki egyaránt magyarnak elismert. Ezeknek a tanulmányozása vezetett annak a felismerésére, hogy a motívumok, amelyeket mindenki magyaroknak elismert, a művészeti ipar minden ágában többé-kevésbé hasonlóan, de természetesen az anyag követelményeihez képest alakítva fordulnak elő. A kelettel és nyugattal való összefüggés utalta a múzeumot arra, hogy textil-gyűjteményét mindkét irányban lehetőleg kiegészítse és hogy gyűjtsön külföldi, idevágó emlékeket is, mert mennél gazdagabb a külföldi anyag, annál tisztábban fog kidomborodni szerepe hazánkban és az összehasonlítás révén sokkal nagyobb biztossággal fogjuk a motívumok azon nagy tömegéből, amelyet a Magyarországon készült hímzések feltüntetnek, kihámozni azt, hogy mi az állandó, mindig visszatérő, tehát a magyar, és hogy amit a külföldtől recipiáltunk, milyen irányban alakítottatott át. A határt, hogy mit kellene külföldről gyűjteni, épen az előbb elmondottakra való tekintettel, nagyon nehéz volt megszabni és célszerűbb volt többet gyűjteni, mint kevesebbet, már csak azért is, mert nem mondhatott le a múzeum

arról a reményről, hogy valamikor a szövőipar is meg fog honosodni az országban, amely majd nagy hasznát veszi a múzeum által gyűjtött textil-anyagnak.

Amennyire a múzeum szerény anyagi viszonyai megengedték, immár rendszeresen gyűjtötte a szöveteket és hímzéseket, hogy a művészeti ipar ezen fontos ágának lehetőleg teljes, hű képét és történelmi fejlődését feltüntethesse. Gyűjtötte a rendkívül érdekes középkori, XIII—XIV. századbeli nyomtatott vásznakat, a Sziciliában és Franciaországban készült selyem szöveteket, a francia lyoni selymeket, bársonyokat, a keleti hímzéseket és szőnyegeket és hogy a sorozat teljes legyen, a keletázsiai, a japáni, a kínai, a perzsa és indus szöveteket és hímzéseket, az előbbieket azonban csak mintegy kiegészítésként és amennyiben különösen művészi értékűek voltak. Mikor aztán az el-fajumi temetők felbontása alkalmával az úgynevezett koptszövetek Európába hozattak, a múzeum dr. Beckers kairói konzulunk bőkezűségéből egy igen érdekes gyűjtemény birtokába jutott, amelyben jeles példányokban képviselve volt a Fáraók korából származó szövetmintáktól kezdve mindaz, ami Egyiptomban találtatott és benyúlik a VIII. és IX. századba. Ez a gyűjtemény többek közt azt az érdekes tényt derítette ki, hogy ezeknek az évezredes szövetmaradékoknak a tehnikája, sőt egyes esetekben motívuma is azonosak azokkal, amelyek még ma is gyakorlatban vannak, a népipari: bánáti, máramarosi és székelységi szőnyegeknél. Már csak ezért sem lehetett figyelmen kívül hagyni a textil-iparnak ezt a rendkívül érdekes ágát, amelyet sikerült is számot tevő darabokkal kiegészíteni. Legutoljára kerültek a múzeumba a bizantin selymek, melyek áthidalják a keletet a nyugattal. Amikor aztán a modern művészeti iparban a történelmi stílusok kora letűnt és az egész világ szeme arra a nagy tevékenységre irányult, amelyet a modern

ipar terén Anglia, Belgium stb. kifejtettek s az új áramlat hozzánk is eljutott és új tevékenységre serkentette a művészeket, a múzeum szintén támogatta ezt a mozgalmat, amennyiben mintákat, bársonyokat, selymeket és nyomtatott szöveteket szerzett be a végből, hogy az érdekelteket tájékoztassa aziránt, hogy mily csapáson halad a textil-ipar tekintetében a külföld. Sikerült is neki, ha nem is nagy, de jellemző gyűjteményt összeállítani ezekből is.

*

A múzeumnak nincs helye arra, hogy a 2000-et meghaladó textil-gyűjteményét a maga egészében kiállítsa. De nem is célszerű, hogy ez az anyag kiállítassék, mert romlásnak van kitéve, piszkolódik és a napfény is árt neki. Ezért a gyűjteményből e helyiségben csak jellemző minták láthatók, míg a zöme, minden egyes darabja kezelhetés szempontjából keretre feszítve, el van raktározva és csak azok számára hozzáférhető, akik behatóbban akarják tanulmányozni a múzeum textil-gyűjteményét. Az anyag azonban oly érdekes és oly szép, hogy annak időnkint való bemutatása minden esetre szükséges. Ezért a múzeum az ideiglenes kiállítás rendszerét fogadta el ezúttal, amire két körülmény indította ép most: egy az, hogy a központi kupolás csarnok jelenleg üres, másodsor, mivel a múlt karácsonyi kiállítás installációja annyi falterületet nyújtott, amennyi felett ritkán rendelkezik a múzeum; így tehát megragadta ezt a kínálkozó kedvező alkalmat arra, hogy a jelenlegi kiállítást rendezze.

A rendezésnél természetesen a fősúlyt a magyar anyagra fektettük és ezt úgy szólván a maga egészében kiállítottuk. Csoportosítottuk lehetőleg korok, technikák és ezen belül vidékek szerint. Ez utóbbi különösen abból a szempontból volt szükséges, mert könnyebben észrevehető a külföldi befolyás, mely a helyrajzi fekvéshez képest a közvetlen szom-

szédság következtében mindig más és más. Az erdélyi hímzések például több összefüggést mutatnak a kelettel, mint az éjszakiak, amelyek inkább részét képezik egy, az ország határán túl fekvő központnak, melyben a szláv elem van túlsúlyban.

A következő csoport a keleti szőnyegek csoportja, melyben igen sok szép darab került elsősorban kiállításra. Hozzájuk csatlakoznak a bizantin selymek, amelyek részben vagy keleten készültek, részben onnan a nyugati országokba kivándorolt munkások művei. Ezen a ponton összefügg a kelet és a nyugat textil-ipara, amennyiben az utóbbit a Sziciliában letelepedett szaracénok honosították meg és csakhamar a virágzó velencei bársonygyártás is enged az erős keleti befolyásnak. A harmadik csoport ennél fogva XIV. és XV. századbeli szaracén, francia vásznak, selymek és bársonyok, amelyek aztán lassankint az olasz renaissance uralma alá kerülnek, ennek szellemét sugározzák ki a XVI. századba, míglen egy századdal később, a Lyonban megletelepedett olasz munkásokkal a szövetyártás súlypontja Franciaországba terelődik át. Az olasz renaissance szövetei után következnek a selymek, amelyeket Franciaországban szőttek olaszok, kezdetben olasz minta után, később francia, XIV. Lajostól kezdve, új, eredeti, nemzeti jelleget kölcsönözve a selyemiparnak a XVIII. században. Ez a sorozat nem épen teljes, mert annyi hely még sem volt, hogy ezt a részét a múzeum gyűjteményének a maga egészében és számtalan változataiban, melyek esetleg fásasztólag is hatottak volna, közszemlére kitegyük. A XVIII. század vége után következnek a keleti bársonyok, selymek és hímzések, a rhodusi és cyprusi hímzések, végül néhány jellemző és szép modern kínai és japáni selyem.

Egy külön csoport befejezésül a modern szövetek gyűjteménye, amely kivált az angol művészek tevékenységét illusztrálja.

R. J.

14*

A SOÓVÁRI CSIPKE.

A VOLNA KRÓNIKÁSUNK, aki a hétköznapi élet jelenségeit művészeti szempontból véve számon tartaná, úgy ez az 1904. évi tavaszi divatról alighanem a következőket jegyezná föl:

„Ebben az esztendőben a nők rendkívül fölkapták a csipkedíszítést; vert, varrott, horgolt és kötött csipkeszövet, betét, csipkekézelő borította el ruháikat. Vállukon hol körülhálózott, hol guipure csipkegallér díszlett. Böven kijutott a csipkéből hölgyeink napernyőire, legyezőire, ridiculejeire s egyéb holmijára is. A hazai csipkekészítés azonban meg sem érezte e mohó csipkekeresletet, még pedig főleg azért nem, mivel nem ismerték. A tömérdek csipke, amelyet nálunk elfogyasztottak, a divattal együtt külföldről özönlött be hozzánk.“

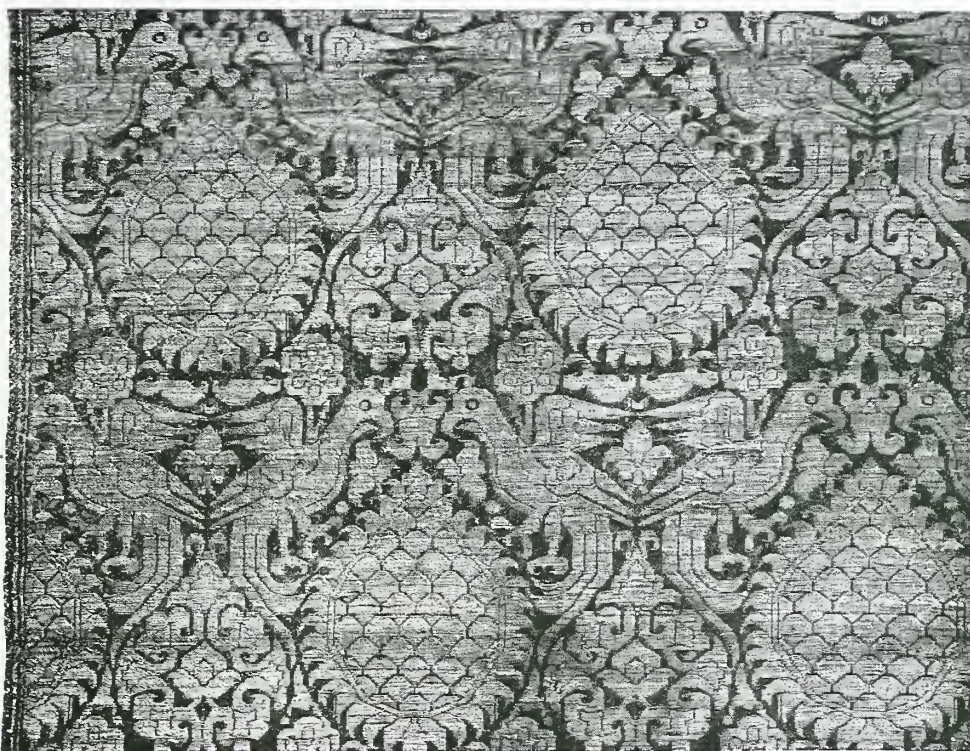
Tudjuk, hogy ez import nagy része gyári módon készült gépi csipke s ha egyik másik kereskedőnk előkelőbb vásárlói számára Magyarországon készült csipkét akar forgalomba hozni, első föltétele csipkekészítőinkkel szemben az, hogy külföldi mintákat utánozzanak. E visszás állapotok oka, azt hiszem, abban rejlik, hogy hölgyeinket még ma sem hatja át az az erőteljes, egészséges művészi szellem, amelynek megteremtésén nálunk egyesek és társulatok vállvetve buzgólkodnak. Csak ahol ez a szellem hiányzik, csak ott diktálhat zsarnoki módon a külföldi divat.

Nyugoti Európában a reform-ruha körül támadt mozgalom, bár sok a szerzetelenség ebben, némiképen mégis csak közeledést jelent a nemzeti s ennek keretében az egyéni viselethez. A mig e mozgalom hullámai hozzánk is eljutnak, szertelenségei ellen a legjobban úgy védekezhetünk, ha a multból merítünk okulást.

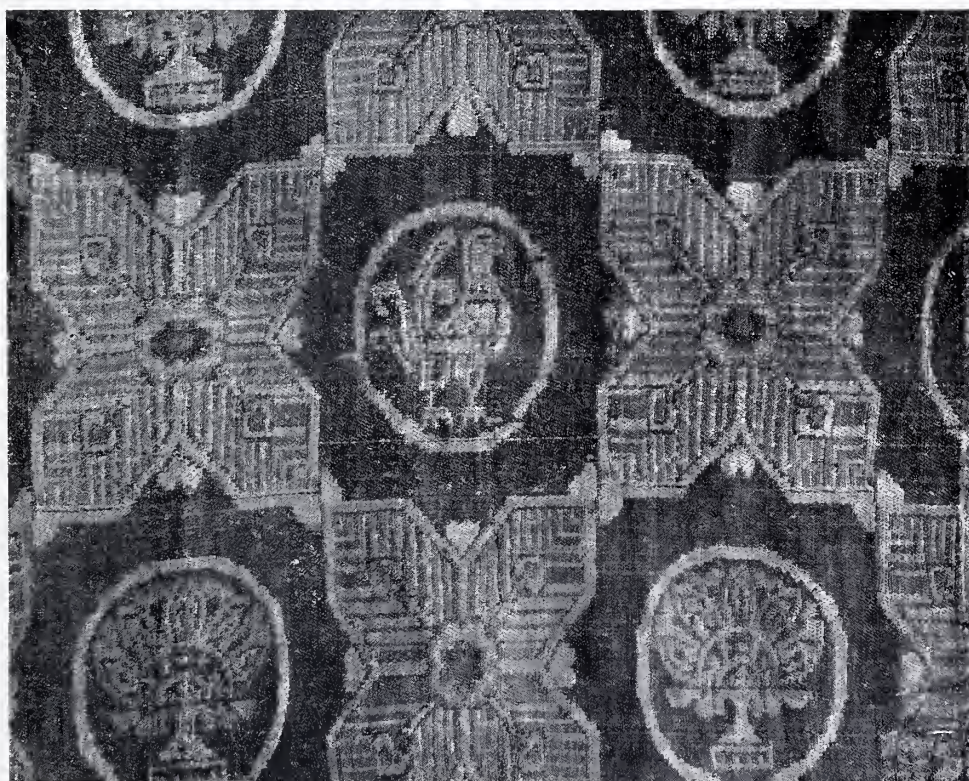
A régi Magyarország művészi szellemére ugyancsak élénk fényt vet régi vise-

letünk, amely szépségével nem egyszer volt hatással Európa nyugati népeire is. Ami a női ruhát illeti, ennek díszítésében a XVII. századtól kezdve nálunk mindenkor nagy szerepe volt a csipkének is. Bár történetét eddig senki sem írta meg, a régi magyar élet ösmerői jól tudják, hogy e csipkedíszítés zöme nálunk készült. Mint a középkorban a hímzés, a XVII. századtól kezdve a csipkekészítés országszerte elterjedt női foglalkozás volt s helylyel-közzel oly óriási arányokat öltött, hogy városi hatóságaink jónak látták korlátozását. Körmöcbánya városa már a XVII. században megtiltotta a felnőtt leányoknak a csipkeverést, „mivelhogy ez szerfölött könnyű kereset s csak könnyelműségre vezet“. A XVIII. század elején városaink a viselet terén elharapózott fényezés ellen hoznak mindenféle statutumokat s első sorban a női viselet csipkedíszítését korlátozzák. Ugyane században a Rákóczi szabadságharcának leveretése után támadt történelmi és közgazdasági átalakulások jó részt véget vetnek a fényes nemzeti viselet divatjának s a fényezésnek is. A csipkeverést már csak a bányavárosokban üzik, amelyek jóléte a zavartalanul tovább üzött bányászattal kapcsolatban továbbra is megmaradt. Ma már bányavidékeinken is sok helyütt csak a magánosok és templomok birtokában található régi csipke hirdeti a csipkekészítés hajdan való virágzását. A csipkeverést a mult század végén fölvetett iparstatisztikai adatok szerint immár jóformán csak Zólyomvármegye néhány falujában, a nyitrai Koritnón s kis mértékben Hont vármegye egy két helyén üzik. A háziiparszerűen készített s házalás útján forgalomba hozott csipkén erősen meglátszik a cseh csipke hatása, amely a bécsi divatlapok után igazodó közönségünk izlésének leginkább megfelel.

Eredeti vonások csak ott jellemzik még a csipkeverést, ahol ez a népviseletet szolgálja, mint a sárosvármegyei Soóváron, mely valamikor szintén bányá-

ARANYNYAL ÁTSZÓTT SELYEM.
SZICILIAI. XIV. SZÁZAD.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítása.*

ARANYNYAL ÁTSZÓTT BÁRSONY.
SCUTARI. XVII. SZÁZAD.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítása.*

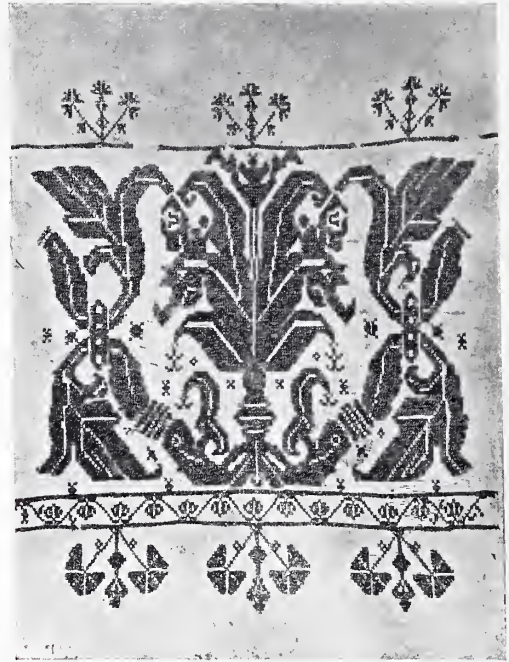
SELYEM APPLIKÁCIÓ.
OLASZ. XVI. SZÁZAD.

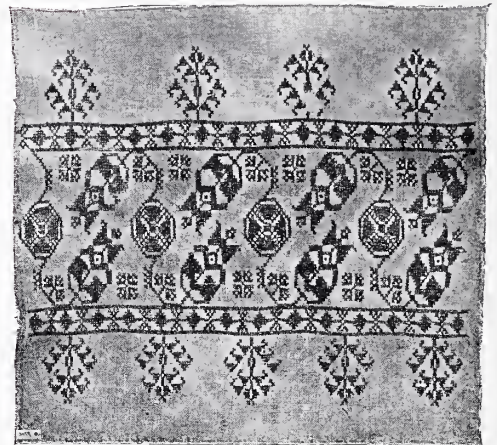
*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítása.*

SELYEM ÉS ARANY HIMZÉS.
MAGYAR. XVI. ÉS XVII. SZÁZAD.

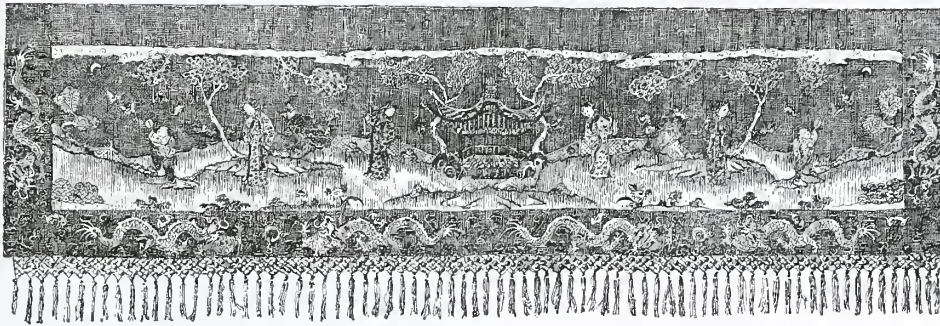

PÁRNAHAJ RENAISSANCE IZLÉSŰ HIMZÉSSEL.

PÁRNAHAJ.
ERDÉLY.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítására.*

KINAI SEYEM GOBELIN.

LEPEDŐSZEL. VÓROS PAMUTTAL HIMEZETT.
MAGYAR. XVIII. SZÁZAD.

BRANDENBURGI KATALIN RUHAJANAK HIMZETT DISZÍTESE.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítása.*

NYOMTATOTT BARSONY.
MODERN ANGOL.

TERVEZTE
LEWIS F. DAY.

NYOMTATOTT VASZON.
MODERN ANGOL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítására.*

TERVEZTE
LEWIS F. DAY.

NYOMTATOTT VÁSZN.
MODERN ANGOL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítására.*

TERVEZTE
MORRIS.

CSOMÓZOTT SZŐNYEG.
(ERDÉLYI.) XVIII. SZÁZAD.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
textil-kiállítása.*

város volt. Sáros vármegye népe tót, de csalódnék, aki asszonyai viseletének a díszítésében őseredeti tót vonásokat keresne. A népviselet díszítésének ősi voltát újabban egyre többen tagadják. A magyar viselet díszítő motívumairól is sok szavahihető tekintély vitatja, hogy többnyire konvencionálissá vált közép- és renaissance-kori motívumok, amelyeket a nép urai viseletéről lesett el s mindmáig megőrzött.

Hogy a népben nagy a hajlandóság urai utánzására, azt tömérdek példa a mai viseletterén is bizonyítja. Ahol a földesúr levetette az ősi viseletet, ott a nép is egyre nagyobb mértékben kapja föl a nemzetközi modern ruhát. Csak a vasút nem járta, elhagyatott vidékeken virágzik még a régi népviselet, mint a minők Sárosmegeye azon részei, amelyek számára a soóvári csipkeverők a parasztasszonyok főköttőjére való csipkét gyártják. E csipkék nagyban elűnnek minden olyan csipkétől, amely ma a kereskedelmi forgalom tárgya. Motívumaik, technikájuk egyaránt azokra a csipkékre emlékeztet, a melyek Sáros és Szepes templomaiban XVII—XVIII. századbéli egyházi fehérneműiken és úrasztalterítőkön nagy számban maradtak fenn. A mai soóvári csipke ugyan minden tekintetben hitványabb e régi emlékeknél, mindazonáltal megérdemli, hogy behatóbban megismerjük, annyival is inkább, mivel ismertetése kapcsán, s szinte önként, nem egy megfontolásra méltó tanulság is merül föl.

Soóvár Eperjestől egy félóra jársnyira, a Szekcső szépséges völgyének délkeleti sarkában, erdős hegyek lankáin terül el s három, házaival összeépült községből áll. A legnépesebb ezek közül Tót-Soóvár, amelyet csak azóta neveznek így, hogy II. József császár korában a svábokkal benépesített s házi ipari szempontból véve érdektelen Német Soóvár alapját megvetették. Tót-Soóvártól keletre csatlakozik a dombok oldalán szerte szórt házsoraival Bánya-Soóvár, rövidebben Sóbánya, az itteni csipkeverés

főfészke. Soóvárt már Anonymus is említi. Sósútja az Árpádok korában szintén ismeretes. 1571-ig főzés útján aknázták ki a sót ebből. Csak akkor bukkannak kősóra a kút vidékén, s a kősóbányászást a más magyarországi bányavárosokból ide telepedett bányász-nép nagy virágzásra emelte. 1752-ben víz önti el a tárnákat s azóta ismét csak főzés útján nyerik a sót. A régi bányász lakosság mindazonáltal továbbra is itt maradt s a szomszéd falvak tót népével összeházasodva, ma is jórészt a sótermelésnél talál foglalkozást. Bánya-Soóvár lakosainak száma megközelíti az ezeret, Tót-Soóváré a másfélezret. Az előbbi helyen minden nő tiz-tizenkét éves korától fogva szinte haláláig foglalkozik csipkeveréssel, Tót-Soóváron is igen sok asszony és leány üzi ezt háziiparszerűen.

Bár közvetlen adatunk erre nézve nincs, valószínű, hogy a csipkeverés története Soóváron a XVII. század elejéig nyúlik vissza. Hogy a sárosvármegyei templomokban őrzött csipkeholmi Soóváron készült-e, azt eddig nem igen lehet kimutatni. Valószínű azonban, hogy úgy a templomok, mint a szomszédos Eperjes város és környéke úriasszonyai számára sok csipke készült itt régen. Maguknak a soóvári bányászlányoknak ünnepi ruhája boldogabb időkben szintén merő csipkedísz volt. Ma már itt nem viselik a csipkét s több mint egy emberöltő múlt el azóta is, hogy a soóvári nők menyasszonyi díszbe csipkeszővetből készült. Ilyen csipkeruhát visel a képeink egyikén ábrázolt fiatal lány. E ruha egyes részeit különböző sóbányai öreg asszonyok ládájának mélyéből sikerült megszereznem. A monoton mustrájú fejkendő egy darabban vert csipke s tulajdonosa szerint harminc év előtt készült. A jóval élénkebb mintájú csipkeujjas harmincöt éves s egymáshoz fűcelt csipkesávokból áll. Az ujjast sima rózsaszín derék fölé húzták, gallérja szalagra varrott csipkecsokor volt. Ilyen régi csokorra már nem akadtam Soóváron.

Egy nyolcvanéves öreg asszony azonban házapadlásáról hozott le ehhez való régi formapapírost s ennek alapján készült a csokor, mely képünkön az ábrázolt leány nyakán látható. Bizonyos, hogy a szoknyát is csipkebetét díszítette s a cipő csokra szintén vert csipke volt. Alighanem ugyancsak mesés látvány lehetett, a mikor Bánya-Soóváron e viselet még általános volt s a fiatal bányászlányok ebben pompázva vonultak vasárnaponként a templomba.

A mult század első felében, amikor ez még divatban volt, úriasszonyok számára is készült Soóváron csipkefőkötő. Ilyen munkával ma már szintén nem foglalkoznak, csak régi forma papírját őrzik néhányan. Csecsemőknek való, egyszerű hálós mustrájú főkötők készítése még ma is általános itt, jóval érdekesebb azonban a sáros-vármegyei parasztasszonyok főkötőjére való csipkedísz, amelynek készítésével Soóváron körülbelül háromszáz nő foglalkozik háziiparszerűleg.

Mielőtt e csipkéket ismertetném, nézzük az ennek előállítására szolgáló szerszámokat, amelyek nagyjában azonosak azokkal, amelyeket Közép-Európában a csipkeverők mindenfelé használnak s amelyeket Soóváron a csipkeverők maguk készítenek. A párna henger alakú vászon zsák, amelyet homokkal töltenek meg, perkálszövettel burkolnak be s hogy ne guruljon dobozfedélhez hasonló deszka-abroncsra helyeznek. A minta-papíros többé-kevésbé kemény karton papírosból készül, amelyre szabad kézzel szúrják ki a mustrát. Természetes, hogy ennek vonalai így többé-kevésbé görbék, ami a rajta készülő csipkének sem válik előnyére. A vetőcsévés pálcikákat a sóbányai legények bicskával faragják, alakjuk a rendes, csak a rájuk sodrott fonalat nem védi burok, mint többek közt Csehországban. Ezt azonban az itteni nők tisztaságszeretete teszi fölöslegessé.

A csipkeverést Soóváron öreg asszonyok tanítják, kik közül rendszerint kettő

közvetíti a csipke eladását. A sóbányai lányok már 10—12 éves korukban kerülnek a csipkeverő szerszámok mellé s alig pár hónapi gyakorlat után, egyszerűbb fajtájú munkáikkal 30—50 fillért keresnek naponként. A csipkék anyaga a fehér és fekete cérna, a színes selyem s a sodrott ezüst és arany fonál. A munkák zöme színes; fehér vagy fekete csipkét csak öreg asszonyok viselnek főkötőjükön, ezt is csak ünnepnap, s azért kisebb számmal készül. Minthogy egy-egy mintapapír alapján, amint Sóbányán mondják, rendkívül változatos sokféle mustrájú csipke készül, Sóbánya ily nemű produktumai sorában rendkívül nagy a változatosság. Főbb típusai szerint az itteni csipkének mégis kilenc faját különböztethetjük meg, a melyet az alábbiakban részletesen írok le. E csipkék mind a sárosi parasztasszonyok kartonból vagy mustrásan szövött vászonból szabott főkötőjének homlok részén betétül szolgálnak s ennek megfelelően, egy vagy két tenyérnyi szélesség mellett, 30—40 cm. hosszúak. Anyag, mustra és árak szerint a csipkefajok a következők.

1. Vörös, sárga, zöld és lilaszín selyem szálakkal tarkított, leveles mintájú csipke, a kezdő csipkeverők munkája. Ára darabonként 48 fillér s Kis-Szeben vidékén idősebb asszonyok viselik. Ugyanennek ezüst szálakkal élénkített változata a szekcsői járásban divatos; arany és ezüst szálakkal tarkított változata Szepes vármegye határán.

2. Fehér, fekete fonálból készült leveles és pillangós mustrájú széles csipke 76 fillér. Abos vidékén viselik.

3. Fekete alapon arany s ezüst fonálból készült, vörös, kék, zöld, sárga petyekkel élénkített széles csipke, 1 K. Az alsó tarcai járás falvaiban fiatal asszonyok viselik.

4. Fekete alapon, sárga selyemmel tarkított pillangós és pávaszemcses mustrájú széles csipke, idősebb asszonyok számára készül, darabja 1 K. Kendén és Szent-Péteren viselik.

5. Keskeny, fehér, tömöttebb szövétű leveles mintájú csipke, öreg asszonyok számára. Darabja 48 fillér.

6. Ritkább szövésű széles csipke az az előbbihez hasonló mustrájú 88 fillér. A sirokai járásban fiatalabb asszonyok viselik.

7. Ugyanez ezüst szálakkal tarkítva darabonként 1 K.

8. Egész keskeny vörös és fekete csillagokkal élénkített leveles mustrájú csipke, gölnicvölgyi ruthén asszonyok viselik. Ára 36 fillér.

9. Merőben ezüst szálakból készült s a 3. számú mintájára vert széles csipke ujdonsült menyecskék ünnepélyes avatásánál, más szóval fejének bekötésénél használt főkötőre varrják. Ára 3 K. Ilyen csipke borítja a záróképünkön ábrázolt csipkeverő párnát.

Mint már említettem, ezeket a csipkéket készítőiktől két öreg asszony szedi össze s Eperjes heti vásárain az oda csődülő parasztasszonyoknak a főt jelzett áron adja el. A csipkeeladást közvetítő asszonyok neve özv. Kruck Erzsébet és özv. Vaskó Erzsébet. Az előbbi hetvenkét éves, de ma is a legjelesebb csipkeverő asszony, akin kívül még Lénárt Erzsébet áll a legjobb csipkeverő és tanító hírében. A sárosvármegyei parasztasszonyok az izlésük szerint kiválasztott csipkét ugyancsak Eperjesen özv. Csizseknéhez viszik, aki a főkötők készítésével hivatásszerűen foglalkozik. Itt választják ki a főkötőhöz való szövétűt s szabadják fejükhöz. Külföldi gyárak utazói újabban a felvidéken is sűrűn kísérlik meg, hogy a népviselet egyes háziiparszerűleg készülő alkotórészeit gyártmányaikkal kiszorítsák. A szepesvármegyei Magura eltótosodott német lakóinak asszony része a legujabb időkig ünnepeken igen érdekes kézzel himzett s fátýolszövetvből készült általvetőt viselt. Ezt még ma is Reintuch-nak nevezik, de most már a kézzel himzett régi általvető helyett mindenfelé gépi csipkeszövetvből készült ablakfüggönyt kanya-

rítanak vállaik köré. E vidék falvai napi járóföldnyi távolságra esnek vasutainktól, a külföldi gyárak mégis meghódították. Kétségtelen, hogy ha eddig nem is sikerült, idővel a sárosmegyei asszonyok főkötőit is a csehországi gyárak fogják szállítani s a soóvári csipkekészítésnek ezzel alighanem egyszerre vége szakad.

Bizonyára nem volna szabad arrra várnunk, míg ez ősi technika itt haldoklásnak indul. Megmentésének pedig nincs más módja, mintha nemesbítésről gondoskodunk s alkotásait ez által az úri nők ruháira alkalmazhatókká teszszük. Hogy a soóvári csipke erre alkalmas, erről a fejtegetéseim illusztrálására bemutatott minták is elég bizonyosságot tesznek. Bármily primitív a csipkék zömének a rajza, egyik-másik fajtáját egyénibb művészi izléssel rendelkező úri asszonyaink már most is hatásosan használhatnák föl ruháik díszítésére. Hátha még a csipkét közvetlenül készítőiknél rendelnék meg s a mintapapiros gondosabb rajzát kötnék ki! Hogy a soóvári csipkeverők mily tanulóanyagok, erről a munkájuk nemesbítésére irányuló első kísérlet tesz bizonyosságot, amelynek a modern művészi ipar s a házi ipar szempontjából jelentősebb eredménye nem volt ugyan, amelyről azonban fejtegetéseim kiegészítése végett szintén jónak látom megemlékezni.

Rejtő Sándor műegyetemi tanár, akkori iparfelügyelő, lett először figyelmessé a mult század nyolcvanas éveiben, a soóvári csipkére. Közbenjárására a kormány egy állami ipariskolai tanítónőt küldött le ide s ez itt csipkeverő iskolát nyitott. Sáros vármegyében akkor inséges idők jártak s Rejtő Sándor akciójának főcélja az volt, hogy a csipkeverők pangó kereseti viszonyain javítson. Fővárosi kereskedőink közül többet sikerült rábírnia, hogy közvetlen megrendeléseikkel támogassák a csipkeverő-iskolát; de mivel a kereskedők csak cseh mintájú csipkét akartak, Soóváron is karlsbadi és idriai minták utánzására tanították a sóbányai és a tótsoóvári lányokat. Az iskolai

fegyelmen kívül, a mely különösen a bányai asszonyokat riasztotta vissza, az idegen mintáktól is a legtöbben húzódtak. Ez természetes is, a cseh csipke tömött mustráival egész más világból való, mint a soóváriak lenge munkája. Ha a stílszerűség szempontjából vizsgáljuk, úgy bár rajza korrektebb, a cseh csipke a soóváriak jóval mögötte áll, mert inkább horgolt mint vert csipkének látszik. Mindazonáltal a cseh csipke készítése Soóváron is elterjedt, de csak addig virágzott, míg az inséges idők el nem multak. Ekkor a csipkeverők igényei is egyszerre fokozódtak s így a cseh csipkeverőkkel még azok sem tudtak versenyezni, akik Soóváron igazán elismerésre méltó ügyességre tettek szert a karlsbadi és idriai minták utánzásában, mint Bodnárné Plavetzky Dorka, aki hébe-hóba még ma is foglalkozik ilyen csipkék készítésével s a kinek munkáiból három mintát a fehérszínű csipkéket ábrázoló képünkön mutatok be. A budapesti kereskedők megrendelése apránként elmaradtak. Aki ösmeri a csipkeverés lényegét, természetesnek fogja találni, hogy idegen csipkék utánzása több időbe kerül mint oly minták készítése, amelyek évtizedes gyakorlat folytán a csipkeverőknek szinte vérébe mentek át. Olcsóbban, mint a csehek rendes körülmények között a soóváriak nem akartak s nem is tudtak dolgozni, állami támogatásuk a vállalkozásról szóló akták bizonyossága szerint nagyon csekély volt. Iparfejlesztésre a kormány nálunk akkoriban még nagyon kevesett költött. Az 1885. évi országos kiállításon a soóvári cseh mintájú csipke szakértők részéről általános elismerésben részesült. Minthogy azonban drágább volt a karlsbadinál, nem igen talált vevőkre. A soóvári csipkeverőműhely ily formán alig öt évi fönállása és többszöri szünetelések után 1889-ben végkép föloszlott. Ez adatokat Vrablovich Román eperjesi tanító úrnak köszönhetem, aki az államilag támogatott csipkeverőműhely jegyzője

volt. A régi, eddig sehol sem ösmertett technikájukhoz visszatért csipkeverők világában Köhler József sóbányai tanító úr volt szives kalauzolni.

S ezzel végére értem fejtegetéseimnek s a kiknek érdeklődését sikerült a soóvári csipke iránt fölébresztenem, bizonyára szintén óhajtani fogják, vajha megtalálnák a soóvári csipkeverők is a maguk Dékáni Árpádját, akinek a gyönyörű halasi varrott csipkéket köszönhetjük. Amíg azonban Soóváron is terem ilyen vállalkozó szellem, Sárosvármegye jó ízlésükről mindenfelé ösmert úri asszonyai s a közeli nagy fürdők kedvéért e vidéken megforduló más vármegyebeli úri nők bizonyára megkönnyítik a nemesbítésre vállalkozó művész munkáját, ha a soóvári csipkeverőkkel való közvetlen érintkezést keresik s megbízásaikkal próbát tesznek. Jól mondja Rejtő Sándor a millenniumi kiállításról szóló jelentésben, hogy az iparfejlesztés leghathatósabb eszköze a munkaadás.

Tarczai György.

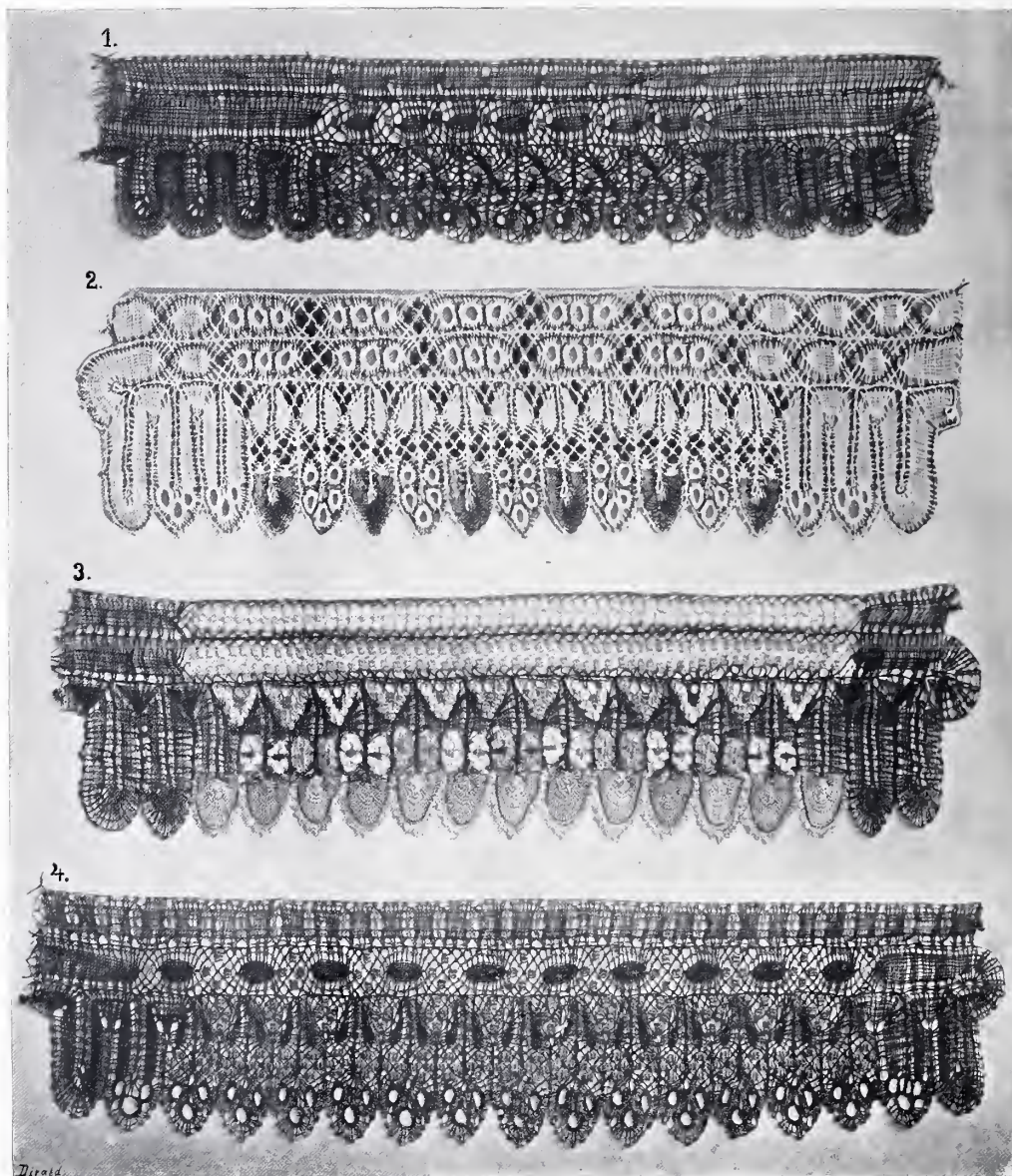
BÁNYA-SOÓVÁRI
CSIPKEVERŐ SZERSZÁM.

RÉSZLET BÁNYA-SOÓVÁRRÓL.

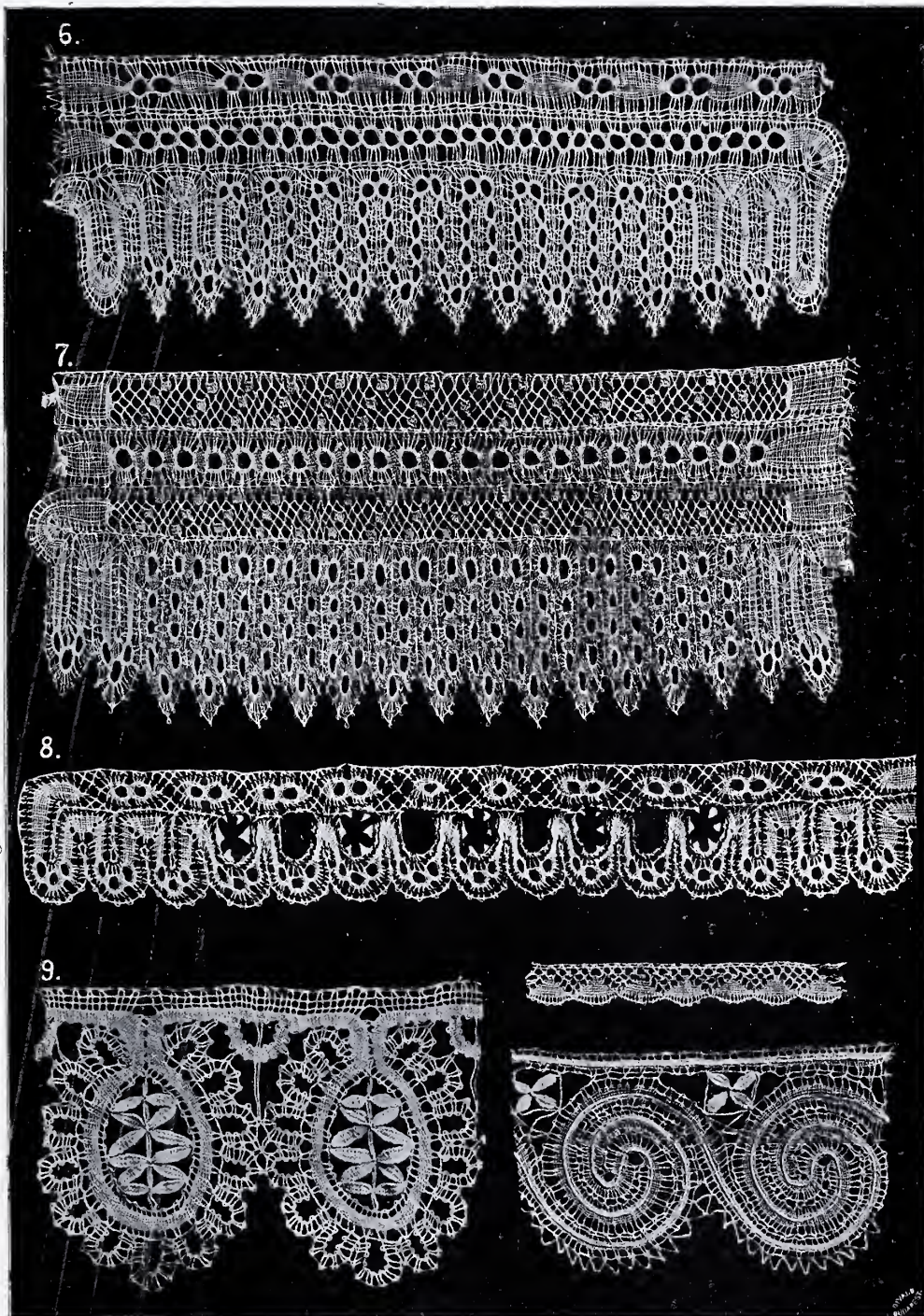

RÉGI BÁNYA-SOÓVÁRI CSIPKEVISELET.

BÁNYA-SOÓVÁRI CSIPKÉK.

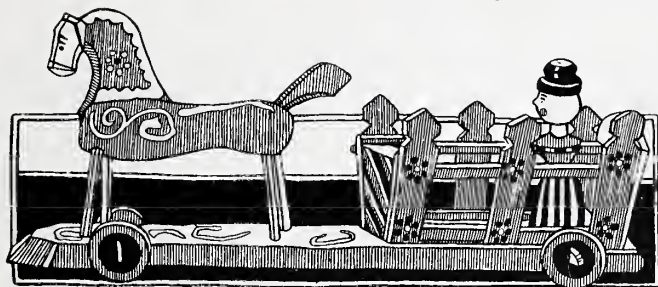
BÁNYA-SOÓVÁRI CSIPKÉK.

BÁNYA-SOÓVÁRI CSIPKEVERŐ LÁNYOK.

TÓT-SOÓVÁRI CSIPKEVERŐ LÁNY.

SCHWEIGER UTÁN RAJZOLTA UNDI MARISKA.

A GYERMEKJÁTÉKOKRÓL.

SENKI OLYAN ZAVARTALANUL nem tud örülni, mint a gyermek. Azt a festőművészetet, amit a képeskönyvekkel kap, azt a plasztikát, amit a játéktárgyakkal nyújtanak neki, minden kritika nélkül fogadja. Azt nézi csak, játszhatik-e vele és kész a szórakozása, örül neki, mulat vele.

Ez a kritikátlanság azonban a kicsinyekről átragad a nagyokra is; mikor gyermekeknek való ajándék beszerzésről van szó, eltörpül minden szempont a mellett a kérdés mellett, hogy „mi az ára?”

A legtöbb szülő azt hiszi, hogy csak a drága játék ér valamit. A gazdagok nem is mernek olcsót venni, a szegény meg bizonyos rezignációval pakolja fel a legközelebbi filléres bazár árúit, kikeresvén ott a legcifrábbakat. De a beszerzésnél egyiknek sincs szempontja, ami vezetné.

— A gyermek úgyis örül mindennek, — gondolja a meglepetést készítő — minek hát törni magát az embernek változtatás után.

— Nem úgy van ám, nagyságos asszonyom — veti rá erre, aki már a gyermek művészi neveléséről néhány okos szót hallott — a pedagógusok és pszichológusok régóta tudják, hogy a játéknak a gyermek fejlődésében mekkora a szerepe. A játék alapozza meg a lelket. Nem időtöltés, nem csupán szórakozás, mint a felnőtté, hanem szoktató a munkára; a gyermek foglalatossága nemcsak

gyönyörűség neki, hanem fejlesztője bimbozó lelkének, edzi összes emberi tulajdonságait, erőit és képességeit. A játék ismereteket ad neki, képzeteket kelt benne, fölkelte érdeklődését és megmozgatja a fantáziáját. Egy gyermekbarát azt figyelte

meg, hogy a gyermek „gondolata életet ad a játéknak, tulajdonságokkal ruhazza föl, aszerint, amint a játék nyugtalan és kíváncsi kis elméjére milyen hatást tesz. Lelkének világát ezek a fából, ólomból, porcellánból készült alakok népesítik be, tulajdonságaikon tanul és aszerint igazodik egész csomó érzése, gondolata.“ Márpedig a gyermeklélek benyomásai éppen nem olyan illanók, mint gondolni lehetne, erősen bevésődnek az elmébe, nagy nyomot hagynak a szívben, a memória átveszi és szinte csodálatos módon konzerválja őket.

Eszerint amit mi jónak ismerünk fel a gyermek jövőjének érdekében, azt kell foganatosítani. Ilyen a művészet is, melynek szeretete és megértése egész életen át állandó lelki gyönyörűségek forrása marad az embernek. Tudással és ismeretekkel úgyis eléggé el van halmozva a gyermek, az értelmi kiképzés mellett az érzés és képzelet a rövidebbet húzza. Az ötlet és a találékonyság pedig mindig többet ér, mint a sok adattudás.

A gyermek művészi nevelését illető figyelem nálunk is, mint általában a gyermek korával fordított sorrendben haladt előre. Először az iskola művészi oktatására gondoltak, majd kezdő lépéseket tettek a képeskönyvek megreformálására, végül pedig a gyermek első szórakoztatóinak, a játéktárgyaknak művészettel való alakítására is módot nyújtottak — az Iparművészeti Társulat pályázatával. A kereskedelemügyi miniszter által rendelkezésére álló alaptól gyermekjáték tervezetekre tűzött ki díjat a Társulat s

ha már faliképek, új rajzoktatási rendszer, képeskönyvek fogadják a felcseperedett gyermeket, a kicsinek is legyen „magyaros, ízléses és ötletes“ játéka.

Ilyen kezdettel aztán meg lehet kedveltetni majd a szépet, a játék lesz a művészeti nevelés első és legjobb eszköze. Kérdés azonban, milyen úton lehet azokra szert tenni?

Lépine, Páris rendőrfőnöke, ezelőtt két évvel már buzgó kísérleteket tett, hogy a játéktárgyakat művészi objektummá változtassa. Felhívására Franciaország legjelesebb alkotó művészei szövetkeztek a játékgyárosokkal. Előzetesen pedig a kivitelre kerülő tárgyak fölött, Sardou elnöklete alatt, egy előkelő műbarátokból és pedagógusokból álló zsüri ítélkezett. S íme az eredmény mégis az volt, hogy a koszorúzott művek nem feleltek meg a célnak. Objets d'art-ok jöttek létre, amelyek jók voltak a nagyoknak, de nem a kicsinyeknek. Gerôme és művésztársaiknak kis szobrocskáival nem játszottak szívesen a gyermekek. A játék pedig elsősorban mégis csak a gyermekek számára készül.

Honnét kell hát a fiatal lelket megközelíteni?

Walter Crane budapesti időzése alkalmával szöbeszéd közben bepillantást engedett abba, hogy miként készíti ő csodálatosan kapós gyermek-képeskönyveit. Mikor fiai még kicsinyek voltak, térdére vette őket s amint mesélt nekik, avval egyidejűleg vázlatkönyvében egy-egy jelenetet is megérezkített számukra a meséből. A közvetlenségben, amikor a meseformát a gyermeki fantáziához közel hozta ugyanolyan közvetlen kifejezési nyelvre tett szert a rajzban is, nem volt túlzott, értelmetlen, felnőtt emberek számára való, mert hisz ellenőrül ott állott a két fiú s amit nem értettek, azt mindjárt ki is javították az atyjukkal. Így tanulta el Crane a naiv meseszerűség hangját s a gyermeki bűvös világ csapongó báját.

Ez tehát a jó módszer.

Ugyanígy a játékoknál is. A tervezés-

nél a gyermekeknek tetsző, az általuk készített vagy már elfogadott formákat kell alapul venni. Legideálisabb lenne, ha minden gyerek maga csinálná játékait s a műértő kéz csak vezetné ebben. A budapesti ethnográfiai múzeumban, a gyermekjáték-osztályban, meglepő példákat találunk arra, hogy maguk a kicsinyek mily találékonyak a saját szórakoztató tárgyaik fabrikálásában. A kukorica csutkára öltöztetett babák, a fából farigcsált holmik, egy kis kőccal, ronggyal egyszerű, de ötletes mechanizmussal típusául szolgálhatnak a legigazibb játékoknak. Amellett megvan a magakészített játéknál az az előny is, hogy a készítés közben öntudatos munkában gyönyörködhetnek, amit csinált az szívéhez van növe, míg a készen kapott játékoknál nagyon sokszor felkel rombolási kedve. Érdeklődve várjuk a Gyermektanulmányi Bizottságnak jövő év nyarára tervezett kiállítását, amelynek egy osztályát épp ezek a gyermekek által készített játékok fogják képezni. A gyári árúval szemben az ethnográfia keretébe tartozó játéktárgyak is sok közösséget mutatnak a gyermeki lélekhez. A cölöpépítmény hulladékaik közt talált játék tehencseké tanuskodnak róla, hogy a történelem előtti időben az egyszerű szülők mily gyöngéd figyelemmel voltak gyermekeik iránt. A síami tőzeg-játékok, a mexikói kis kanták meg (melyeket képekben is bemutatunk) már olyan művészi formákat mutatnak, melyeken a gyermek ízlése növekedhetik. Az pedig természetes, hogy a kelet legartisztikusabb népe — a japán — a legegyszerűbb papiros játékról sem hagyja el a művészetet.

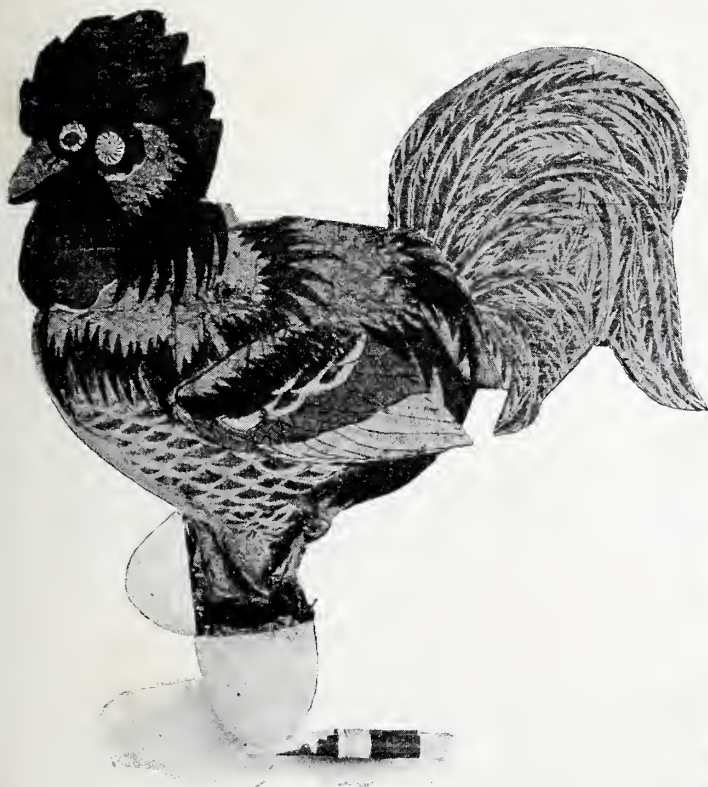
Ez azonban még nem azt jelenti, hogy a gyermektől és a néptől várjunk művészi tekintetben utasítást. Pláne, a gyermek, mint említettük, mindig kritikátlan s a művészet előtte csak üres fogalom. A tréfás Paprika Jancsi neki mindig előbbre való lesz Telcs legszebb terrakottájánál. Amit a gyermektől eltanulhatunk az csak az, hogy mi az a játékban, ami elsősorban

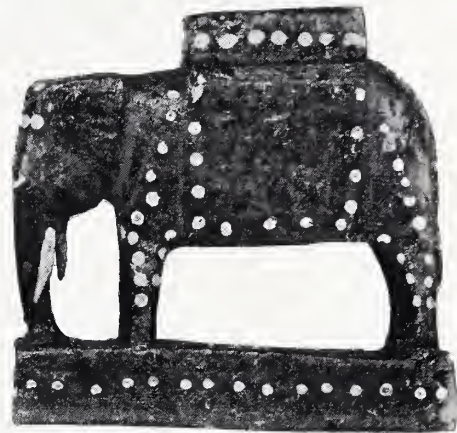
MAGYAR GYÁRI JÁTÉK.

MEXIKÓI JÁTÉKEDÉNYEK.

FELFÚJHATÓ JAPÁN PAPIRKAKAS.

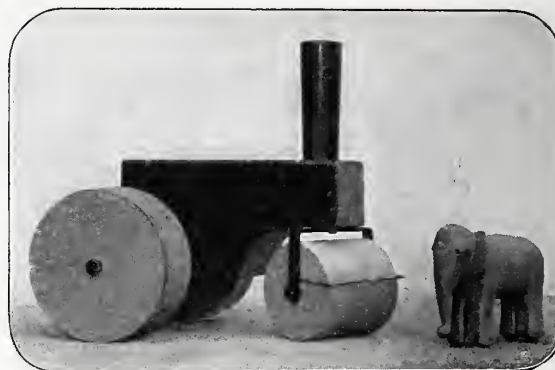
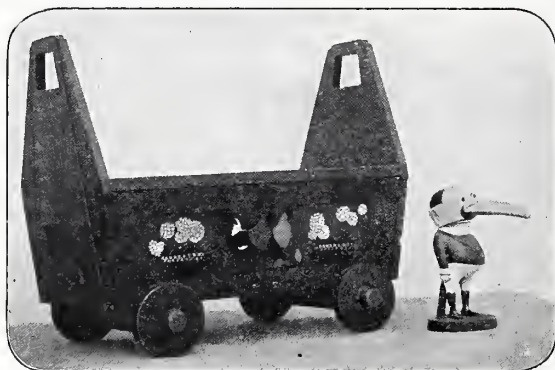

TŐZEGBŐL KÉSZÜLT SIAMI JÁTÉKOK.
ELEFÁNT, NYŰL ÉS MOZGÓ GYIK.

HÓFEHÉRKE ÉS A HÉT TÖRPE. ESZTERGÁLYOZOTT EGYMÁSBA TOLHATÓ FABÁBÚK. TERVEZTE A. SALZMANN.

KOCSI, CSŐRŐS EMBER, UTCAHENGERELO ÉS ELEFÁNT. TERVEZTE E. KLEINHEMPEL.

ANDRI BÉCSI MŰVÉSZ ESZTERGÁLYOZOTT FIGURÁI.

A GYERMEKJÁTÉKOKRÓL

érdekli, tetszését megnyeri. Mert akkor megkaptuk egyszersmind a kiindulási pontot is. Ha felismertük, hogy a játék játék, amellyel a gyermeket kell szórakoztatnunk s csak másodsorban célunk, hogy a szépre tanítsunk vele, — akkor már helyes alapon állunk. Különben pedig nem érünk el semmit a legszebb művészi alkotással sem, ha azt a gyermek hamar elunja.

Csak az csinálhat tehát jó játékot, aki szereti a gyermeket, megérti és el tud beszélgetni vele s — azonkívül művész is.

A játék tárgya igen különféle lehet. Majdnem oly korlátlan a szabadság e téren, mint a játék anyagánál. Kis ismerőseink telve vannak kíváncsisággal, ezerfelé érdeklődnek — ezt a körülményt nem szabad figyelmen kívül hagyni. A ló, a bábú, a pléhkatoná már kevés, a különösebb alakzatok nagyobb tetszésre számíthatnak. A fejlődő emberke szerecsent akar, krokodilust, törököt, elefántot, autómobilt, utcahengerlő mozdonyt s általában olyant, amely kalandos fantáziáját jobban érinti.

Persze a játékban a vígat szereti legjobban. A kurta lábú daxli, amely ideoda csóválja a farkát amikor húzzák, igen mulatságos neki. A csőrös orrú pocakos bácsi nagyobb gaudiumot okoz, mint akár egy hófehérszárnyú szentimentális angyalka.

A forma tekintetében is megvannak a gyermeknek a maga speciális kívánásai. A felnőtt átlagember sok súlyt helyez a művészetnél a részletességre, a valóság pontos és aprólékos utánzására. Nem úgy a gyermek. Ez megelégszik a vonalak és foltok nyelvével, a plasztikában pedig síkokba összefoglalt jellemzetességet vár. Csak a lényeges ismertető jegyek kivonata kell neki, — ha annál többet kap, az csak zavarja. Főlösielges ballaszt fantáziája szárnyalásánál a lényegesen kívül minden. Képzelve hozzá van szokva mindent az ő világába beleállítani s a részleteket kiegészíteni. Nem-e megkeresztelnek minden babát, beszél-

nek hozzá s úgy bánnak vele, mintha élő volna? A kis székéből gyerekek közt könnyen lesz ló, a sétapálcából puska, a szivarosdobozból ágy vagy kocsi. Így egészítődik ki a legegyszerűbb játék is, sőt mennél egyszerűbb, annál több a hozzá fűzni való. A gyermek mindenhez hozzáragasztja fantasztikus tudását, jeleneteket s helyzeteket gondol a tárgyakhoz, amikre nagy ember csak ritkán képes. A katonához háborút fűz, a szerecsenhez afrikai kalandokat stb. Tehát formailag és színben a játékoknál csak épp az értetőséget kívánja, további kiegészítésében a gyermeki képzelet nagy örömét leli.

A formán kívül a mozgás és hang is lényeges része a játékszernek. Már a csecsemő játéka a csörgő és kereplő is egyszerű kémozdulatokat vált át hangra. Általában egyszerű okból komplikált eredményt létrehozni, ez a játék mehanikájának fő elve. Aki a gyermeki lelket ismeri, az itt is az egyszerűségre fog törekedni, mint a formánál. Kerüli a rúgók és óraszerkezeteket, amelyek csodálatot kelthetnek ugyan, de mivel a játszó személyének beavatkozását főlösielgessé teszik, hamar unalmassá válnak. A gyermek részt akar venni mindenben, ura akar lenni a játéknak, nem szolgálja. Úgyhogy bátran mondhatjuk, hogy az egyszerű formák és az egyszerű szerkezetek, — tehát az olcsó játékok — szórakoztatják legtartósabban a gyermeket.

Ilyenformán lehet körülhatárolni azokat a föltételeket, amelyeket a játéktól legkiváltképpen iparművészeti szempontból megkövetelhetünk. Így lesz a szép játékból luxustárgy helyett jó és hasznos játék: a nemzeti kultúra első katonája. Mindenki előtt tisztán állhat ezek után, hogy mily hatalmas nevelő eszköz fölött rendelkezik a tervező művész, a gyáros, — de legfőképpen a játékvásárló szülő.

Czakó Elemér.

A MODERN MŰVÉSZET

APOKALIPSZISE.

(Irta és fölolvasta *Kriesch* Aladár 1904 febr. 19-ikén az iparművészeti múzeumban.)

(Befejező közlemény.)

Íme, harmadik lovagunk, az apokalipszis harmadik lovagja. Ez nem soká kéreti magát. Bátran előreugrat, jobbában a dárda, baljában hosszú harsona, melybe torka szakadtából fú belé. A sok cifra mez, sallang, tarka him csak úgy rí le róla; igaz, mellvérté csak papírlemezből van, tőre is csak ezüstpapírral bevont, arzenikumon hizlalt paripáján a takaró meg pláne két ormótlan plakátból áll, de nem hiába, modern a legény, s ez illik neki rettenetesen, a népek talán mégis őt bámulják legjobban. Zászlóján rikító betűkkel e szó: *Kiállítás!*

Kiállítás, te a modern élet, a modern művészet soktornyú vára, fényes bástyája, egyedüli menedékhelye, téged is megostromolunk tehát? Téged is porba akarnánk tehát dönteni kegyetlenül?

Bizony pedig megostromlunk téged is, mert az igazságnak vagyunk alázatos harcosai s te vitted belé a legtöbb hazugságot a modern művészetbe.

Az elsőt mindenekelőtt s mindenek között a legvégzetesebbet, hogy a modern ember a művészetet csak te benned, a te falaid közt keresi s téged ismer el művészi törekvései feltétlen és egyedüli letéteményesének. Pedig te nem vagy egyéb hivalkodásnál és kevélykedésnél, már pedig ahol e két gonosz szellem megjelenik, ott a művészet búsan arcára vonja fátylát s csöndesen odébb áll.

Tiszteljünk-e téged, hálát adván néked, hogy legalább megmentetted az emberiség számára a művészet utolsó, foszladozó roncsait, vagy megvádoljunk-e, amiért minden legcsekélyebb művészi alkotásunkba belé oltottad a hitvány személyes hiúság romboló bacillusát s azt életképtelenné tetted?

Sem egyiket, sem másikat nem tesz-

szük. Tudjuk jól, hogy te is csak onnan származol, a honnan társaid s egy emlőn nevedkedtél velük. Sőt azt is beismerjük készséggel, hogy néha talán egynémelyekkel, a legnaivabbakkal és legromlatlanabbakkal, jót is szoktál cselekedni. Csak arra kérünk, alázkodjál meg s ne tekintsd magad soha célnak, hanem csupán szerény eszköznek, még pedig a leggyakrabban igen-igen rosszul megválasztottnak.

Pedig tényleg, a modern művészetet kiállítások nélkül már el sem tudnók képzelni s nem tudom, hogy mihez kezdenénk mi szegény művészek, ha a kiállításokat hirtelenében mind becsúknák.

S mindennek dacára mégis, mit eredményez az, hogy mi majdnem kizárólag kiállítások számára dolgozunk? Először azt, hogy többnyire efemer, elhírtelenkedett dolgokat csinálunk, lázas sietőséggel megszabott terminusra dolgozván, melyek tehnikailag sem lehetnek elég becsületesek, mert sem az asztalos nem ér rá fáját hónapokig szárogatni, mikor körmére ég a dolog, sem a festő nem állíthatja félre festményét legalább egy esztendőre, mielőtt azt befirniszszelné, hanem bekeni azt azon frissében a vernissage-on; másodsor meg azt, hogy nem őszinte és szerény eszközökkel kívánunk hatni, mert hiszen a kiállításon első sorban annak van sikere, ami rikít és kiabál, hanem pose-sal és bombasztal. Így aztán már odáig jutottunk, hogy egész kiállítási stílus fejlődött ki, mert gyakran még a legerősebbek lelkét is félrevezeti önkéntelenül az a gondolat, hogy munkájának okvetlenül „hatnia“ kell!

Pedig az igaz művészet mindig a legegyszerűbb s legszerényebb eszközökkel hat; nem akar sohasem többnek látszani, mint a mi; amit kimond, megmondja cikornya nélkül, de határozottsággal; annál jobban irtózik a hazugságtól, menél cifrább és fényesebb köntösben jelenik meg az és nem gondol semmi, de semmi egyébbel, mint hogy feladatát és kötelességét becsülettel betöltse.

És ezen kívül mily kegyetlen veszélyel jár a művészre nézve a személyes hiúságnak és dicsváagnak az a folytonos csiklandozása vagy ostorozása, mely a kiállítások nyomán kél! Mily meddővé, sivárrá, termékettlenné teszi a lelket az az állandó gond és aggodalom, hogy mit mondanak majd munkájához az emberek, mit írnak róla az újságok?

Az a zsidbasztó tudat, hogy neki okvetlenül szerepelnie, érvényesülnie kell, és legbiztosabban akkor érvényesülhet, ha túlbőgi, lekonnkurrálja vetélytársait!

Nem, nem, mi itt hamis isteneknek áldozunk! Térjünk vissza erről az útról, itt nem teremhet igaz művészet! Kereszük fel egyszerűen az életet, dolgozzunk az életnek!

Hajdan is voltak elismert művészek, akik kiállítások nélkül lettek azokká s akiknek nem kellett folytonosan beteges ambícióval küzdeniök, hogy felszínen maradjanak. Hisz a művészetnek nem szabad amolyan kutyafuttában élvezett ingyenc-falattá válnia, becsületes házi kenyér legyen az, melyet naponta fel kell lelnünk otthonunkban, életünk minden nyilvánulásában.

Feladatot a művésznek! Feladatot az élet szükségleteihez képest, kicsinyt vagy nagyszabásút, de életerejében sohasem jelentéktelent! Hadd dolgozzék rajta a művész az egész világról megfeledkezve, zavartalanul és ájtatosan, csak művének minél nagyobb tökéletességére gondolva! Hadd érezze munkája közben, hogy amit tesz, nem fölösleges, de szükséges, érezze tisztán, hogy munkájának mi a hivatása, rendeltetése és akkor majd lassan-lassan ismét el fog jönni az az idő, mikor a művész többé nem önmagát, hanem csak munkáját fogja látni.

Talán el fog jönni akkor egyúttal az az idő is, amikor eszünkbe fog jutni, hogy hajdanta, réges-régen, olyan dolgokat is hozott létre az emberiség művészi ihlete, melyek a legnagyobb kiállítási csarnokba sem férnek be s melyekről azt sem tudjuk, kicsoda, micsoda ember fia csinálta,

pedig koruknak s az őket alkotó nemzedéknek leghatalmasabb, megdöbbenő s fenségükben ránk nézve már szinte érthetetlen emlékeit képezik. A mi pogány elődeink márványoszlopos templomcsarnokairól s a középkor misztikus katedráljairól beszélek. S ne feledjük el, hogy azokban az időkben, melyek ezt a nagy művészetüket hagyták reánk örökségül, ez a mi modern művészetünk, a mindennapi élet polgári művészete, amelylyel mi oly nagyra vagyunk, csak amolyan járulék, alamizsna, melyet egy gazdagságában bőséges kéz osztogatott útközben, midőn urána kistenének dicsőítésére annak anyaszentegyházába járult.

Pedig a mai korban is mind nyilvánvalóbb lesz a törekvés, hogy a kapcsot művészetünk és életünk közt helyreállítsuk és megerősítsük. Meglátszik ez mindenekelőtt onnan, hogy iparkodunk kiállításainkat is kivetköztetni vásárszerű jellegükből s helyökbe a mindennapi lét, az otthon képmását tenni. Itt is jó példával az iparművészeti kiállítások járnak elől, a dolog természeténél fogva. De itt is nagyon sok a kívánni való, különösen harmónia tekintetében. Bizony a legtöbb kiállítási szobában nem volna valami kellemes éllakni. S aztán még egy főbenjáró hibáról kell megemlékeznünk: mindig csak egyes, kiszakított szobákat mutatunk be, ahelyett, hogy teljesen kiképzett, egyszerűbb vagy gazdagabb lakástípusokat állítanánk fel. Pedig erre volna legelső sorban szükségünk. Az efféle kísérletből még az építész is okulna.

De hát mindez csak kiállítás marad s magán viseli az erőltettségnek és ideiglenességnek lealacsonyító és elértéktelenítő bélyegét. Őszinte, organikus és állandó, szolid művészetre van szükségünk. Tépjük le tehát harmadik, fennhéjázó lovagunk dárdájáról is habozás nélkül azt a hivalkodó szót, hogy „Kiállítás“ — s tegyük helyébe azt a másikat, hogy „Élet“, amely szó azt jelentse, hogy ne keressük mi a művészetet ama hívságos, sivár csarnokokban, hanem

körülöttünk, minél közvetlenebb közeli-
lünkben, otthonunkban és mindenekelőtt
saját lelkünkben és szívében!

S most végül itt közeleg negyedik lova-
gunk. Az apokalipszis utolsó lovagja.
Mily furcsa látomány! Mintha sündisznó
mászott volna a ló hátára! Igazi ne nyúlj
hozzám! Elől-hátul kegyetlenül körül van
vértelve szeges-tüskés páncéllal, hogy
még füle sem látszik ki belőle, csak-
hogy drága testének valahogy bántódása
ne essék! Lova úgy fújja a tüzet, mint
valami sárkány, ő maga pedig gyűlölködő,
irigy pillantásokat vet mindenfelé, dár-
dáját leeresztve, harcra készen tartja,
hogy irgalom nélkül keresztüldöfje vele
vetélytársát! Dárdája fokán e szót viseli,
hogy: *Pályázat*.

Ennek a kegyetlen, sárgaképű lova-
nak a szülőanyja az a görcsös törekvé-
sünk volt, hogy a művészetből mindig
csak a legjobbat, de a legeslegjobbat kap-
juk a sok közül. Persze úgy értelmesebben
a dolgot, hogy minden egyes embernek
van külön művészete — s a kié a leg-
jobb, a legirigyletebb, azé kell nekünk,
az legyen a mienk! S mégis mit tapasztalunk?
Minél több, minél szigorúbb a
pályázat, minél nagyobb a megrostálás és
selejtezés, annál silányabb az eredmény,
annál élettelenesebb és művésziatlenebb a
végül eléállított munka! Mert a művé-
szet nem szereti a küzdelem tikkasztó
zaját s nem a csapásra lesújtó öklöket;
még kevésbé a gyűlölködést s az irigy-
séget a szívekben s a hiú, hitvány
énnek gyarló felmagasztalását, nem a vete-
kedésnek legnemesebb formáit sem és
legkevésbé a győző és legyőzött lelkének
a diszharmoniaját; a művészet ott tanyáz
verőfényes, derült, tiszta magaslatokon,
ahol minden csupa összhang, szeretet
és béke, és ahol az emberek kézbe
kéz, együttesen — hallelujázva — mun-
kálkodnak azon, hogy művészetük által
tanúbizonyoságot tegyenek igaz emberi
mivoltukról!

Mily döreség és vakmerőség kell ahhoz,
egy más ember lelkének munkájába,

alig hogy az megindult, belényúlni, azt
megakasztani s aztán kategorice kijelen-
teni, hogy az mennyit fogott volna érni,
ha majd elkészült volna!

Hisz láthatjuk ezt bármely művésztársunk
munkálkodásánál: a legodaadóbb
megfigyeléssel és jóakarattal sem vagyunk
képesek intenciójába behatolni, munkája
megkezdésétől annak befejezéséig napról-
napra újabb meglepetések várnak reánk,
a jó vázlatból rossz munka lesz és meg-
fordítva előttünk teljesen érthetetlen
módon és kideríthetetlen okokból.

S mindez csak a kiindulási pontnak
alapjában véve elhibázott és hamis vol-
tából származik. Mindenki csak a maga
kicsiny énjének a művészetét látja, arra
esküszik. Állandóan mint vetélytársak
dolgozunk, és sohasem mint testvérek.
Pedig minél nagyobbszabású a feladat,
annál kézenfekvőbb lesz a testvéri együtt-
munkálkodás szükségessége, de nincsen
az a legkisebb és legegyszerűbb feladat
sem, amelynek ez az önzetlen össze-
munkálkodás hasznára ne válnék!

Gondoljuk csak fel, milyen lélekkel
fogunk neki egy pályázatnak a megoldá-
sához? Elmerülünk, elmerülhetünk-e
zavartalanul feladatunkba? Nem jut-e
minden tizedik percben eszünkbe, hogy
ez vagy amaz ezt a dolgot majd hogy
fogja csinálni, a harmadik amabban igen
erős, hogy is fogjunk neki, hogy azt
a másikat, kinek nagy chance-ai van-
nak, lefőzzük? Mit jelent lopva dol-
gozásunk, munkánk féltően való rejte-
getése mások előtt, mintha főbenjáró
bűnben járnának? Bizony abban járunk
is, ha talán nem is rosszhiszeműleg és
tudtukon kívül.

Vajjon a Parthenon, vagy a Theseion,
vagy mondjuk a strassburgi dóm pályá-
zat útján készült-e? Vajjon azoknak az
embereknek jutott-e az csak egy percre
is eszükbe, hogy azt másképp is lehetne
csinálni, hogy azt talán valaki más jobban
meg tudná oldani? Nem; hozzáfogtak
százan és ezren — mindnyájan — együt-
tesen és testvériesen, mindenkit egy

közös nagy cél vezérelt, egyik is, másik is hallgatott az okosabb szavára, mind-egyikük elvégezte azt, amihez legjobban értett s úgy, ahogy csak tőle tellett s hosszú évek verejtékes, de örömteljes munkája után ott állott végre készen, fenséges harmóniájában az emlék, az ember isteni voltának bizonyosságául és dicsőítésére.

Pedig tudom, hogy jóakarattal vezérelte az embereket akkor, midőn a művészi pályázatokat kitalálták, vagy legalább is nagyon igazságosak akartak lenni.

Mert hiszen, úgymond, hogyan ismerjük meg az eddig még nem szerepelt újabb nemzedék tehetségeit, ha nem nyújtunk neki ehhez épen a pályázatok által módot? Ez mind igaz lehet. De vajjon nem sokkal szebb és sikeresebb módja-e a megismerhetésnek és érvényesülésnek az, midőn az öregebb, a tapasztaltabb művész magához veszi a fiatalabbat, alkalmat nyújt neki a kifejlődéshez, oktatja, szeretettel vezeti, munkáját megosztja vele s végül ráhagyja művészetét örökségül.

A mai visszás művészeti állapotoknak az az eredménye, hogy mindenki *teljesen előlről kezd*, mindegyikünk valami merőben újat, különállót, eddig még nem látottat, individuálisat akar alkotni. Mindnyájan újból, pusztán a magunk erejéből, a hegy tövére kezdjük az orom megmászását, így aztán persze egyikünk sem juthat fel nagyon magasra; hajdanában pedig az egyik nemzedék zavartalanul ott vette fel a munkát, hol a másik elhagyta, nem tagadta meg elődjeit, s az egy nemzedék minden egyes fia is közös célért buzdult, egy irányban indult, vállvetve és énje kicsinységének érzetében, mikor művészetről volt szó, s így aztán el is érhatték a tetőt.

Mert ők művészetükkel csakugyan mindazt akarták kifejezni, ami bennük nemes és jó volt, fel akartak általa emelkedni istenükhöz s így a gyarló, lehellenszerű, személyes lét hívságáról könnyen megfeledezhettek!

Meddő hírnév, szálnalmas hiúság, hogy megtréfáld te az embereket! A pusztta fővenyébe vagy a tenger tornyosuló síkjába akarjuk vésni nevünket ércbetűkkel az örökkévalóság számára s legnemesebb, legdicsőbb alkotásaink a legsötétebb rejtélybe burkolvák! Ki mondhatná meg teljes bizonyossággal, hogy vajjon Shakespeare nem volt-e közönséges iszákos és mulatozó legény, kinek csak tévedésből varrták nyakába ama halhatatlan, egész külön világot magukban foglaló — műveket? Élt-e valaha Homeros, kit vaknak és koldusnak mondanak, vagy nem tett-e épen ez a név koldussá egy másik nevet, ama költemények igazi szerzőjeét? Feljegyezte-e a krónika a legmagasztosabb képzőművészeti alkotások megteremtőinek nevét? Tudja-e valaki, hogy ki hozta létre a „Julia szép leány“, vagy a Rákóczy-ballada Petőfinkénél is ékesebb sorait? S ha tudnók is, ha fel is vannak részben jegyezve a nevek, mit érünk velük?

Csak cselekedeteink élnek örökké s a név, az név marad, a pusztában elhaló üres hang. S az örökkévalóságot egyedül úgy szerezhettük meg magunk számára, ha a bennünk élő örök törvény tiszta tudatában nyugodtan hajtjuk le fejünket az istenség ölébe.

Ne vetekedjünk tehát, ne haladjunk hiú ábrándok után és ne pályázzunk!

Hiszen ha tíz juror ítélkezik egy pályamű fölött, mind a tíznek más-más, tisztább vagy homályosabb, fogalma van a megoldandó dologról. Már most minél eredetibb, minél sajátosabb a tizenegyediknek, a pályázónak a munkája, annál kevesebb a valószínűség arra nézve, hogy a tíz elsőnek a felfogásával találkozhatunk. Aminthogy tényleg látjuk is, hogy az igazi nagy, önálló művészegyéniések, kiknek röptét a köznapibb szellem követni nem tudja, a pályázatokon rendszeren el is bukhatnak. Elbuknak s néha el is vérzenek. Intő például szolgálhatnak nekünk erre nézve a közelmúlt szomorú emlékei.

De hát mit tegyünk, hogy ha nem pályázhatunk? Hogy oldjuk meg nagy feladatunkat pályázatok nélkül, mikor a pályázat nélkül való megoldás még sokkal igazságtalanabbnak látszik?

Igazságtalannak látszik, mert nem tudunk együtt munkálkodni. Igazságtalannak látszik, mert mindenki csak önmagára s nem a munkának lehető legnagyobb tökéletességére gondol.

De próbáljuk meg csak egy percre személyes hiúságunkat félretenni s magunkat teljesen, feltétlenül egy nagy közös cél szolgálata alá rendelni, próbáljuk meg ezt mind, a hányan vagyunk, ha egynek vezetnie is kell, de az ilyenkor magától, erőszak nélkül is kiválik, a többiek kövessék híven és odaadással s a kellő helyen és időben, igazságuk s tehetőségük tudatában, érvényesítsék saját felfogásukat is, de mindig csak a nagy közös cél és feladatra való tekintettel, és akkor egyszerre meg fog szünni az igazságtalanság nyomasztó érzése, nem lesznek többé kérkedők és zúgolódók elnyomtatásukban és diadalmaszkodásukban egyformán tehetetlenek és pályázat nélkül — sőt csakis így — fognak létrejönni igazi nagy, senki által kétségbe nem vont, művészi alkotások.

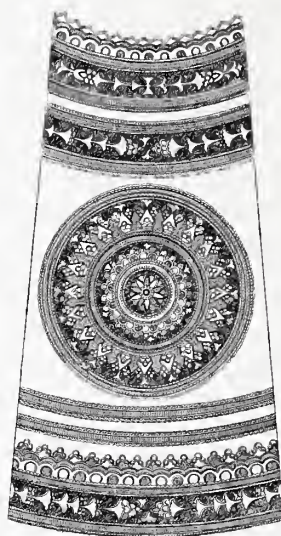
Ragadjuk meg tehát negyedik, ellenszegülő lovagunkat is csatoljuk le vállairól vértetét, csavarjuk ki kezéből

dárdáját, tépjük le róla azt a rút szót, hogy „Pályázat“ s tűzzük fel helyébe azt, hogy „Együtmunkálkodás“.

Mert az együtmunkálkodás, a megdönthetetlen közösségnek, az emberi nem közös isteni eredetének homályos sejtése vagy tiszta tudata egyedüli legtitkosabb rúgója az emberi társadalom minden legprimitívbb nyilvánulásának és legbonyolultabb szervezkedésének egyaránt, de még százsorta szükségesebb, elengedhetetlen alapfeltétele minden igazi, művészi munkának!

Elővezettük tehát a modern apokalipszis mind a négy lovagját, s zászlós kopjájukat másokkal cseréltük fel. Vajjon helyes és előnyös volt-e a csere: annak megítélését másokra bízuk.

Mégis arra kérjük még a t. hallgatóságot, fogadja jó szívvel e szerény fejtegetéseinket és higgye el nekünk azt, hogy épenséggel nem célunk oktanul megtámadni a fennállót s azt botorul lerombolni, anélkül, hogy jobbat, tökéletesebbet állíthattánk helyébe, de szívvelje meg az elmondottakat s ha talál bennük egy-két igazságot, megőrzésre érdemest, úgy szőjje azt gondolataiban tovább, foglalkozzék vele szeretettel s akkor csakhamar el fogunk jutni oda, hogy művészetünk őszinte, örömteljes és vigasztelő lesz.

MAGYAR IVÓKÜRTÖK VÉSETT ÉKÍTMÉNYE, KITERÍTVÉ.
UNG-BEREGMEGYEI KÁNÁSZOK MUNKÁJA.

Magyarország történeti emlékei az ezredéves kiállításon c. műből.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

 LDÖLT KÖNYVTÁBLA-PÁLYÁZAT. A „Pesti Napló“ szerkesztőségének megkeresésére a Magyar Iparművészeti Társulat pályázatot hirdetett egy bekötési táblára, melyet a szerkesztőség az előfizetők részére készülő díszműnél, „A Magyar Festőművészek Albumá“-nál akar felhasználni. E pályázat május hó 5-én járt le s beérkezett 49 művésznek 76 rajza. A pályázat bíráló bizottsága, amelynek tagjai voltak Czigler Győző (elnök), Fittler Kamill, Faragó Ödön, Pap Henrik és a „Pesti Napló“ képviselőiben Gerő Ödön, május hó 11-én döntötte el a pályázat sorsát úgy, hogy a 200 koronás díjat *Helbing Ferenc: Arslonga, vita brevis* jeligés művének ítélte oda. Dicséretre érdemesítette a bizottság: *Babér; Fehér-Fekete; Kéry Ferenc (a); Hunyor; Benkhart Ágost (a); Mux (a); B. u. é. k. (a) és (b); és Zöld, arany háromszögben* jeligés, illetőleg nevű pályaműveket. Elismerésben részesítette: 33.; *Folyondár; Előre; Szódy Szilárd (a), (b), (c); Kéry Ferenc (b), (c), (d); Freseg; Színes; Tibor; Benkhardt Ágost (b); Guttman Berthold (a), (b); Mux (b) Bronz szív; Fortuna; B. u. é. k. (c); Vörös kereszt és A munka nemesít* jeligés, illetőleg nevű pályaműveket.

A bizottság egyúttal örömeinek adott kifejezést a pályázat magas színvonala felett s elhatározta, hogy külön körlevéllel meghívja az előkelőbb kiadócégeket a pályázat megtekintésére s ajánlja nekik a kiválóbb munkák megvásárlását.

E körlevélnek meg is volt a hatása, mert ennek nyomán számos pályamű megvétetett.

 ÁLYÁZATI HIRDETÉS. A M. Országos Képzőművészeti Tanács ezennel pályázatot hirdet tíz, a festőművészet és szobrászat köréhez tartozó képzőművészeti ösztöndíjra és pedig:

1	ösztöndíjra	....	1600	koronával.
2	„	....	1200—1200	„
3	„	....	1000—1000	„
2	„	....	800— 800	„
2	„	....	600— 600	„

Ez ösztöndíjak a kiadásuktól kezdődő egy évre szólnak s céljuk az, hogy olyanokat, kik a művészeti pályán az alapvető képzésen már túl vannak s a hivatottságnak kétségtelen bizonyítékait tudják

nyújtani, tanulmányaik kiegészítésében támogassák.

Pályázhatnak a hazai művészeti iskolák végzett növendékei s egyelőre még mind olyanok is, kik ha a külföldön tanultak, legalább oly fokán vannak a készültségnek, mint aminő az Orsz. Mintarajziskola és az Orsz. Iparművészeti Iskola elvégzésével szerezhető meg.

A pályázatban csak magyarországi honosságú egyének vehetnek részt.

Folyamodásában a pályázó előadni tartozik életrajza főbb adatait, végzett tanulmányait és további tanulmányaira vonatkozó szándékát, mely reá nézve az ösztöndíj elnyerése esetén kötelező erejűvé válik.

Olyanok, kik tanulmányaikat a külföldön végezték vagy a külföldön már két évnél tovább tartózkodtak, folyamodásukhoz nyilatkozatot mellékeljenek, melyben kötelezik magukat, hogy az ösztöndíj elnyerése esetén, legalább az ösztöndíj élvezetének egy évi tartama alatt Magyarországon maradván, hazai hatások alatt folytatják tanulmányaikat. E kötelezettség teljesítését az illetők becsületbeli ügyének tekinti az Orsz. Tanács, nem teljesítése pedig az illetőt az esetleges további ösztöndíjazásokról kizárja.

Kivételt képeznek oly művészek, kik magukat a grafikában és éremplasztikában vagy egyáltalán a művészetnek bármely olyan ágában akarják a külföldön kiképezni, amely művészeti ágnak technikai művelése hazánkban nincs eléggé kifejlődve. Ilyeneknek az Orsz. Tanács megengedheti, hogy akkor is, ha művészeti tanulmányaikat két évnél tovább folytatták a külföldön, a bejelentett különleges célból, ösztöndíjokat a külföldön használhassák fel.

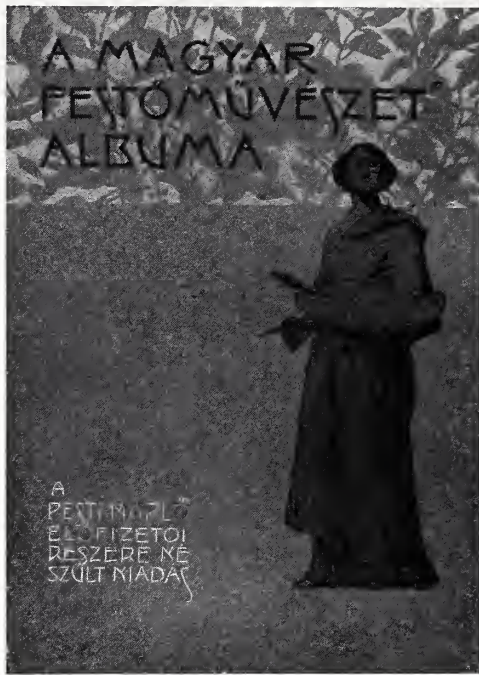
A pályázók folyamodásához melléklendők:

a) mutatványművek (rajzok, festmények, szobortanulmányok, eredeti grafikai művek stb.) oly számmal, hogy a végzett tanulmányokról hű képet nyújtsanak.

b) az életrajzi adatokat igazoló okmányok eredetiben, vagy hiteles másolatban (szül. bizonyítvány, honossági igazolás, a végzett tanulmányokra vonatkozó bizonyítványok).

c) a külföldön töltött időtartam bevallása s a vele összefüggő, fentemlített nyilatkozat.

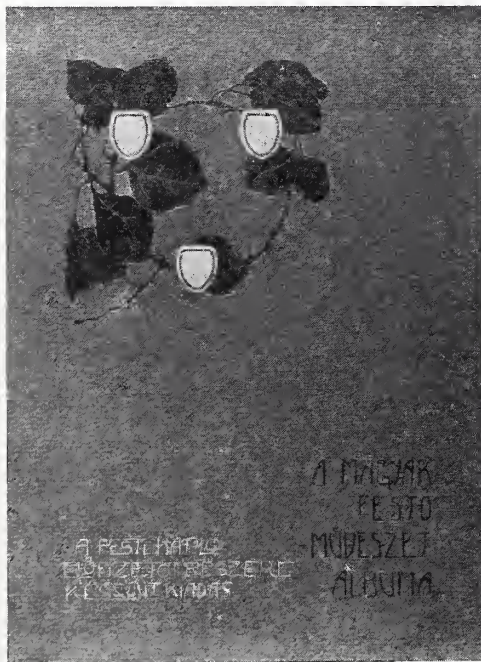
A folyamodások a Vallás- és Közköztudatügyi Minisztériumhoz címezve, 1904. évi május 30-ig az Orsz. Képzőművészeti Tanácsnál, (V. ker., Batory-u. 12. sz. a.)

HELBBING FERENC,
A 200 KORONÁS PÁLYADIJ NYERTESE.

DICSÉRETET NYERT.

DICSÉRETET NYERT.

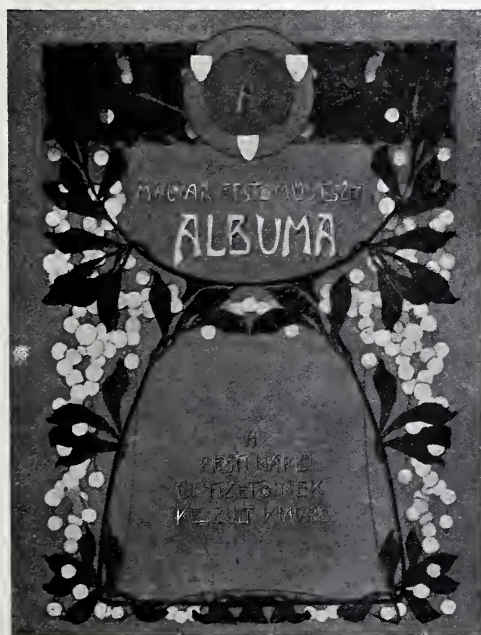
DICSÉRETET NYERT.

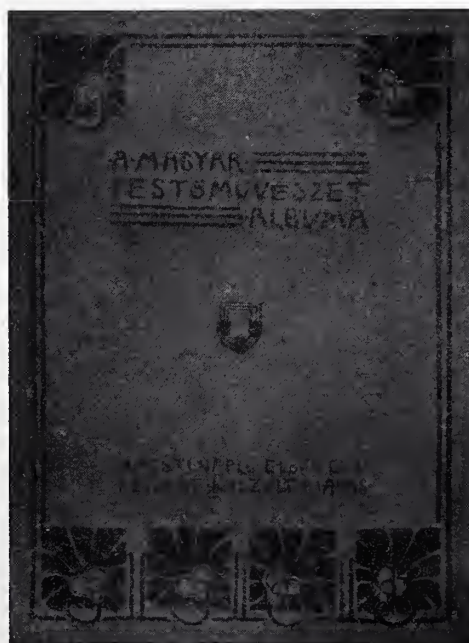
ELISMERÉSBEN RÉSZESULT.

ELISMERÉSBEN RÉSZESULT.

ELISMERÉSBEN RÉSZESULT.

DICSÉRETET NYERT.

nyújtandók be, a mutatóművek pedig május hó 20-ika és 30-ika között a városligeti műcsarnokba szállítandók.

Az ösztöndíjakat a M. Orsz. Képzőművészeti Tanács véleménye alapján, a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr adományozza.

Budapest, 1904. május hó.

A Magyar Orsz.

Képzőművészeti Tanács.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS. A M. Országos Képzőművészeti Tanács ezennel pályázatot hirdet az építőművészet köréhez tartozó két ösztöndíjra és pedig:

1 ösztöndíjra 1200 koronával

1 " " 600 " "

Ezek az ösztöndíjak a kiadásuktól kezdődő egy évre szólnak és céljuk az, hogy olyanokat, akik az építőművészeti pályán az alapvető képzésen már túl vannak és a hívatottságnak kétségtelen bizonyítékait tudják felmutatni, tanulmányaiknak kiegészítésében támogassák. E kiegészítés vonatkozhatik külföldi építőművészeti alkotások tanulmányozására, de vonatkozhatik hazai tanulmányutakra is, hazai műemlékeink architektúrájának megismerése, feldolgozása és közzététele céljából.

Pályázhatnak a kir. József műegyetemet végzett építészek vagy olyan, akár itthon akár a külföldön tanult építészek, akik az építőművészeti képzettségnek a József műegyetemet végzett építészeknek képzettségével ugyanazon fokán állanak.

A pályázaton csak magyarországi honosságú egyének vehetnek részt.

Folyamodásában pályázó előadni tartozik életrajza főbb adatait, végzett tanulmányait és további tanulmányaira vonatkozó szándékát, mely reá nézve az ösztöndíj elnyerése esetén kötelező erejűvé válik.

Olyanok, akik tanulmányaikat a külföldön végezték vagy a külföldön már huzamosabb ideje tartózkodnak, folyamodásukhoz nyilatkozatot mellékeljenek, melyben kötelezik magukat, hogy az ösztöndíj elnyerése esetén legalább az ösztöndíj élvezetének egy évi tartama alatt Magyarországon maradván, a hazai építőművészetet tanulmányozzák. E kötelezettség teljesítését az illetők becsületbeli ügyének tekinti az Orsz. Tanács; nem teljesítése pedig az illetőt az esetleges további ösztöndíjazásokról kizárja.

Az ösztöndíjas év elmúltával az ösztöndíjat élvező tartozik az ezen idő alatt végzett tanulmányairól beszámolni az Orsz. Tanácshoz benyújtott tervek, vázlatok, fölvételek vagy egyéb tanulmányok és írásbeli jelentés alakjában.

Az ösztöndíj kétszernél többször egyáltalában nem kapható meg. Másodszor is csak kivételképen, igen nyomatékos okok alapján.

A pályázók folyamodványaihoz mellékelendők:

a) építészeti tervezetek (tervrajzok, festmények, vázlatok, fölvételek stb.) oly számban, hogy azok az illető képzettségéről hű képet nyújtsanak.

b) az életrajzi adatokat igazoló okmányok eredetiben vagy hiteles másolatban (szül. bizonyítvány, honossági igazolvány, a végzett tanulmányokra vonatkozó bizonyítványok stb.).

c) A külföldön töltött időtartam bevallása és a vele összefüggő fentemlített nyilatkozat.

A folyamodások a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz címezve 1904. évi május 30-ig az Orsz. Képzőművészeti Tanácsnál (Bátory-u. 12.) nyújtandók be. A mutatóművek pedig május 20—30. között a városligeti műcsarnokba szállítandók.

Az ösztöndíjakat a M. Orsz. Képzőművészeti Tanács építőművészeti szakosztályának véleménye alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr adományozza.

Budapest, 1904. május hó.

A Magyar Orsz.

Képzőművészeti Tanács.

KÜLFÖLD.

Növények tárlata Düsseldorfban. — Csipkekiállítás Párisban. — Mária Terézia korabeli egyházi ruhák és porcellán kiállítás Bécsben. — Magyar gyűjtők a bécsi kiállításokon. — A legközelebbi kiállítások Milanóban és Drezdában. — A háború hatása az orosz meg a japán iparművészetre. — Gillot-aukcio. — A hamburgi múzeum „keletázsiai” tárgyai. — Az olasz múzeumok rendje. — Pierre Roche szobrász. — Elhunyt művészek.

A TAVASZI hónapok képezik a kiállítások legfőbb idejét. Mindenfelől friss hírek érkeznek hozzánk: St.-Louis-ban meg-

nyílt a sohanemlátott arányú univerzális kiállítás; másról meg szakszerű különválasztással virágokat, porcellánokat, csipkéket, egyházi ruhákat stb. mutatnak be a legtanulságosabb csoportosításban. Természetesen amellet az iparművészet felvonul a gócpontokon a maga rendes tavaszi tárlatán is. Soha ilyen bőség a látivalókban.

A tavaszi kiállítások legigazabbika azért mégis a kertészeti kiállítás. A DÜSSELDORFI VIRAGOK TÁRLATA iparművészeti szempontból is nagyfontosságú, azonkívül minden e nemű kiállítást felülmúl arányaiban és ötletességében. A kiállítás május 15-től október 20-ig tart. Nemcsak virágok és növények szerepelnek ott, hanem a főszűly azoknak az alkalmazására van helyezve, teret ad a tervezőművészek találmányosságának s ezzel a művészi ipar köréhez csatolja a kertészetet. Városok szerint jelennek meg a kiállítók s vállvetve oldanak meg egy-egy feladatot. Így a berliniek egy virágos díszű mennyezős házat állítottak ki, az ebédlőben, a szalonban a lakodalmi alkalomnak megfelelő virágpompa díszlik. Eredeti a hamburgiaké is: egy diva ünneplésére felvirágozott lakás. A kölniek a császári pár fogadására szolgáló virágpavillont csináltak, amelyben nagy terített asztal mellett készen állanak a felségeknak átnyujtandó csokrok is. Van aztán táncterem kotillionhoz szükséges díszszel, virágkorzó (csolnak, kocsi, automobil stbből összeállítva), temetési pompa és minden más elképzelhető, ahol csak virágot lehet alkalmazni . . . Összesen 64 feladat, amelyek jutalmazására több mint 200 ezer márka díj szolgál.

PÁRISBAN CSIPKE- ÉS HIMZÉSKIÁLLÍTÁS nyílt meg májusban, helyszíne a Galliera-múzeum. Évek óta nem volt kiállítás a francia fővárosban, amely iránt akkora érdeklődést mutatott volna a közönség, mint ez iránt. Természetesen a — hölgyközönség. Már a megnyitás napján valóságos tolongás volt a termekben, mintha — ezt egy párisi lap írja — ékszereket licitáltak volna. Három osztálya van a csipkekiállításnak: a gyárosoké, a művészeké és a csipkegyűjtőké. A leggazdagabb az első, a legérdekesebb természetesen a harmadik. Ennek az osztálynak, de az egész kiállításnak is a legszebb darabja a Vatikánból való, egy csipkekering, amelyet Bayeux hölgyei ajándékoztak 1887-ben XIII. Leó pápának. Kincset ér Eugénia császárné egy csipkeruhája is. Több mennyasszonyi fátyol közül

kiemelendő Amália portugál királyné és Boni de Castellane grófné mennyasszonyi fátyola. A kiállítás tanulsága pedig az, hogy a kézzel csinált csipkével a gyárban készült nem versenyezhetik, a gép ebben a mesterségben olyan szépet, finomat alkalmasint sohasem fog produkálni, mint az ember keze.

PARAMENTEN-AUSSTELLUNG cím alatt a bécsiek összegyűjtötték a Mária Terézia korabeli egyházi ruhákat. A XVIII. század ez idején Ausztriában már virágzó selyemgyárak voltak s az uralkodónó minden igyekezete arra irányult, hogy a legfinomabb szövetekben se szoruljon országa idegenre. Maga az udvar járt elő jó példával, otthon készült szövetekből csináltatta ruháit. Természetesen ez a textilipari fellendülés érezhető nyomokat hagyott az egyházi felszereléseken is. Annál is inkább, mert régi szokáshoz híven a misemondó ruhák egy része épp az uralkodóház tagjainak öltözékeiből készült. A koronázási köpenyeket, szoknyákat stb. átszabták pluvialénak, dalmatikának vagy kazulának. Új formájában hímzéssel rakták meg vagy a hímzést is kinyírták különféle ruhákból és úgy varrták rá a szövetre. A kiállított nehéz selyemalapú szövetmustrák, a rá alkalmazott hímzett és paszomántos díszek ornamentikája a barok egy korcsosodása, amelyet újabban szeretnek Habsburgbarok névvel illetni. Úgy hogy e bécsi kiállítás nemcsak művelődés-történeti beccsel bír, de a művészeti szétágazás egy jellegzetes irányát tárja fel.

Magyar kiállítók is szép számmal vonultak fel régi egyházi ruhákkal, talán csak az esztergomi főszékesegyház maradt el azok közül, ahol sok értékes Mária Terézia korabeli öltönyöket őriznek. Legtöbbet (7 misemondóruhát) a székesfejérvári székesegyház küldött be, a kalocsai székesegyház 5, a szepesi 1, a győri 1, a szatmári 1, az ungvári 1, a gyulafehérvári 1, a pannonhalmi főapát-ság 1, a pozsonyi dóm 1, a fogarasi katonai várkapolna 5, a biai templom 1, a csepeli templom 1, a lorettoi templom 1, a csepini 2, Pálffy Miklós herceg 1, a pozsonyi Orsolya-zárda 3, az u. o. Notre Dame zárda 2, az u. o. Erzsébetapácák 1, a nagyszebeni Orsolya-zárda 2 tárgygyal van képviselve. A munkácsi görög katolikus püspökség pásztorbot, mellkereszt, szenteltvízhintő, emofor, dalmatika, mandias, mitra, kamilanchion és mosdószközökből álló felszerelést állított ki. Az egész kiállítás legszebb tárgyai közé

tartozik a szatmári miseruha a stólával és manipulussal, míg apáca-zárdáink által bemutatott tárgyak avval tűntek ki, hogy legjobban voltak konzerválva és restaurálva.

A PORCELLÁN-KIÁLLÍTÁS BÉCSBEN már nem egy kor, hanem egy gyár történeti anyagát ölelte fel. Ez a gyár az „Alt-Wien“ — az ó-bécsi gyár, amelynek termékei a gyár alapításától, 1717-től, kezdve 1864-ben történt feloszlásáig a legkiválóbb példányokban voltak bemutatva. Miután e kiállítás kapcsán egy tudományos megbízhatósággal szerkesztett mű fog megjelenni, ahol az eredmények világosan összegezve lesznek, ezáltal a kiállított anyag bővebb ismertetésébe nem bocsájtkozunk, majd megteesszük azt a nevezett munka vétele után.

Csupán arra akarunk kitérni, hogy ez a bécsi kiállítás sem esett meg magyar kiállítók nélkül. Esterházy Miklós herceg Kismartonról és Eszterházáról 57 darabot, Esterházy Sándor gróf Marczaltőről 15, Erdődy-Miggazzy Irma grófnő Galgóczról 2, a budapesti Iparművészeti Múzeum 11, a József Műegyetem 38, Strasser Zelma Budapestről 14, Zichy Nándor gróf 11, Thury Paula és Esterházy Irma 1—1, Szentgyörgyi Jenny és Majthényi-Bittó bárónő 3—3, Győry Árpád Nádudvarról 1, a pozsonyi Városi Múzeum 1 és Mailáth György gróf Zavárról 6 darabot állított ki.

Csodálatos jelenség, hogy a bécsi kiállításra olyan magyarok is kaphatók, akik magyarországi kiállítások iránt nemcsak hogy érdeklődést nem mutatnak, de semmi árért sem adják kölcsön műtárgyaikat.

A MILANÓI KIÁLLÍTÁS, melyet eredetileg 1905-re terveztek, csak 1906-ban jön létre. A Simplon-alagút ugyanis, a hátra lévő sok időt igénylő munka miatt, jövőre még nem nyílhat meg, már pedig a kiállítást evvel okvetlen össze akarják kapcsolni, így marad az egész 1906-ra. A bizottság azonban már most megkezdte előkészítő munkálkodását s mint az olasz lapok írják, eddig is 151,000 lírát költött a kiállítás beharangozására.

Ugyancsak 1906-ra DREZDAI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS is készül. A német iparművészeti egyesületek braunschweigi gyűlésén ezt már be is jelentette Karl Gross drezdai szobrász. Állam és a város már kilátásba helyezték anyagi segítségüket. Helyül e célra a drezdai kiállítási csarnok és park van kijelölve.

A HÁBORÚ HATÁSA AZ OROSZ MEG A JAPÁN IPARMŰVÉSZETRE nem egyforma.

Hogy a fegyverek zaja a legtöbb esetben nem kedvez a művészeteknek, arra most a jól induló orosz művészet és iparművészet a legvilágosabb példa. Megrendelés úgyszólván sehol sincs, minden pénzt lekötött a hadakozás. Március 21-én az összes kiállításokat becsukták. Látogató úgyszólván lett volna elegendő. Az ékszer kiállítását alig nézte meg valaki, ez évben a császári művészegyesület csarnokában csak 13,500 ember fordult meg, tavaly több mint 22 ezer. Még silányabb azonban a vásárlások statisztikája, az idén összesen 31 kép kelt el.

Másrésről azonban a japánok művészeti alkotásai kapósabbak lettek a háborús alkalommal rájuk irányuló figyelemnél fogva. A teaárusok, optikusok és papírkereskedők mind japán holmit árulnak. A Gillot-gyűjtemény Párisban úgyszólván aranyért kelt el. Pedig ez nem is olyan értékes gyűjtemény, mint aminő Hayashi-é volt, melyet két évvel ezelőtt árvereztek el ugyancsak Párisban. Műtárgyai azonban az európai piacon még mindig számottevők. Különösen jól vannak képviselve benne a régi japáni fametszetek: Maronobu-tól Kiyonaga-ig, sőt még újabb XIX. századi sokszorosító mesterektől is kiváló lapokat tartalmaz a Gillot-gyűjtemény. Az árverés alkalmából díszes szakszerű katalogus is jelent meg róla Bing tollából.

A hamburgi múzeum pedig egy nagyszabású „KELETÁZSIAI“ KIÁLLÍTÁS keretében olyan gazdag anyagát mutatja be a japán művészetnek, a minő eddig még Európában sehol sem volt látható. Csak a lakkmunkák csoportja meghaladja a 600 darabszámot, azon kívül van még fém-, agyagipari és textil-csoport is. A japánoké mellett van még kínai és koreai osztály is.

ST-LOUISI VILÁGKIÁLLÍTÁS MEGNYITÁSA. Április hó 30-án nyitotta meg *Roosevelt*, az Egyesült-Államok elnöke a st.-louis-i kiállítást. A megnyitás akként történt, hogy az elnök Washingtonban megnyomta egy villamos vezeték gombját, mire megindították a kiállítás gépeit és kibontották a zászlókat. Mikor *Roosevelt* elnök jelt adott a kiállítás megnyitására, köszönetet mondott a külföldi államok jelenlévő képviselőinek a kiállításon való részvételükért és utalt arra a nagyszerű fejlődésre, mely az Atlanti Óceán partjain lévő kis állami egyesülést egy földrésztől uralt nemzetté tette. A kiállítás

szem előtt fogja tartani azt a haladást, melyet az összes nemzetek a múlt században tettek. A követek és egyéb jelenlévő személyiségek üdvözölték az elnököt a kiállítás megnyitása alkalmából és táviratilag üdvözölték a st.-louisi megbizottakat. Magyarországot a megnyitáshoz Szögyény György kormánybiztos és Horti Pál, a magyar csoport tervezője és rendezője képviselték.

*

A St.-Louisból érkezett hírek szerint a kiállítás a megnyitás napjára nem készült el, úgy hogy egyes csoportok, különösen külföldiek kiállításai még a rendezés kezdetén voltak. A magyar csoport, bár a küldemények idejére megérkeztek, szintén pár heti késedelemmel készül el, aminek okát első sorban a hírlapokban is említett abnormis időjárásban kell keresnünk, amely az építkezéseket az egész kiállítás területén megakasztotta.

E sorok írásakor az Iparművészeti Társulat még nem kapott hivatalos jelentést a magyar csoportról, de a kormánybiztossal folytatott táviratváltásokból következtethető, hogy a munka serényen folyik s a magyar csoport alighanem már készen is van. A látogatók zöme amúgyis csak június hóra várható, amikor az időjárás a legkedvezőbb szokott lenni. Amerikában élő hazánkfiak egyébként a legelőkelőbb figyelemmel kísérik a magyar kiállítást és lapjainkban egymásután jelennek meg erről érdekes tudósítások.

*

Mint értesülünk, a német szecesszionisták és utánuk a bécsiek is visszaléptek a st.-louisi kiállításon való részvételtől. Állítólag a minisztérium beavatkozott terveikbe s ezt vették zokon.

PIERRE ROCHE francia szobrászművész a modern dekoratív szobrászatban nyitott új csapást. Gypsographie-nak nevezi eljárását, mely nem sokban különbözik a stucco-eljárástól technikailag. Vele azonban a szobrászat keretén belül oly festészeti hatást ér el, amely szorosban a modern törekvésekhez csatolja a díszítő szobrászatot. Olyan plasztika ez, mely inkább csak rajz, a rajzot azonban kiemelkedő vonalak folytán létrejövő világítási effektusok állítják elő. A rajz jellegéhez tartozik az is, hogy mindig teljes akciót, mozgást ábrázol. A kerámia terén is sok érdekes alkotást hozott létre Pierre Roche. Szövetkezett Bigot-val és csempéket, szupra-

portákat, síremlékeket, vázákat, építészeti részleteket készítettek együtt nagy tűzben égetett kerámiából. Roche előszeretettel alkalmazza az emberi formákat egy kissé rodinesque-módon, de sok tanulsággal szolgál az anyag változatos felhasználására, művei közül erre a legkiválóbb példát képezi Loie Fuller párisi színházának kapubejárata.

EGHALTAK: Hellmuth Eckmann, a Simplicissimus szerkesztője. Heinrich Walter, nürnbergi rézmetsző.

SZAKIRODALOM.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETI EMLÉKEI AZ 1896-IK ÉVI EZREDÉVES KIÁLLÍTÁSON. II. rész. Szerkeszti: Szalay Imre. Budapest—Bécs. Gerlach Márton és Társa 1904, 4° 272 l. — Henszlmann, Ipolyi és Römer korszakos működése óta művészettörténelmi irodalmunk alig haladt pár lépésnyivel előbbre. Ha fölfogásunk a hazai művészet multjáról mégis nagyban különbözik az érdekes uttorokétól, ennek oka főleg abban rejlik, hogy művészetünk emlékei az utolsó két-három évtized folyamán a történelmi színű kiállításokon egyre nagyobb számmal s mind jelentősebb példányokban kerültek közszemlére. E kiállítások mind annak voltak bizonyosságai, hogy a kutatás nálunk Henszlmann és jeles társai működése után sem szünetelt, csak jellege változott meg. Míg műtörténelmünk úttörői nem késnek kutatásaik eredményét irodalmi formában közzé tenni, addig a kiállítások érdekében buvárkodó tudósaink megelégedtek azzal, hogy az általuk gyűjtött anyagot a szakembereknek hozzáférhetővé tették. Messzire vezetne, ha azt kutatók, miért maradt el nem egy ilyenemű kiállításunk anyagának a tüzetes földolgozása, miért nem áll arányban az anyaggyűjtéssel, ennek publikálása. Csak egyet említünk föl e körülmény számtalan okai közül s ez az, hogy maga a kutatás sem folyik nálunk rendszeresen, s bár rátermett, hivatott erők nélkül nem szükölködünk, tudományos életünk, hivatalos világunk berendezése olyan, hogy minden tagjának idejét szétforgácsolja, úgy hogy egyetlen nagyszá-

bású föladat megoldására csak vajmi kevesen fordíthatják tehetségüket. Ez a fő oka annak, hogy nagyobb szabású tudományos vállalatok nálunk csak nagy nehezen létesülnek s akik intézésükre vállalkoznak, hamar belefáradnak ebbe, mint Czobor Béla is, e nem régiben elhunyt kiváló műtörténetirónk, aki a Magyarország Történelmi Emlékei című díszmű első részét szerkesztette, de még mielőtt a betegség megtámadta volna,

visszalépett a vállalatától. Csak olyan erős szervező talentumnak, mint aminő Szalay Imre, vált lehetségessé, hogy e szép mű végre várva várt befejezéséhez jutott.

Nagyrészt új munkatársakkal, de az első kötet beosztását és irányát követve, öntötte formába a második kötet anyagát. S ha az egyes szerzők fölfogásában a

dolog természeténél fogva nyilvánul is eltérés, a két kötet beosztásával, tartalmával s a cikkeit vezérlő szellemével úgy illeszkedik egymáshoz, mintha egy ember alkotása volna. Tudjuk, hogy a más intencióihoz való ragaszkodás nem csekély önmegtagadással jár s ez önmegtagadás náluk nem épen fölkapott erény. Szalay Imre ugyancsak elismerésre méltó módon hű maradt Czobor tervéhez s az ennek tárgykörét folytató írókat is úgy tudta megválogatni, hogy bizonyára az ő részéről éri a legnagyobb dicséret, ha ez időnek előtte elhunyt tudósunk megéri a második kötet megjelenését.

A millenáris kiállítás emlékét megörökítő díszmű második részében Radics Jenő, Mihalik József, Varjú Elemér és Gerecze Péter dolgozatai bírnak ránk nézve a legtöbb érdekléssel. Valamennyi-

*Szemelvény
Magyarország
történelmi
emlékei az
ezredéves
kiállításon
c. műből.*

A MAGYAR KIRÁLY TRÓNJA A BUDAI KIRÁLYI PALOTÁBAN.

ZÓLYOMMEGYEI TARISZNYA- ÉS TŰSZŐ-CSATOK.

*Szemelvények
Magyarország történeti emlékei
az ezredéves kiállításon c. műből.*

nek tárgya az iparművészet körébe vág s bár valamennyi megérzi emlékeink nagy tömegében a magyaros vonást, a nemzeti jelleget művészetünk fejlődésében Radisics Jenő emeli ki a leginkább plasztikus módon. Radisics első cikke a Mátyás korabeli művészet szórványosan fönmaradt főműveivel foglalkozik; annál szervezettebb fejlődés tárul elénk azon fejtegetéseiben, amelyek a XV. századtól a XVIII. század végéig ránk maradt egyházi ruhákat ismertetik. Már a XV. századból rendkívül nagy számban ránk maradt miseruhák is arról tanuskodnak, hogy a textil művészetnek nálunk is akadtak hivatott művelői s a hímzés helylyel-közzel meglepő virágzást ért.

Irott adatokkal még régibb időkről is kimutathatjuk ezt. A koronázási palást díszítésében alighanem nagy része volt Gizella királynénak, Szent István feleségének. Erzsébet királyné Nagy Lajos királyunk anyja mestere volt a hímzésnek. Magyarországi István festő és hímzőmester a XIV. században a francia király udvari festője s kamarása lesz. A XIII. és XIV. századból csak nagyon kevés emlék marad ránk, ezzel szemben a XV. századbeli miseruhák száma nálunk oly nagy, mint külföldön is alig más országokban. Már ezek is több sajátos izlésű művészi központra engednek következtetést. A XVI. századtól kezdve miseruháink a díszítés és motívumai tekintetében egyre sajátosabb nemzeti jelleget tükröztetnek vissza, mely szinte a XVIII. század végéig érvényesül. Hasonló conclusiókra jut Radisics „A magyar művészi ipar az ezredéves kiállításon“ című cikkében, mely lelkes hangjánál fogva is alkalmas arra, hogy irányt szabjon ezutáni kutatásainkban.

Alaposság, az adatok szigorú megrostálása jellemzi Mihalik József cikkeit, aki az ezredéves kiállítás kapcsán bemutatott emlékekkel illusztrálva, ötvösségünknek valósággal tömören összefoglalt kis compendiumát adja. A csúcsíveskori ötvösségről írt tanulmányának legszebb részlete az, amelyben az egykorú magyar- és németországi kelyhek művészi díszítését a mi emlékeink előnyére szembeállítja. Sok új adatot találunk Mihaliknak harmadik, újabb kori ötvösségünkkel foglalkozó cikkében is. Valósággal úttörő munkát végzett Varjú Elemér, aki irodalmi emlékeinkkel kapcsolatban a miniatur festészet magyarországi fejlődését is behatóan tárgyalja, s ennek nemzeti vonásait is kimutatja, amiket hova-hamar

a képzőművészet és iparművészet terén csak az tagadhat el ezután, aki emlékeinket nem ismeri. Varjú Elemér fejtegetései folyamán régi könyveink kötéseit is behatóan méltatja. Gerecse Péter az emlékek helyhez kötöttségénél fogva a kiállításon bemutatott tárgyak kapcsán, csak nagy vonásokban jellemezhetette építészetünket és szobrászatunkat, de Réthy Lászlóhoz és Gohl Ödönhöz hasonlóan szintén derék munkát végzett. Ez utóbbiak régi pénzeinket és érmeinket ismertetik. Hogy mily nagy mértékben hatotta át a művészi szellem a régi magyarokat, annak semmi sem fényesebb jele, minthogy régi hadi-, köz- és társadalmi életünk emlékei is telvék művészi vonásokkal. Régi fegyvereink, városi és céhjelvényeink iparművészeti szempontból véve is gyakran igazi remekművek. A történelmi és kulturális érdeklődők cikkeket, amelyeket ez emlékek illusztrálnak, díszmunkánkban Békefi Remig, Szendrei János, Csánki Dezső, Schönherr Gyula és Benkő Henrik írtak. A kiállításon bemutatott ősfoglalkozásokat Hermann Ottó és Nagy Géza ismertetik. Különösen a Hermann Ottó cikkében méltatott tárgyak népies művészetünknek valóságos tárházát képezik. A teljesség okáért megjegyezzük, hogy a kiállítás renaissance-kori épületcsoportját a szerkesztő írja le, ugyancsak Szalay Imre lendületes zárószava rekeszti be a millenáris kiállítás fényéhez és jelentőségéhez méltó díszművet. Bármily sokoldalú is, a kép, amelyet e mű régi művészetünkről nyujt, mint munkatársai is nem egy helyen vallják be, nem teljes. De ha egyéb eredménye nem is volna, mint az, hogy további kutatásra ösztönöz, még akkor is első rangú irodalmi cseménynek kellene tartanunk a díszmű megjelenését. S erre munkánk ugyancsak alkalmas. Beható tanulmányait temérdek kép kíséri, mely a munka természeténél fogva helylyel-közzel szükségű fejtegetéseket oly szerencsésen egészíti ki, hogy a laikus közönség is nemcsak a maga gyönyörűségére meríthet bőséges okulást az egyes fejtegetésekből, hanem elég jártasságot szerezhethet ezekből ahhoz is, hogy a szakembereket közreműködésével kutatásaikban támogathassa. Bár a nagyképűség sok helyütt teljességgel kizárná a műkedvelőket a tudomány csarnokaiból, a dolgozó asztalán túl látó szakember jól tudja, hogy a művelt laikus figyelmeztetése kutatásai közben nem egyszerűen ugyancsak értékes

SZOBA RÉSZLETE AZZAL AZ ÁGYGYAL,
A MELYBEN MÁRIA TERÉZIA MEGHALT.
ESZTERHÁZAI KASTÉLY XVIII. SZÁZAD.

*Szemelvény
Magyarország történeti emlékei
az ezredéves kiállításon c. műből.*

A CORVIN-KALVÁRIA.
AZ ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZ KINCSTÁRÁBÓL.

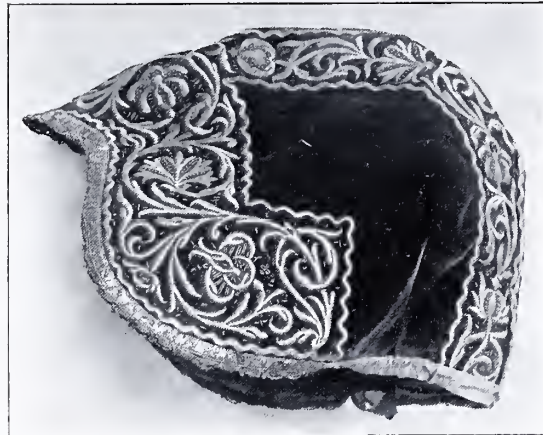
A GYÓRI ANTIFONALE KÖTÉSE.
A GYÓRI PAPANŐVELDE KÖNYVTÁRÁBÓL.

*Szemelvények
Magyarország történeti emlékei
az ezredéves kiállításon c. műből.*

A PÁLFFY SERLEG.
A PÁLFFY HERCEGEK
MALACKAI KINCSTÁRÁBÓL.

FÖKÖTŐ.
VÖRÖS BÁRSONY,
ARANYHIMZÉSSEL.
XVIII. SZÁZAD.

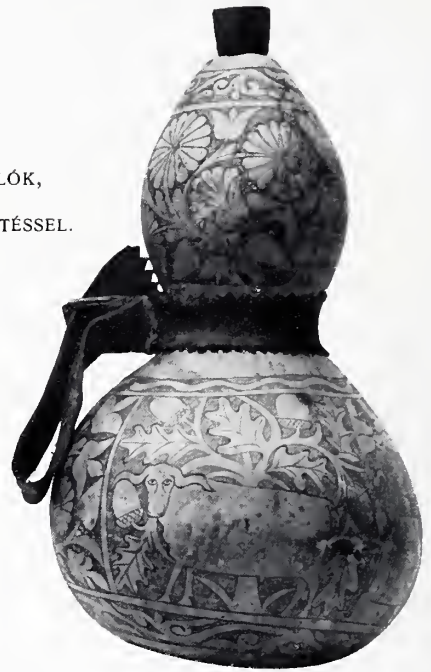

A NAGYBÁNYAI EV. REF. EGYHÁZ
BILLIKOMA 1576-BÓL.

Szemelvények Magyarország történeti emlékei az ezredéves kiállításon című műből.

IVÓBAKOK.
JUHÁSZOKTÓL
„EGY ITAL VIZRE“ VALÓK,
TIPIKUS BOGLÁROS,
TULIPÁNOS, STB. ÉKÍTÉSSEL.
SOMOGYMEGYE.

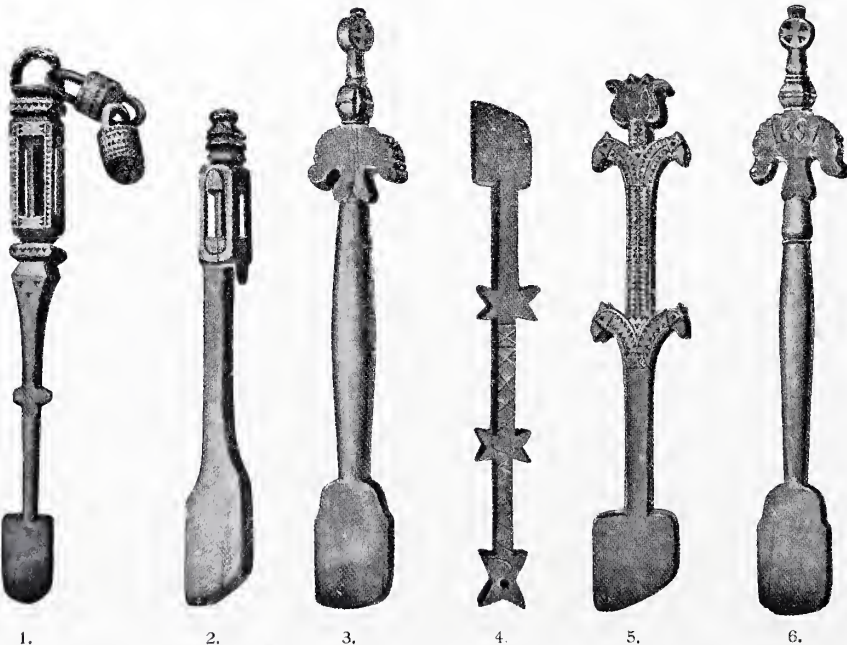
1.

2.

SOMOGYÖCSÉJI
PÁSZTOR KÉSZSÉG.

1. SÓTARTÓ,
STILIZÁLT
KOSFEJEKKEL.
2. TÜKÖRFA,
TIPIKUS BOGLÁR-
ÉKÍTMÉNYEKEL.

*Szemelvények
Magyarország történeti
emlékei az ezredéves
kiállításon c. műből.*

MAGYAR KAVARÓK.
1., 2. SZEGED.
3., 4. KECSKEMÉT.
5., 6. KISKÜNSÁG
CSERÉNYEIBŐL.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

s bizonyos, hogy a műtörténelem külföldön nem érte volna el pompás virágzását, ha hivatásos művelőit kutatásaikban a művelt laikusok egész serege nem támogatja. Igazságtalanság volna, ha végül e fentebbiekben csak nagy vonásokban ismertetett díszmű külső kiállításáról és kiadóiról nem szólnánk. Ami az előbbit illeti, ez páratlanul fényes s csak kevés díszmű jelent meg eddig nálunk, amely a kiállításában nyilvánuló jó ízlés és finomság tekintetében ezzel versenyezhetne. A nyomás Hornyánszky Viktor nyomdáját dicséri. A színes műlapok, heliogravűrök és autotípiák külföldön készültek ugyan, a kiadók is bécsiek; a lelkiismeretes gondnál fogva azonban, amelylyel elvállalt munkájukat elvégezték, a kiadók Gerlach Márton és társa Wiedling Albert bízást megérdemlik, hogy a szerkesztő és a munkatársaké mellett az ő érdemüket se hallgassuk el. —x.

INTALAPOK iparosok és ipariskolák számára című és a kereskedelemügyi magyar kir. miniszter megbízásából a M. Iparművészeti Társulat kiadásában megjelenő füzetes vállalat m. évfolyamának 5. és 6. füzeté április hó folyamán jelent meg. A túlnyomóan színes nyomású mintalapokon kiválóbb tervezőink újabb munkáit látjuk jó reprodukciókban s ahol a terv megkívánja, természetnagyságú részletrajzok kísérik a terveket. A most megjelent füzetekben látjuk Horti Pál síkdíszítményeit és könyvtábláit, Menyhért Miklós, Pálincás Béla és Bodor Aladárnak bútorterveit, Bauer Gyula, Schwarz Mariska, Abt Sándor, Táló Gyula, Friedmann József bútorvasalásait, Nagy Sándor, Stiassny Aladár, Dobay Jenő, Kohn Antal és Pilló Sándor falidíszítményeit, Dékányi Árpád varrott csipkéit és Abt Sándor ékszereit. Az egész évfolyamnak (6 füzet, 30 mintalappal és mintegy 30 természetnagyságú részletrajzzal) előfizetési ára 20 korona. Melegen ajánljuk a Mintalapokat olvasóink szíves figyelmébe.

LYKA KÁROLY: Kis könyv a művészetéről. Budapest, Singer és Wolfner, 1904. Ára 3 korona. Szerző könyvét a magyar közönség ama széles rétegének szánta, amely örömmel érdeklődik a képzőművészetek iránt és fogékony figyelemmel kíséri az iparművészetet is. Ezek számára kalauzul olyan fontos szempontokat állít fel, amelyek révén mindenki könnyebben érti meg a képet, a szobrot, az épületet és a

lakásberendezés műtárgyait. Nem nevezhető műve sem rendszeres, sem kimerítő esztétikának, hanem egyszerű vezérfonál olyan ember számára, aki már megkóstolta a művészetet adta élvezetet s módot keres arra, hogy ezt mélyebbre hatóan folytassa. Lyka könyve tehát első sorban gyakorlatias irányú s épp ezért kerüli a teoretizálást. Könnyen érthető, bárki előzetes idevágó tanulmány nélkül forgathatja lapjait.

Csak jó szemet és jó szívet kíván az olvasótól s ha az megvan, akkor biztosít, hogy sikerül bárkinek meghódítani lelke számára a művészet összes tartományait nyomról-nyomra. Első kérdésül veti fel, hogyan kell műtárlatot nézni? Aztán ha ehhez már megkaptuk a szempontot — következik a rajz, a szín, a stilizáló művészetet szellemébe való elmélyedés. Tárgyalás alá veszi a kép keletkezését, az arckép és tájképre való különös tekintettel. Majd a szobrász művészetét veszi elő s ezzel kapcsolatban kitér egy fejezetben a jó és rossz kútra, egy másikban pedig a temető művészetére. Az iparművészetet sem ejti el tanulságos sorozatából. „Elmélkedés a bútorról“ cím alatt meghatározza a lakásberendezési tárgyak erényeit és hibáit. Okosabban erről még soha sem írt senki. Végül pedig a szecessziós stílus és magyar stílus körül felmerült vitának azzal vet véget, hogy a művészetet csak művészek csinálják, papírosan nem lehet stílust teremteni, íróasztal mellől nem lehet művészeti irányokat diktálni.

Lyka a múlt művészeti megértése mellett inkább többre becsüli az egészséges művészi élet teremtésének szükséges voltát a jelenben. Törekvése, hogy az új nemzedék ne csak értse, hanem érezze is át, élvezni is tudja igazán, önállóan a jelen művészetét s ezzel mintegy reformálni akarja az életfelfogást, még pedig a művészet szellemében. Nemesebb és nagyobb célt alig lehet képzelni, mint a minőt ez a „kis könyv“ szolgál. Az a mód, amivel előadja mondókáját előkelő és világos, finom és kellemes — s amellett népszerű tud maradni. Cikkei kínálják magukat; ha művelt ember kezébe kerülnek, lehetetlen, hogy el ne olvassa azokat. Olyan világos, hogy laikus is megértheti s olyan tartalmas, hogy szakember is tanulhat belőle. Lyka a legteljesebb mértékben bírja a lekötés művészetét és észrevétlenül képes elültetni a lelkekben azt a magot, amelyből a művészetek szeretete nő ki.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya 1904. évi március hó 28-án Ráth György elnökte alatt ülést tartott, amelyen jelen volt: Szalay Imre alelnök, Beck Dénes, Faragó Ödön, Fischer Ignác, Gaul Károly, Gelléri Mór, Gyömrői Manó, Morelli Gusztáv, Radisics Jenő, Róth Miksa, Vig Albert, Zsolnay Miklós választmányi tagok, Györgyi Kálmán főtitkár, Lipcsey József pénztárnok. A jegyzőkönyvet vezette Szécsén Ferenc másodtitkár.

Elnök megnyitván az ülést, jelenti, hogy elmaradásukat kimentették K. Lippich Elek és Fittler Kamill vál. tagok. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Morelli Gusztáv vál. tagot.

Főtitkár bemutatja a miniszterelnök leiratát, amelylyel a társulatnak Magyarország külön címerének használhatására engedélyt ad. Tudomásul szolgál.

Budapest székesfőváros tanácsának értesítése a folyó évre megszavazott 4000 koronás segély tárgyában örvendetes tudomásul szolgál.

Főtitkár jelenti, hogy az „Adria“ tengerhajózási részvénytársaság, a Pesti hazai első takarékpénztár 100—100 koronát, az Első magyar általános biztosító társaság 200 koronát adományozott a társulat céljaira. Az adományokért a választmány köszönetét fejezi ki.

Főtitkár bemutatja a kereskedelemügyi miniszter leiratát, melylyel véleményt, illetőleg javaslatot kér a székely játékos és faárugyár részvénytársaságnak játékmintákkal való ellátása tárgyában benyújtott és a marosvásárhelyi kereskedelmi- és iparkamara által pártolólág felterjesztett kérvényéről.

A választmány, Gelléri Mór, Gaul Károly és Faragó Ödön felszólalása után elnök javaslatára elhatározza, hogy tájékoztatása végett megismerni kívánja a gyár készítményeit, miért is ez felhívandó, hogy mintagyűjteményét küldje be. Egy az elnökség részéről egybehívandó szűkebb szakbizottság fogja ennek alapján a kívánt jelentés tárgyát megállapítani.

Főtitkár előterjeszti a kereskedelemügyi miniszter leiratát, amelylyel jelentést kér arról, hogy Kissling Alfréd bronzárugyáros eleget tett-e az állami segélyezés ama föltételének, hogy művészi mintákat szerez be?

A jelentéshez szükséges adatok beszerzésére a választmány Morelli Gusztáv, Faragó Ödön és Györgyi Kálmán tagokból álló bizottságot küld ki.

Elnök jelentését a st.-louisi kiállítás előkészítő munkálatainak állásáról a választmány tudomásul veszi.

Elnök javaslatára a választmány dr. Földvály József a kereskedelemügyi miniszterium brüsszeli szaktudósítójának, aki Budapesten való tartózkodása alatt a kiállítási ügyek intézésében az elnököt hathatósan támogatta és dr. Kovács Gyula ker. múzeumi aligazgatónak, aki dr. Földvály távozásával, különösen az elszállítással járó nagy körülményt és tapasztalatot igénylő munkánál szíves volt önzetlenül segédkezni, fáradozásaiért köszönetet szavaz, amiről a nevezettek külön levélben értesítendőek.

Főtitkár jelenti, hogy a miskolci közművelődési egyesülettel történt megállapodás szerint a miskolci iparművészeti kiállítás ez évi augusztus 20-tól szept. közepéig tartana, egyidejűleg a kerületi tanoncz- és segédmunka, továbbá mótorkiállítással.

A választmány a jelentést tudomásul veszi és tekintettel arra, hogy az 1904. évi költségvetésben vidéki kiállításokra 3000 korona van előirányozva, már régebben kívánatosnak mondotta, hogy a miskolci kiállítással kapcsolatosan, a kiállítás anyagát Kassán is lehessen bemutatni. Megbízta a főtitkárt, hogy a kassai kiállításra nézve Radisics Jenő vál. taggal egyetértőleg tegye meg az intézkedéseket s a szükséghez képest lépjen közvetlenül érintkezésbe az érdekelt körökkel.

Gelléri Mór utal arra, hogy ugyancsak augusztus hó végén Sopronban gazdasági- és iparkiállítás készül, és ezért indítványozza, hogy azon az iparművészeti társulat kollektív csoporttal vegyen részt. Amennyiben a választmány indítványát elfogadja, felhatalmazást kér, hogy ezt a soproni kiállítás előkészítő bizottságnak bejelentse. A választmány helyesléssel fogadván Gelléri indítványát, felhatalmazza, hogy a Társulatnak a soproni kiállításon való részvételét illetékes helyen bejelentse.

Elnök jelenti, hogy a kiküldött gazdasági, ügykezelési és kiállítási bizottságok közül eddig csupán az ügykezelést ellenőrző bizottság tartott ülést, amelyen az adminisztrációt megvizsgálta és néhány célszerű módosítást rendelt el, amelyek részben már foganatosítva is vannak.

Szalay Imre ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy az ügykezelés további helyesbítése céljából külön szakértő közeget

április második felében küldet ki a társulat rendelkezésére.

A bejelentést a választmány tudomásul veszi.

Főtítkár előterjeszti az 1903. évi zárszámadásokat és az 1904. évre szóló költségvetést.

A zárszámadásokat a választmány a számvizsgáló bizottsághoz utasítja. Egyúttal, miután ebben a bizottságban Hoffmann Alfréd betegsége miatt tisztségét tovább be nem töltheti, Emich Gusztáv udv. tanácsost kéri fel a választmány a bizottsági tagság elfogadására.

A költségvetést a választmány pontonként tárgyalván, azt a múlt évi előiránnyal és a tényleges eredménnyel való összehasonlítás után, 72.827 kor. 15 fill. bevételi és 72.500 kor. kiadási összegben megállapítja és jóváhagyja. Kimondja továbbá, hogy amennyiben valamelyik kiadási tételnél túllépés szüksége mutatkoznék, ez csakis a gazdasági bizottság előzetes engedélyével és ennek a túlkiadás indokolt és szükségszerű voltaért való vagyoni felelőssége mellett tehető meg.

Főtítkár jelenti, hogy az Országos Magyar Gazdasági Egyesület a Tattersall részvény-társaság által rendezett tenyészállat és ügetőversenyek díjai képen a társulatnál 6550 korona erejéig, erre a célra alkalmas dísztárgyakat rendelt meg, amelyeket ez részben már át is adott, részben ezután fog szállítani.

A választmány a bejelentést örvendetes tudomásul veszi és az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek, valamint igazgatójának Forster Géának jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Főtítkár bejelentése, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta 86 új tag lépett a társulat kötelékébe, örvendetes tudomásul szolgál.

Az ez évi közgyűlés idejéül a választmány április hó 17. napjának délelőtti 11 óráját tűzi ki és megbízza főtítkárt az évi jelentés elkészítésével, valamint a közgyűlés előkészítő munkálatainak végzésével. Az évi jelentés revideálására Czigler Győző alelnököt és Gelléri Mór választmányi tagot kéri fel.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1904 április hó 17-én tartotta XIX. évi rendes közgyűlését, amelyen a gyengélkedése miatt távol levő Ráth György helyett Szalay

Imre, a társulat másodelnöke elnökölt. Jegyző: Györgyi Kálmán vezértitkár.

Jelen voltak: Czigler Győző alelnök, Ágotai Lajos, Alpár Ignác, Beck Dénes, Faragó Ödön, Fittler Kamill, T. Fischer Ignác, Forster Gyula dr, Gaul Károly, Gelléri Mór, Gyömrői Manó, Jakabffy Ferenc, Kammerer Ernő, Kriesch Aladár, K. Lippich Elek, Mattekovics Sándor dr, Morelli Gusztáv, Nádler Róbert, Pap Henrik, Péterffy Lajos, Radisics Jenő, Rauscher Lajos, Róth Miksa, Szmracsányi Miklós dr, Thék Endre és Vig Albert választmányi tagok és a társulatnak 300 tagja.

Elnök üdvözlővén a megjelenteket, konstatálja, hogy a közgyűlés idejét és helyét két hét előtt szabályszerűen kihirdették. Erre a közgyűlést a következő beszéddel nyitja meg:

Tisztelt Közgyűlés!

Társulatunk nagyérdemű elnöke, Ráth György úr, orvosainak sürgős tanácsára kénytelen volt melegebb éghajlat alatt üdülést keresni, ezért nekem jutott a szerencse, hogy mint helyettese, a mai közgyűlésen az elnöki székét elfoglaljam.

Husadik évfordulóját üljük annak, hogy halhatatlan emlékü kultuszminiszterünk, Trefort Ágoston, az Iparművészeti Múzeum Andrassy-úti, akkori ideiglenes helyiségeiben, a társadalom minden rétegéből vett s lelkes férfiakból álló kis csoportot gyűjtött maga köré, hogy megalapítsa a Magyar Iparművészeti Társulatot. Megnyitó beszédében utalt arra a nagyfontosságú szerepre, amelyre az iparművészet mint nemzeti vagyonosodásunk egyik tényezője, hivatva van. Lánglelkű nyilatkozatai magával ragadták nemcsak a jelenlévők kis körét, társadalmunk színe-java, elsősorban koronás királyunk, elhunyt királynénk és koronahercegünk, József fhg s a felséges uralkodóháznak még több tagja mint alapítók léptek be a társulatba, amely több mint 60,000 koronát képező alaptökével létesült.

Működésének első évei, csak a szerény magántársulati tevékenység jellegét viselték, mert a rendes évi tagdíjak s az alaptőke kamatai nem voltak elegendők ama nagy és fontos feladat megvalósítására, amelyet Társulatunk, a hazai iparművészet minden ágának előmozdításával, maga elé tűzött.

Ahogy ez kezdő társulatoknál történni szokott, az adminisztráció költségei a jövedelem java részét felemésztették.

A társulat fönnállásának második évében megindult „Művészi Ipar“ című szak-

folyoirat, amelyből a mai „Magyar Iparművészet“ fejlődött ki. Az Iparművészeti Múzeum szerény irodahelyiségeiben rendezett kisméretű karácsonyi kiállítások itt ott műiparosok tervezeteinek hivatalból való kijavítása, műipari tervek készítése, egyszóval a műipari tevékenység lehető irányítása, néhány kisebb megrendelés, egyes újabb iparművészeti ág felkarolása céljából engedélyezett apróbb kölcsön volt mindaz, amire a Társulat, fennállásának első tíz évében, szerény anyagi erejével képes volt. Ezen idő alatt az elnöki tisztet Trefort Ágoston, ennek elhunytá után néhai báró Liphay Béla, majd gróf Keglevich István viselte.

Társulatunk életében a forduló pont az 1896. évi ezredéves orsz. kiállítással állott be. Ráth György, akit a közbizalom 1894-ben emelt az elnöki tisztre, fáradhatatlan utánjárással kieszközölte, hogy a milleniumi kiállításon, főleg a székesfőváros hathatós anyagi támogatásával, egy kollektív iparművészeti csoport rendezésével vehessünk részt. Itt nyílt először alkalma a társulatnak nagyobb arányokban bemutatni amaz eredményeket, amelyeket hivatott tervező művészeknek és iparosoknak egymással való szövetkezésével és vállalt munkájával helyes irányítás mellett elérnünk sikerült. Ez a kiállítás irányította a mérvadó körök figyelmét társulatunk működésére; ezen idővel esett össze az Iparművészeti Múzeumnak mostani új palotájába történt bevonulása, ami által Társulatunknak nagyobb arányú kiállítások rendezésére a megfelelő tér és anyagi erő is rendelkezésre állott, ezen időktől kezdve már kormánysegélyre is támaszkodhattunk. Évről-évre emelkedett a közönségben a Társulatunk iránt való érdeklődés s ami fő, a közönségnek és iparosoknak társulatunk iránti bizalma. Most már nagy arányokban indult meg a tevékenység a külföldi kiállításokon való részvétel dolgában. Elég ha csak rámutatok ez 1900. évi párisi világkiállításon, valamint a Szt-Pétervárott s Turinban elért nagy sikereinkre.

Nemcsak a külföldön, hanem első és legfőbb feladatunkhoz képest hazánkban is kiállítások révén törekszünk iparművészetünk termékeit megismertetni, az ízlést emelni, az általunk segélyezett s tevékenységünkben irányított műiparosok munkáit hazai közönségünkkel megismertetni s a műízlést a vidéken is fejleszteni. Így létesült 1901-ben Szegeden az első vidéki iparművészeti kiállításunk.

Azóta nagyot fordult a világ, a st-louisi kiállítás, amelyen a magyar csoport rendezését Társulatunk, közéletünk lehető legsúlyosabb viszonyai között vállalta el, a napokban nyílik meg s már ismét egy másik, a Simplon-alagút megnyitása alkalmából Milanóban 1906-ban rendezendő kiállításon való részvételünk veti előre árnyékát.

Karácsonyi kiállításainkon legújabb műipari termékeinknek s teljes szobaberendezéseknek hosszú sorozatát mutathatjuk immár be.

Kiállítóinkat erkölcsi és anyagi jutalomdíjakban részesíthetjük; a művészi ipar termékei hazánkban is mindinkább életszükségletté válnak, Társulatunk folyton növekvő súlylyal bíró tényezővé válik; de mindez csak ama nagy erkölcsi és anyagi erővel érhető el, amelylyel ma már rendelkezünk.

Társulatunknak jelenleg 1901 tagja van; a kormány közel 40.000, a székesfőváros 4000 korona évi segélyben részesít. Mély hálával emeljük ki társulatunk 20. évfordulója alkalmából ezt az örvendetes eredményt, s megnyugvással tekintünk vissza küzdelmes, de eredményes multunkra.

Társulatunknak folyton szaporodó feladatai a jövőben mindnagyobb arányú és többfelé elágazó munkásságot igényelnek, ezért elébb utóbb beáll annak szüksége, hogy minél több lelkes közreműködőt vonjunk be tevékenységi körünkbe, így nevezetesen az iparművészet terén feltűnedező ifjabb erőkkel való együttműködés biztosítása szempontjából már a választmányban is felmerült az az eszme, hogy a választmányi tagok számát szaporítsuk, az erre célzó konkrét javaslatot még a jelen évad folyamán tartandó rendkívüli közgyűlésen fogjuk a tagok szankciója alá bocsátani. A hivatalos erők ilyen fel-frissüléséből az ügyre csak hasznot remélünk s bizton számítunk társulatunk tagjainak önzetlen közreműködésére; ebben a reményben a Magyar Iparművészeti Társulat XIX-dik rendes évi közgyűlését megnyitom.

Az éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után felkéri a jegyzőkönyv hitelesítésére Radisics Jenő és T. Fischer Ignác urakat.

A szavatszedő bizottságba elnök javaslatára közfelkiállítással a közgyűlés megválasztja elnöknek dr Matlekovics Sándort v. b. t. t., tagoknak Beck Dénest, Czakó Elemért, Maróthi R. Gézát és Pap Henriket, kik külön helyiségben nyomban megkezdik a titkos szavazatok átvételét és összeírását.

Györgyi Kálmán vezértitkár felolvassa a Társulat 1903-ik évi működéséről szóló választmányi jelentést és a számvizsgálóknak jelentését, amelyeket a közgyűlés egyhangúlag tudomásul vesz és ennek kapcsán megadja a választmánynak a fölmentést.

Az 1904. évi költségvetést a közgyűlés felolvasottnak tekinti és egyhangúlag elfogadja.

Fleischl Róbert építész, utal arra, hogy az előirányzott bevételek között tagdíjak címen csak 13.000 korona összeg szerepel, holott a társulatnak tényleg 1696 rendes fizető tagja van s e szerint e címen tulajdonképpen 16.960 koronának kellene befolyjni. Kérdi, miért irányoztattott elő ily csekély összeg?

Györgyi vezértitkár felvilágosítja, hogy mindenkor vannak hátralékos tagok s a csekély előirányzat a költségvetés reálitásának érdekében történt. Fleischl R. ezt megnyugtató tudomásul veszi, kéri azonban az elnökség útján a választmányt, intézkedjék a hátralékok apasztása ügyében, mire a közgyűlés Fleischl Róbert észrevételeit tárgyalás és további intézkedés végett a választmányhoz utalja.

Az 1904. évi számadások megvizsgálására a közgyűlés közfelkiáltással megválasztja Benke Gyula és Emich Gusztáv társulati tagokat.

Erre az elnök a szavazás befejezéséig a közgyűlést felfüggeszti.

A szavazás megejtése és a szavazatok összeszámlálása után az elnök a közgyűlést ismét megnyitja, mire Matlekovics Sándor dr. mint a szavazatszedő bizottság elnöke kihirdeti a következő eredményt: beadott 423 érvényes szavazó lap.

Elnök lett Ráth György 397 szavazattal.

Alelnökök:

Szalay Imre ..... 423 „

Czigler Győző ..... 307 „

Választmányi tagok:

Árkay Aladár ..... 393 „

Faragó Ödön ..... 417 „

Fittler Kamill ..... 415 „

Jakabffy Ferenc ..... 351 „

K. Körössy Albert ..... 395 „

K. Lippich Elek ..... 417 „

Nádlér Róbert ..... 389 „

Péterffy Lajos ..... 401 „

Szmrecsányi Miklós dr 405 „

Telcs Ede ..... 415 „

Vig Albert ..... 383 „

Az éljenzéssel fogadott kihirdetés után Matlekovics Sándor a szavazás fényes eredményére utalva, örömeinek ad kifejezést, hogy a közgyűlés az elnökség és a

választmány munkásságát ily impozáns bizalomnyilvánításával honorálta. Indítványára a közgyűlés a következő táviratot intézi Ráth György elnökhöz:

„Impozáns többséggel újra megválasztott elnökünket 10 évi érdemekben gazdag elnöki működése évfordulója alkalmából melegen üdvözlö az Iparművészeti Társulat közgyűlése nevében Szalay Imre alelnök.“

Miután az elnök Matlekovics Sándornak, mint pedig a szavazatszedő bizottságnak fáradozását megköszönte, a közgyűlést berekeszti.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya 1904 évi április hó 20-án ülést tartott Matlekovics Sándor v. b. t. t., később

Czigler Győző elnökle alatt. Jelen voltak Ágotai Lajos, Árkay Aladár, Beck Dénes, Gaul Károly, Gelléri Mór, Jakabffy Ferenc, Körösi Albert, Nádlér Róbert, Péterffy Lajos, Róth Miksa, Telcs Ede, Thék Endre, Vig Albert választmányi tagok, Györgyi Kálmán főtítkár, Szécsén Ferenc m. titkár mint jegyzőkönyvvezető.

Elmaradásukat kimentették Fittler Kamill és Zsolnay Miklós vál. tagok.

Matlekovics Sándor a tagok kérelmére, a helyettes elnök megérkezéséig elfoglalván az elnöki széket, megnyitja az ülést. Melegen üdvözlö úgy a régi, mint az újonnan választott választmányi tagokat és támogatásukat kéri, hogy a társulat a reá bízott feladatoknak megfelelhessen. Az egyesületi élet — úgymond — csak akkor lehet üdvös, ha alulról is kap tápot. Ezért kéri a választmánynak különösen fiatalabb tagjait, akik a társulati tagokkal főképpen a most lefolyt választások alkalmával közelebbi érintkezésbe léptek, vegyék át a tagok körében felmerült kéréseket és kívánságokat és juttassák azokat minél gyorsabban a választmány elé. Így a vezetőség a tagokkal állandóan fentartja az összeköttetést és ez biztosítja a sikeres és békés működést.

Az élénk helyesléssel fogadott szavak után az elnök az ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére felkéri Jakabffy Ferenc vál. tagot és áttér a napirendre.

Györgyi Kálmán főtítkár előterjeszti a kereskedelemügyi miniszter leiratát, melyben a társulatot az állami segélyben részesített Schwihalek Lajos szobrász műhelyének megvizsgálására és ennek alapján jelentéstételre hívja fel.

A választmány a megbízás elintézésére bizottságot küld ki, melynek tagjai:

Faragó Ödön, Morelli Gusztáv, Telcs Ede és Györgyi Kálmán.

Földváry József szaktudósító válasza a hozzá intézett köszönő levélre tudomásul szolgál.

Dékáni Árpád köszönő levele a 2000 koronás állami nagydíj adományozásáért tudomásul szolgál.

Az Erzsébet népakadémia igazgatóságának üléséről szóló jegyzőkönyvi kivonat, amely a Társulat könyvadományáért köszönetet mond, tudomásul szolgál.

Főtítkár jelenti, hogy a Társulat végrehajtóbizottságának és szakjuryjének a kereskedelemügyi miniszter által helybenhagyott ügyrendjei értelmében az illető bizottságok megbízása három évig tart. Eszerint az 1901. évben megalakult bizottságok mandátuma a legutóbb tartott közgyűléssel lejárt.

A választmány tudomásul véve a bejelentést, megbízza az elnökséget, hogy a választmány jelenlegi névsorát terjessze a miniszter elé, hogy ő abból kinevezhesse a bizottságok 3—3 tagját. Ennek megtörténte után a választmány választja csak meg a választmány kebeléből az illető bizottságokba kiküldendő 4—4 tagot.

Gelléri Mór bejelenti, hogy a legközelebbi ülésen indítványt kíván tenni a választmányi tagok számának felemelése iránt.

A bejelentést a választmány egyelőre tudomásul veszi.

Czigler Győző alelnök jelentést tesz a kereskedelemügyi minisztériumban e hó 17-én az 1906. évi milánói kiállításon való részvétel tárgyában tartott ankétról, amelyen a társulatot Fittler Kamill vál. taggal együtt képviselte. Az anketén kijelentette, hogy a társulat készséggel magára vállalja a rendezéssel járó munkát, de szükségesnek tartja a kormány anyagi támogatását főképen abból a célból, hogy műiparosaink megrendelésekkel láttassanak el s az így készült tárgyak küldessenek ki a kiállításra. E költségre — nézete szerint — legalább 60.000 korona államsegély szükséges. A miniszter kijelentette, hogy véglegesen csak akkor foglalhat állást, ha megismeri azt a keretet, amelyben a kiállítás rendezendő volna. Erre, valamint a szükségelt költségekre nézve, a társulattól véleményes jelentést vár. Elnök fölteszi a kérdést, vajjon a választmány helyesli-e azt, hogy műiparunk a kiállításon részt vegyen

és milyen keretben tartja annak rendezését kívánatosnak?

Matlekovics Sándor szívesen hozzájárul a részvételhez abban az esetben, ha a Társulat a kormány részéről a kellő dotációt megkapja.

Gelléri Mór abból a szempontból is a részvétel mellett van, hogy a műipar a mai rossz viszonyok közt foglalkoztatva legyen. Az előirányzat készítésénél ugyanazt az alapot kívánja figyelembe venni, mint a torinói kiállításnál.

Thék Endre sajnálattal konstatálja, hogy műiparosaink nincsenek abban a helyzetben, hogy a kiállítás érdekében áldozatot hozzanak. Helyesli a kiállításon való részvételt, de nézete szerint a költségeknek 100—150 ezer korona között kell mozogniuk.

Róth Miksa szintén 100.000 koronára teszi a szükséges kormány-dotációjának összegét.

Péterffy Lajos mindenekelőtt a kiállítás keretét kívánná megállapítani és csak azután a költségeket. Ez utóbbira nézve megjegyzi, hogy amennyiben nem is kapná meg a társulat a kívánt összeget, más alapok is állanak rendelkezésre, amelyekből megrendeléseket tehet és ezt a miniszternek előzetesen be is jelentheti. Az iparoktatási intézmények is ennek a csoportnak a keretében vennének részt, ennek költségei azonban külön választandók.

Gelléri Mór a karácsonyi kiállítás anyagával is kibővíthetőnek tartja a kiállításra kerülő anyagot.

Elnök összegezvén a felszólalásokat, határozatképen kimondja, hogy a társulat készséggel hajlandó a kiállításon való részvétel érdekében közreműködni, de a vállalkozás sikerét csak akkor látja biztosítottnak, ha a kormány elegendő összeget bocsát rendelkezésére arra a célra, hogy a műiparosok megrendeléseket kapjanak a kiállítandó tárgyakra, minthogy nincsenek abban a helyzetben, hogy a kiállításon a saját költségükön vegyenek részt. A választmány az e szempont figyelembevételével készítenő program és költségvetés kidolgozására bizottságot küld ki, melynek tagjai Radisics Jenő, Fittler Kamill, Faragó Ödön és Györgyi Kálmán. A kidolgozott programot a társulat az elnökség útján közvetlenül a miniszter elé terjeszse.

Főtítkár jelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta a társulatba 8 új tag lépett be. Örvendetes tudomásul szolgál. Ezzel az ülés véget ért.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT VÁLASZTMÁNYA 1904. évi április hó 29-én Ráth György elnöklete alatt ülést tartott, melyen jelen volt: Szalay Imre, Czigler Győző alelnökök, Árkay Aladár, Beck Dénes, Fittler Kamill, Gaul Károly, Gelléri Mór, Jakabffy Ferenc, Kőrösi Albert, Kriesch Aladár, Morelli Gusztáv, Nádler Róbert, Radisics Jenő, Telcs Ede választmányi tagok, Györgyi Kálmán főtitkár.

A jegyzőkönyvet vezeti Szécsén Ferenc másodtitkár.

Elmaradásukat kimentették: Matlekovics Sándor, Faragó Ödön, Thék Endre és Vig Albert.

Elnök megnyitván az ülést, a maga részéről is szívesen üdvözlö a választmány új tagjait és a jegyzőkönyv hitelesítésére Kőrösi Albert választmányi tagot kéri fel.

A napirendre térve:

1. Főtitkár felolvassa Gelléri Mór választmányi tagnak az alapszabályok módosítása tárgyában benyújtott következő írásos indítványát:

„1. Indítványozom, hogy a társulati alapszabályok következőképpen módosítsanak:

19. §. *b*) A választmányba 60 tag választása (a többi marad).

26. §. A választmány a közgyűlés által választandó 60 tagból áll (a többi marad).

Kérem továbbá, hogy ezen indítványom elfogadására még ez év május hó folyamán rendkívüli közgyűlés hívassék egybe és amennyiben a rendkívüli közgyűlés e módosítást elfogadná, átmenetképpen egyszersmind olyan elvi határozat hozatalára hívandó föl, mely szerint az így nyert újabb 30 helyet nem egyszerre, hanem három egymást követő évben tölti be és pedig úgy, hogy az idei májusi rendkívüli közgyűlésen már új tíz tagot, az 1905-iki és 1906-iki rendes közgyűléseken pedig a kilépő tíz tagon felül újabb 10—10 tagot választ.

Indokolás:

Alapszabályainkban a választmányi tagok számaránya a társulat főnnállása, tehát közel 20 év óta nem változott. Pedig a két évtized alatt *a*) megötszörösödött a tagok száma, *b*) meggyarapodott az iparművészet terén anyagilag és szellemileg dolgozók száma, és mindenfelé a haladás és fejlődés kétségbevonhatatlan tünetei mutatkoznak, *c*) a régi érdemes választmányi tagok mögött, akiknek becses közreműködését továbbra is bizto-

sítani kívánatos, sőt szükséges, a fiatal erők igen figyelemreméltó és érdemes dús gárdája jelentkezik, amelynek a javát közreműködésre megnyerni az ügy érdekében szintén fölötté kívánatos, szükséges, sőt hasznos volna; *d*) a társulat működésének jelentékeny terjeszkedése és a tervbe vett szakbizottságok állandósítása, vagyis a tevékenység bizonyos decentralizálása és az óhajandó munkamegosztás érdekében elkerülhetlenül szükséges az erők fölfrissítése, kiegészítése és mindazoknak érdekbevonása, akiknek közreműködése az iparművészet fejlődése és fokozott haladása szempontjából gyakorlati értékkel is bírhat; *e*) végre a társulatunkban is mutatózó jogosult ambíciók méltányos kielégíthetőségére is módot kell nyújtani, mert ebből társulatunkra és az ezáltal fölkarolt célokra nézve szintén csak előny és így az eredmények hatványozása remélhető.“

Gelléri Mór azt hiszi, hogy mindenki egyetért az indítvány intenciójával. De minthogy több oldalról hallott kívánalmakat az alapszabályok egyes pontjainak revideálását, a tagdíj felemelését és a társulat szervezetének módosítását, nevezetesen a szakosztályi rendszer életbeléptetését és általában a vezetés bizonyos decentralizálását illetőleg, szükségesnek tartja indítványa mellett fel is szólalni: Bármennyire híve is a rekonstrukciónak, ezúttal nem kíván többet elérni, mint amennyit indítványával közgyűlésen elérni lehet. Minden más kérdés önként fog megoldódni a választmány kiegészítésével és új erőknek ezzel járó felvételével. Szólo nézete szerint egyelőre csak az alapszabályoknak az indítványában jelzett módosítására van szükség, egyébként a választmány a következő rendes közgyűlésig a régi alapszabályok alapján működhetik és ez idő alatt megállapíthatja azokat a módosításokat, amelyeket az alapszabályokon eszközölni szükségesnek lát.

Beck Dénes indítványozza, hogy tekintettel a választmányi tagok számának szaporítására, a megbízatás tartama 5 évre emeltessék fel.

Az elnök, Szalay Imre alelnök, Kriesch Aladár, Kőrösi Albert és Róth Miksa fel-szólalása után az elnök szavazásra bocsátja Gelléri Mór indítványát, amelyet a választmány túlnyomó többséggel elfogadott.

Ezzel egyszersmind Beck Dénesnek a választmányi tagok mandátuma tartamá-

nak öt évre való felemelésére tett indítványát elvetette.

Elnök javaslatára a rendkívüli közgyűlés idejéül a választmány folyó évi május hó 29-ik napjának délelőtti 11 óráját tűzi ki.

2. Főtitkár előterjeszti Divald Kornél-nak az eperjesi Széchenyi-kör megbízásából benyújtott kérelmét, melyben a Társulatot addig is, míg a hivatalos megkeresés beérkezik, a Kör által rendezendő kiállításon egy kisebb iparművészeti csoport rendezésére kéri fel.

Radisics Jenő előadja, hogy a megkeresés az Iparművészeti Múzeumhoz érkezett, amely szívesen magára vállalja a rendezés munkáját, előbb azonban a részletes programot kívánja ismerni. Ezt a kívánságot a Körrel tudatta is, megjegyzi azonban, hogy tudomása szerint a Kör helyiségei a kiállítás céljainak épen nem felelnek meg s ezért a részvétel mérvét a célszerű helyiség rendelkezésre bocsátásától tenné függővé. Erre nézve a Kör vezetőségével már érintkezésbe lépett.

A választmány a bejelentést tudomásul veszi és az ügyet további intézkedés végett az elnökséghez utasítja.

3. Főtitkár előterjeszti Fittler Kamill-nak, a „Magyar Iparművészet“ szerkesztőjének levelét, amelyben az eperjesi kiállítás alkalmából egy, a soóvári régi csipkeipart ismertető külön füzetnek a Társulat költségén való kiadását ajánlja, mely külön lenyomata lenne Divald Kornél idevágó cikkének.

A választmánynak nincs kifogása az ellen, hogy a külön füzetet a szerkesztőség a maga hatáskörében és kockázatára, kiadhassa.

4. Főtitkár bejelenti, hogy Körösi Albert választmányi tag 400 kor. tőkével a társulatnak alapító tagja lett, továbbá, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta 34 új tag lépett be a Társulatba. Közülök 26-ot Bauer Gyula építész társulati tag gyűjtött, akinek buzgóságáért főtitkár levélben mondott köszönetet.

A választmány a bejelentést tudomásul veszi.

 IDÉKI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK. Az eperjesi Széchenyi-kör meghívására az orsz. iparművészeti múzeum és a Magyar Iparművészeti Társulat is részt vesz a május hó 28-án megnyíló eperjesi mű-

vészeti és amateur-kiállításon. Gyűjtéményes csoportjának a helyszínén való rendezését Divald Kornél vállalta magára. Augusztus hó második felében lesz a társulatnak miskolci kiállítása; a Kassán tervezett iparművészeti kiállítás dolgában még nem történt megállapodás.

 ALAPÍTÓ TAG. Királyhalmi Körösi Albert műépítész Budapest, 400 kor. alapítvánnyal alapító tagja lett a Magyar Iparművészeti Társulatnak.

 TAGOK. F. évi március 28. óta a füzet megjelenéséig a következők léptek be a Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába:

Aradi asztalos munkások köre Arad, *Bárczy István* dr. sz. fővárosi tanácsos Budapest, *Bobula János* építész Budapest, *Berkes Kálmán* épület- és műlakatos Budapest, *Czéh István* okl. építész Budapest, *Deák János* tanuló Arad, *Decker Elemér* okl. építész Budapest, *Dénes Tibor*, vezértitkár Budapest, *Dümmerling Ödön* okl. építész Budapest, *Feszty Gyula* műépítész Budapest, *Fodor Mihály* utódai Budapest, *Fischer és Hartmann* mázoló-mesterek Budapest, *Foittin Nándor* szobrász Budapest, *dr. Forgách Aladár* Budapest, *Graf József* műépítész Budapest, *Glatz András* üveges vállalkozó Budapest, *Hodossy Géza* asztalos művezető Nagyvárad, *Herzog Fülöp* műépítész Budapest, *Horváth Lukács* műasztalos Budapest, *Heyder Lajos* szobafestőmester Budapest, *Horváth Károly* kályhás-mester Budapest, *Justus Dezső* gyáros Budapest, *Klekner Mihály* Budapest, *Lux Endre* építőmester Budapest, *Lack János* szobrász Budapest, *ifj. Lack János* építész Budapest, *Lewis Róbert* egyházi műintézete Szombathely, *Lyka Károly*, szerkesztő Budapest, *Medek Tibor* építész Budapest, *Mann József* építőmester Budapest, *Nagrand Szilárd* építész Budapest, *Payer Béla* gyógyszerész, *Pintér József* műasztalos Budapest, *Philipp Ferencz* mérnök Budapest, *Petrovics G. János* kereskedő Budapest, *Roman Aurél* banktisztviselő Budapest, *Rainer Károly* okl. építész Budapest, *Schlichter Gyula* okl. építész Budapest, *Schön Rezső* építész Budapest, *Schwab Gyula* építész Budapest, *Schätz Nándor* építész Budapest, *Tattay Margit* áll. képezdei rajztanítónő Sepső-Szt.-György, *Testory F. és Társa* cement-vállalkozók Budapest, *Vancsó Gyula* orsz. képviselő Budapest, *Vaszary János* festőművész Budapest, *Vida Arthur* okl. építész Budapest, *Vögerl Alajos* szobrász Budapest, *Wolfner Gyula* börgyáros Budapest, *Wellisch Mór* ácsmester Budapest, *ifj. Wensky Nándor* építész Budapest, *Zárdai Samu* magánzó Budapest. Összesen 51 új rendes tag.

GLÜCK FRIGYES GYŰJTEMÉNYE.

ALAMELY ORSZÁG vagy város gazdagságára és műveltségére meglehetősen biztossággal következtethetünk magángyűjteményeinek számából és minőségéből. Mert a hol e két tényező, a vagyon és a műveltség, karöltve jelenik meg, ott rendszeren gyűjtemények alakulására vezet. Könyvek, képek és szobrok, vagy az érdeklődés bármely körébe tartozó tárgyak nagyobb szabású gyűjtése természetesen csak ott jelentkezik, a hol az anyagi erő mellett az érdeklődés is fejlett, s e gyűjtemények színvonala többnyire hű tanubizonyságot tesz a gyűjtők hozzáértéséről s ez irányú műveltségéről.

Iparművészeti tárgyak gyűjtésére gyakran már maga a lakás szeretete vezet. Különösen a múlt évtizedekben, mikor a lakásberendezés művészete a régi korszakok utánzásában merült ki, természetesen mindenütt fölébredt a vágy, az utánzatoknak eredetiekkel való pótlására vagy kiegészítésére. Mihelyt azonban a lakásba egy régi tárgy kerül, az maga után vonzza a többi. Egy szép szőnyeg elég arra, hogy valakit szőnyegyűjtővé avasson. S mihelyt a rokon tárgyak egy-egy csoportja kialakult, függetlenedik eredeti céljától, a lakásdíszítéstől, avval néha ellentétbe is kerül s a szobákat zsufoltakká teszi. Egyszóval önálló életet kezd és valóságos gyűjteménynek alakul. Egyes tagjai között kapcsolat van, melynek átértése érdekes tanulsággal szolgál, rég elmúlt korszakok szokásaira, műveltségi fokára világot vet, s egy hosszabb történeti sorozat, álljon az edényekből, poharakból, érc- vagy famunkákból, szemléltetően tárja eléink az emberiség munkás, a legapróbb részletekre kiterjedő fejlődését.

Magyar Iparművészet. VII. évf. 1904 jul. 4. sz.

A gyűjtéshez kell a szép szeretete, vagy a múlt iránt való érdeklődés. De elég, ha csak csírájában van meg; a gyűjtemény növekedésével úgy is vele növekszik. Azonban e fogékonyság egymagában nem elegendő. A gyűjtéshez nem elegendő az akarás; ahhoz érteni is kell. S ez nem olyan egyszerű dolog. Különösen iparművészeti tárgyak közt annyi a hamisítvány, s ezek gyakran oly tökéletesek, hogy szem legyen, amely azokat a valódiaktól megkülönböztesse. Elsőrangú múzeumok, elsőrangú szakemberek is néha áldozatul esnek egy-egy ügyes hamisítónak. Ez a veszély állandóan fenyegeti a gyűjtőt, s eleinte majd mindenkinek búsásan meg kell fizetnie tanulópénzét. A szem csak saját kárán élesedik, s aki a hamisítványt föl akarja ismerni, annak már kell hogy dolga volt légyen hamisítvánnyal.

A gyűjtők művészete nálunk még nincsen a Nyugat színvonalán. Kulturális és anyagi hátramaradottságunkból ez önkényt következik. Magasabb törekvésű gyűjtőink még úgyszólván kivételek, s ezért annál inkább meg kell becsülnünk őket. A Magyar Iparművészet kötelességének tudja, hogy az iparművészeti tárgyak iránt való érdeklődést minél szélesebb körökben fölkeltsse, s erre egyik legjobb eszköznek tartja már meglévő kiválóbb magángyűjteményeink ismertetését.

A budapesti magángyűjtemények közt egyik legkiválóbb Glück Frigyes úré. Értékét az is emeli, hogy nem régebbi, kész gyűjtemények megvételéből és összeolvasztásából alakult, hanem hogy a gyűjtő úgyszólván egyenkint, darabonkint kutatta ki és sorozta egybe kollekcioit. Ha az ő gyakorlott szeme meg nem látta volna, sok kincsnek mondható tárgy bizonyára elkallódott, örökre elveszett volna. Egy szép barokk órát például már darabokra törve látott meg a pesti zsidó

21

vásáron, vagy a két bámulatosan szép kínai yao-pient egy szatócsbolt lim-lomjai közül mentette ki.

Gyűjteménye, egy-két középkori darabot nem számítva, a renaissancetól napjainkig terjedő korszakot öleli föl. De e nagy időhatáron belül is rendkívül változatos; bútórok, ötvösmunkák, keramika és üvegipar, elefántcsont- és fafaragás, szövet és hímzés stb. gazdagon és kiváló példányokban van nála képviselve. Festménygyűjteménye, különösen a németalföldi mesterek művei, más helyütt külön ismertetést érdemelnének. Itt még iparművészeti kollekcióját sem ismertethetjük kimerítően — ehhez könyv kellene, s reméljük, hogy egy megfelelő katalógus alakjában Glück úr meg is fog bennünket azzal ajándékozni — hanem csak arra szorítkozhatunk, hogy a gyűjtemény egyes részeit, egy-egy érdekes darabját mintegy izelítőként bemutassuk a közönségnek.

A gyűjteménynek egyik legérdekesebb csoportja az evőeszköz-gyűjtemény. Az olasz és német renaissance és barokk igazán elsőrendű példányokkal van benne képviselve. Különösen kiváló a 1. és 2. sz. alatt látható tálaló kés és villa. Egy a XVI. és XVII. században Olasz-, Francia- és Németországban egyaránt virágzott, de a XVIII. században teljesen feledésbe ment technikának, a vasmetszésnek remekei ezek. Olaszországban, a XVI. században készültek, s profiljaik finomságán, díszítményeik előkelőségén érzik e ragyogó korszak zamatja. A vasmetszés technikáját a legújabb időben egy stájer ember, Blümelhuber Michael, újra fölélesztette, s e nemű kitűnő munkái a párisi világiállításon méltó feltűnést keltettek. A most bemutatott tálaló készlet régi rajz után készült nyele szintén az ő szakavatott kezét dicséri.

Az olasz ötvösség jó terméke a 3. sz. alatt látható aranyozott ezüst kanál, a XVI. század végéről, különösen hátlapján nagyon szép vésett díszítményekkel. A XVII. század végére vall az elefánt-

csontnyelű készlet (4—6 sz.), melynek pompás faragványai már a barokk művészet virágzását mutatják. Ehhez hasonló készlet látható Weimarban, a Goethe-múzeumban. Goethe olaszországi útjából hozta azt magával. A 7—9. és 10—12. számú két evőkészlet a XVIII. századbeli olasz munkák modorában készült s címerekkel van díszítve. Az ilyen pompásabban ékített evőeszköz többnyire nem volt használatra szánva, hanem legtöbbször esetben keresztelő-ajándékkul szolgált. A 13—15. számú evőeszköz nyele ezüstfiligrán, és pedig olasz munka; a kanál aranyozott ezüst és egy augsburgi ötvös kezéből került ki.

Az olasz művészet mellett, ha a formák és díszítmények nemességében nem is, de a technika kiválóságában legalább is megállja helyét a német ötvösipar. A világhírű Hefner-Alteneck gyűjteményből származó három kanál, illetve kanálnyel, a régebbi formákat szemlélteti. A 16. szám (a Hefner-Alteneck-féle katalógusban 225. sz. alatt) nyele aranyozott és cizelált ezüstdől, fején Simon apostolnak kis öntött szobrával, a XVI. század elején készült s talán ostyakanálként szolgált. A kanálnak bükkfából faragott teste modern. 1550 és 1600 közé helyezhető a 17. számú (Hefner-Alteneck: 226. szám.) kanál, aranyozott rézből s ugyancsak a XVII. századból származik a 18. számú (Hefner-Alteneck: 227. sz.) ezüst kanálnyel, vésett díszítménynyel, s fején M M betűs címerpajzsral. Szintén a német renaissancnak jellemző terméke a szépen ornamentált 19. számú aranyozott ezüst kanál, nyelén következő fölrással: Der Bekandtnis folghet das Kreuz — Dem Kreucz folghet die ewige Frevde. Ugyancsak pompás darab a 20. számú aranyozott ezüst kanál, fején Krisztus szobrocskájával, nyelén következő fölrással: Ego sum via veritas et vita és Nemo venit ad patrem nisi per me. A kanál testén hátul olvasható a készítő neve és az évszám: Johan Freundt 1690. Belül a birtokos, vagy jobban

mondva ajándékozó Peter Bodeker neve és címere. A vallásos fölíratok arra vallanak, hogy e kanalak fogadalmi ajándékkul szerepelhettek.

Valamivel korábbi a 21—22. számú evőeszköz borostyánnyéllel, borostyánból faragott fejekkel s a fogantyún a következő fölírással: Auf Gott und Glick — Hoff ich Alle Augenblick — Anno 1677. E jellemző darab egykor Német Imre iparművészeti gyűjteményéhez tartozott, mely annak idején e nemben a legkiválóbb magyar kollekció volt. A XVII. századbeli német művészet terméke a 23—25. számú pompás hegyikristály evőeszköz, aranyozott ezüst foglalattal, régebben báró Apor tulajdona. Ugyanezt a századot, a kifejlődött barokk művészetet képviseli a 26—28. számú gazdag és merész díszítésű evőkészlet ezüsből s jellemzően mutatja be az augsburgi ötvőség e korszakát.

E sorozathoz kell beosztanunk a 29. számú háromélű tört (modern tokban). A tör markolata naivságában bájos elefántcsont faragvány, velencei munka a XVI-ik századból. Az olasz elefántcsontfaragás egy másik, pompás példánya a 30. számú késnyél, egy lovascsata mozgalmas ábrázolásával, a XVII. század érett művészetének minden erejével. E fogantyúnak párja ezelőtt a kölni Thewalt-féle gyűjteményben volt, az aukció-katalogusban 608. sz. alatt található; onnét hamburgi magánbirtokba került.

A gyűjtemény másfajú elefántcsont munkákkal is büszkélkedik. Két darabot emelünk ki ezek közül. A 31. számú elefántcsont karika valószínűleg egy doboz oldala volt. Gyümölcsfüzérrel bajlódó puttók díszítik arany alapon, s az olasz renaissance könnyed művészetére emlékeztetnek. Valószínűleg 1800 körül készült. A másik, a 32. számú burnótereselő francia (?) munka, a XVIII-ik századból.

A Glück-féle gyűjteménynek egy másik értékes része az ötvösmunkák csoportja.

A német XVI. és XVII. század, különösen az augsburgi műhelyek jól vannak képviselve; úgyszintén a XIX. század francia és magyar munkái. Ábráinkban csak két magyar ötvösmunkát mutatunk be: a 33. szám alatt egy pompás díszkapcsot, késő csúcsíves formákban, mely valószínűleg erdélyi (brassói) munka a XV. század végéről és a 34. szám alatt egy díszkardot, melyet a híres és irodalmilag is számottevő rimaszombati ötvös, Szentpéteri József készített 1848-ban. A kard fölírata: Tisztujtását vezető Elnöknek Czuczor Jánosnak — Hála emlékül Az E.-Ujvári polgárság — Május 23 — 1848.

A bronzmunkák közül kiválik a 35. szám alatt látható olasz XVI. századbeli plakett, mely Pulszky Károly gyűjteményéből származik. Számos modern bronzszobrocska között egy fiatal magyar szobrász Buncsek J. kezdő, de tehetséges csoportja „*Anyja gyermekeivel*“ vonja magára figyelmünket. (36. sz.)

Külön egész a XII. századtól a XVIII. századig terjedő időközt felölelő kulcsgyűjtemény (56—59. sz.), mely a Hefner-Alteneck kollekcióból ered. A kulcsformák fejlődését a román korszak kezdetleges, ügyetlen próbálgatásaitól kezdve, a csúcsíves művészet változatosabb formáin, a renaissance vasmetsző technikájának pompás termékein át, egész az újabb korig kitűnően szemlélteti. Hefner-Alteneck: Eisenwerke című művében e kollekció kimerítően van tárgyalva (Band I. Tafel 63 és Band II. Tafel 17, 26, 35, 81.).

Kiváló darab a 37. sz. alatt közölt, *Tarquinius és Lucretia* című émail, hátul a művész jelzésével: N. Landin, Limoges 1695. A fő részek kitűnőek; a szélek restaurálva.

Kerámika és üvegipar szintén bőven van képviselve a gyűjteményben. Első helyen említendő a két kínai yao-pien, (38 és 39 sz.) az újabb időben annyira föllendült grès-iparnak ős mintái. Az agyagban levő fémrészecskék egyesülése a mázzal a szinhatásoknak csodálatos

gazdagságát hozza létre, s a véletlen okos kihasználása a grès varázsának titka. Kínában már nagyon régi időkben ismerték ez eljárást, de azután úgy látszik kiment a divatból, s csak a XVIII. század elején keltették uj életre. A bemutatott két parasztszobrocska talán még a régebbi korszakból ered, s színhatása igazán elsőrendű. A gyűjteménynek kitűnő modern darabjai, a francia grès-ipar válogatott termékei mind háttérbe szorulnak mellettük.

A velencei üveg könnyedségének és technikai fejlettségének jellemző képviselője a 40. sz. alatt közölt hálós pohár, melynek nemes formája és finom rajza valósággal elragadó. A sulyosabb s a kristálycsiszolás technikáján fejlett cseh üveg jó példánya a 41. sz. pohár, míg a 42. számú vadászkiáltás a cseh üveggyártás ritkaság számba menő bravour darabja. A Lobmeyr által alapított újabb osztrák üveg finom képviselője a Piesche által vésett 43. számú pohár. A 44. és 45. számú díszpoharak Koepping sajátosságos, törékeny művészetét mutatják be. A gyűjteménynek többi, nem fényképezett darabjai közt is kitűnő példányok vannak az üvegipar történetéből, a velencei szárnyas pohártól egész Tiffany bájos fémfényű alkotásaiig, s a hiányokat az antik és velencei üvegek leghíresebb darabjainak pompás másolatai töltik ki.

A gyűjteménynek egyik kiválóan érdekes csoportja a gazdag órakollekció. Sajnos, itt is csak néhány példa bemutatására szorítkozhatunk. A 46. számú fali óra szerkezete és címlapja teljesen vasból készült s talán még a XVI. sz. végére nyúlik vissza. A 47. számú címlapja vert réz, a XVII—XVIII. századból. Mindakettő német munka. A 48. számú az u. n. jezsuita órák jellemző példánya, békateknő bevonattal, faragott s aranyozott fadíszszel, a fülkében egy zarándok bronz szobrocskájával. Az óraszerkezet angol: Bohwalls, London, s a XVIII. század második feléből származik. A 49. számú bécsi óra XVIII. századbeli munka,

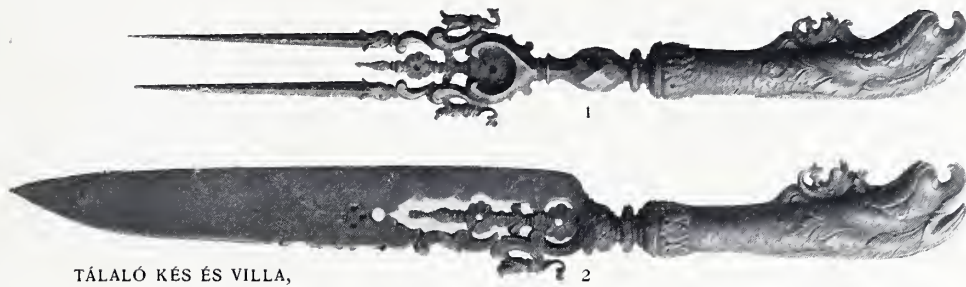
rendkívül finom fafaragásával tűnik ki. Az 50. szám alatt közölt pompás feszület kitűnő német alkotás, a XVIII. század elejéről, s régebben szintén óraházként szolgált.

Végül a gyűjtemény leggazdagabb osztályához, a textil művesség csoportjához értünk. Mind között tán ép ez az, mely a reprodukcióra legkevésbé alkalmas. Formái a kicsinyítést nehezen bírják el, s hatásának legfőbb eleme, a szín elvész. A néhány között ábra az eredetiek pompájának halovány árnyéka. Az 51. számú genuai bársony, vörös gránátalma díszszel sárga alapon. Az 52-es oltári takaró aranyhímzéssel. Az 53-as régi török nászkendő. A szegély aranyhímzés, az ívek alatt színes selyemből hímzett virágok; fönt fölírás: Ó én szeretlek! Ó én szeretlek! etc. Az 54-es számú pompás sabrak; biborszín bársony alap, arannyal, ezüsttel és színes selyemmel magasan kivarrrva. Az 55-ös számú török munka színes hímzés vörös selyemalapon, a XVII. századból.

A bemutatott darabok tán némi fogalmat nyújtottak a gyűjtemény gazdagságáról s előkelő színvonaláról. Vajha minél többekben fölkeltenék a gyűjtés vágyát, s a nemes példának minél több követője akadna. Kétszeresen szükség van erre nálunk, a hol még saját iparművészeti multunk emlékei sincsenek kellőképp összegyűjtve. Közgyűjteményeink erre a munkára nem elégségesek. Mert a nyilvános gyűjtemények is csak akkor fejlődhetnek igazán és helyesen, ha velők karöltve hozzáértő és speciálizálódó magángyűjtők tábora működik.

Meller Simon.

TÁLALÓ KÉS ÉS VILLA,
METSZETT VASBÓL.

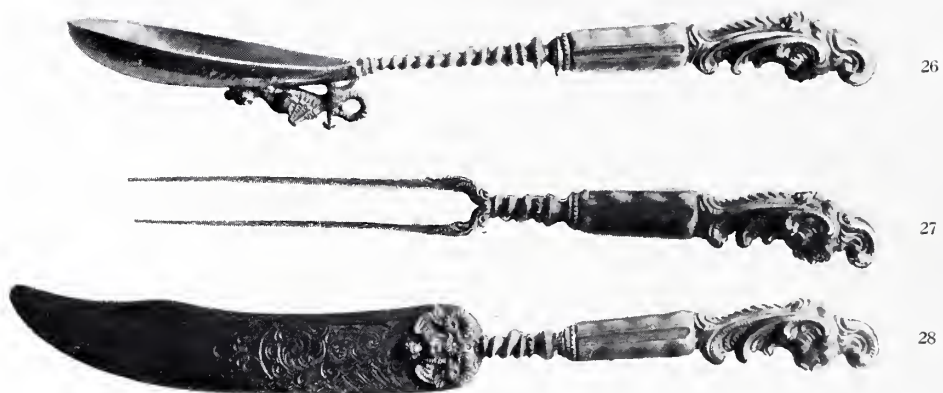
OLASZ EVŐKÉSZLETEK.

XVII. SZÁZADI
ELEFÁNTCSONTBÓL FARAGOTT NYÉLLEL.

XVIII. SZÁZADI
CIZELLÁLT EZÜSTNYÉLLEL.

XVIII. SZÁZADI EVŐKÉSZLETEK.

EZÜST FILIGRÁN-NYÉLLEL.

XVII. SZÁZADI EVŐKÉSZLETEK.

21

FARAGOTT
BOROSTYÁN-NYÉLLEL.

22

23

24

25

HEGYI KRISTÁLY-NYÉLLEL.

29

HÁROMÉLŰ TÖR
FARAGOTT
ELEFÁNTCSONT-
FOGANTYÚVAL.
VELENCEI MUNKA,
VII. SZÁZAD.

30

KÉSNYÉL FARAGOTT ELEFÁNTCSONTBÓL.
OLASZ MUNKA, XVII. SZÁZAD.

19

KANÁL, ARANYOZOTT EZÜSTBŐL.

20

KANÁL,
ARANYOZOTT EZÜSTBŐL.

18

EZÜST KANÁLNÝÉL.

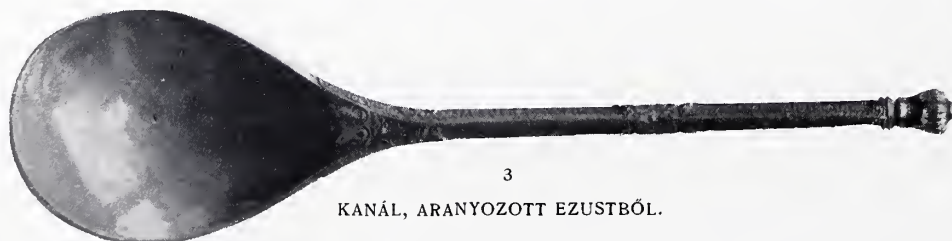
17

KANÁL,
ARANYOZOTT RÉZBŐL.

16

EZÜST KANÁLNÝÉL.

3

KANÁL, ARANYOZOTT EZÜSTBŐL.

ELEFÁNTCSONT-KARIKA.

31

XVI. SZÁZADBELI OLASZ BRONZ-PLAKETT.

35

32

BURNÓT-RESZELŐ
FARAGOTT ELEFÁNTCSONTBÓL.

ANYA GYERMEKEIVEL.
BRONZ-SZOBROCSKA.

36

BUNCSEK J. †

N. LAUDIN :
TARQUINIUS ÉS LUCRETIA.
FESTETT ZOMÁNC.

37

38

39

KINAI PARASZTSZOBROCSKÁK.
YAO-PIEN.

50

BAROKK FESZÜLET.

34

DÍSZKARD EZÜSTBŐL,
SZENTPÉTERI JÓZSEFTŐL.

BÉCSI FALIÓRA,
ARANYOZOTT FÁBÓL.

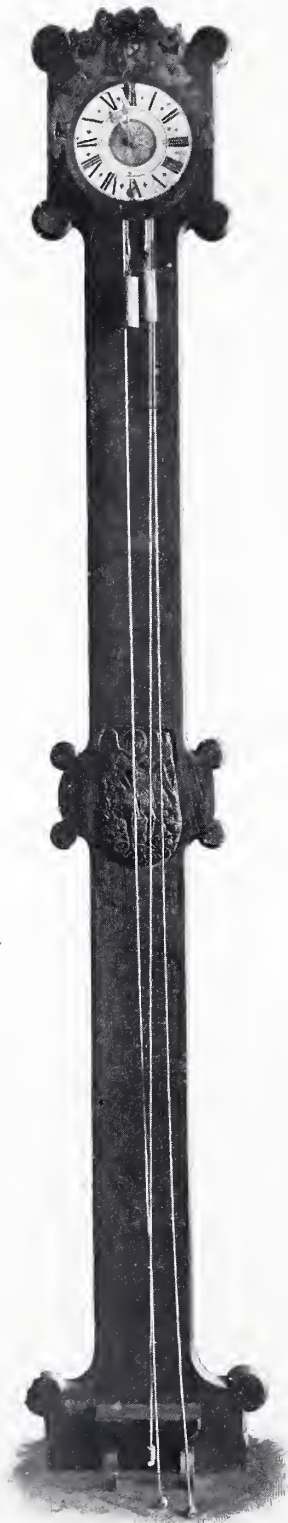

JEZSUITA-ÓRA,
BÉKATEKNŐ-BEVONATTAL,
ARANYOZOTT FADÍSZSEL.

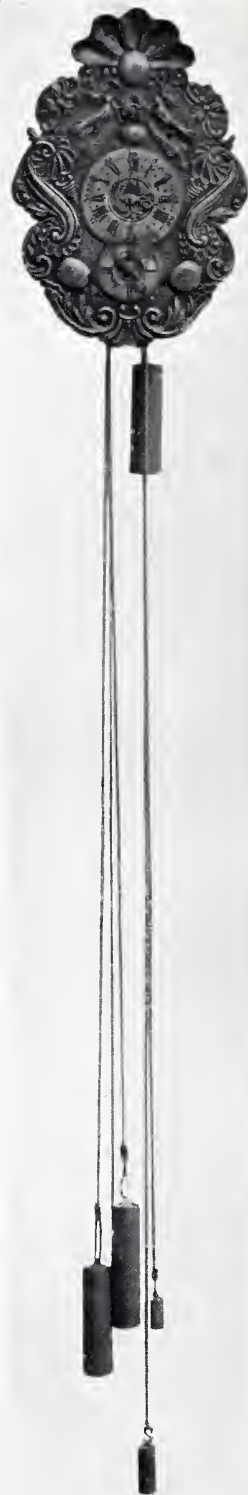
48

171

46

FALIÓRA,
VASSZERKEZETTEL.

47

NÉMET FALIÓRA,
VERT RÉZ CÍMLAPPAL.

AZ IPARMŰVÉSZNŐK.

QMOST MÁR kriptába helyezett múlt század: a XIX-ik, nemcsak a jobbágyot fogta ki a baromi járomból, de felszabadított bennünket is, — modhatják a nő-agitátorok. Bizonyos, hogy ma egy nagy szoknyás hadsereg tülekszik a munka jegyében, s ez a folyamat sokféle új nőtipust fejlesztett ki. A fonó mellől lassankint eltűnedeznek a dalos lányok, be a füstös gépkaszárnyákba, s az uri kisasszonyok, a diplomás hölgyek közül sokan nebulókat oktatnak, aktákat kezelnek, gépet kopogtatnak és a férfiak mellett igyekeznek a — Parnasszus magasságaira. Ez a típus, mely fest, farag, tervel: a művész nő típusa. S ha most kiírnám, hogy a nő par excellence nem képzőművészeti talentum, — talán megmevádolnának az udvariatlanság címén. Ennek bizonyítása nem is tartozik ide, s ezért inkább azt vizsgáljuk, milyen típus az iparművész nő, s minő tereken érvényesülhet? A házi és egyéb holmik remekei közt, melyeket a magyar iparművészet évenként kiad magából, akadunk immár női nevekre is. A női iparművészeti kérdés nálunk még új. Ép így a nevelés is, mely a nőket: a bizonyos művészi talentummal megáldottakat iparművészkedésre avatja.

Visszafelé pillantva, azt látjuk, hogy az iparművész nő nem a modern kor levált alakja. Ezer esztendőkön volt egy foglalkozás: a kézimunka s egy eszköz: a tű, melynek tradicionális dicsősége a nőhöz fűződik. Kifejlesztő oka az otthoni szükséglet és inspirálója ez az esztetikai érzék, mely a női lélekben rejtőzködik. A tüvel való bánás évezredes gyakorlat, s egyben művészet is: remek példányai ott láthatók a templomokban régi hímzésekben, és ma is, a nép között. Ily módon talán elmondhatni, hogy az iparművész nő leszármazási fáját a regeli Penelopénél kezdhetjük. S ha el-

járunk a nép közé, a nemes kézimunka még érintetlenül hagyott, meg nem rontott helyein ráakadunk erre a típusra: a nőre, a mint a maga fantáziája szerint rajzolja és kivarrja asztalfutóit, kendőit stb. Érdekes volna megfigyeini, hogy ebben a házias munkában mennyi szerepe van az utánzó ösztönnek, mennyi a sablon, melyet generációk hagynak testamentumul egymásnak, s hol kezdődik az öntudatos, vonalmegérző munka. Mert nem mondhatni, hogy a női kézimunka gyakorlóit ma megcsappantak volna számban. Elterjedését sociális okok is táplálják, mert sok dolgozó nőnek ez az ipari foglalkozás: a női kézimunka biztosítja a mindennapi élethez valót. Ám az a nagy túforgató gárda, mely napestig görnyed a kézimunka-asztalka mellett, — bizonyos, hogy még nem iparművészkedik.

Ha azzal kezdjük, hogy az iparművészet nem megtürt famulusa a grand art-nak, hanem belőle nő ki és vele együtt van, — akkor önként következik a nagyon egyszerű másik tétel, hogy ide is művésztalentum, vagy mondjuk: rátermettség kell. És hogy a ki alkotó képességét szép lámpa, szék, bőrtárca, függő stb. tervezésében csapolja le, tulajdonképpen ép olyan kaliberű munkát végzett, mintha ezt aranykeretes kép színtöltőjébe pazarolta volna. Ezt már sokan elmondták, de úgy látszik nem ártana elprédikálni meggyőző érvekkel a festegető és mintázó hölgyeknek, kik utóbbi időben nagyon elszaporodtak vala. Ma sok helyen megtanulhatják a nők, hogy az ecsettel meg a mintázó fával, miképen kell bánni. A mi nem baj, sőt bizonyos szempontból öröndetes. Mert egyrésztől meg-növeszti azt a közönséget, mely maga is foglalkozván ártatlan művészkedéssel, közelebb jut az igazi művészet megértéséhez, lelkes kultuszához. Új kulturának veti meg széles alapjait: a képzőművészeti kulturának. A dolog bibéje azonban ott kezdődik, hogy ezek a festő-iskolát kijártak tovább álmodoznak mű-

vészi sikerekről, a Parnasszust immár egy arasznyira látja. A ki passzióból kóstol bele a művészkedő munkába, az megmarad ártatlan dilettánsnak. Olyannak, a ki a maga felfrissülésére, lélekfinomítására rajzolgat és mintázgat. Ám sokan — mondhatni legtöbben — ezt egzisztenciális útnak tartják, lépcsőnek az érvényesüléshez. S így történik, hogy nálunk ma a festőművész-túltengést nemcsak a férfiak okozzák, de a nők is. És dacára ennek a nagy piktor- és piktorinai elszaporodásnak, a még mindig félvállról vett iparművészeti-pályázatok sokszor meddők maradnak.

Egy kis pillantás az iparművészeti iskolára, s azt látjuk, hogy a festők torlódása itt is komolyra hangolják az ábrázásokat. A díszítő-festészeti szakosztály évről-évre szaporodik számban és messze elől jár minden szakosztálynak. Ez már olyan baj, mint mikor a tej túlforr, s a java, a főle, a tűzhelyre sül. Bizonyos, hogy a díszítő-festőknek jut legtöbb feladat az iparművészet bő és változatos terein. De az a fiatal gárda, mely évenként kilép az intézet falai közül, egyrésztben mindig a grand art-ra kacsingat s azzal az ideával jár, hogy ő képeket fog festeni. Képeket, mert hisz Munkácsy is így lett nagy. Ez a képfestő furor magyar betegség. És beláthatja mindenki, a piktorok legjobban, hogy ez veszedelmes kórtünet: a csillogó kiállítások háttérében proletárok integetnek felénk, némán.

Valaki kérdezheti, hogy mennyiben függ össze mindez a nők iparművészetével? Összefügg annyiban, hogy a művésznő nálunk épen nem ritka típus míg az iparművésznő igen. Minél kevesebben özőnlenek a grand art babérosztó porondjaira, annál közelebb jutunk a baj orvoslásához. Külföldön már sok művésztehetségű nő áll a lakberendezés szolgálatában és foglalkozik iparművészeti feladatokkal.

Nem egy kiállításon beigazolódott, hogy a finom izlésű, érzékeny lelkű nő

értékes dolgot tud alkotni: önállót, a maga szín- és formafelfogására jellemzőt. Persze, azért ne várjuk mi és ne gondolják ők, mint ha képesek volnának megtalálni a — kormányozható léghajót! Minden iskola és minden kenyérkereső pálya nyitva áll a nők számára, de az iparművészeti iskola nem — modhatná valaki. Ennek is megtalálható a maga oka. Az iparművészeti iskola, mióta ebben a modern köntösben szolgálja a magyar iparművészetet, mindig igénybe vette az illetékes tényezők erejét a már meglévő tanfolyamok továbbfejlesztése és újjak (pl. az esti tanfolyam) szervezésére. Épen nem állíthatni, hogy a női-iparművészeti kérdésnek ne volnának itt hű gondozói. Ugy tudjuk, hogy az iskola programjában ez napirenden van és foglalkoznak vele: miképpen lehetne a női-iparművészeti oktatást megvalósítani? Hogy most e folyóirat hasábjain mi újra szóvá tesszük a kérdést, ezzel nemcsak szükségességét hangsúlyozzuk, de utalunk arra, hogy a megoldást immár az idő érettsége is sürgeti. Hogy miképpen volna beilleszthető az iparművészeti iskola programjába a nők iparművészeti képzése, — erre a receptet mi nem adhatjuk meg. Az iskola jeles pedagógusai bizonyára tudják, hogy a lányoknak itt hogyan és mit kell tanulniok. Eleinte talán egy próbatanfolyammal kellene próbálkozní s ennek sikere és tanulsága adhatná meg a lökést a kész, rendszeres terv nyélbeütésére.

Hiba volna a kérdés boncolgatásánál, ha nem emlékeznénk meg a fővárosi iparrajziskoláról. Évről-évre szaporodik az az ambiciózus, tanulni vagyó leánygárda, mely ide iratkozik. Az intézet kiállításain láthatták az illetékes szakférfiak, hogy az iskola falai között komoly munka folyik. A fő súly a rajzon van, mint az artisztikus érzéket legjobban fejlesztő tárgyon. Emellett foglalkoznak faégetéssel, majolikával, bársonyégetéssel és tervezetnek is. Az iskola célja mindenesetre nem az, hogy iparművész-

VALAMI A ST-LOUISI KIÁLLÍTÁSRÓL

nőket neveljen. A kik innét kikerülnek, azt a mit itt tanultak, pompásan értékesíthetik otthon. A rajzzal való megismerkedés, a vonal birodalmába való bekukkantás a rá fordított időt bő élvezettel kárpótolja, nemes időtöltéssé lesz. És közvetlenül értékre váltható a női kézimunkánál, vagy más, az otthon falai közt készíthető apró-holmikonál, csecsebecsékénél. A kinek van talentuma, azzal a tudással, mit innét magával visz, már egzisztenciális útra is léphet, s megvan az alapja, hogy továbbképezze magát, iparművészenné. Mihelyt az iparművészeti iskola kapui kitérnének, hogy befogadják a nőket, — a fővárosi iparrajziskola azért nem válik ezen a téren fölöslegessé, s hivatása nem szűnik meg. A miképpen évenként bizonyos fiunövendék-masszát szállít az iparművészeti iskolának, így a nő-növendékek egy része is át fog lépni a magasabb képzés helyére, az iparművészeti iskolába. Azt mondhatni, hogy ez a fővárosi iparrajziskola jó előkészítő műhelye az iparművészeti iskolának. A kellő készültséggel nem bírót felszereli és ellátja, hogy beléphessenek oda, ahol az érvényesülés nyitja már nemcsak a pálya iránti kedv s a tanulmányokra fordított szorgalom, hanem a talentum, az első sorban művészi talentum. A magyar iparművésznők képzése tehát két iskola vállán nyugszik. Az egyik, a fővárosi iparrajziskola, kezdi a sort, de bizonyos befejezettséghez, a készültséget bizonyító stádiumhoz eljuttat mindenkit. A kit magasabb ambíciók hevítene, a ki terelő művészsé akar válni, az az iparművészeti iskola falai közt keresné az előrébbjuttató utat.

Most már csak az kell, hogy az út megnyíljon és benépesedjen felfelé törhető talentumokkal. A kik most minden áron „képeket“ akarnak festeni, csendéleteket, hangulatba eresztett tájképeket s csak úgy félvállról nézik az iparművészeti holmit, azok egy jó része talán ide terelődne. Ahol az élet szín-

játéka lejátszódik, az otthon, az utca, a közforgalom helyeinek megszüpítése, az ipari formák finomítása, a gép munkájának megnevelése csak most van igazi kezdőfélben. Az iparművészet annyira hozzá van nőve a lüktető élethez, problémái, megoldandó feladatai olyan tág helyeken mozognak, hogy a legjelesebb invencióju tehetségeknek is erőmérközésül szolgál. Merev határfalai ledőltek, dekoratív sarkaival erősen bekapcsolódik a Grands Arts birodalmába, s így a grafikusoknak is elég témát nyújt. A legtüzebb becsvágy is kielégítést nyerhet itt. És ha vesszük, hogy a nő a tüzhegy kultuszában, az otthon tiszta poézisében nevelkedett ősi idők óta, egyszersmind elismerhetjük, hogy erre: az otthon négy falának szépítésére a nő a maga talentumával szinte rászületett. Az iparművészet egyik nagy célja, hogy művészetet hintsen a lakásba, ha csak egy sugárnyit is. Jöjjenek a nők is és legyenek e téren munkások, melyek még a bölcs tolsztoji orákulum sem mondhatja, hogy nincsenek szociális és emberszerető szempontjai.

Dömötör István.

VALAMI A ST-LOUISI KIÁLLÍTÁSRÓL.

OLYÓIRATUNK LEGKÖZELLEBBI számában — föltéve, hogy a nekünk megígért cikket és képeket St-Louisból jókor megkapjuk — szövegben és képen bő ismertetését fogjuk nyújtani az amerikai kiállításnak. Addig is azonban áldozunk az aktuálisnak és a külföldi folyóiratokon át vessünk rá egy futó pillantást.

A st-louisi kiállításról már több helyen láttak napvilágot ismertetések, de inkább csak leíró hangon. A német művészeti szaklapoké az elsőség, hogy összegezni próbálják az eredményeket és tanulságokat iparművészeti szempontból is. Természetesen a nemzeti elfoglaltságtól ezek

éppen nem mentesek s kevés változtatban minden német lap úgy kezdi amerikai tudósítását, hogy a világversenyen fényesen csak a németek és osztrákok tűnnek ki. E tekintetben még a komoly Kunstchronik sem tudja mérsékelni magát.

Annyi azonban az igazsághoz tartozik, mint a hogy a különböző értesítésekből leszűrhetjük, hogy sem az amerikaiak, sem a franciák, sem pedig az angolok nem túlságosan törték magukat a kiállítás után, vagy legalább is akkora komolysággal egyik sem készült rá, mint a német. A németek ugyan pavillonjukban csak a Schlüter által berendezett charlottenburgi kastély néhány barokk termének másolatát mutatják be, de a franciák se igen csináltak többet a Trianon kópiájánál, amely mellé aztán lehető sok eladásra való árút halmoztak fel minden rendszer és művészi tekintet nélkül. A francia házban szerepelnek az állami gyártmányok is: sèvres-i porcellán, gobelinek, grafikus lapok, érmek és plaketták. A tárgyak elrendezése itt is hitvány. A dekorációkat Dubufe (?) tervezte, a ki — mint mondják — egyáltalán nincs hivatva képviselni Franciaország iparművészetét a külföld előtt. Szerencse, hogy az 1900-iki párisi kiállításból még átplántálták ide is Besnard-nak néhány művét, amely a válogatatlan környezet ellenére is kóstolót ad a francia szellemből. Pedig egyszerű alkalom lett volna a st-louisi kiállítás arra, hogy a francia iparművészet kiaknázza és biztosítsa az amerikai piacot. A német házból ugyanis, mint tudjuk, hivatalosan kizárták a fiatalabb generációt (rekte szecessziót) s annak folytán a gall művészet versenytárs nélkül biztosíthatta volna első rangját.

Az angolok pavillonjukban szintén csak régi bútorok új másolatait állították ki. Modern ízlést náluk épp úgy nem lehet látni, mint a német pavillonban. Az angolokban különben ez a praktikus érzékből is folyik: amit egyszer jónak ismertek fel, azon nem igen akarnak változtatni.

A belgák három régi szobájuk mellett három újat is mutatnak be, de egyik irányban sem érdemelnek valamely megkülönböztetendő figyelmet. A japánok, akik Párisban oly pompás művészetet fejtettek ki, ezúttal a kínaiakkal együtt csak vásári holmik tömegét pakolták elő. Az olaszok Torinoból elhozták a kupolás-csarnok gondolatát, de épp oly üresen hat a nagy terük, mint Rómában a Pantheon. Már a hollandusok kis házában sok igazi szépségre lehet bukkanni.

Ó-hollandi szobájuk megfelelő felszerelésével és delfti edényeivel kedvesen hat. A modern részükben azonban szintén úgy tűnnek fel, mintha az amerikai exportra kiselejtezett tárgyakat gyűjtötték volna egybe.

Az összes nemzetek pavillonjai közül egyedül az osztrákoké kelt osztatlan érdeklődést. Építője Baumann. Azok a művészek pedig, akik belsejét megtöltötték, csaknem kivétel nélkül a legelőkelőbb osztrák erőkből vannak összeválogatva. A csehek és lengyelek külön-külön termekben állítottak ki. A cseheknek, speciálisan pedig a prágai iparművészeti iskolának, sikerült a legszélesebb körök elismerését kivívni. De a bécsiek sem hagyják magukat. A szecesszió-szövetkezet, a Hagen-szövetkezet oly harmonikus hatást tud kelteni, mint a minőre csak olyanok képesek, akik már sokat dolgoztak együtt. Úgy hogy föltétlen az osztrákokat illetné meg a modern iparművészet terén a dicsőség pálmája, ha a németek külön a pavillonjuktól a Varied Industries címe alatt nem mutatnák azt be, hogy modern irányban az ő művészeik is mit tudnak.

Először is olyan ügyes helyet választottak maguknak a Varied Industries csarnokában, hogy mindenki őket kénytelen először észre venni. És művészgárdájuk (Bruno Möhring, Peter Behrens, Läger, Pankó, Bruno Paul, Kreis, Gaul, Dülfer (zeneterem), Olbrich stb. stb.) gondoskodott róla, hogy az általuk berendezett 59 helyiség szenzációnan új, lekötően művészi és gondolatkelten praktikus előnyöket tüntessen fel. Az amerikaiaknak ezek tetszettek legjobban. Hatásuknak a titka pedig az, hogy nem Amerika számára, hanem a maguk izlésüknek dolgoztak.

Ugyanez az individuális jegy tűnik fel a magyar kiállításon is. Székely Sámuel a Budapesti Hirlap aug. 1. számában azt írja St-Louisból, hogy a Horti által tervezett installáció, u. n. Székely Udvarház, tornyait már meg akarták venni, még mielőtt elkészült volna az egész épület. S tetszésre is csak azok az iparművészeti tárgyak számíthatnak, amelyek nem csatlakozva egy külföldi irányhoz sem, eredetiségükkel együtt magyaros zamatot sugároznak. Szóval nemzeti sajátosságaink mindenütt megbecsültek. Meltán büszkéek lehetünk e tekintetben a mi művészeinkre és műiparosainkra.

44

KÖPPING :
DÍSZPOHÁR ÜVEGBŐL.

41

CSISZOLT ÜVEGPOHÁR.

45

KÖPPING :
DÍSZPOHÁR ÜVEGBŐL.

43

BÉCSI POHÁR,
PIESCHE ÁLTAL VÉSETT
ÁBRÁZOLÁSSAL.

40

VELENCZEI HÁLÓS POHÁR.
(RETICELLA.)

42

VADÁSZKÜRT,
ÜVEGBŐL.

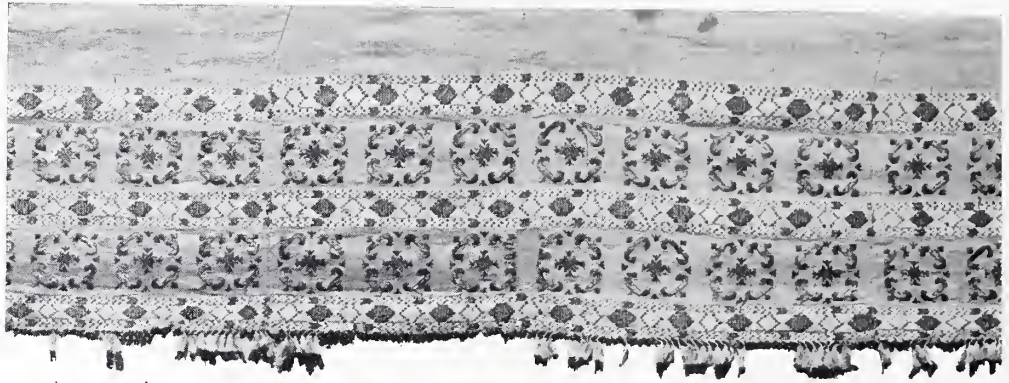
GENUAI BÁRSONY.

51

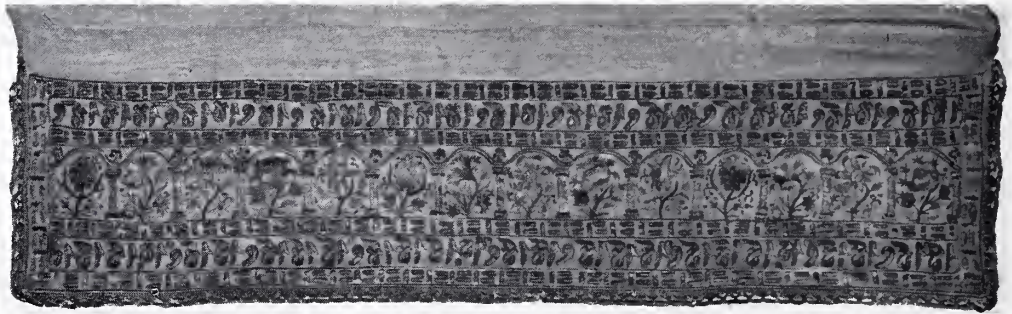

TÖRÖK SELYEMHÍMZÉS.

OLTÁRTAKARÓ.

52

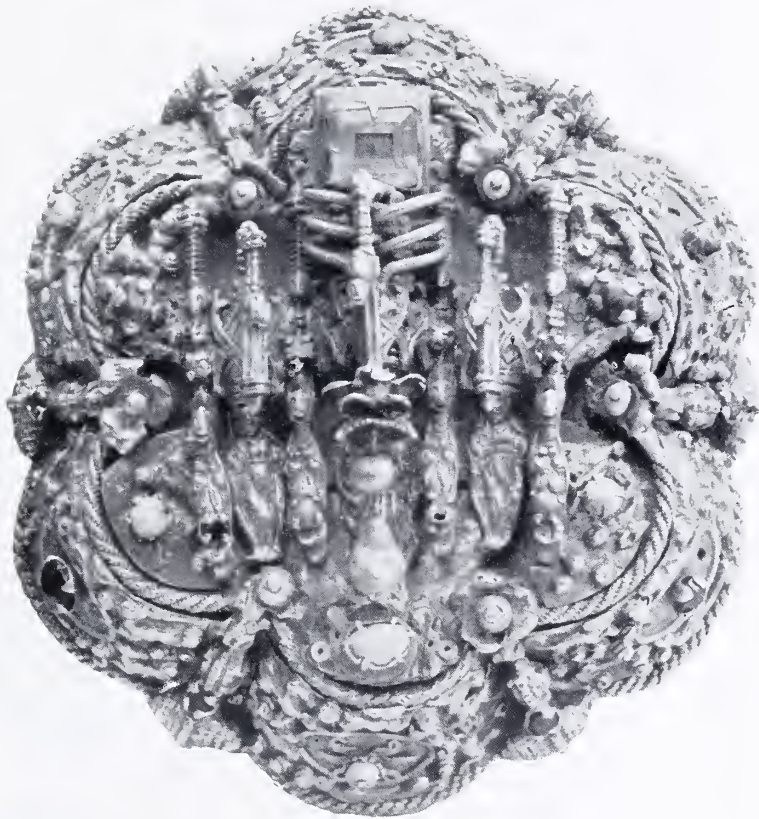
TÖRÖK NÁSZKENDŐ.

53

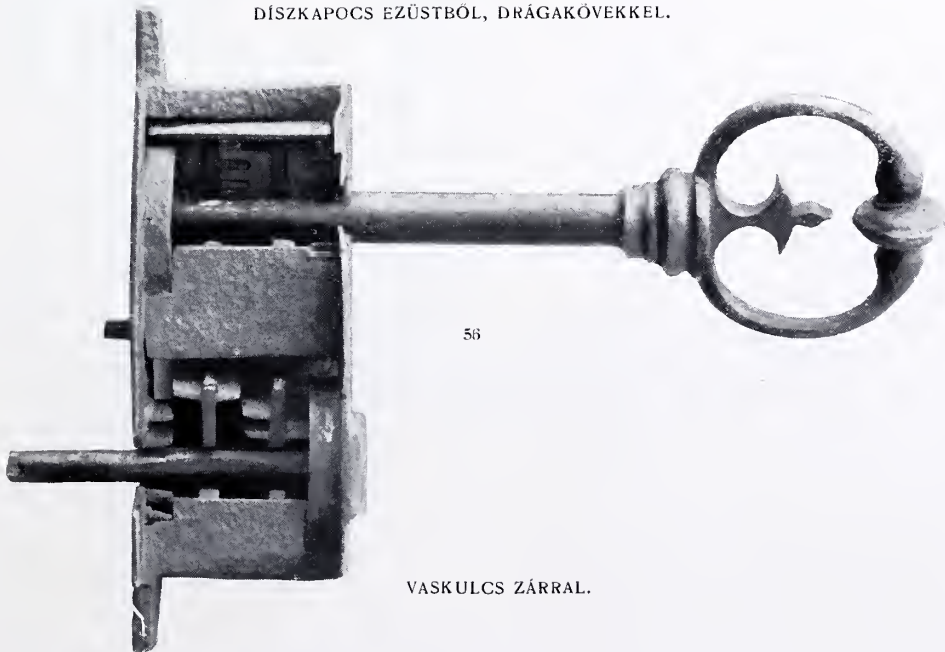
SABRAK.

54

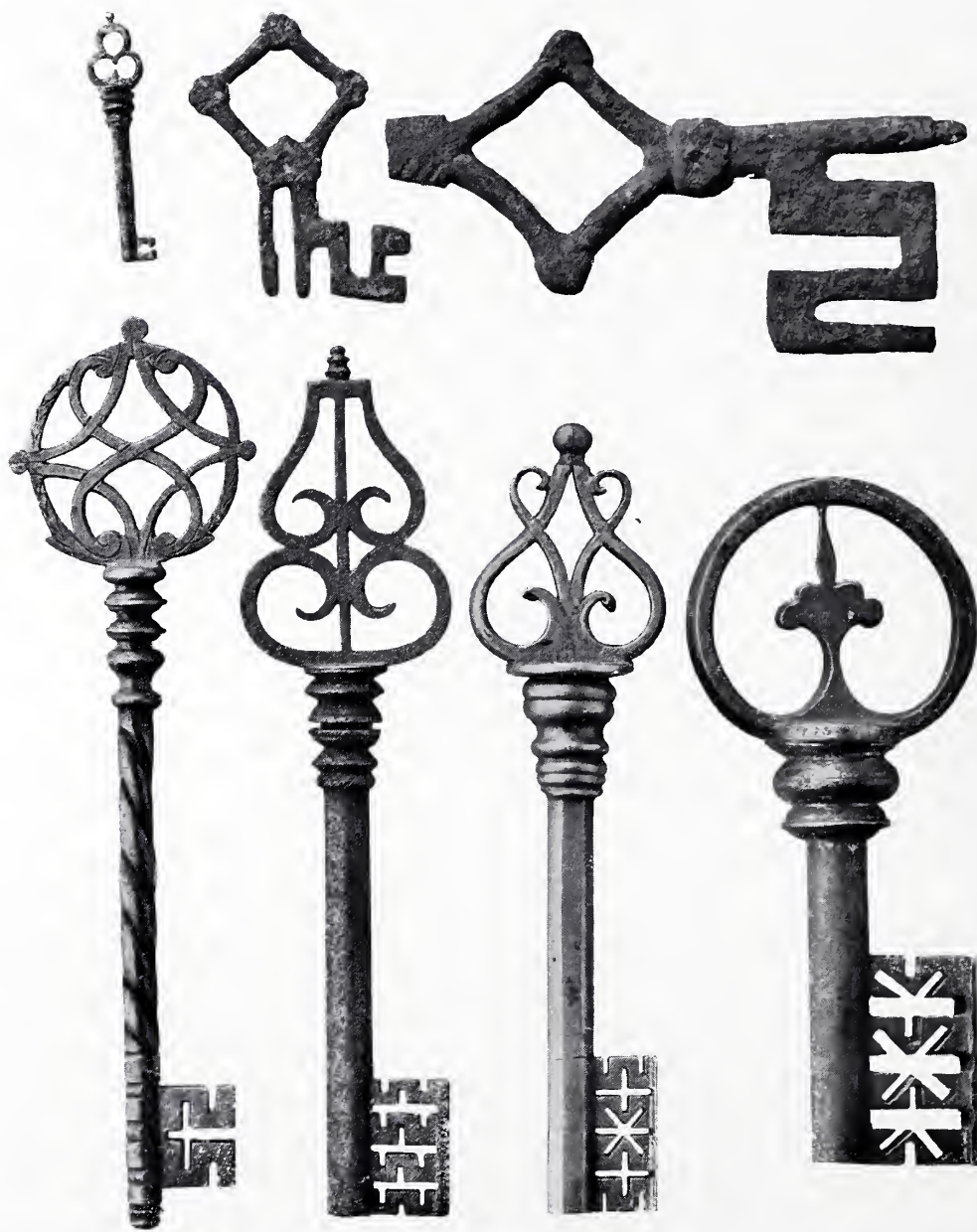
33

DÍSZKAPOCS EZÜSTBŐL, DRÁGAKŐVEKKEL.

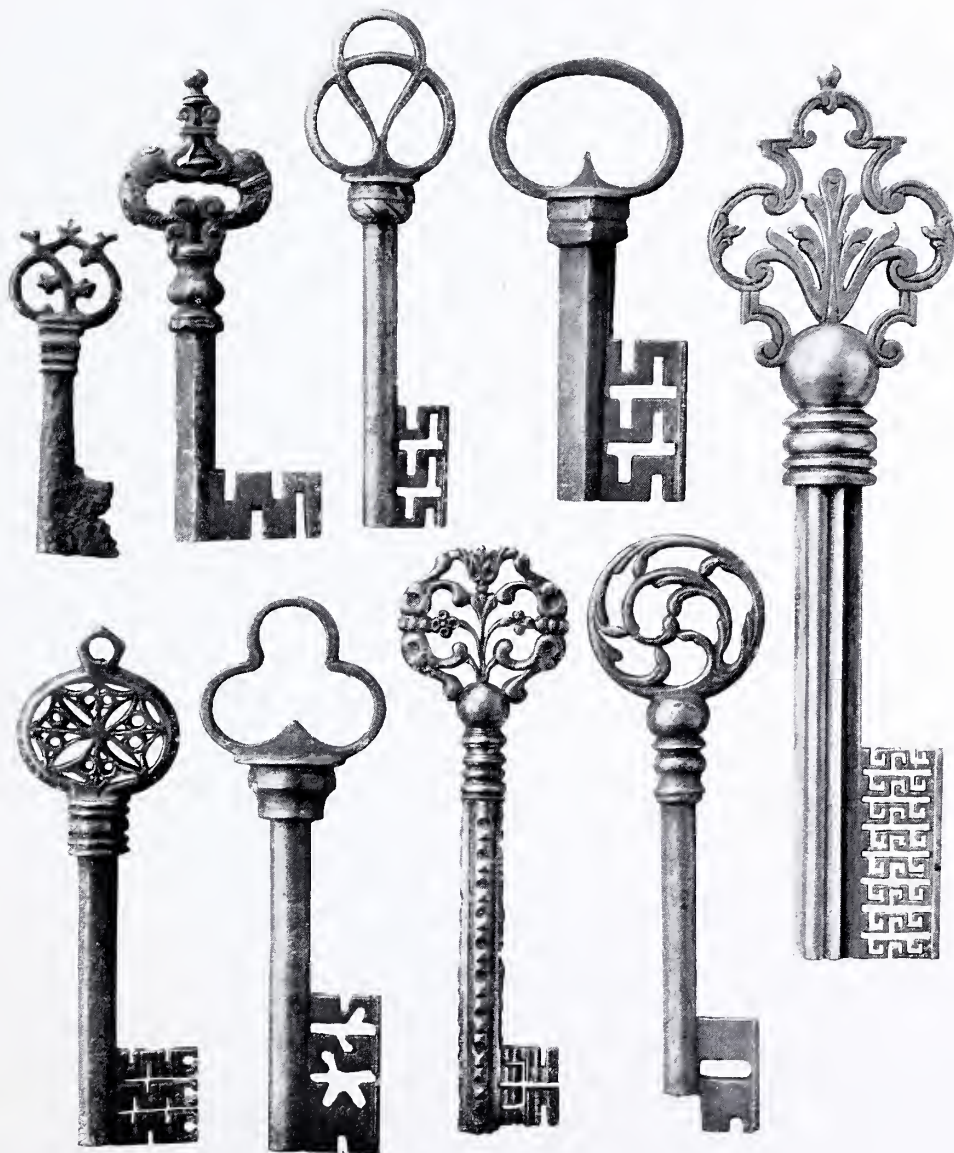
56

VASKULCS ZÁRRAL.

57

KÜLÖNBŐZŐ KORÚ ÉS SZÁRMAZÁSÚ
VASKULCSOK.

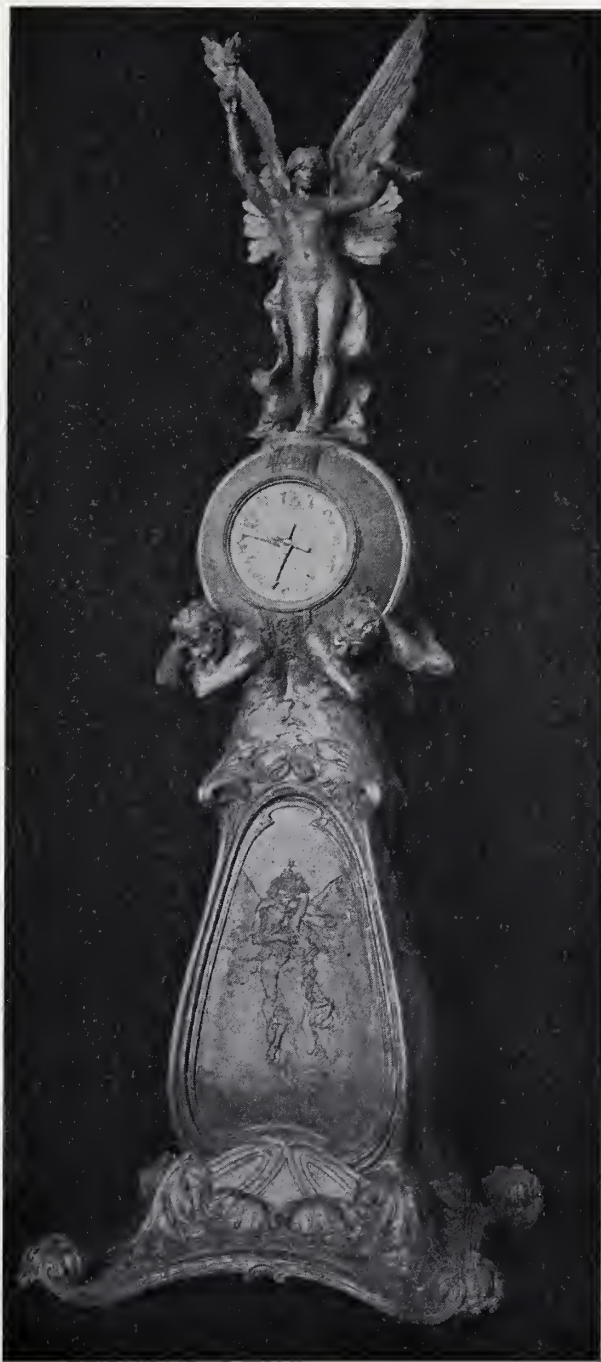
58

KÜLÖNBÖZŐ KORÚ ÉS SZÁRMAZASÚ
VASKULCSOK.

KÜLÖNBÖZŐ KORŰ ÉS SZÁRMAZÁSŰ
VASKULCSOK.

20

KISPLASZTIKAI
SZAKOSZTÁLY.
TANÁR: LORÁNFI ANTAL.

BRONZÓRA.
TERVEZTE
SZABÓ KÁROLY.

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola képestő pályázata.

DÍSZÍTŐ
SZOBRÁSZATI SZAKOSZTÁLY.
TANÁR: MÁTRAI LAJOS GYÖRGY.

OROSZLÁN
TALAPZATTAL.

TERVEZTE
SOVÁNKA KÁROLY.

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola képestíji pályázata.

CSISZÉR J.

I. DÍJ.

MISENKA N.

II. DÍJ.

ZÁSLÓTALAPZAT.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZATI SZAKOSZTÁLY.

TANÁR MÁTRAI LAJOS GYÖRGY.

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola évvégi pályázatai.

AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA PÁLYÁZATI MUNKÁI.

AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA NAK egyes szakosztályai az iskolai év végén pályázatok kidolgozásával szokják bemutatni tudásukat és előhaladásukat. Volt alkalmunk már többször az eredményből egyes szemelvényeket olvasóinknak

bemutatni, ismerttven a pályázatok befolyását és szervezetét és reámutatván azokra az előnyökre és tanulságokra, a melyek a pályázatokból következnek.

Nehogy ismétlésekbe bocsátkozzunk, ismertnek kell tehát feltételeznünk az iskolai pályázati eljárást. Ennek következtében nagyobb szóbeli magyarázat kísérete nélkül mutathatunk be néhány jelesebb pályamunkát, már t. i. olyant, amely aránylag könnyebben volt lefényképezhető és sokszorosítható.

SZÉKELY K.

III. DJ.

NEMES GY.

III. DJ.

ZÁSZLÓ-TALAPZAT.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZATI SZAKOSZTÁLY.

TANÁR: MÁTRAI LAJOS GYÖRGY.

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola évvégi pályázatai.

A bemutatott munkák két csoportba tartoznak. Az egyik csoportot, az *oklevél* elnyeréséhez szükséges pályázatot — amelyet tehát már az iskolát végző, kész növendékek jobbjai dolgoznak ki — a díszítő szobrászati és a kiplasztikai szakosztályoknak egy-egy műve képviseli.

A díszítőszobrászati föladat egy állatkert főútján emelendő és bronzba öntésre alkalmas állat- vagy állatsoportozat volt. *Soványa* Károly a föladatot sok művészi érzékkel oldotta meg. Ugrásra

készülő oroslánjának mozgását jól figyelte meg, s a jó körvonalak mellett helyesen dolgozta ki az állat egyes részleteit is. A talapzatról sajnos nem mondható annyi dicséretes dolog.

A kiplasztikai szakosztály föladata (egyéb kisebb kiegészítő részletek mellett) egy kandallót díszítő bronz óra volt. E föladat is helyes megoldásra talált *Szabó* Károly munkájában, a melynek különösen részletei finomak és gondosan tanulmányozottak.

SAMUEL K.

JAKOBB A.

IV. DÍJ.

ZÁSzlÓ-TALAPZAT.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZATI SZAKOSZTÁLY.

TANÁR: MÁTRAI LAJOS GYÖRGY.

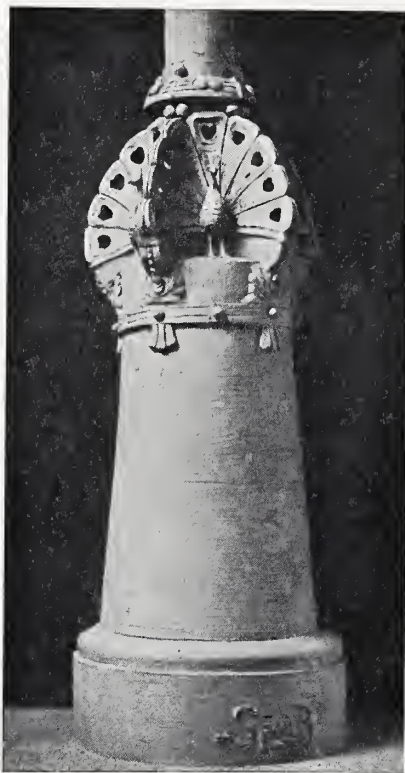
Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola évvégi pályázata.

Ugyanezen két szakosztálynak az évvégi pályázataiból is (ebben a 3 utolsó évet végző tanítványok vehetnek részt, tehát nemcsak a végző, hanem még a kiképzés alatt levő növendékek is) mutatunk be néhány mutatványt.

A díszítő szobrászoknak egy konkrét feladatuk volt: az iparművészeti múzeum és iskola üllői-uti főhomlokzata elé fölállítandó és kőben és bronzban készíthető zászlótalapzat. Az eredményt nyolc pályamunkában mutatjuk be. Igazán dicsérendő az ifjaknak nagy leleményessége, művészi érzékük és az a

törekvésük, hogy a talapzat díszítését eredetiségek mellett összhangba hozzák az épületnek architektúrájával.

A kisplasztikai pályázat egy arany- és ezüstben kiviendő páasztorbot volt. Ennek eredményét négy pályamunka mutatja be. Kár, hogy a kisebbítésnél a mintázás finomságai elvesznek. Mindannyinak jó szilhuettje van s míg egyik-másik egészen modern fölfogásban iparkodott célt érni, addig mások megmutatták, hogy a történelmi stílusok szigorú keretében is otthonosnak érzik magukat. X.

SPALT B.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZATI SZAKOSZTÁLY.

HOMONNAY F.

ZÁSzlÓ-TALAPZAT.

TANÁR: MÁTRAI LAJOS GYÖRGY.

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola évvégi pályázatai.

KÜLÖNFÉLÉK.

IPARFEJLESZTÉS. A kereskedelem-ügyi miniszter a napokban tette közzé a hazai ipar fejlesztéséről szóló terjedelmes emlékiratát, amely fölöleli a hazai ipar fellendítésével összefüggő összes kérdéseket, rámutat a fennálló bajokra és egyuttal javasolja az orvoslás módját.

Az emlékirat természetesen a művészi irányú iparról is és pedig a háziipar és a kézműipar kapcsán emlékezik meg, amely fejezeteknek idevágó részét a következőkben közöljük:

A háziiparnak négy válfaja közül az egyik az, melynek jellegét a népies dekoratív, eredeti, nagyjából műbecsrel bíró motívumok adják meg. Ide tartoznak

a pozsony-, nyitra- és trencsénmegyei hímző-, a kalotaszegi, a székely és csángó varrottas-háziiparok, a torontáli és máramarosi szőnyegkészítés és részben, bár nem képes motívumai folytán, hanem inkább a technika jellegzetes volta miatt, a körmöcbánya-jánosréti csipkeverés. Mindannyi ősrégi foglalkozása a népnek, mely egyikben-másikban a tökélyre magas fokára vitte. Ezeknek a háziipari ágaknak fejlesztése a megkezdett irányban folytatandó, nevezetesen egyes középpontok utján mindinkább tökéletesítendő a munka technika részé és megfelelő forgó tőke rendelkezésre bocsátásával biztosítandó a munka állandósága és szervezendő az értékesítés.

Ezeknek az iparágaknak eredetisége megőrzendő, e mellett készítményeiket megfelelően nemesítve és stilizálva, a fogyasztás igényeihez, a változó divathoz kell alkalmazniok és így piacképesé tenni.

KUNDRÁK JÓZSEF.

MENDL IZIDOR.

HADNAGY IMRE.

PÁSZTORBOT.

STRÓBL ZSIGMOND.

KISPLASZTIKAI SZAKOSZTÁLY.
TANÁR: LORÁNFI ANTAL.

*Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola
évvégi pályázatai.*

A vidékenként létesítendő és részben már létező központi műhelyeknek — melyek ott, ahol az állam háziipari jellegű iskolákat vagy tanműhelyeket tart fenn, mint a csipkeverésre Körmöcbánya-Jánoshegyen, a szőnyegkészítésre és műhímzésre Máramarosszigeten, maguk ezen iskolák vagy tanműhelyek lehetnek — kell gondoskodniok a rajzok és utánzásra szolgáló eredeti minták elkészítéséről, esetleg be kell ide rövidebb-hosszabb idejű gyakorlati kiképzésre vonni — megfelelő támogatás mellett — egyes tehetségesebb háziiparosokat, kiknek azonban a rendszeres kereseti munkát azután otthon saját lakásaikon kell végezniök, támogatva jobb munkaeszközök adományozásával.

Ahol nagyobb számú ily háziiparos van, ott gondoskodni kell vándor-felügyelőkről is, akik a háziiparosokat lakásaikon keresik fel, elviszik azoknak az anyagot, átveszik kész munkájukat, leszámolniak velük és eszközlik a kifizetéseket, mert a népre nézve az a fontos, hogy mennél több időt tölthessen munkájával és ne kelljen fölösleges utánjárásokkal időt töltenie, így szoktatható csak rendszeres munkához.

Ez a háziipar olyan anyagi eredménnyel, hogy fedezze a reá fordított költségeket és jövedelmet is hozzon, sohasem fog járni, mert sokkal nagyobb a vele járó olyan költség, mely a készítmények árába be nem számítható (oktatás, rajzok és minták készítése, felügyelet stb.), mely költséget éppen azért kell az államnak fedezni, mert a magánvállalkozástól ily áldozat nem várható és nem annak az érdeke, hogy a népnek rendszeres, állandó foglalkozása legyen, illetőleg ezért áldozatot nem hozhat.

Az említett háziipari készítményeknek forgalmi képessége korlátozott lévén, ezen háziipari ágakat nem szabad azon határon túl fejleszteni, melyet értékesítésük megszab.

A készítmények piacképességének a kifogástalan technika, eredeti motívumok és mérsékelt árak mellett legfőbb feltétele, hogy a központi műhelyek úgy szerveztessenek, miszerint addig áruval ne jelentkezzenek a piacon, míg megfelelő raktári készlettel nem bírnak és rendeléseket gyorsan, pontos időre nem készíthetnek, minthogy ellenkező esetben lehetetlen az árukat a rendszeres kereskedelmi forgalomba bevezetni. A kereskedő, aki a meghatározott időre bizonyos mennyiségű árut rendel és azt — úgy,

mint a legtöbb esetben mai háziipari szervezetünk mellett történik — csak hetek, esetleg hónapok múltán kapja meg, több rendelést magyar háziipari cikkekre nem ad és így minden ily pontatlanság a háziipari cikkek vevőkörének csökkentésére vezet.

A központi műhelyek illetén berendezéséhez megfelelő forgó tőke szükséges, ilyenrel tehát ezeket el kell látni, hogy raktárt és az időközben érkező rendelések kellő lebonyolíthatására magukban a műhelyekben is a szükséghez mért számban esetleg állandóan alkalmazott háziiparosokat tarthassanak.

Ahol az ily háziipari ágak már kellően meghonosodtak és központi műhely szükségére nem forog fenn, ott egyes, teljesen megbízható magános személyek, vagy kereskedők, mint vállalkozók is támogathatók, ha egyéniségük elég kezességet nyújt arra nézve, hogy a lakosságot nem zsarolják és erre nézve az állami felügyeletnek magukat alávetik.

A kézműiparról szóló fejezetnek az iparművészetre vonatkozó része így szól:

A kézműipar, mint a vidéki városok egyik alkotó eleme bír fontossággal; fokozatos gyöngülése egyuttal a vidéki városok erejének csökkenését is jelenti.

Szociális szempontból is igen fontos ennél az önálló kereső tényezők lehető fentartása és az önálló vállalatok megőrzése. Habár kétséget sem szenvedhet, hogy a kézműipar helyzete a változott gazdasági és termelési viszonyok következtében mind súlyosabb lesz és egyes részeiben, mint ilyen, t. i. kisipari jellegében állandóan megtartható nem lesz, hanem kénytelen lesz megfelelően átalakulni, mindazonáltal az is kétségtelen, hogy ez az átalakulás viszonyaink között aránylag nagyon hosszú időt fog még igényelni, úgy, hogy ezen idő alatt is ezzel a tényezővel komolyan kell számolni, e végből pedig fokozatos átalakulását minden rendelkezésre álló eszköz igénybevételével elő kell segíteni.

Annyival inkább kell ezzel számolni, mert még kezdetleges ipari viszonyaink között a kézműipar szorosabb értelemben vett ipari szempontból is fontos tényező, amennyiben segédszemélyzetével együtt körülbelül félmillió munkáskezet képvisel.

Iparpolitikai szempontból a kézműipar két részre osztható. Az egyik a műipari jellegű kézműipar, melynél a kézügyesség, ízlés és műérzék a döntő; a másik a tömegtermelő kézműipar, mely hova-

tovább elveszti kisipari jellegét, amennyiben a gépek szerepe mind erősebben lép előtérbe és mesterségszerű jellegének megtartásával átalakul kisebb gyárparrá.

Bár a kézműipar ezen két csoportjának vannak némely közös fejlesztési eszközei is, mindazonáltal mindegyik nagyobbára külön-külön eszközöket igényel.

A műipari jellegű iparoknál fontos az ízlés nemesítése, amely célra az iparosok megfelelő rajzokkal lennének ellátandók. Az egyénenként kívánatra szolgáltatandó rajzokon kívül általános használatra való mintalapokat kell kiadni, amint ez, csak-hogy nem minden iparágra, eddig is történt. Különösen fontos a speciális magyar irányú fejlesztése ezekben. Az úgynevezett magyar díszítő stíl éppen a műiparban foglalhatna nagy tért, itt érvényesülhetne teljes mértékben, sőt egész műiparunknak megadná azt a sajátos jellegét, mely ha túlzásoktól és ríktó színektől ment marad, az ország határain túl is tekintélyes fogyasztásra számíthatna.

Ily mintalapok kiadása tetemes költséggel jár ugyan, de nélkülözhetetlen kelléke a műipari jellegű iparágak fejlődésének.

A műipari jellegű kézműipar rendszeres és tervszerű fejlesztésére, működésének irányítására megfelelő központi szervről kell gondoskodni és ennek az ügynek szolgálatába kell állítani az egész ipari szakoktatást, élén az első sorban hivatott, de egész gyakorlati irányba terelendő iparművészeti iskolával és múzeummal.

Ennek a központnak és ezeknek az ipariskoláknak igen nagy szerepe volna ennek az ügynek intézésében, természetesen ellátva a szükséges anyagi eszközökkel is.

LIPÓTVÁROSI TEMPLOM

BELSŐ DÍSZÍTÉSE. A lipótvárosi Szent István-templom belső díszítési munkálatai befejezésükhöz közelednek, úgy hogy a templom fölszentelését a kitűzött időben, 1905 június hó 8-ikán, a koronázás évfordulóján nagy pompával megtartják.

A templomban az aranyozási munkákkal teljesen elkészültek. Az oltár gazdag szobrászdíszítési részei magyar gyüdi márványból valók s csupán a kupolát tartó négy hatalmas oszlopot faragták görög szkizroszi márványból, amelyeket Strobl Alajos négy bronzba öntött anyala fog ékesíteni, míg a kupolát ugyancsak

Strobl mester karrarai márványból faragott Szent István-szobra koronázza. A kupolától jobbra és balra, félkör-vonalban összesen tizennyolc siklósi márványból való, sárga márványszínű oszlop sorakozik és ezek tartják az oltár felső részét. Az oltár felállításával szeptember végéig lesznek teljesen készen, mert az rendkívül sok részből áll és a kövek összeillesztése igen precíz munkát igényel. Az oltár mögé, a szentélyben Benczur Gyula mozaik képe alá Mayer Ede öt reliefje kerül, amelyeket most öntenek bronzba. Az oltárképek közül négy van készen: Benczur Gyuláé, mely azt a jelenetet ábrázolja, mikor Szent István fölajánlja koronáját Magyarország védőasszonyának, Szűz Máriának; a kép a jobboldali nagy mellékoltárra kerül; Stettka Gyuláé, mely Krisztust ábrázolja a keresztfán; ezt a képet Benczuréval szemben a baloldali nagy mellékoltárra helyezik, Roskovits Ignáctól Szent Adalbert és Vastagh Györgytől Szent Imre. Nadler Róbert most fejezi be hármasképét, melyen Szent Cecília életéből vett jeleneteket örökít meg s a másik triptichont Feszty Árpád festi. A kupolapillérek fülkéibe három szobor kerül. Szent Gellértet Strobl mintája után most faragják karrarai márványba s ugyancsak karrarai márványból faragják az elhunyt Fadrusz János mintája után Szent Lászlót és Szent Erzsébetet is, amelyet Sennyei Károly mintázott. Szent László szobra és a szószék fölé, amelyek egy oldalon vannak, ifj. Vastagh György díszes angyalcsoportjait helyezik el márványból. Teljesen fel van már állítva a gazdagon aranyozott orgonaszekrény és a sípok elhelyezésével is nemsokára elkészülnek. Gyóntatószék kettő lesz a templom belsőjében s a közönség számára ülőhelyül padokat és francia mintára készült ima-zsámolylyal ellátott székeket állítanak. A világításra a fő- és kereszthajóban tizenkét, egyenként tizenhétágú, bronzból készült karosgyertyatartó fog szolgálni, melyeket a pillérekre és oszlopokra erősítenek. A négy kis kápolnát harminckét ötágú gyertyatartóval világítják meg s több kisebb gyertyatartó lesz a szentélyben és a kóruson. Az egész templomban villamos világítás lesz. A főkapú és a mellékkapuk tiszta kovácsolt bronzból készülnek; a főkaput a tizenkét apostolnak ugyancsak bronzöntésű, domborművű mellképe fogja ékesíteni, míg a mellékajtókon is igen gazdag bronzdíszítés lesz.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

 „KOSSUTH szobor“ és a „SZABADSÁGHARC szobor“ pályázata ügyében a székesfőváros tanácsa a szobrok terveire hirdetett nyilvános pályázat feltételeit a következőképpen módosította:

1. Mindkét vázlatos pályázat határideje 1905. évi március hó 31-ikére halasztatik el.

2. A *Kossuth* szobor helyét illetőleg a vázlatos pályázatban résztvevő művészek keze nincsen megkötve. Köteles azonban minden pályázó a vázlatminta kiterjesztése alkalmával pontosan megjelölni azt a helyet, amelyre a szobrot felállítandónak tartja, s részletesen kifejteni azokat az okokat, a melyekkel az általa kontemplált elhelyezést támogatni tudja.

A bíráló bizottság a pályázat eredményéről szóló előterjesztésében az elhelyezés kérdésére is kiterjeszkedik s azután még a szűkebb pályázatot megelőzőleg fog a főváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése a *Kossuth* szobor helyét illetőleg véglegesen határozni.

3. A tanács úgy a *Kossuth* szobor, mint a *Szabadságharc* szobor bíráló bizottságát egy-egy külföldi szakértővel kiegészíti.

 LDÖLT PÁLYÁZATOK. A M. Iparművészeti Társulat állandó bíráló bizottsága f. évi június hó 22-én tartott ülésén döntött az iskola-terem berendezésére kiírt pályázatról. Beérkezett 7 pályamunka, amelyek közül a bizottság az 500 koronás első díjra egyet sem talált érdemesnek. A 300 koronás második díjat szótöbbséggel a „Modern“ jellegű pályamunkának ítélte oda, melynek szerzője *Löffler Béla*. A 200 koronás harmadik díjat egyhangúlag *Fehérkuthy* és *Dósa* iparművészeti tervezők nyerték el, míg 100 koronáért megvette a bizottság *Vigand* Ede pályamunkáját.

Július hó 4-én tartott ülésén bírálta meg a bizottság a gyermekjátéktervekre beérkezett pályamunkákat, 15 pályázó műveit. A 400 koronás első díjat a bizottság megfelelő pályamű híján nem adta ki. A 100 koronás második díjat a bizottság egyhangúlag a „Péterke királyfi szekere“ jellegű műnek ítélte oda, amelynek szerzője *Undi S. Mariska*. A másik kitűzött 100 koronás díjat nem adták ki, ellenben 60—60 koronáért megvásárolta

a bizottság *Ürmössy Jenőné* művét (magyar bútorok), *Wessely Vilmos* munkái közül egy forgatható csörgős Jancsit ábrázoló rajzot, végül *Sommer Vilmos*nak juhászt, báránykakat és kutyát ábrázoló, fából faragott játékmintáját.

Az összes pályamunkák nyolc napig ki voltak állítva az Iparművészeti Múzeumban.

 ÁLYÁZAT SZÁLLODASZOBA BERENDEZÉSÉRE. Az Iparművészeti Társulat ez idei karácsonyi kiállításán való részvételre szóló felhívás szerint — amelyet a „Hivatalos tudósítások“ rovatában közlünk — a társulat pályázatot hirdet szállodaszoba berendezésére és a legjobb munkák számára egy 300 és egy 200 koronás díjat tűz ki. Pályázni kész munkával lehet. A pályadíjat a tervező kapja, míg a berendezés a készítő tulajdona marad. Erre a pályázatra e helyütt is felhívjuk tervező művészeink és műiparosaink figyelmét.

 REFORT-PLAKETT. A Társulat végrehajtó bizottsága és szakjuryje a Trefort-émlékérem pályázaton első és második díjat nyert művészeket, *Gaal Istvánt* és *Berán Lajost* szűkebb pályázatra hívta fel. Ez újabb pályázaton a bizottság a bemutatott munkák közül az első ízben is véleményezésre felkért művészek, *Zala György* és *Kallós Ede* urak javaslatára *Berán Lajos* tervezetét fogadta el, akit a terv végleges kivitelével is megbízott.

 EUTSCHE KUNST- UND DEKORATION előfizetői számára az idén is mint máskor több rendbeli pályázatot hirdet. Így 1. amatőr-fotografiára, 2. reklám-hirdetésre, 3. sírkőre, 4. bérma-émléklapra, 5. párnázott székre stb. Az első díjak 50—80 márkát nem haladják meg.

KÜLFÖLD.

A terített asztal és az ülőbútorok. — Kiállítások: Darmstadtban, Münchenben, Drezdában, Milanóban. — A berni nemzetközi rajzoktatási kongresszus. — A hamburgi műbarátok egylete. L'Art à l'École.

A mind sűrűbben rendezett kiállításokból végre le lehet vonni azt a tanul-

ságot, hogy a kiállításokat csak akkor látogatják, ha azoknak anyaga bizonyos szempontokat domborít ki s nem csak általánosságban hangzatos jelszavakkal igyekezik idegenforgalmat létre hozni. A tanulságos csoportosítása a tárgyaknak a legjobb vonzó erő.

A „TERÍTETT ASZTAL“ kiállítása is, melyet Leisching rendezett Brünbnben, azok közé tartozik, ahol az új szempont adja meg az egésznek az érdekességét. E kiállításon az ebédlő esztetikáját körvonalozták, másrészt pedig arra szolgált dokumentumul, hogy a modern iparművészet mennyi tért foglalt már el az asztalon és pohárszéken. A porcellánok, az üvegek, fehérneműek, evőeszközök mind egységes harmóniába olvadva jelentek meg. A laikus látogatóknak emlékeztetőben épp ez az egységesség hagyott legmélyebb nyomot, mert más iparművészeti kiállításban jobbról látja a szobákat balra pedig üvegszekrényben a bele való tárgyakat. Azért nem lehet eléggé méltányolnunk a „terített asztal“ kiállításának finom gondolatát.

Berlinben az ÜLÖBÚTOROK KIÁLLÍTÁSÁT tervezi az iparművészeti múzeum ez évi szeptember és október hónapokban. A történeti rész bemutatja a szék, diván, pad stb. fejlődését és kialakulását a legújabb típusokig. E célra az anyagot a múzeum igazgatósága nemcsak saját gyűjteményéből, hanem a magánosokéból, különösen pedig művészek tulajdonából válogatta össze. A kiállított tárgyak mellett képekben is be lesz mutatva minden lehető kornak minden lehető formájú ülőbútora, úgy hogy a kiállítás a lakás e legfontosabb darabjairól teljesen kimerítő képet fog nyújtani.

DARMSTADTBAN július óta áll a *művésztelep* második kiállítása. Ezúttal nem ver olyan nagy port, mint az első; részben más kiállítások, részben pedig azon körülmény folytán, hogy már nem képez újságot, elterelődik róla a publikum figyelme. Pedig művészi érdekessége legalább is van annyi, mint az elsőnek. A kiállítás három újonnan épített villa keretében van megoldva. Kettőt épített közülök Olbrich s egyet Cissarz. Már el is kelt mindegyik.

Három iparművészeti kiállításról adhatunk még hírt.

A MÜNCHENI 1905-IKI IPARMŰVÉSZETI kiállítás nagyszabásúnak ígérkezik. A legújabb elhatározás szerint az ottani nemzeti múzeum helyiségeiben fogják rendezni.

DREZDÁBAN pedig 1906 folyamán lesz egy német iparművészeti kiállítás, a mely országos jellegű lesz s bemutatja Németország összes törekvéseit és eredményeit e téren.

A legnagyobb azonban mégis a *milánói* nemzetközi kiállítás lesz, melyet 1905-re terveztek eredetileg, de 1906-ra toltak ki végül. Az újabb pontok idevonatkozólag a következők: Bejelentések csak 1905. május 31-ig fogadtatnak el. Építkezésekre már február 15-ig kell engedelyt kérni. Aki 1906. február 28-ikáig be nem szállítja tárgyait, annak nincs többé joga kiállítani. A főbb csoportok lesznek: 1. Grafikus művészetek, festett papírok. 2. A fém és fa művészi megmunkálása. 3. Agyag, porcellán és üvegárúk. 4. Textil, bőr. 5. kárpitosmunkák. 6. Egyéb iparművészeti tárgyak. Minden egyben szívesen szolgál felvilágosítással a kiállítási titkár, E. Marescotti, Milanoban. — E kiállításon — mint értesülünk — Magyarország iparművészetének részvétele biztosítva van. Ellenben az 1905-ik évi liégei iparművészeti kiállításon tervezett részvételünket illetékes helyen elejtették.

A BERNI NEMZETKÖZI RAJZOKTATÁSI KONGRESSZUS f. évi augusztus 2-től 7-ig tartott. Tárgyalásra került egyebek közt a következő, az iparművészeti oktatásra vonatkozó három kérdés: a) Mennyiben feleltek meg az iparművészeti iskolák a hozzájuk fűzött várakozásoknak? b) Mily eredményt értek el ezekből az iskolákból kikerült növendékek az ipar terén? c) Az iparművészeti iskoláknak szervezete és programja. Mint előadó M. Louis *Hista*, a sèvres-i agyagipari szakiskola tanára szerepelt. A kongresszusnak idevonatkozó megállapodásait alkalom adtán közöljük.

A HAMBURGI MÜBARÁTOK egylete a 90-es évek elején alakult Lichtwarknak kezdeményezésére. Csöndben munkálkodott tollal és ecsettel. Most vett először részt egy idegen kiállításon, Wiesbadenben, a hol a dilettánsok művészetét meglepő fokon állónak mutatja be. Ez az egyesület jelöli ki helyes irányát a dilettantizmusnak, vagy mondjuk jobban: a házi iparművészkedésnek. Hadat üzen az „Élet Álom“ feliratú párnáknak, a főzőkanállal készített kulcstartónak, a faégetéses émelegyösségeknak s a bronzirozott haszontalanságoknak. Helyettök a hamburgi művészi tradíciók erősítését tűzték ki feladatuk maguk elé. Bizonyos egészséges lokálpatriotizmussal a dilettánsok serege pár év alatt Hamburg minden régi házát lefotografálta, lefestette,

felmérte. S így megmentették multjuk művészetéből, a mi megmenthető. Néme-lyik a régi faragott kapukat gyűjtötte egybe, mások építési, szobrászati részleteket, ajtókopogatókat stb. A mellett ápolják a virágot, minden virághoz terveznek és csinálnak vázát, virágkosarat. Szóval művészi tartalommal töltik meg lelküket. Ez a dilettantizmusnak igaz útja, mely annak, a ki gyakorolja gyönyörűséget ad, a művészetnek pedig használ.

L'ART À L'ÉCOLE címen Párisban is mozgalom indult meg Paul Beurdeley vezetése alatt az iskola művészi kívánalmainak ápolására. Frizeket csináltak Barberis s mások, faliképeket pedig Moreau-Nélaton, Dufau, Wilette, Henri Rivière készítettek eddig.

SZAKIRODALOM.

 GULYÁS PÁL dr. *A könyvkötés technikája. Budapest, 1904.* Az iparművészet csak a technika tökéletességén át jut el céljához, örömmel kell tehát vennünk minden művet, mely ez irányban kezünkre jár. Gulyás Pál, a nemzeti múzeum Széchényi-könyvtárának tisztviselője, a könyvkötésre hívja fel ilyenformán a figyelmet, egy egész könyvet szentelt a könyvkötés mesteriségének, technikájának, — az ide vágó szakirodalom és részben személyes tapasztalatok alapján. Nem szorítkozik azonban csupán a technikai eljárások szűkös leírására, hanem egyben kiterjeszkedik azon szempontokra is, melyeket a célszerűség, tartósság és szépségérzet jelöl ki. Első sorban a nagy, nyilvános könyvtárak kívánalmaira van tekintettel, de ott, ahol a könyvtáblák külső díszítéséről szól, a bibliofileknek is nyújt néhány lapot.

Kellő tájékozást szerezhetünk könyvéből az előmunkálatokról, a könyvtestre vonatkozó munkálatokról, a könyvmet-szés díszítéséről, a könyvnek fedéllel való ellátásáról és borításáról, a bélésapírról (Gulyás őrlapnak nevezi) és egyszersmint a könyvkötés külső díszítéséről is. Ez utóbbi fejezetben érinti a stiláris változatokat is, de inkább csak az anyag és technika szerint tárgyalja a könyvtábla díszítésének kérdését. Szerző előszeretettel viseltetik a franciák iránt, Morris és Cobden-Sanderson hammersmith-i

tevékenységén átsiklik, a mely pedig a modern könyvkötésben úgy művészi mint technikai szempontból korszakalkotó fordulópontot jelent. Mindamellet csak azt mondhatjuk Gulyás dr. könyvéről, hogy még sok hasonló művet kívánunk hazai iparművészeti irodalmunknak.

 NTWÜRFE FÜR SPITZEN UND STICKEREIEN VON FELIX AUBERT. *Stuttgart, Hoffmann, 1904. 30 lap. Ára 30 márka.* A kézzel varrott csipkéknek ismét felvirrad. Csinálják Halason, csinálják Sóvárrott, Bécsben, de legelső helyen mégis a franciákat kell említenünk s azok közül is legeslegesőnek Aubertet. Ez a művész közzé tett most 30 lapon mintegy 100 tervezetet, mely az ő finom izlésének, színérzékének, stilizáló képességének gazdagságát tárja elénk. Motivumait a növényvilágból veszi. S a florealis motívum elrendezésénél is meg tudja tartani a növényi jelleg organikus voltát. Amellett azonban a technika kívánalmi irányítják kompozícióit. Tanulságos ez nemcsak azoknak, akik értenek a csipkekészítéshez, hanem minden tervező iparművészek és kézimunkázónak.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

 OLVASÓINKHOZ. Lapunk mostani kérésének az az oka, hogy a st.-louisi kiállításon levő munkatársunknak augusztusra ígért cikket és fényképeit vártuk, amelyek azonban nem érkeztek meg. Távirati megkeresésünkre munkatársunk értesített, hogy a lapunknak szánt anyagot csak szeptember hó folyamán küldheti meg; ennél fogva előrelátható, hogy a *legközelebbi füzetünk csak október hó folyamán fog megjelenni.* A szerkesztőség.

 ELHÍVÁS. A Magyar Iparművészeti Társulat felhívja az összes hazai tervező művészeket és művészi iparosokat, hogy a társulat folyó évi *karácsonyi kiállításán* résztvegyenek.

E kiállításon a hazai iparművészet újabb haladását akarjuk a magyar közönségnek

bemutatni s alkalmat adni arra, hogy művészi iparosaink munkáikat értékesíthessék.

A kiállítók buzdítására szolgálnak a kiállítás alkalmából kitűzött következő kitüntetések, illetőleg díjak:

a) a *vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által alapított állami nagy arany érem*, amely kompozíció és kivitel tekintetében feltétlen becsü műipari munkákért ítélhető oda. (Az erre vonatkozó részletes szabályzat olvasható a Magyar Iparművészet 1898. évfolyamának 412-ik lapján.);

b) a *kereskedelmügyi m. kir. miniszternek 2000 kor. nagy díja*, melyet kizárólagosan iparosok kaphatnak kiváló műipari munkáikért, tekintet nélkül arra, vajjon a saját, vagy mások terveit után dolgoztak-e;

c) a *kereskedelmügyi m. kir. miniszternek állami érme*, melyből több példány odaitélhető s a melyre nézve különben a b) pontban foglaltak irányadók.

Utóbbi két kitüntetést a választmány tagjaiból alakított héttagú jurynek javaslata alapján adományozza a miniszter.

E kitüntetések mellett nagyobb arányú vásárlásokról is biztosíthatjuk kiállítóinkat. Nevezetesen Ő Felsége részéről, úgy mint az az előző években is történt, nagyobb összegű vételek várhatók, továbbá a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a múzeumok számára jelentékenyebb beszerzéseket fog tenni; társulatunk pedig rendes évi sorsjátékának nyereményeit szintén e kiállításon szerzi be.

A társulat különös súlyt helyez arra, hogy a kiállításra kerülő munkák lehetőleg olcsók legyenek. Feltétlen kellék, hogy azok eredeti, jó tervrajzok után készüljenek s a jogosult művészi igényeknek megfeleljenek és tehnikailag is kifogástalanok legyenek. Sablonos munkák, vagy meglevő dolgoknak egyszerű utánzatai feltétlenül ki vannak zárva.

Az idei karácsonyi kiállításon társulatunk módot akar nyújtani arra, hogy az eddig szokásos önálló szobaberende-

zések kiállítása mellett a mindennapi életben fontos szerepet játszó egyéb szükségletek is, nevezetesen *iskolaterem, hivatalszoba és szállodaszoba-berendezések* jól, életviszonyainknak megfelelő áron és művészi szempontból is kifogástalanul előállítva, bemutathatók legyenek. Ezeket kívül egy *3 szobás polgári lakás* berendezésének mintája is helyet foglal a kiállítás keretében, amely így az eddigiek-nél változatosabbnak, gyakorlatiasabb irányúnak ígérkezik.

Kiemeljük, hogy a szállodaszoba-berendezés kiállítását a társulat pályázattal köti össze és a legjobb ilyen munkák számára egy 300 és egy 200 koronás díjat tűz ki. A pályadíjat a berendezés tervezője kapja, amely a készítőnek tulajdona marad.

A kiállítás *november elején nyílik meg*, hogy azon a közönség ünnepi szükségletét jókor beszerezhesse. Ezért a kiállítók saját érdekében szükséges, hogy a kész tárgyakat *legkésőbb október hó végéig* a társulat címére az orsz. iparművészeti múzeumba beküldjék. A netán *később érkező* tárgyakat a társulat minden indokolás nélkül egyszerűen *visszautasíthatja*.

Helypénzt nem fizetnek a kiállítók, hanem csupán az eladott, vagy a kiállítás révén megrendelt tárgyak eladási ára után jár a társulatnak *5%-nyi bazárjutalék*.

A szállítás költségei (oda és vissza) s az esetleges biztosítás, akár tűz, akár lopás ellen, — miután a társulat semmiféle kárért nem szavatol — a kiállítókat terhelik. Amennyiben pedig egyesek egész szobaberendezést akarnak kiállítani, az illető szoba fülkéjének felállításáról és installációjáról a kiállítónak magának kell gondoskodnia.

Miután előrelátható, hogy az idén az eddigénél még több kiállító akar kiállításunkon résztvenni s mert helyi viszonyainkkal számolnunk kell, felkérjük mindazokat, akik a kiállításon résztvenni akarnak, hogy előzetes tájékoztatásunk végett *augusztus hó 1-ig* jelentkezzenek.

A bejelentést a társulat által kibocsátott bejelentő íveken kell megtenni, amelyek a társulat titkári hivatalában kaphatók.

Több helyet igénylő tárgyaknál, mint pl. szobaberendezéseknél, szükséges, hogy augusztus 1-ig a kiállításra szánt munkának *rajzát* is bemutassák a kiállítók. A végleges elfogadás kizárólagosan a kiállítás külön bíráló bizottságának hatáskörébe tartozik, amely e fölött, önként érthetően, csak teljesen kész tárgyak megvizsgálása alapján ítélni lehet.

1905. január elseje után a kiállítók tartoznak tárgyaikat a társulat kívánságára a kiállítás helyszínéről elszállíttatni.

Budapest, 1904. július havában.

Hazafias üdvözlettel

A M. Iparművészeti Társulat
elnöksége.

 IDÉKI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK. A M. Iparművészeti Társulat a nyár folyamán a vidék három városában, úgymint Eperjesen, Miskolcon és Sopronban kisebb-nagyobb iparművészeti gyűjteményt mutat be, hogy művészi iparosaink munkáit a vidék közönségével megismertesse s általában e kiállításokkal az iparművészet iránt való érdeklődést felkeltse és fokozza. A legjelentősebb ezek között a miskolci kiállítás, amelyet a borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület közreműködésével rendez a társulat. A kiállítás anyaga rendkívül gazdag és változatos és teljesen betölti a Koronaszállónak mintegy 500 □ méternyi dísztermet. Ő Felsége a király a társulat kérelmére átengedte e kiállításra a tulajdonában levő újabb iparművészeti remekeket; mint kiállító szerepel még az orsz. iparművészeti múzeum és iskola. Ünnepélyes megnyitása Szent István napján déli 1/2 12 órakor volt, nagyszámú és előkelő közönség jelenlétében. A M. Iparművészeti Társulat nevében Czigler Győző másodelnök lendületes szavakkal fejezte ki a hazai iparművészet intenzívebb felkarolásának szükségét s utalt a fontos szerepre, amely a vidéki iparművészeti kiállításoknak e tekintetben jut. Utána Balogh Bertalan, a borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület főtitkára köszönetet mondott a M. Iparművészeti Társulatnak önzetlen támogatásáért és hogy oly becses és tanulságos anyagot gyűjtött egybe e kiállításra s felkérte a

vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselésével megbízott Dr. Tarnay Gyula alispánt, hogy a kiállítást nyissa meg. Erre Dr. Tarnay lelkes beszédben méltatta a kiállítás rendezőinek hazafias törekvését s a komoly munkát, melyet végeztek s a kiállítást meggyitottnak jelentette ki. Ezután közönség, amelynek sorában a Miskolcon levő katonaság egész tiszti kara is volt, előzönlötte a kiállítási helyiségeket. Délután a kiállítás rendező bizottsága, mint jury tartott ülést Czigler Győző elnöklésével s a kereskedelemügyi minisztertől kapott külön fölhatalmazás alapján tanácskozott a kiállítás alkalmából odaitelendő két állami iparművészeti érem dolgában. Erre vonatkozó javaslatát haladéktalanul terjeszti a miniszter elé, hogy annak döntése, lehetőleg még a kiállítás tartama alatt nyilvánosságra hozható legyen. Mint jurytagok e tanácskozáson részt vettek a M. Iparművészeti Társulat részéről az elnökön kívül Faragó Ödön, K. Körösi Albert, Morelli Gusztáv, Róth Miksa és Györgyi Kálmán főtitkár; a borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület részéről pedig Balogh Bertalan főtitkár és Kiss Lajos tanár. A kiállítást a társulat megbízásából Menyhért Miklós iparművész, az orsz. iparművészeti iskola csoportját pedig Morelli Gusztáv tanár rendezte. A kiállításra legközelebbi számunkban visszatérünk.

 MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT válaszmánya 1904. évi május hó 25-én Szalay Imre h. elnök elnöklete alatt ülést tartott, amelyen jelen voltak : Czigler Győző alelnök, Ágotai Lajos, Árkay Aladár, Beck Dénes, Faragó Ödön, Fittler Kamill, Gaul Károly, K. Körösi Albert, Kriesch Aladár, Nádler Róbert, Péterffy Lajos, Róth Miksa, Telcs Ede, Vig Albert.

Jegyzőkönyvvezető: Szécsén Ferenc másodtitkár.

Elmaradásukat kimentették: Gelléri Mór — elutazása miatt egyuttal a július hó 20-ig tartandó ülésekről, — Radisics Jenő és Györgyi Kálmán vezértitkár.

Elnök megnyitván az ülést, üdvözli a megjelenteket és a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Beck Dénes és K. Körösi Albert vál. tagokat kéri fel.

Elnök kegyeletes szavakkal emlékezik meg a nemzet nagy költőjének, Jókai Mórnak haláláról és jelenti, hogy az elnökség a ravatalra koszorút helyezett és a temetésen a társulatot küldöttség

képviselte. Indítványozza, hogy a választmány az országot ért súlyos csapás fölött érzett mély részvétét és fájalmát jegyzőkönyvileg örökítse meg.

A választmány az elnök jelentését tudomásul veszi és indítványát elfogadja.

Pénztáros jelentése a társulatnak a folyó évben május hó 25-ig történt kiadásairól és bevételeiről, mely szerint 18972 kor. 49 fillér kiadással szemben 44792 kor. 75 fillér fedezet és a kereskedelemügyi miniszter forgótökéjéből 21377 kor. 20 fillér fel nem használt összeg áll, helyesléssel tudomásul szolgál.

Elnök jelenti, hogy a fennálló szabályzat értelmében a társulat végrehajtóbizottságának és bírálóbizottságának megbízása lejárván, ezek tagjai új választás alá kerülnek. A kereskedelemügyi miniszter a 28794/1904. VII. számú leirattal az új ciklusra a végrehajtóbizottságba Péterffy Lajos min. osztálytanácsost, Vig Albert iparoktatási főigazgatót és Gelléri Mór kir. tanácsost, az Országos Iparegyesület igazgatóját, a jury tagjai sorába pedig Vig Albert iparoktatási főigazgatót, Gelléri Mór kir. tanácsost és Faragó Ödön felső ipariskolai tanárt, mint a Társulat választmányának tagjait nevezte ki.

A választmány a jelentést tudomásul veszi és a végrehajtóbizottság elnökévé 3 évig terjedő mandátummal Czigler Győző alelnököt, tagjaivá pedig Fittler Kamillt, K. Lippich Eleket és Róth Miksát választja meg.

A bíráló bizottság elnökévé a választmány Radisics Jenőt, tagjaivá Kriesch Aladárt, Nádler Róbertet és Telcs Edét választja meg.

Másodtitkár jelentését, mely szerint a Társulat az „Eperjesi Széchenyi-kör“ által rendezett képzőművészeti kiállítás iparművészeti csoportját az Iparművészeti Múzeummal egyetemben rendezi és a kiállítandó tárgyak a folyó hó 29-én megnyíló kiállításra már el is küldettek, a választmány tudomásul veszi.

Elnök, tekintettel arra, hogy a társulat programjába több vidéki kiállítás rendezését vette fel, előterjesztést tesz egy kiállítási bizottság alakítása iránt, amely a megválasztandó tagokon kívül a szükséghez képest kiegészítheti magát. A választmány az előterjesztéshez hozzájárul és a bizottság elnökévé Radisics Jenőt, tagjaivá Árkai Aladárt, Faragó Ödönt, K. Körösi Albertet és Telcs Edét választja meg.

A választmány Györgyi Kálmán vezértitkárnak június 15-től 30-ig és július

20-tól augusztus 20-ig, Szécsén Ferenc m. titkárnak pedig június 28-tól augusztus 5-ig terjedő időre szabadságot engedélyez.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet által kibocsátott felhívás, amely Fadrusz János emlékének megörökítésére adományokat kér, a választmányi tagok figyelmébe ajánlatik.

Özv. Szárnovszky Ferencné kéri, hogy a társulat a néhai férje által készített Szt. László emlékérem 1800 db eladott példánya után részére 300 korona pótdíjat engedélyezzen.

A választmány megbízza elnököt, hogy amennyiben ez a kérelem a Társulat és Szárnovszky Ferenc között létrejött szerződés értelmében teljesíthető, kikötött összeg $\frac{2}{3}$ részét kiutalványozza, ellenkező esetben méltányossági okokból a Társulat a kereskedelmi miniszterhez folyamodik támogatásért az özvegy számára.

K. Körösi Albert bejelenti, hogy a Magyar leszámítoló és pénzváltó bankot 300 korona alapítvánnyal a Társulat alapító tagjául megnyerte. Köszönettel tudomásul szolgál.

Másodtitkár jelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta a Társulat kötelékébe 10 új tag lépett be, és pedig 1 alapító és 9 rendes tag. Tudomásul szolgál.

Elnök örömmel jelenti, hogy Ráth György társulati elnök egészsége lényegesen javult. A választmány felkéri elnököt, hogy Ő méltóságánál meleg üdvözlését tolmácsolja.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1904. évi május hó 29. napján *rendkívüli közgyűlést* tartott Szalay Imre másodelnök elnöklete alatt, amelyen jelen voltak: Czigler Győző alelnök, Ágotai Lajos, Beck Dénes, Gaul Károly, K. Körösi Albert, Morelli Gusztáv választmányi tagok és 44 társulati tag.

A jegyzőkönyvet vezeti Györgyi Kálmán főtitkár.

Elnök megnyitván az ülést, üdvözlő a megjelenteket és a jegyzőkönyv hitelesítésére Beck Dénes és Aigner Sándor urakat kéri fel.

Elnök konstatálja, hogy a közgyűlés összehívása és kihirdetése az alapszabályok idevágó rendelkezései értelmében a kellő időben megtörtént és ennél fogva a közgyűlés határozatképes. Előterjeszti, hogy Gelléri Mór választmányi tag ez évi április hó 29-én, tehát szabályszerű időben, indítványt nyújtott be a társulati

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK

alapszabályok 19. és 26. §-ainak módosítása és ennek alapján a választmányi tagok számának 30-ról 60-ra való felemelése iránt. Az indítvány az alapszabályok 19. §-a értelmében közgyűlés tárgyát képezvén, a választmány határozata következtében az elnökség annak tárgyalására jelen rendkívüli közgyűlést összehívta.

Györgyi Kálmán főtitkár felolvassa a ./. alatt csatolt meghívón közölt indítványt indokolással együtt.

A közgyűlés Gelléri Mórnak az alapszabály módosítására vonatkozó indítványát egyhangulag elfogadja.

Ney Simon a faszobrászok nevében kéri, hogy a faszobrászok egyesületének jelöltjét, Fojttin Nándort is válasszák be a választmányba.

Elnök kijelenti, hogy az összeállított névsor egyáltalán nem kötelező, hanem csupán tájékoztatásra szolgál, ennek folytán mindenkinek szabadságában áll bármelyik választható tagra szavazni. Amennyiben pedig Fojttin most be nem választatnék, a faszobrászok szakegyletinek szabadságában áll a választmányi tagok sorába való jelölését a jövő évi közgyűlést megelőzőleg a kijelölő értekezleten bejelenteni.

A felszólaló e kijelentést tudomásul veszi és abban megnyugszik.

Következik tiz új választmányi tag választása.

Elnök előre bocsátja azt, hogy a választás csakis az alapszabálymódosításnak miniszteri jóváhagyása után válik érvényessé, nehogy azonban e célból újabb rendkívüli közgyűlést kelljen egybehívni, a választást feltételelesen már most megejtetni kéri, s a szavazatszedő bizottság elnökéül tóvárosi Fischer Ignácot, tagjaiul pedig Gaul Károly, Koperly Döme és K. Körösi Albert urakat küldi ki és a szavazás tartamára a közgyűlést felfüggeszti.

A szavazás megejtése és a szavazatok összeszámlálása után elnök a közgyűlést újból megnyitja, mire T. Fischer Ignác, mint a szavazatszedő bizottság elnöke, kihirdeti az eredményt:

Beadatott összesen 52 érvényes szavazat. Ezekből

gróf Bánffy György	49,
dr. Bárczy István	49,
T. Fischer Ignác	52,
Forreider József	52,

Gerster Kálmán	51,
Huszka József	38,
Lyka Károly	51,
Simay Lajos	48,
gróf Teleky Sándor	51 és
Vaszary János	50

szavazatot kapott, mire a közgyűlés elnöke a nevezetteket választmányi tagokul feltételeesen megválasztottaknak jelenti ki.

Az éljenzéssel fogadott kihirdetés után elnök köszönetet mond a szavazatszedő bizottságnak, valamint a megjelent társulati tagoknak és a közgyűlést be-rekeszti.

ÁLLÍTÁSOK AZ ORSZ. IPAR- MŰVÉSZETI MŰZEUMBAN.

Az iparművészeti múzeumban most egymást érik az időleges kiállítások. Augusztus 12-től 26-ig a szegedi templom pályatervei láthatók, nyomban ezután lesz a szövetszervek nemzetközi kongresszusának kiállítása. Szeptember hó második felére több magyar magángyűjteményből, nevezetesen Glück Frigyesnek és Giergl Kálmánnak és esetleg még egyik-másik gyűjtőnek iparművészeti tárgyaiból terveznek kiállítást, amely bizonyára széles körben kelt érdeklődést és lehetővé teszi, hogy a nagyközönség az eddig csak szűk körben ismert remekket láthassa és tanulmányozza.

UJ TAGOK. F. évi május 17. óta e füzet megjelenéséig a következők léptek be a Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába:

dr. Bárczy István sz. fõv. tanácsos, Budapest, *dr. Baranyai Béla*, Pécs, *Csurgai Benõ* asztalos, Cegléd, *Dénes Tibor*, Budapest, *Fehérkuthy Bálint* iparművész, Kispeszt, *Honig Albert* nagybérnök, Bonyhád, *Hegedüs Ármin* sz. fõv. mérnök, *Harsányi Sándor* asztalos, Gyõr, *Lyka Károly* szerkesztõ, Budapest, *Lõhnert József* szobrász, Budapest, *Lõffler Béla* építész, Budapest, *Lengyel Gyula* mûlakatos, Arad, *Mirkva János* fõgymn. rajztanár, Lõcse, *Melhard Ambrus* asztalos, Marcali, *Orth Ambrus* építész, Budapest, *Orth Ambrusné*, Budapest, *Pap Ferenc* cs. és kir. haditengerészeti mérnök, Pola, *Szèll József* fõispáni titkár, Marosvásárhely, *Tatér Károly* épület- és bútorasztalos, Tapolca, *Vaszary János* festõmûvész, Budapest. Összesen 20 új rendes tag.

IPARMŰVÉSZETI DILETTANTIZMUS.

KÜLFÖLDÖN már évtizedek óta komolyan foglalkoznak a képző- és az iparművészet körébe tartozó dilettantizmus fejlesztésével. Londonban a nagytekintélyű South Kensington Múzeum aegjise alatt álló Albert Hall nyitja meg évenként kapuit a Home Arts and Industries Association nevű egyesület nagyszabású kiállításának, amely Londonban is eseményszámra megyen s amelyet a közönség százezrei látogatnak; Hamburgban a jeles Lichtwark igazgatása alatt álló Kunsthalleben időnkint rendeznek kiállításokat dilettans munkákból, Berlinben, Kölnben, Drezdában s más németországi városokban is külön erre a célra alakult egyesületek tervszerű munkálkodásokkal gondoskodnak, hogy a műkedvelők munkásságát helyes irányba tereljék. Ma már mindenütt, ahol a művészet létkérdéseivel tisztában vannak, elismerik, hogy a dilettantizmus nagyobb figyelmet érdemel, mint a minőben évek hosszú során át része volt, hogy e téren is cselekednünk kell, ha a művészet iránt való érdeklődést a közönség széles rétegeiben felébreszteni és fentartani, az értelmet ápolni s az izlést fejleszteni akarjuk.

Hiszen tudvalevően az iskola a művészi nevelésről eddig alig gondoskodott; a rajztanítás a szemet, illetve az önálló megfigyelő és a látóképességet sem képezte kellően; az esztétikai ismeretek és érzés ápolására pedig éppen nem jutott sem idő, sem ember. A művészeti analfabetáknak száma mindenfelé ijeszten nagy, különösen nálunk, hiszen még ott is, ahol a hazai művészet legéletbévágóbb ügyei felett döntenek, gyakran tapasztalhatjuk a művészi dolgokban való teljes tájékozatlanságot. Elenyészően ke-

vesen vannak, akik művészeink alkotásait megérteni, élvezni s méltányolni tudják.

Áll pedig ez az iparművészetre épp úgy, mint a képzőművészetre. Mert ha művelt és vagyonos köreinknek lelki szükséglete volna, hogy a maga otthonában valóban művészi alkotásokban gyönyörködjön, akkor nem volna oly szegényletes csekély anyagi eredménye művészeti és iparművészeti kiállításainknak, amelyeken tudvalevően a különböző címen rendszeresített hivatalos vásárlások nagyobb összeget tesznek ki, mint a magánosoké. Míg a művészet iránt való igaz szeretet át nem hatja közönségünk széles rétegét, addig művészetünk csak melegházi palánta marad, amelynek légkörét mesterségesen hevíteni kell, hogy el ne pusztuljon s mely nélküli az egészséges fejlődéshez szükséges jó talajt.

Másként áll a dolog a zene terén, ahol fejlett dilettantizmusunk van, amely alig áll mögötte a kulturállamok zenei dilettantizmusának. Itt azt látjuk, hogy azok, akik a nagy zeneköltők műveit a legnagyobb áhitattal hallgatják, megértik és átérzik, jórésztben dilettánsok, akik maguk is zenével foglalatatoskodnak. A művészetel való e foglalatatoskodás közben jön meg az értelem s fokozódik a szépnak szeretete és megbecsülése.

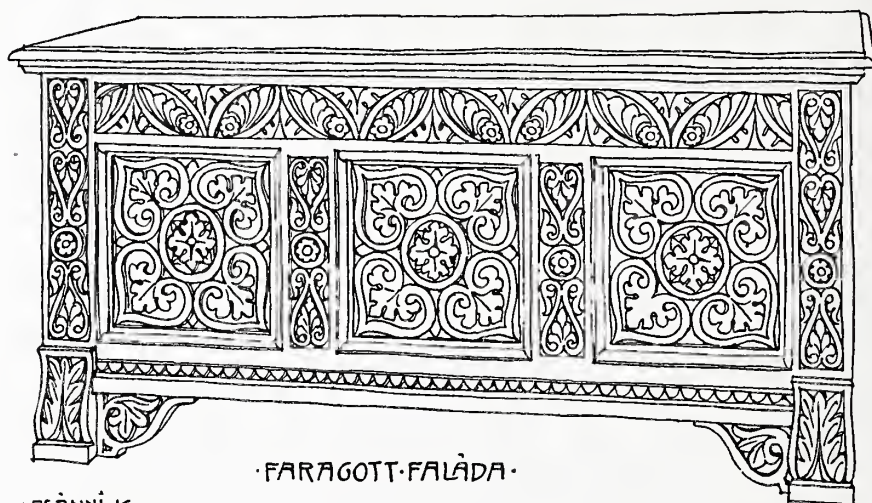
Nem tagadható, hogy tért hódít nálunk a művészi és iparművészeti dilettantizmus is. Itt azonban a legtöbb esetben azzal a sajnos jelenséggel állunk szemben, hogy a dilettáns, a kellő példa és útbaigazítás híján, oly feladatot tűz maga elé, mely nagyobb művészi és technikai tudást tételez föl, mint amennyivel ő rendelkezik. Ha aztán látja, hogy munkája nem jár a kívánt sikerrel, csakhamar kedvét veszti.

De azt is tapasztalhatjuk, hogy gyakran a legtisztéletreméltóbb igyekezet, technikai tudás, drága anyag stb. kárbavész, mert a dilettáns, minthogy maga tervezni nem

tud, sőt a kellő ítélőképessége nincs meg, művésztelen, izléstelen minta nyomán dolgozik, a miért munkája becsét előre veszi.

Ezért, ha mint azt külföldön, különösen Angliában és Amerikában látjuk, a dilettantizmus egészséges fejlődésére szükséges előfeltétel, t. i. a kellő rajzbeli készség már megvan, a dilettáns munkákból rendezett kiállítások igen üdvösek, amelyek révén alkalom és sokféle mód nyílik arra, hogy a dilettantizmust a helyes útra tereljük, a magára hagyatott, elszigetelten dolgozó dilettáns

művészettel való foglalkozás ma már Angliában oly elengedhetlen követelménye a műveltség fogalmának, mint a történelemnek vagy az irodalomnak az ismerete. Különösen a nők nevelésében van nagy szerepe a rajz és festés tanításának s a művészi kézimunkákkal való foglalatosságnak úgy, hogy alig akad úri nő, aki ne értene az akvarell festéshez és egyik-másik művészi munkához. Jórészt ennek köszönhető az angoloknak a természet szépségei, a virágok, a festői tájak, valamint a művészi alkotások iránt való mindenfelé nyilvánuló rajongó szeretete.

·FARAGOTT·FALÁDA·

·CSÁNYI·K·

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

a művészet körébe vonhatjuk, öt hibáira, tévedésére figyelmeztethetjük, neki jó példát mutathatunk s ezzel művészi kulturánknak igazi szolgálatot tegyünk.

Ily kiállítások rendezésével megszivlelni való legjobb példát mutatták a külföld művészeti emporiumai közül London és Hamburg. A hamburginál régibb keletű az angol dilettánsoknak szervezkedése. Itt Ruskin és Morris apostoli működésökkel évtizedeken át egyengették útját a művészet térfoglalásának s teli marokkal hintették el a magokat, a melyek most már oly dúsan gyümölcsöző termést adnak. A művészi dolgokban való jártasság és a

A módosabb körök e művészi ismereteket az előkelő nevelőintézetekben szerzik meg, amelyek erről kellően gondoskodnak. A középosztály gyermekei, akik a költséges intézeteket nem látogathatják, — jobbra esténként — a számos rajziskola valamelyikébe járnak. A tanítás módja itt a lehető legszabadabb, a tanítót épp úgy mint tanítványát áthatja az az önállóságra való törekvés, amely abban a meggyőződésben gyökeredzik, hogy mindent a tanítvány tehetőségéből s hajlamaiból kell meríteni s semmit bele nem erőszakolni. A különböző alaptól rendelkezésre álló számos

ösztön- és jutalomdíj, elismerő oklevél és érem nagyban buzdítja a tanulókat. Számottevő körülmény az is, hogy a rajzolás az elemi iskolában épp oly fontos tárgy, mint az írás vagy olvasás s a tanítást megfelelően képzett tanítók tanítják. A mi fogalmaink szerint szinte hihetetlen az eredmény, amelyet a már kezdő fokon vezetett helyes tanítási móddal a népiskolákban elérnek.

Mindemellett az iskolákkal csupán nem lehetett volna a művészi dolgokban Angliában oda jutni, ahová ma már tényleg jutottak. A népben ma már benne van a művészi munkálkodáshoz való komoly hajlam, áthatja az a szellem, amelyet éppen Ruskin ébresztett és fejlesztett.

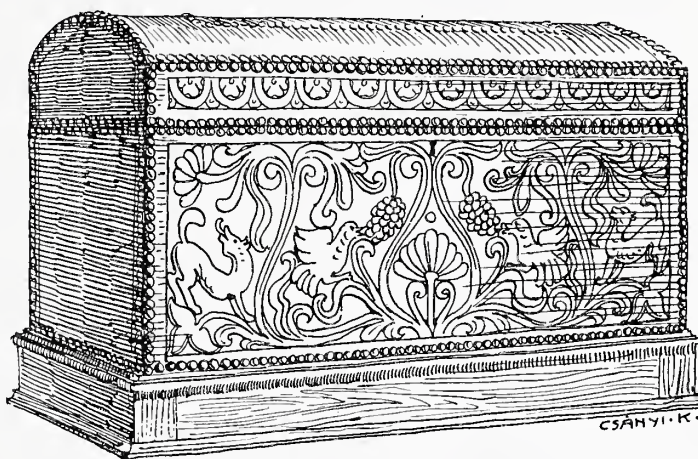
Ruskinnek és méltó társának, Morrisnak kezdeményezésére egy sereg lelkes iparművész 1883-ban megalakította a The Art Workers Guild nevű társulatot, amely 1888-ban az első Arts and Crafts kiállítását rendezte. A kiállítók túlnyomó része ugyan hivatásos művész és iparos volt, ezek mellett azonban tekintélyes számban résztvettek dilettánsok is, jobbbára nők. E kiállításokból az angol dilettantizmus nagy jelentőségéről és elterjedéséről azonban tiszta képet nem kapunk, ezt megtaláljuk, ha a Home Arts and Industries Association nevű egyesületnek az Albert-hallban évenként május havában rendezett kiállításait tekintjük meg, amely egyesület kizárólagosan az iparművészeti dilettantizmus fejlesztésén munkálkodik. Oly magas színvonalúak e kiállítások, oly becses anyagot ölelnek fel, az egyesületnek tevékenysége pedig úgy művészi mint társadalmi szempontból annyira fontos, hogy helyénvaló lesz e derék egyesülettel bővebben foglalkozni.

Ennek az áldásosan működő egyesületnek tevékenységét egy jeles szakíró, Muthesius ismerteti az angolországi dilettantizmusról szóló művében, amelyből az ide vonatkozó adatokat merítem.*

Az egyesület alapításának éve 1884.

Első dilettáns-munkakiállítását már 1885-ben rendezte Londonban. Tulajdonképpen célja az volt, hogy a *szegényebb*

· LÁDIKA ·
DOMBORÍTOTT-BÖRREL

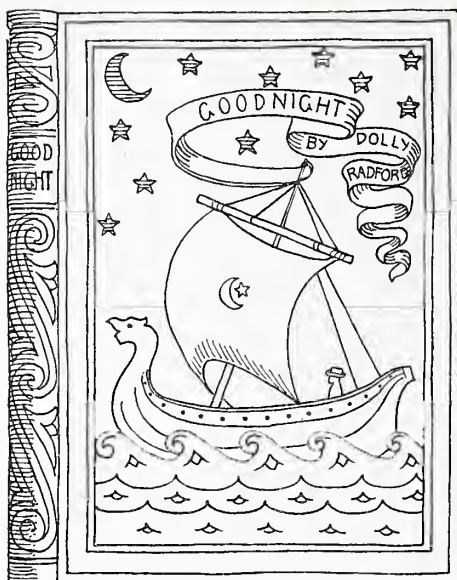

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

néposztályokat iparművészeti munkákra tanítsa, ú. m. fafaragásra, berakott famunkák, domborított fémmunkák készítésére, kosárfonásra, bőrdomborításra, könyvkötészetre, hímzés-, fonás-, szövésre, fazekasságra stb., továbbá, hogy a kiállítások révén a készült munkáknak értékesítését elősegítse.

Hogy ezt a célt elérhessék, az egyesületnek tagjai lakásukon, vagy más alkalmas helyen *ingyenesen* tanították az imént említett mesterségeket. Tizenkilenc évvel ezelőtt, amikor az egyesület működését megkezdte, 40 ilyen osztálya volt. Jelenleg több mint 700 osztályt tart fenn s

* Herrmann Muthesius: Der Kunstgewerbliche Dilettantismus in England. Berlin, 1900. Wilhelm Ernst & Sohn kiadása.

BÖRKÖTÉS-KÉZI ARANYOZÁSSAL

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

tanítványainak száma meghaladja a 6000-et. Megjegyzendő, hogy az egyesület tagjainak egy csoportja időközben különvált s szintén fel tud már mutatni 3000—4000 tanítványt.

A tanítók kivétel nélkül maguk is dilettánsok, túlnyomóan nők és pedig részben a magasabb körökhöz tartozók, továbbá lelkészek, magánzók stb. A tanításra való képzettségüket a kiállításokon szereplő munkáikkal igazolják. E kiállításokon minden megfelel a használhatóság követelményeinek, a munkák művészi és tehnikai kvalitása pedig általában jó, gyakran kiváló. Így tehát e kiállítások a szó teljes értelmében iparművészeti kiállítások s a munkák között akad elég olyan, amely bármely előkelő múzeum gyűjteményébe illenek.

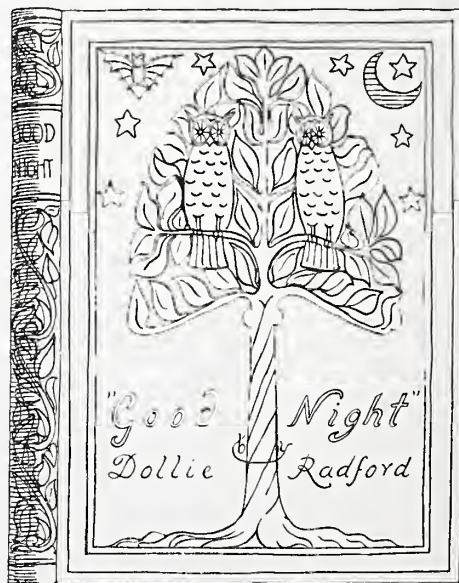
A tanítványok átlaga 14—20 éves, akik önszántukból, minden külső kényszer nélkül jelentkeznek tanulásra.

Különös súlyt fektetnek arra, hogy kezdetben kevés tanítvány legyen, hogy a tanító egyenkint mennél többet foglal-

kozhassék velük; tíznel többet nem is szabadna egyszerre elfogadni.

A tanítás rendszerint ingyenes, helyenkint 12 leckéért 1 kor. 20 fillérnyi tandíjat szednek. Szerszámokról az egyesület gondoskodik s ingyen adja használatra a tanítványoknak, akik esetleg részletfizetéssel azokat meg is vehetik. Amint a munkák a kívánt mértéket megütik, eladásra bocsátják; az árt a tanító állapítja meg. Eladás esetén a készítő kapja a pénzt csekély jutalék levonásával, amely az illető osztály alapjának gyarapítására szolgál.

Az egyes osztályok általában egymástól függetlenül működnek s a központi egyesület külön felszólítás nélkül nem is avatkozik dolgaikba. Befolyása abban érvényesül, hogy a tanítóknak a szükségelt mintákat s a tanítás módjára vonatkozó utasításokat megadja. Mintegy 600 lapból álló mintalap-sorozatot adott ki eddig az egyesület, amelyek a különböző iparművészeti ágak körébe tartozó tervezeteket, valamint jeles munkák után készült fölvételeket ábrázolnak. A leg-

BÖRKÖTÉS-KÉZI ARANYOZÁSSAL

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

kiválóbb angol tervezők, mint Voysey, Ashbee, Benson, Walter Cave, Spooner, Quennel stb. gondoskodnak a szükségelt mintarajzokról. Az egyesületnek minden tanítással foglalkozó tagja 12 K évi tagsági díj fejében egy szakmához tartozó teljes mintasorozat jár. Emellett az egyesület arról is gondoskodik, hogy az egyes osztályok a szükséghez képest jó mintatárgyakat kapjanak. Ugyiszintén kívánatra tanácsot s szakvéleményt ad minden hozzá intézett kérdésre, megjelöli a szükségelt anyagok és eszközök beszerzési forrásait s tanítókat és más szakembereket küld ki, hogy az egyes osztályokban s műhelyekben oktassanak. Egy ilyen vándortanító kiküldetéseért az illető osztály hetenkint az utazási költségeken felül heti 24—36 korona díjat fizetnek a tanítónak.

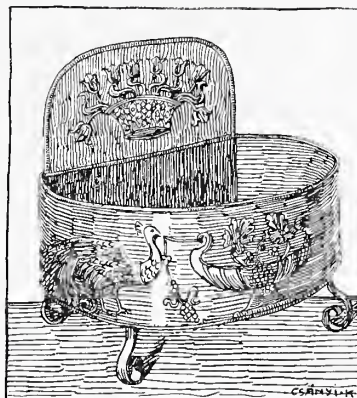
Az egyesületnek munkálkodása mint már említettük, nem csupán Londonra hanem az egész brit királyságra terjed ki. Az eredetileg időleges osztályok egy része időközben állandó műhelyekké, dilettánsok művészi iparosokká lettek.

Az ifjak és lányok, akik kezdetben csak egyéb elfoglaltságuk elvégzése után, esténként jártak e műhelyekbe, annyira megszerették az ott tanult művészi munkát, hogy egészen annak szentelik magukat. Vagy pedig megesis az is, hogy

·DOMBORITOTT RÉZEDÉNYEK.

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

·DOMBORITOTT RÉZEDÉNY.

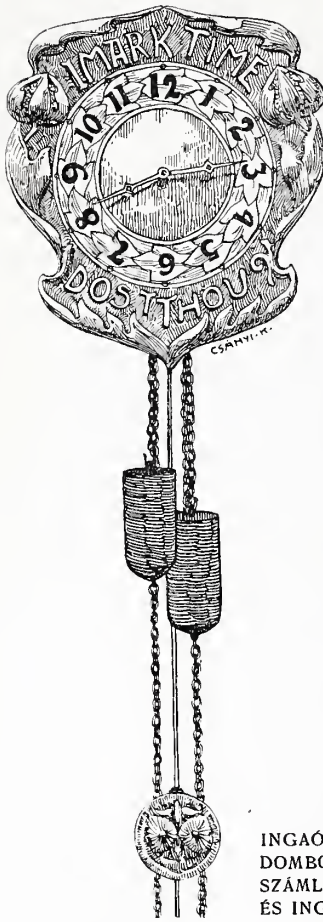
ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

az itt megszerzett képzettségüket jobban tudják értékesíteni, többet keresnek, mint eddigi foglalkozásuk mellett.

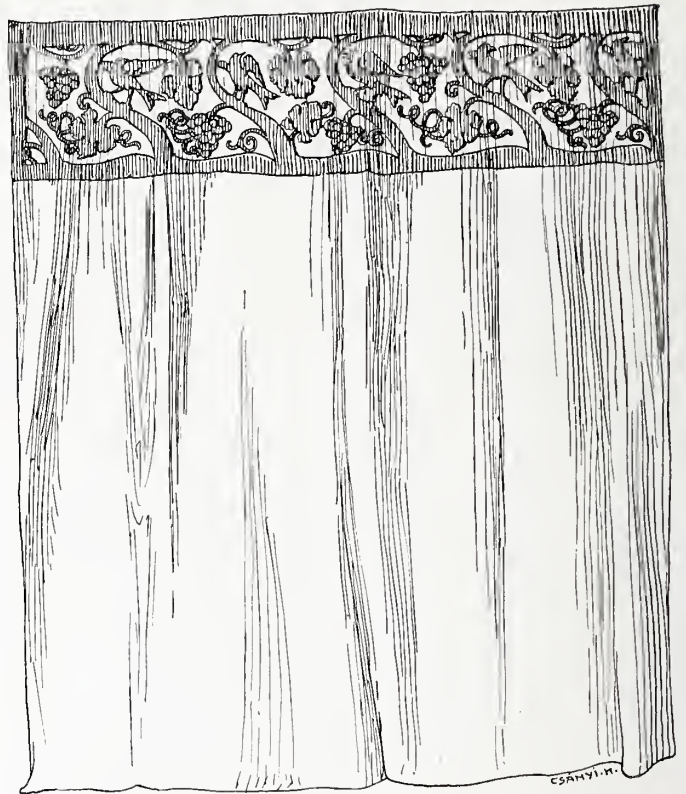
Az egyesületnek másik fontos tevékenysége abban áll, hogy a londoni Albert-Hall-ban központi kurzusokat tart fenn, amelyeken a tanítókat kiképezik. Itt méltányos tandíj mellett tanítják a fafaragást, asztalosságot, fémdomborítást, kosárfonást, intarziakészítést a könyvkötést stb. A tanítványok a szorosan vett tanítási órákon kívül a műhelyben az egész napon át dolgozhatnak.

A tanítással foglalkozó tagokon kívül az egyesületnek számos pártoló tagja van, akik évi 25 korona tagsági díjat fizetnek. Jobbára a főnemesség soraiból kerülnek ki, de van köztük sok művész s politikus, akik a nép művelődését szívükön viselik.

Az egyesület tevékenységének legfontosabb mozzanata a nagy kiállítás, amelyet, mint már említettem, minden május hónapban az Albert-Hall-ban rendez. Itt minden kiállított darabon olvasható a készítőjének neve, kora stb., az eladási ár, s többnyire maguk az osztálytanítók közvetítik az eladást, esetleg megrendelést. A legelőkelőbb angol művészeti folyóiratok behatóan ismertetik a kiállítást. A kiválóbb munkáknak hama-

INGAÓRA
DOMBORITOTT
SZÁMLAPPAL
ÉS INGÁVAL

FÜGGÖNY RÁVARROTT-DISZITÉSSEL.

ÜSSÁGTARTÓ-
ÁLLVÁNY.

DOMBORITOTT-REZTÁNYÉR.

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

rosan akad vevőjük s a készítőik rendszerint számos megrendelést is kapnak, amelyek őket, sőt egész osztályukat hosszú időre ellátják munkával. Külön szakértő bíráló-bizottság ítéli oda az elismerő okleveleket és érmeiket. Jellemző az angolokra, hogy a kiállított tárgyaknak csak kisebb része készül a kiadott hivatalos mintalapok után, míg a többi jobbára teljesen eredeti. A tervet az egyes osztályok vezetői, gyakran azonban maga a növendék készíti.

Az egyesület különös súlyt fektet a tervek eredeti és ötletes voltára s ezért a legnagyobb kitüntetést, egy arany csillagot az a kiállító kapja, aki a művészi követelményeknek leginkább megfelelő munkát a maga terve után készítette.

Az egyesület befolyása alatt álló osztályok s műhelyek egy része időközben állandó jelleget öltött, s tanítóit véglegesen alkalmazta. Ilyképpen az osztályokból iparművészeti szakiskolák lettek, amelyeket közpénzen tartanak fenn. A pénzalapot erre egy igen üdvös törvény (Technical Education Act 1889) adja meg, amely szerint bizonyos állami jövedelmeket, nevezetesen a szeszadót, az ipari oktatás fejlesztésére kell fordítani.

A művelődési és művészeti feladatok mellett az egyesület szorosán vett társadalmi célokat is követ.

A felsőbb körök s a néposztály közötti űr Angliában annyira megnövekedett, hogy az előbbieknél úgyszólván kötelességévé vált, annak áthidalására az első lépést megtenni és a munkásosztály sorsán segíteni.

Az előadottakban főleg művészi szempontból ismertettük az egyesület működését, amely mint látjuk, sok tekintetben megszívlelni való példát ad. E példa arra tanít, hogy mi is teljes erővel igyekezzünk a dilettánsok munkálkodását helyes irányba terelni, mert ezzel hathatósan elősegítjük iparművészetünknek ténfoglalását. Biztosra vehetjük, hogy sokféle megcsontosodott előítélettel kell majd meg-

küzdenünk. Dilettánsaink általában idegenkednek az ipari munkától, részben azért, mert sokkal nehezebbnek gondolják, mint amilyen az valóságban és ezért inkább kész dolgok díszítésével foglalkoznak. Így keletkeznek a faégetési munkák, festett vázák, tányérok, vánkosok, ellenzők, képkeretek stb. Ugyan hányan vannak, akik egy könyvnek bekötését, egy domborított fémmunkát, egy intarziás fatárgyat tudnának megcsinálni? És pedig — amint azt az angolok példája mutatja — a dolog nem is jár olyan nagy nehézséggel.

Amint az itt-ott, a dilettáns munkákból rendezett hazai kiállításokon láttuk, nálunk jobbára teljesen céltalan és értéktelen dolgokra fecsérlik az időt, fáradságot, tehetséget, s végeredményben oly tárgyakat állítanak elő, amelyek semmire se valók s amelyek éppen ezért művészi szempontból sem érnek semmit.

Be kell vallanunk, hogy a magyar művelt osztályok dilettantizmusa még távol áll a fejlődésnek attól a fokától, amely képesítené a nép szélesebb rétegeinek oktatására s ezért első sorban a középosztály dilettantizmusának fejlesztéséről lehet szó. Itt a főszerep az iparművészeti, iparrajzi* és egyéb ipari szakiskoláknak jut. Működésüket, illetve szervezetüket a dilettánsokra való tekintettel kellene módosítani. Különös ügyet kellene vetniük arra, hogy a dilettánsok képzettségéhez mért, egyszerű és hasznos dolgok készítésére tanítsák és serkentésük. De hasznos és bizonyos tekintetben apostoli munkát végezhetnének a vidéki rajztanárok is, ha komoly tanulmánynyal és dologgal, az iparművészet terén munkálkodnának és a maguk körébe belevinnék és istápolnák a művészi munkának szeretetét. Ilyen példát mutattak a halasi és a szegzárdi gimnáziumok

* L. a Nők iparművészeti munkaterme című ide vonatkozó közleményünket a Különfélék rovatában.

derék tanárai, Dékányi Árpád és Ács Lipót akik e téren már számottevő sikert értek el. Lényeges szerepe volna e mellett az időnkint rendezendő dilettáns munkák kiállításainak, amelyeket mindenkor szakszerű bírálattal kellene egybekapcsolni; általában pedig szükség lenne egy egyesületi szervezetre, amely lehetővé tenné a tervszerű munkálkodást e téren. Önként érthetően, mellőzhetlen föltétel, hogy az egész működést modern szellem hassa át, s az öntudatos, önálló munkára való képességet tűzze ki maga elé célul, s kerülje az utánzást s másolást. Többet ér a legegyszerűbb eredeti munka, mint a sok hű másolat, mások gondolatának s munkájának szolgáló utánzása. Hiszen az alkotás vágya, forrása minden művészi munkálkodásnak! Az utánzás sokszor csak szurrogatumok készítésére vezet, úgy hogy a másolgató dilettáns csekélyke örömet csupán a tehnikai munkával járó foglalatosságban lelheti. Mily szegényes egy élvezet ez szemben azzal a nagy lelki gyönyörűséggel, amely az ember lelkéből fakadó s a maga eszméjét megvalósító munkával jár!

Györgyi Kálmán.

ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁSUNK.

émi keserűség érzik azokon a nyilatkozatokon, amelyek Amerikában járt magyarjaink ajkairól elhangzottak amiatt, hogy Magyarország nem vett részt általános kiállítással a st.-louis-i világvásáron, hanem csupán művészetét küldötte tűzbe és tartotta érdemesnek arra, hogy ezzel kulturális és gazdasági haladását dokumentálja.

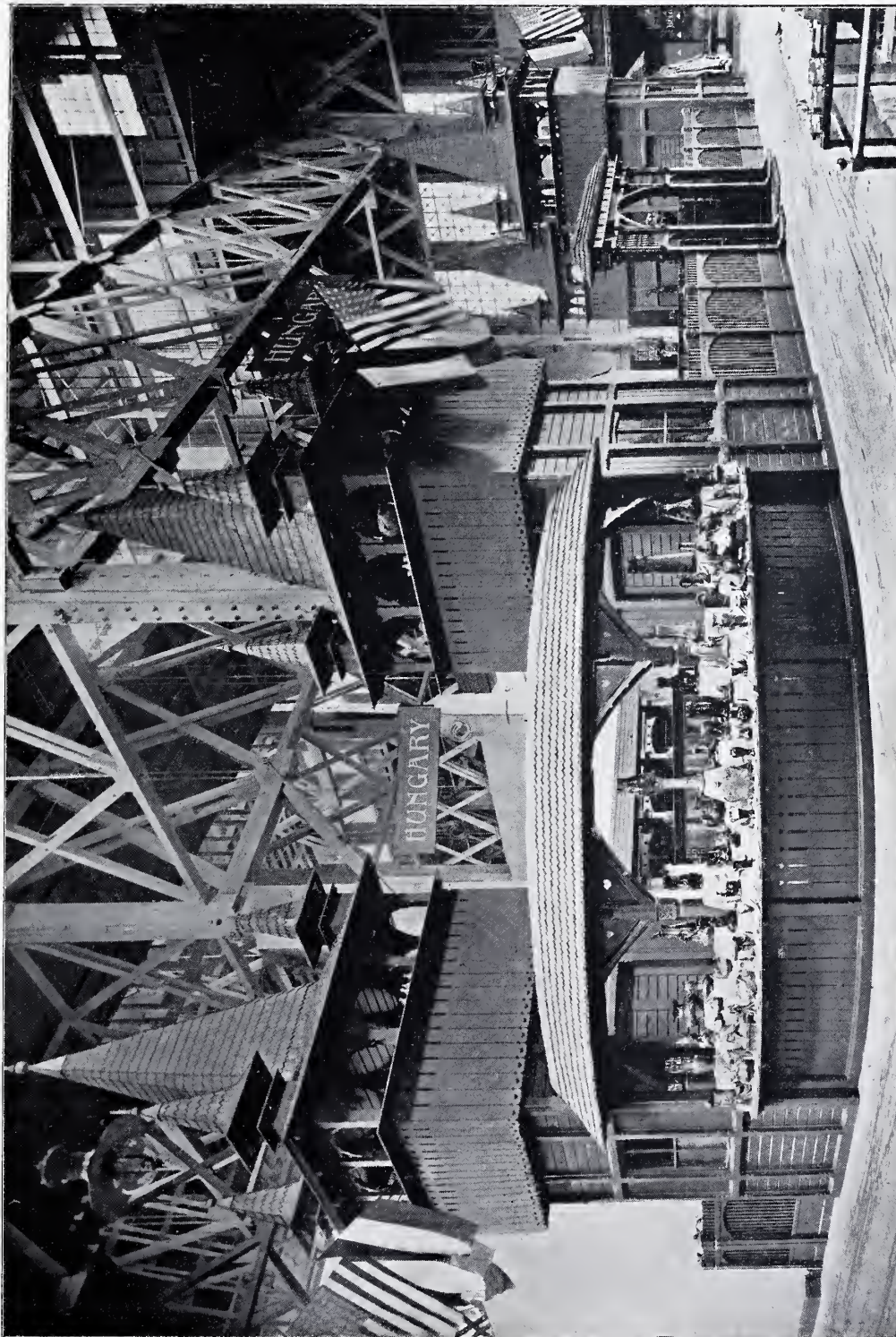
Többek közt *Apponyi* Albert gróf, a kiállítás elnökének a békekonferencia tagjai tiszteletére adott ebédjén így aposztro-

fálta Magyarország részvételét a kiállításon: „Csak hazafiuifájdalmamnak adhatok kifejezést, látva azt, hogy az én országom, az én Magyarországom oly szegényesen van képviselve ezen a világvásáron; ez egészen a mi hibánk, és senkit sem gáncsolhatunk azért, hogy elmulasztottuk ezzel a nagy alkalommal megmutatni, milyen előhaladást tett Magyarország a mezőgazdaság, a gyáripár, a művészet, a közoktatás terén és még sok más hasznos téren nemzeti feltámadása óta, amely alig négy évtizedre megy vissza.“

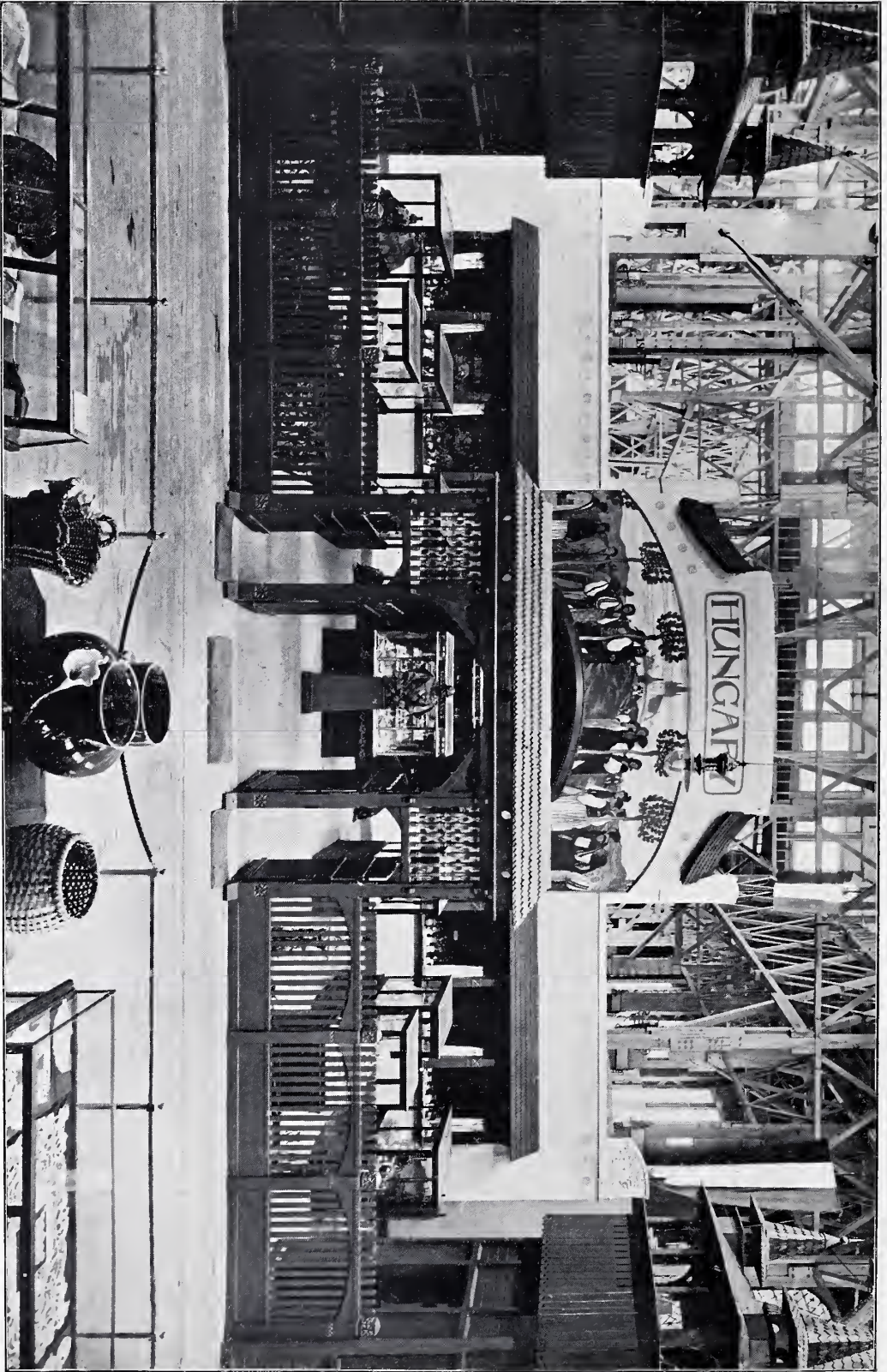
Megvalljuk, jogosult az idézett szavakban rejlő szemrehányás és bennünket is érint, amennyiben a magyar csoportot szegényesnek mondja. Képzőművészeti kiállításunkról itt nem beszélünk, erről ítéletet mondani nem e lapokra tartozik. Ami azonban az iparművészeti csoportot illeti, önmagunk irányában kötelességünk, hogy a mondottak megértése végett néhány megjegyzést tegyünk.

Mindazok, akik kiállításunk előkészítő munkáit figyelemmel kísérték, vagy abban résztvettek, tudták, hogy a magyar csoport terjedelemre nem lesz akkora, amekkora iparművészetünket méltán megilletné. De tudták az okokat is, hogy miért. Röviden az okok a következők:

Amikor a kiállításon való részvételünk eszméje felmerült, egész közéletünk a legáldatlanabb politikai harcok színtere volt, amelyek az országot válságos helyzetbe sodorták. Ily körülmények közt szó sem lehetett arról, hogy Magyarország általános kiállítással jelenjék meg St.-Louisban és csupán egy művészeti csoport rendezésére lehetett gondolni. Az Iparművészeti Társulat kapott is erre megbízást és eredeti programjában külön önálló pavillon építését tervezte. Ám erről is le kellett mondania, mert sem pénz, sem idő nem állott rendelkezésére és meg kellett elégednie a mostani arányokkal, amelyeket 20.000 dolláros költségvetésbe beleszorítani szintén művészet volt. Ennyit tudott csak a magyar kormány az Ex-lex idejében a

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

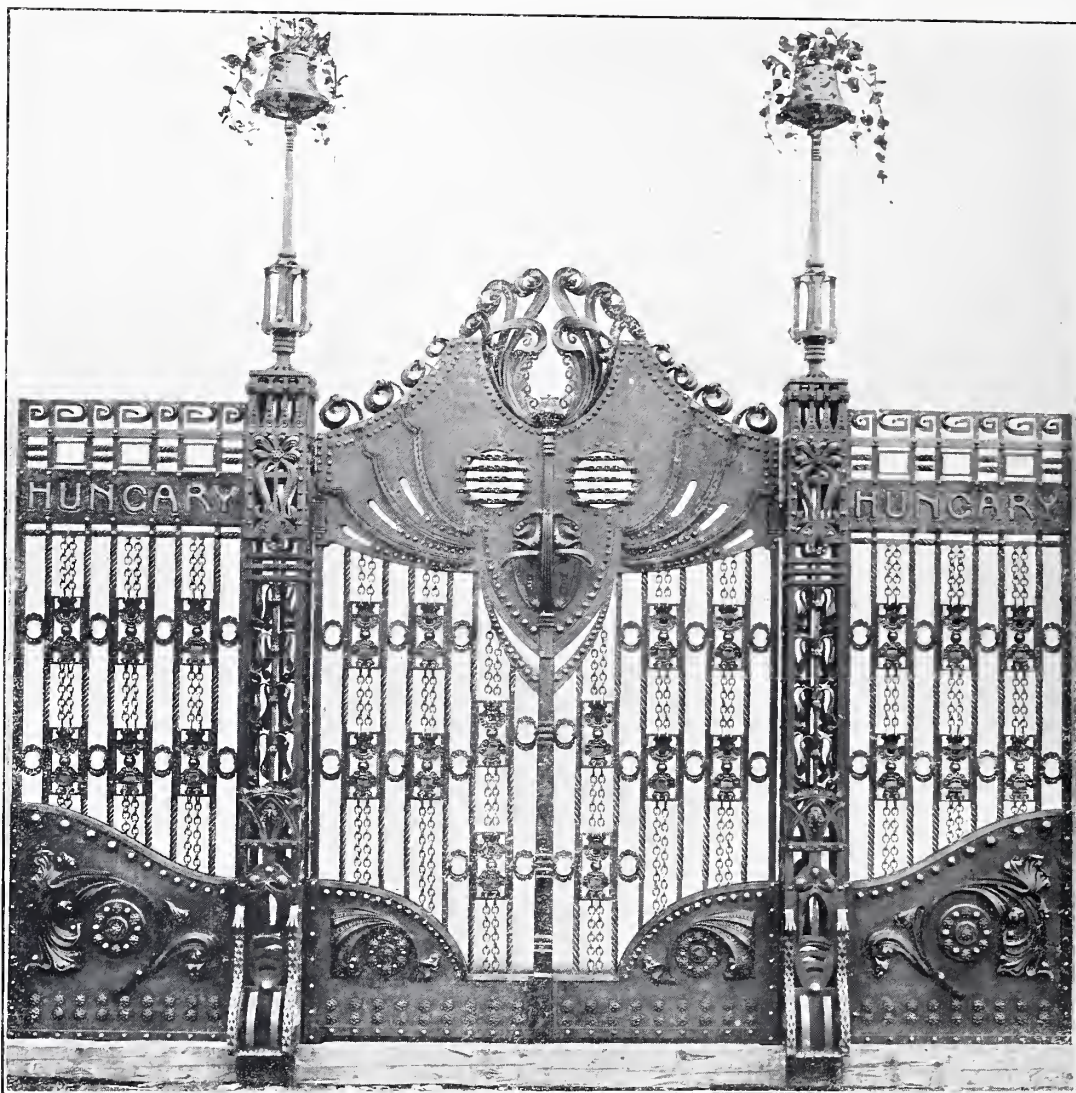

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVESZETI ÉS HÁZIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

RÁCSOS KAPU
KOVÁCSOLT VASBÓL.

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS MAGYAR CSOPORTJA SZÁMÁRA
KÉSZÍTETTE FORREIDER ÉS SCHILLER.

TERVEZTE
HORTI PÁL.

kiállításra áldozni és ezért képviseli Magyarországot csupán művészeti alkotásainak kised, de válogatott gyűjteménye, amely szerényen huzódik meg hatalmas államok gazdag és nagyszabású tárlatának szomszédságában. De akik mélyebben bepillantottak ebbe a kicsiny csoportba, láthatták, hogy ott épp olyan előkelő, modern szellem honol, mint más csoportokban, amelyekre milliőkat költöttek. És jóleső megnyugvással konstatálhatjuk, hogy sok szem meglátta és méltányolta ezt a szellemet, sok avatott toll írt róla elismeréssel hazai lapjaink: a *Budapesti Hirlap*, *Az Ujság*, a *Hét*, az *Uj Idők* és a *Vasárnapi Ujság* hasábjain.

Nehogy pedig elfogultsággal vádoljanak bennünket, szóról-szóra ide iktatjuk egyik legelőbbkelő amerikai német lapnak, a St.-Louisban megjelenő „*Missisipi-Blätter*“-nek, július 24-iki számában hozzáértő ember tollából közölt cikkét a st.-louisi kiállítás magyar csoportjáról.*

A cikk így hangzik:

„A Manufactures-épületben levő magyar csoport, amelyet a múlt héten nyitottak meg ünnepélyesen, új, fontos és érdekes tényező az idegen nemzetek kiállítása sorában. A nagyszámú, előkelő vendégek fogadtatására megjelentek Szögyény György kormánybiztos, egyuttal a kereskedelemügyi magyar királyi miniszter amerikai szaktudósítója, dr. *Hegyeshalmy* Lajos miniszteri osztálytanácsos és a magyar iparművészeti társulat jeles képviselője, *Horti* Pál tanár, aki a kiállítás művészi és műszaki vezetője s aki a csoport installációját tervezte. Egy kitűnő cigányzenekarnak tüzes nótái és a tösgyökeres, sajátos épület, jellegzetes díszítésével mindjárt a stílszerűen bekerített udvarra való belépéskor kellő hangula-

tot keltettek és a magyarok megnyerő, benső szeretetreméltósága a meghívott vendégekkel szemben teljes mértékben kifejezésre jutott.

A magyar birodalom, amely ezenkívül a mezőgazdasági csarnokban selyemtermékeinek gazdag sorozatát, a bányászat, kohászat és fémipar csoportjában márványt és különböző fajtájú ásványvizet, a művészetek csarnokában pedig jeles művészeinek számos alkotását állította ki, nem épített külön pavillont. Mégis Magyarországnak a Manufactures épületben emelkedő, köröskörül bekerített, kifelé falakkal, tornyokkal és ablakkal elzárt csoportja, széles előterével, tágas csarnokával és 4—5 lakosztályával, sajtószerű magyar ház benyomását teszi. Nem mondható harmonikus egésznek, mert külső része, XIV. század beli zöld fakerítésével, vörös cseréppel, fedett oldalfolyosókkal, négy sarkán négy kisebb tornyocskával körülvevett magas tornyokkal, amelyeket középtűt csúcsos kapu fog össze, tipikus „székely“, vagyis erdélyi udvarházat ábrázol, míg belső részébe, mint egy főuri palotába, pompás, hatalmas kovácsolt vaskapú vezet, a csoportnak „*pièce de resistance*“-a, melyet *Forreider* és *Schiller* ismert budapesti vasművesek készítettek. Itt két, inkább népies stílusban tartott bútorzaton kívül több, fényűzően díszes berendezés van, amelyek mind arra mutatnak, hogy első sorban a magyar iparművészet legkülönbféle ágainak, amennyire a kapott terület engedi, lehetőleg a maguk teljességében való bemutatásáról volt szó.

A *Horti* tanár tervei szerint épült udvarház külseje, amelynek számos nagy vitrinával és kirakattal benépesített előtere nyitott udvart alkot, jellegéhez teljesen hű marad, aminek hatását még fokozza *Kriesch* Aladárnak, festőien tarka nemzeti viseletbe öltözött, templomba menő kalotaszegi népet ábrázoló nagy falfestménye. A külső fakerítés, a középtűt álló tekintélyes, nagy székely kapu és a

* Fentartjuk magunknak, hogy a kiállításon szereplő többi nemzet iparművészetének ismeretetését más alkalommal közöljük. A kiállításon állandóan tartózkodó *Horti* Pál tanárnak ígéretét bírjuk, hogy az idevágó cikket s illusztrációkat rendelkezésünkre bocsátja. A szerk.

négy torony a budapesti *Gregersen és fia* cég munkája. A belső bejárat impozáns kovácsolt vaskapuja pedig már 1200 dollárért amerikai vevőre talált. — Ez a munka sajtószertű magyar jellegű, és ugyanennek a műiparágnak egész sereg alkotása: kandeláberek, lépcsőrácok, asztalok, különféle diszítések, amelyeket a budapesti *Jungfer Gyula* és a pozsonyi *Marton J.* vasművesek kovácsoltak, már a megnyitáskor általános bámulatot keltenek. Magyarországnak éppen ezekből a cikkekből lehetne évről-évre fokozódó kivitele. A magyar királynak életnagyságú, igen szépen kidolgozott bronz mellszobra, *Zala Györgytől*, díszíti a magyar csoport bejáratát.

Az előtér szekrényei a magyar műipar legkimagaslóbb alkotásaival telvők. Már a megnyitáskor megcsodálták St.-Louis előkelő hölgyei a *Dékáni* tanár tervei szerint készült halasi varrott csipkék gyönyörű gyűjteményét. E mellett látunk egy másik nagy szekrényt a *Kos-such*-féle színóbányai üvegyár színes üvegtárgyaival, amelyekből Amerikába már évek óta sokat hoznak be. Nagyon figyelemre méltók a herendi *Fischer*-féle porcellán-gyár grés-szerű porcellán-vázái is, továbbá ugyanebben a nemből a budapesti *Fischer Emil* cégnek egy másik vitrinában kiállított készítményei. Föltűnőek gyönyörű formáikkal és mesteri kivitelükkel a pécsi *Zsolnay*-gyár irizáló majolikái: hamutartók, virágvázák, korsók stb. Másik ékessége a csoportnak Szent Antal fából faragott szobra, amelyet *Lewisch R.* készített Szombathelyen. De ezzel a látnivalók sorozatát távolról sem merítettük ki, itt vannak még például *Bachruchtól* főúri ruhák tarka ékköves ékszerei, vagy a hírneves budapesti bronzöntő cég: *Steiner Ármán és Ferenc* antik-formájú hatalmas bronz virágtartója, nagy szarvú ördögfőekkel és reliefekkel, avagy a ragyogó színű szövött falszőnyegek, a sok bájos magyar kézimunka és hímzés, gyakran tarka betéttel, a fehérítetlen vászonra színesen kivarrt formás alakok, a po-

zsonyi szövőiskola szőnyegei, két nagy, egyenkint 250 dollár értékű bőrellenző *Fischhoftól* és sok más egyéb holmi.

Már ezekből is látható, mily rendkívül gazdag gyűjteményt állított össze az Iparművészeti Társulat az ország legjobb nevű iparművészeinek alkotásaiból és mily kitűnően rendezték el ezt az anyagot Szögyény kormánybiztos és Horti tanár.

A csoport cour d'honneurje voltaképp a tágas középső- és főterem, amelynek magva a budapesti *Bachruch* cégnek másik nagy vitrinája, telve finomművű és drága cizelált-, vert- és ötvösmunkákkal, köztük aranyból való, brillansokkal és gyöngyökkel kirakott, valódi magyar stílusú övcsatok, szablyák, kardok, kardkötők, egy ezüsből öntött római fogat, harcossal a diadalkocsiban, nagy korsók, serlegek, tálak és nagyértékű templomi edények aranyból és ezüsből. Pompás darab az attilához való mentekötő, csattal. A mentekötő láncza óriási, valódi, tiszta, négyszögű és kerek smaragdokból, rubinokból és gyöngyökből áll a legdíszebb aranyfoglatban. Ennek az ékszernek az értéke megbecsülhetetlen.

A terem hátsó falán *Róth Miksa* budapesti üvegfestőnek színgazdag üvegmozaikjai vannak, köztük egy Madonna s egy Krisztus-kép, Szent Istvánnak, a magyarok első királyának mellképe és az egész gyönyörű fülke üvegmozaikból. Ennek egyik oldalán szép márványmozaik látható, repülő fehér gólya, szürke, vörössel szegélyezett alapon, aminek értéke Magyarországon 400 dollár.

Két aranyozott ezüsből vert kép, az egyik: „Savoyai Jenő felszabadítja Buda várát a török uralom alól“, *Benczúr Gyula* 13 $\frac{1}{2}$ méteres nagy festménye után kisebbítve, és egy másik, drágakövekkel foglalt keretben, amely maga is a trébelés remeke, függ két ajtónyílásban, amelyeken át az oldaltermekbe lépünk.

Itt látunk egy modern ebédlőt, amelyet Horti tanár tervei szerint a budapesti

KALOTASZEGIEK
TEPLOMBA MENETELE.

A ST.-LOUSI KIÁLLÍTÁS
IPARMŰVÉSZETI MAGYAR CSOPORTJA
SZÁMÁRA FESTETTE KRIESCH ALADÁR.

Simay cég készített. A szoba falai sötét-kék szövettel bevonva; a szőnyeg rózsás és levélmintákkal, hatalmas ebédlőszék-rény, tálaló, sötét selyembársony terítővel fedett asztal részei a diófából készült bútorzatnak. Egy másik berendezés XVI. Lajos stíli női boudoir, *Schmidt* Miksától való, nyugodt eleganciája által tűnik ki. Pompás darabja ennek a szobának egy márványos, bronzdomborművekkel díszített commode. Ugyanitt állította ki *László Fülöp*, a legkiválóbb magyar portait-festő feleségének, egy bájos, finom vonású asszonynak az arcképét. Az ellenkező oldalon *Undi Mariska* kisasszonynak népies modorú gyermekszobájába lépünk, amelyet *Lindner* készített. A világoskék falburkolat, a hasonló színű fenyőfabútorok, csinos gobelin-szőnyegek, játékszerek, gyermekágy stb. igen kedvesen hatnak.

A másik nagyobb terem egy hasonló stíli falusi szoba, benne az ismert kulacs, dohányzacskó, gazdagon hímzett báránybőr-bunda, nemzetiszínű ostor.

A „Magyar kereskedelmi részvénytársaság” különféle hímzéseket, kézimunkákat állított ki, amelyeknek itt bizonyára nagy keletjük lesz.

Dicsérőleg kell még megemlékeznünk *Tull* érdekes bőrmunkáiról, melyeket *Faragó* tanár tervezett, *Mirkovszkyné* égett bársonyairól, *Tarján* és *Rappaport* zománcairól és *Haraszi* József bronzöntvényeiről. Csillárokat állított ki a *Kissling* cég Budapestről, szőnyeget és gobelíneket *Kovalszky* Sarolta, *Agbaba* Adél, a *pozsonyi szőnyeggyár* stb.

Bár a magyar csoport, terjedelmét tekintve, meglehetősen kicsiny, de a külső dísz, a művészet, a legjelentékenyebb műiparágak válogatott termékeinek bemutatása, egyes kézimunkák dolgában mi kívánnivalót sem hagy fenn. Magyarország iparművészeti törekvései itt bizonyára teljes elismerést és dicsőséget fognak aratni.

A képzőművészeti csoport a művészetek palotájában még nem készült el

teljesen, egy értékes Munkácsy-képre várnak (Mozart halála), melyet 44.000 dollárért egy amerikai polgár vett meg, aki a magyar csoportnak a kiállításra kölcsön adja.

Magyarország a chicagói világkiállításon egyáltalán nem vett részt. Kiállítása St.-Louisban kisebb ugyan, mint 1900-ban Párisban volt, nincsen hasonló kastélyszerű külön pavillonja, hiányzik a nagyértékű történelmi műkincsek, amelyek elküldése az Océanon át sok nehézséggel és veszéllyel járt volna, mégis ipari termelésének művészi ága, ízléses, áttekinthető csoportosításban bemutatva, nagyjelentőségű a mi országunkkal való kereskedelmi összeköttetés szempontjából és a világ minden országából ide küldött gyűjtemények nagy tablójába mint egy tág látkörű, tartalmas, megragadó kép illeszkedik bele.

Nagyon érdekes ennek a nemzetnek a modern stílus- és alakbeli fejlődésben való folytonos haladása, amely éppen Páris óta tapasztalható. A st.-louisi világkiállítás tehát Magyarországra nézve ügyesen és sok érzékkel összeállított iparkiállítás révén nagyobb gyakorlati jelentőséggel bír, mint az összes régi műkincsek, amiket az 1900-adi párisi pavillon magában rejtett.

KALOTASZEGI KÁLYHACSEMPÉK ÉS UTCAAJTÓK.

MAGYAR IPARMŰVÉSZE
mai számában egy csomó
kályhacsempe rajzát mutatja
be, melyek a Kalotaszeg
4 falujából, Mákóról, Magyar-Valkóról,
Magyar-Gyerő-Monostorról és Inaktel-
kéről kerültek ki. Formáik gazdagsága,
elrendezésük változatossága, egész ízük,

mely bár góth és reneszánsz behatásokat mutat, mégis erőteljes mutató abból a stílből, melyet mindnyájan magyarnak ismerünk és érezzük, egyaránt felköltheti érdeklődésünket, hogy és mikor készültek ezek, a nép művészetének kis remekei.

Ilyen téglalakú kályhafiókokból van építve a nagy búbos-kemence szája fölé

helyezett füstfogó alkotmány, mely nagyon hasonlít a mi városi kályhánkhoz, alakja négyoldalú hasáb, két oldalfala vályogból vert falon nyugszik, hátsó falával pedig közvetlen a kemence búbjába ér s abba bele is van építve. Mellette egy tökéletesen ily formájú kisebb építmény van, mely vaslábat a

4. FARAGOTT UTCAAJTÓ MÁKÓN

KALOTASZEGI KÁLYHACSEMPÉK ÉS UTCAAJTÓK

„platten“-en nyugtatja, a platten megint arasznyi magas vályogfalon nyugszik. A platten alatt kis tüzet lehet csak rakni, a nagy füstfogó alatt benyulva a kemencében hatalmast, kenyérsütésre valót. A kemence körül kényelmes fapad vonul végig egészen a falig. A füstfogó csempéi régi időkben mázatlanok voltak s a kiégetett agyag vereses színé-

ben pompáztak addig, míg meg nem koptak, le nem töredezték, akkor aztán gondos háziasszonyi kezek valami agyagos péppel takarták el a hiányokat minden nagy ünnep előtt. Némely régi kemencén oly vastag már ez a burok, hogy ha mintáját keressük, valóságos ásásokat kell végeznünk. Néhol vasporral feketére, fényesre kenik a csem-

6. FARAGOTT UTCAAJTÓ DARÓCON

KÉSZITETTE JAKAB GAZSI MÁRTON

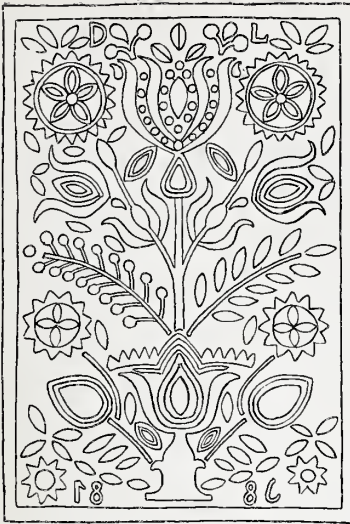
péket, leggyakoribb azonban a szép sötétzöld mázas kemence, melynek a csempéit összeragasztó agyag minium-pirosra van festve.

Ha házat építenek, a kemencét maguk a földművesek rakják fel, csak a vasból való „platten“-t s a csempéket, melyeket ők „kályhá“-nak hívnak, szerzik be a bánffy-hunyadi vásáron. Kis-Petriben,

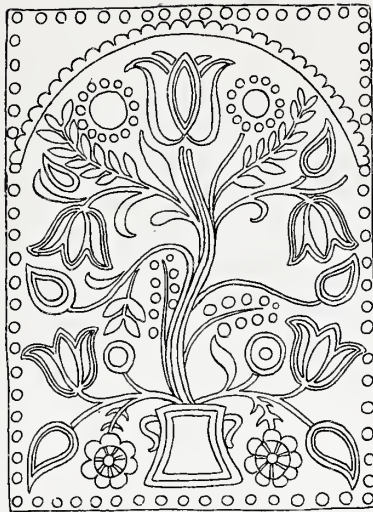
Magyar-Gyerő-Monostortt és Bánffy-Hunyadon vannak — úgy tudom — fazekassággal foglalkozó családok, kik rendszeren őseiktől öröklék mesterségüket, szerszámjaikat, így a csempék fába faragott mintáit is. Ha a minták elkopnak, eltöredeznek, újra kifaragják, nem ritkán megváltoztatják, fejlesztik őket, megcsinálják az is, hogy a formáját elveszik s a régi

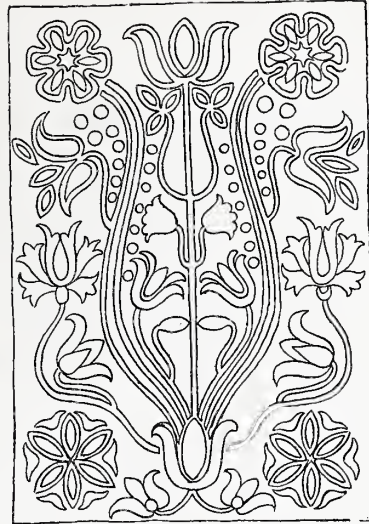
2. FARAGOTT UTCAAJTÓ BOGÁRTELKÉN

1. KÁLYHACSEMPE
MAGYAR-GYERŐ-MONOSTORRÓL
MINTÁJÁT DEBRECENI PÁL
(DEBRECENI JÁNOS FAZEKSMESTER
ŐREGAPJA) GONDOLTA KI

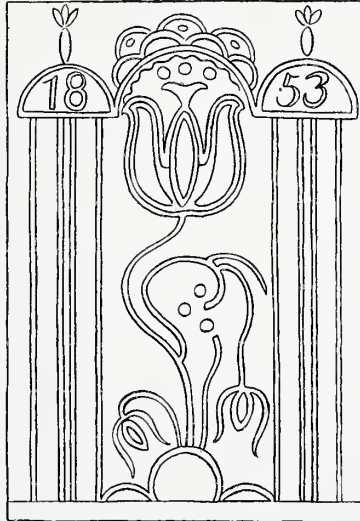
2. KÁLYHACSEMPE
MAGYAR-GYERŐ-MONOSTORRÓL
MINTÁJÁT DEBRECENI JÁNOS
FAZEKSMESTER GONDOLTA KI

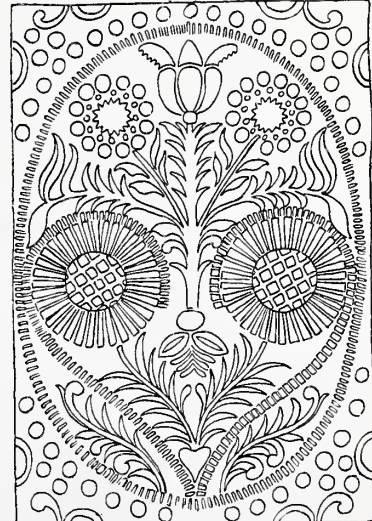
3. KÁLYHACSEMPE
MAGYAR-GYERŐ-MONOSTORRÓL

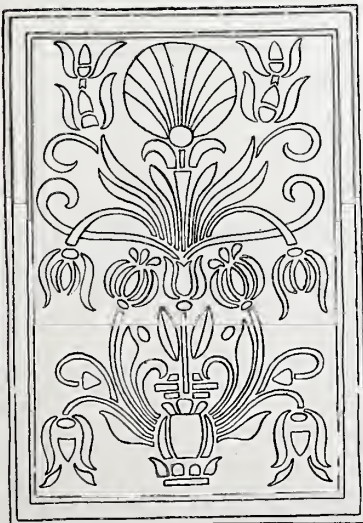
4. KÁLYHACSEMPE MAGYAR-VALKÓRÓL

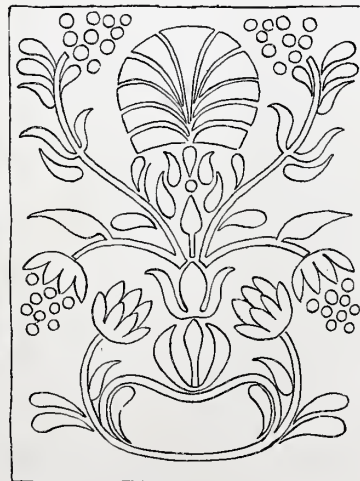
5. KÁLYHACSEMPE MÁKÓRÓL

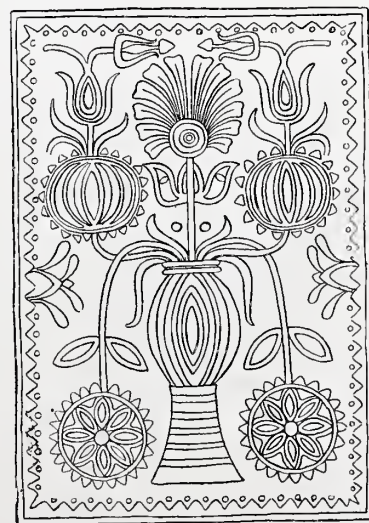
6. KÁLYHACSEMPE INAKTELKÉRÓL

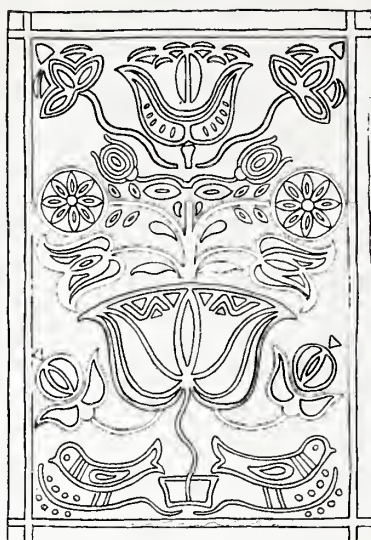
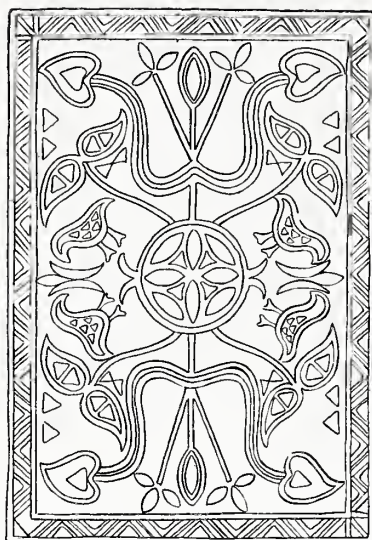
7. KÁLYHACSEMPE MAGYAR-VALKÓRÓL

8. KÁLYHACSEMPE
MAGYAR-GYERŐ-MONOSTORRÓL

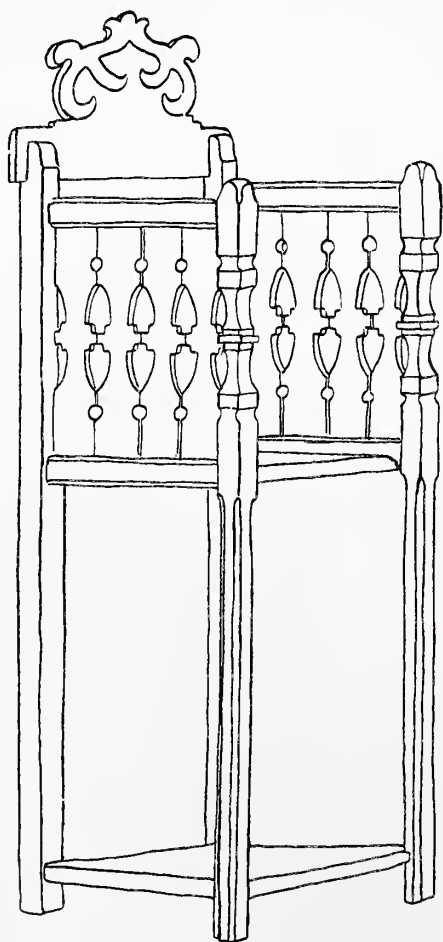
9. KÁLYHACSEMPE MAGYAR VALKÓRÓL

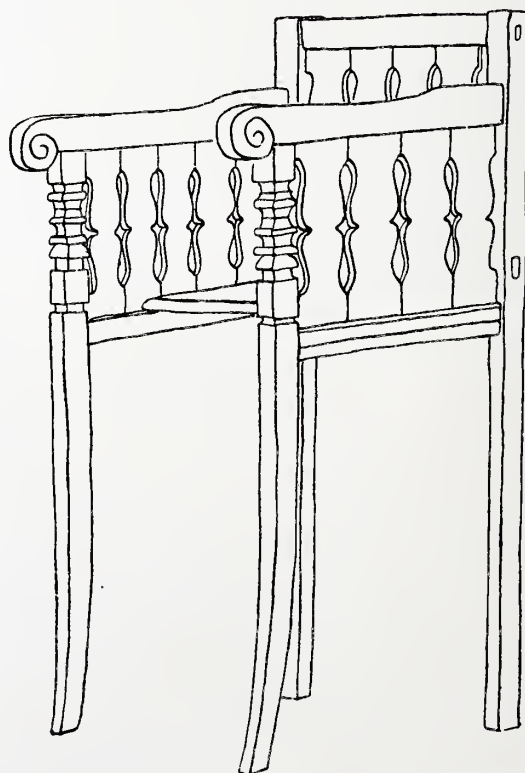
10 KÁLYHACSEMPE MAGYAR-VALKÓRÓL

11. KÁLYHACSEMPE MÁKÓRÓL

12. KÁLYHACSEMPE MAGYAR-VALKÓRÓL

FARAGOTT TEMPLOMI SZÉKEK A MAGYAR-VALKÓI
OLÁH TEMPLOMBAN.

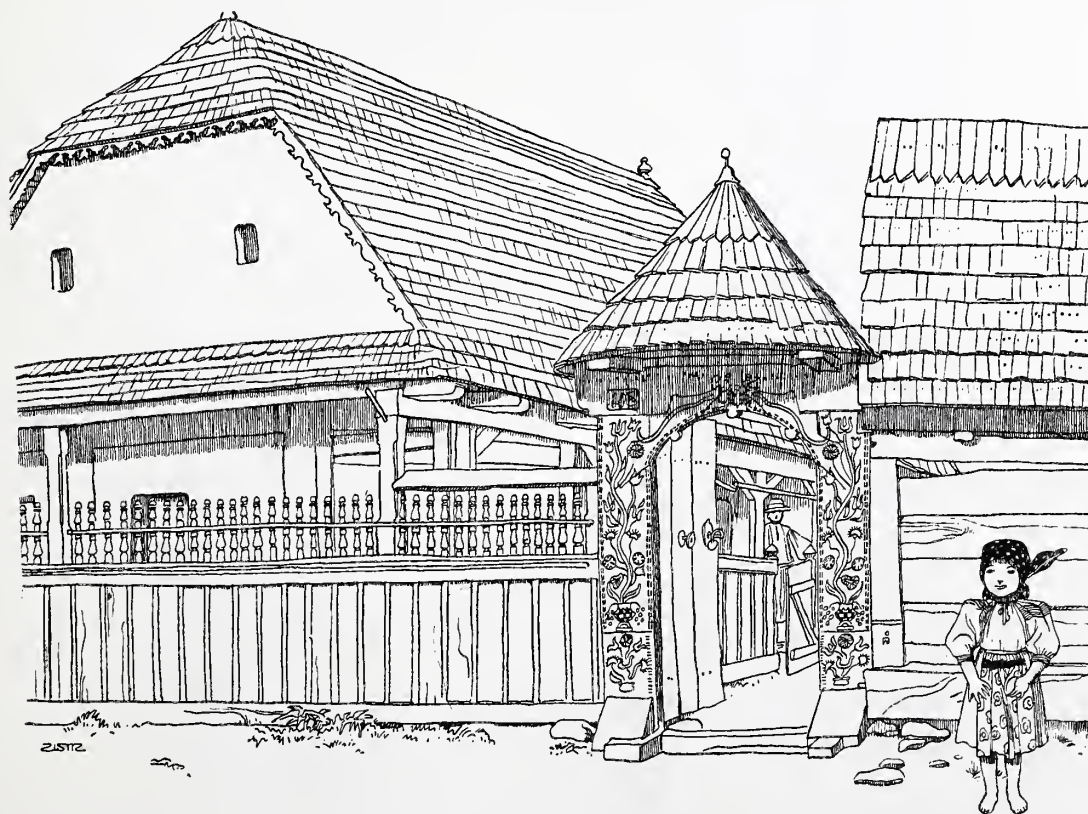
KÉSZITETTE KIS GYÖRGY ASZTALOSMESTER.

KALOTASZEGI KÁLYHACSEMPÉK ÉS UTCAAJTÓK

jó mintának silány másolata lesz. A famintába évszámot faragnak, de nem a minta keletkezésének, — ki tudná azt már — hanem az új faragásának évszámát. Így van pl. az 1. sz. mintán 1886. évszám, pedig Debreczeni János fazekasmester (M.-Gy.-Monostor) szavai szerint a mintát az ő öregapja gondolta ki, aki édestestvére lévén Debreczeni Mártonnak, „A kióvi csata“ eposz írójának (szül. 1802.), minden valószínűség szerint a XIX. század első felében élt és munkálkodott; így esik meg, hogy a 15. sz. minta, melyet klasszikusan egyszerű formái és elrendezése miatt legalább is századosnak kell tartanunk, ma egy 16 éves kemencén ékeskedik. Majdnem bizonyos, hogy a kályhacsempék mindig régebbi eredetűek, mint ahogy a rajtuk lévő évszám mutatja. A bemuta-

tott 15 db. csempéből legrégebbek a 12., 13., 14. és 15. számú csempék lehetnek; korukat pontosan meghatározni lehetetlen, de arról ítélve, hogy az illető faluk legrégebb házaiból valók, 120—150 évesre, ha nem többre becsülhetjük őket. Ennél jóval régebb eredetű, szintén Erdélyből való kályhafiókokat őriz az iparművészeti múzeum.

Ha formákat keresve, végignézzük őket, a kalotaszegi kis kertek minden virága eszünkbe jut: van ott tulipán bimbóstul, végtelen sok változatban, napraforgó, szegfű, hajlósszárú gyöngyvirág, hármarrózsalevél, soklevelű ág, — rozmarin-e vagy „marojánna“? — kassai rózsza, szépen összefogva, pohárba téve. Néha kosárból, néha virágcserepből fakad ki a virág s szép szimmetrikusan, egyenletesen tölti be a cseréplap minden részét;

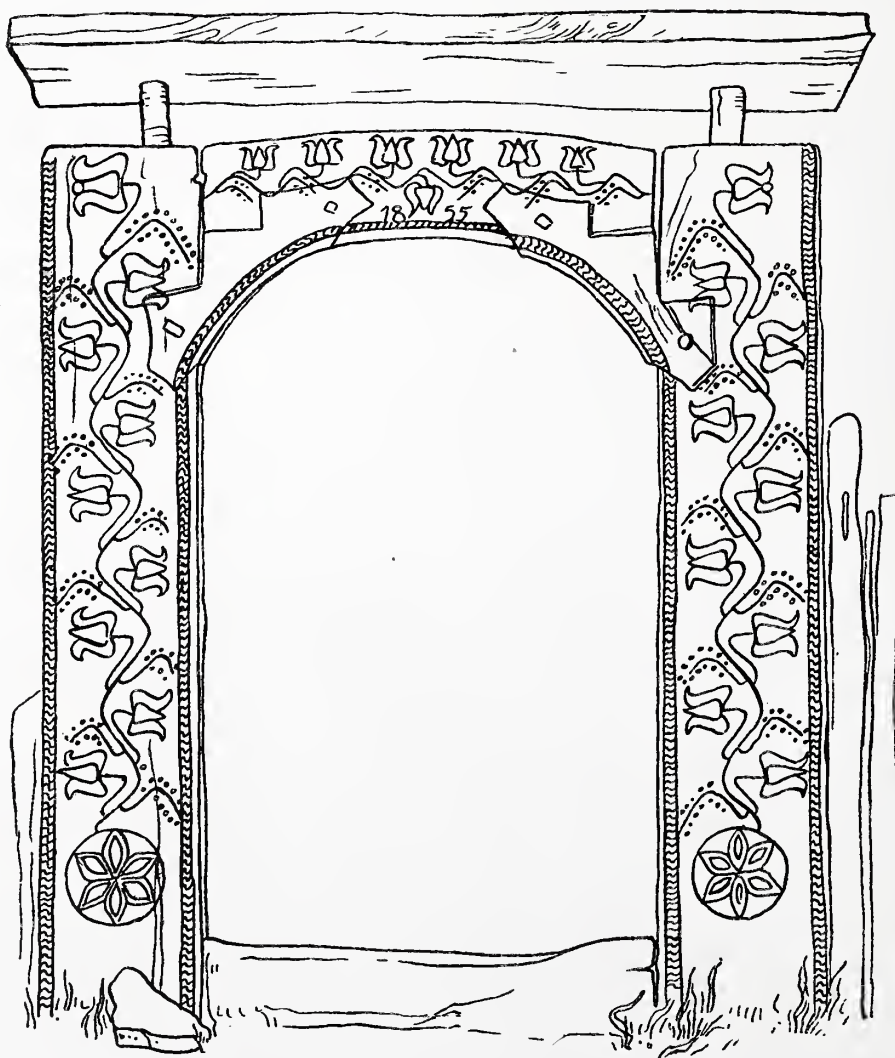

5. FARAGOTT UTCAAJTÓ ÉS KERÍTÉS, MÁKÓBAN

ritka eset, hogy oly természetszerű hajlással bontakozzék ki, mint a 2. számú csempén, de vannak olyanok, hogy egy középponti rózsából kiindulva igazodik minden ág a sarkok felé; mindenik bokrétát csipkés, rácsos keret szegi be. A virágokra néha madarak szállanak, régebbi mintákon meg emberalakokra is akadunk: így a M. N. Múzeum néprajzi gyűjteményében van egy 1787-ből való, melyen kardot tartó lovasalak és egy gyalogos van, körülöttük virágos ágak, csillagok, félholdak — tán az egyik har-

cos török eredetére utalók — díszítik a teret. Az iparművészeti múzeumban több nagyon régi kályhafiókra találtam, melyeken domborművű lovasalakok vannak, ruházatukról ítélve, erdélyi fejedelmeknek lehetne tartani őket.

Vannak aztán a formák közt olyanok is, melyeket lehetetlen a kerti virágok egyszerűsített ábrázolásainak tartanunk. Ilyen az a kerek csipkés szélű forma, melynek belső részében metsződő félkörök alkotják a mintát, több van belőlük az 1., 3., 9., 10., 11. és 15. mintákon. Ez

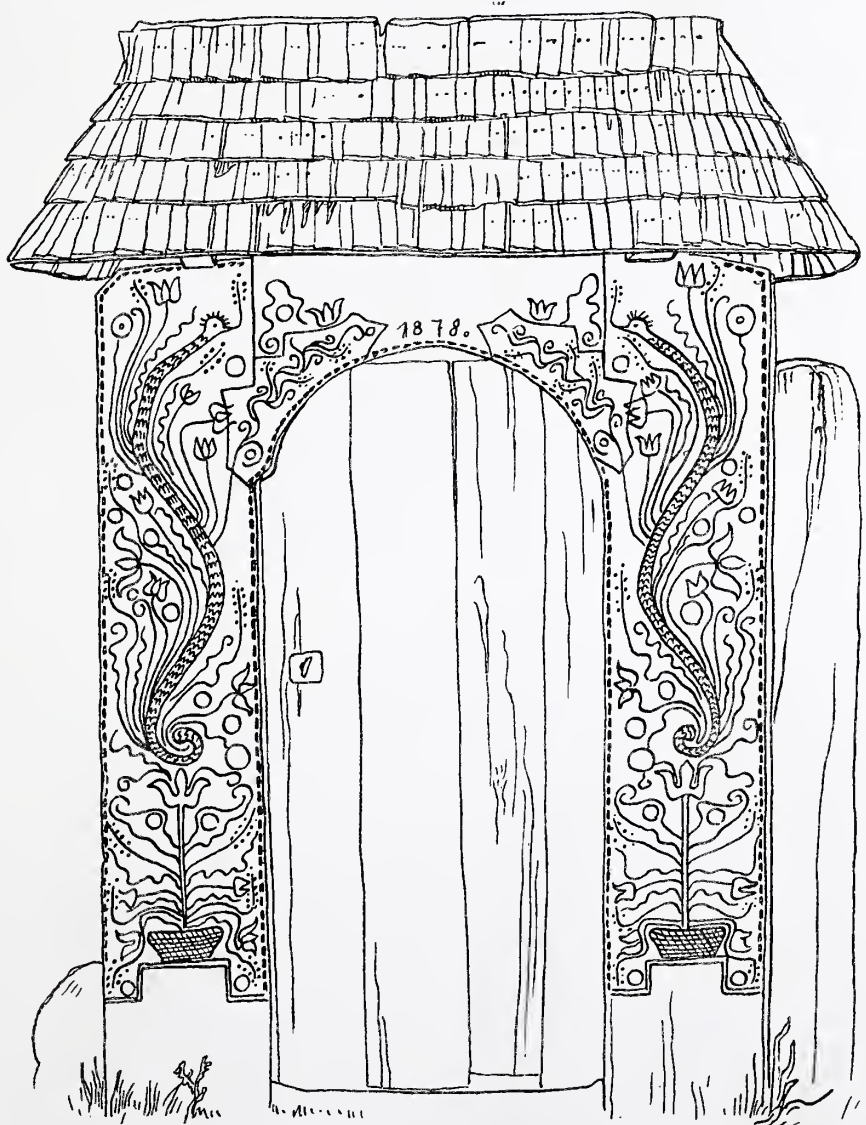

1. FARAGOTT UTCAAJTÓ BOGÁRTELKÉN

egészen más törvények szerint alakult ki, ez egy hatalmas stílnak, a gót stílnak a bélyegét hordja magán, melyből valószínűleg készen vették át a faragó mesteremberek s a fazekasok; rózsának nevezik és sűrűn alkalmazzák a varrószékek, guzsalyok, orsókarikók, kapudíszek „himezés“-énél is. Vannak olyan minták, melyeknél, kivált az elrendezésben, a reneszánsz törvényei nyilvánul-

nak: ilyen pl. a 3., 5., 6., 7., 8., 9. sz. minta. Az 5. sz. két oszlop között felnyúló tulipános ága a brassói szász kályhacsempék azon típusával mutat rokonságot, melyen két korinti oszlop között akantuszlevelekből, reneszánsz rozettából álló díszítés látható. (M. N. Múzeum néprajzi gyűjt.)

Érdekes megfigyelni, hogyan vesznek át a mesteremberek egyes formákat,

3. FARAGOTT UTCAAJTÓ BOGÁRTELKÉN

melyeket megkedveltek, néha anélkül, hogy eredetét kutatnék s jelentését értenék, amellet, hogy a meglevő formakészletüket néha bámulatos érzékkel

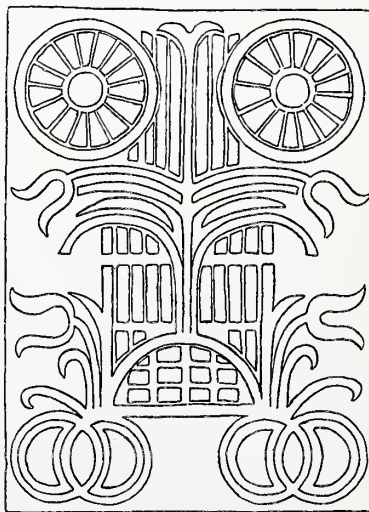
13. KÁLYHACSEMPE MÁKÓRÓL

öntudatosan használják fel. Így van a 7. sz. kályhafiók közepén, felül egy a reneszánszban igen ismeretes motívum, a kagylóforma. Ennél a mintánál, mely általában erős reneszánsz hatást mutat, összhangban van a többi részekkel, de már a 8. sz. mintán, bár ez valószínűleg az előbbi hatása alatt készült, — a fővonalak hajlása s a főformák is ugyanazok — jellemző kör-középpontját elhagyták a kagylónak s értelmetlenül gerezdekre bontották; a 9. sz. mintán ugyanazt a formát valamely ügyesebb mester virággá avatja (ezt a formát sehol más mintán nem láttam) a virágszárak főhajlásait s a tulipános formákat is megtartva, kiszórja az erőtlenn aprócseprő levélkéket s egy szép mintával lettünk gazdagabbak. Az 1. sz. mintán világosan látható, hogy alakul át a virágtartó pohár tulipánná; elárulja karcsú nyaka és talpa, bár több ágat s levelet indít ki belőlük a tervező.

A kalotaszegi fafaragásnak néhány kiválóan szép példányát mutatjuk be

szintén ez alkalommal: a magyar valkói oláh templom két faragott székét, melynek készítője, Kiss György asztalosmester, leleményesen használta fel a falubeli református temető fejfa-motívumait a lábak formálásánál, azonkívül hét faragott utcaajtót. A hétből négy való Bogártelkéről, melynek a népe híres a „himezés“-ben való ügyességéről. Mesterember munkája egy van csupán köztük, a többit valószínűleg olyan csinálta, aki életében egyet farag ki, a magáét, s annál inkább bámulnunk kell, hogy ennyi formabőség, az elrendezés változatos, néhol szeszélyes volta (3., 4., 6. sz.), dacára mily nyugodt, szinte méltóság-tesznek ezek a művek. Kedvelt díszítő-formáik: a kigyó, fejére szálló kakassal, a szőlő és búzakarász, melyeket, meglehet, a templomi díszeknél szerettek meg, a tulipán és leveles gyöngyvirág, melyek hullámos száron, vagy a kigyó pikkelyes testéhez simulva, a hatalmasan szép gótikus rózsából hajladoznak felfelé s az oszlopokat összekötő rézsut beékelt gerendára is átkúsznak.

Figyelmünket az 5. sz. utcaajtó érdekes megoldása köti le. Zsindelyteteje ez

14. KÁLYHACSEMPE MAGYAR-
GYERŐ-MONOSTORRÓL

AJTÓ
LKEN.

melyek
 hogy e
 nek,
 kész

13. KÁLYHACSEMPE MÁTYÁS-

... fel. Így van a ... közepén, felül egy a ... ismeretes motívum, ... Ennél a mintánál, mely ... hatást mutat, ... van a többi részekkel, de ... bár ez valószínűleg ... készült, — a fő ... is ugyan ... kör-középpontját el ... s értelmetlenül ... a 9. sz. mintán ... ügyesebb ... a formát sehol ... a virágszárak ... formákat is ... apró ... mintával ... sz. mintán ... át a virág- ... affulja karcsú ... s levelet

... néhány ... mutatjuk be

szintén ez alkalommal: a magyar valkói oláh templom két faragott székét, melynek készítője, Kiss György asztalosmester, leleményesen használta fel a falubeli református temető fejfa-motívumait a lábak formálásánál, azonkívül hét faragott utcaajtót. A hétből négy való Bogártelkéről, melynek a népe híres a „himezés“-ben való ügyességéről. Mesterember munkája egy van csupán köztük, a többit valószínűleg olyan csinálta, aki életében egyet farag ki, a magáét, s annál inkább bámulnunk kell, hogy ennyi formabőség, az elrendezés változatos, néhol szeszélyes volta (3., 4., 6. sz.), daczára mily nyugodt, szinte méltóság-teljes benyomást tesznek ezek a művek. Kedvelt díszítő-formáik: a kigyó, fejére szálló kakassal, a szőlő és búzakarász, melyeket, meglehet, a templomi díszeknél szerettek meg, a tulipán és leveles gyöngyvirág, melyek hullámos száron, vagy a kigyó pikkelyes testéhez simulva, a hatalmasan szép gótikus rózsából hajladoznak felfelé s az oszlopokat összekötő rézsut beékelt gerendára is átkúsznak.

Figyelmünket az 5. sz. utcaajtó érdekös megoldása köti le. Zsindelyteteje ez

14. KÁLYHACSEMPE MAGYAR-GYERŐ-MONOSTORRAL

FARAGOTT UTCAAJTÓ
ÉS KAPU BOGÁRTELKÉN.

KÉSZÍTETTE ALBERT MARCI JANCSI
ASZTALOSMESTER.

egyszer kerek formára épült s szorosan be van ékelve a rácsos kerítés és egy pajta deszkafala közé, kapuja nincs. Főszépségét az képezi, hogy a rácskerítés oszlopai tartják egyúttal a háztető ernyőszerű részét is.

A 7. sz. bogártelki kapu és utcaajtó szokatlan formája, szép színezése méltán kelti fel érdeklődésünket mestere iránt. Albért Marczi Jancsi asztalosmester műve az, aki elhagyta a környékbeli kapuk hagyományos leveles formáját, rácsosat készített, s a felső háromszög alakú részekben könnyed tulipános koszorúdíszet faragott ki. Elhagyta az utcaajtó sátorszerű fedelét, háztetőformáját tett fel, elhagyta a gyöngyvirágos oszlopdíszet és kockáztatva a biztos sikert, merészen pártás leányt, meerevalós legényt faragott ki rája, holott ehhez a formához egyéb segítője nem volt neki öt ép érzé-

alatt de azt öntudatlanul vagy tudatosan fejlesztve, — tán nem túlzás, ha azt mondjuk — formában és színben tökéleteset alkotott.

Undi S. Mariska.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUM JAPÁN SABLÓNJAI.

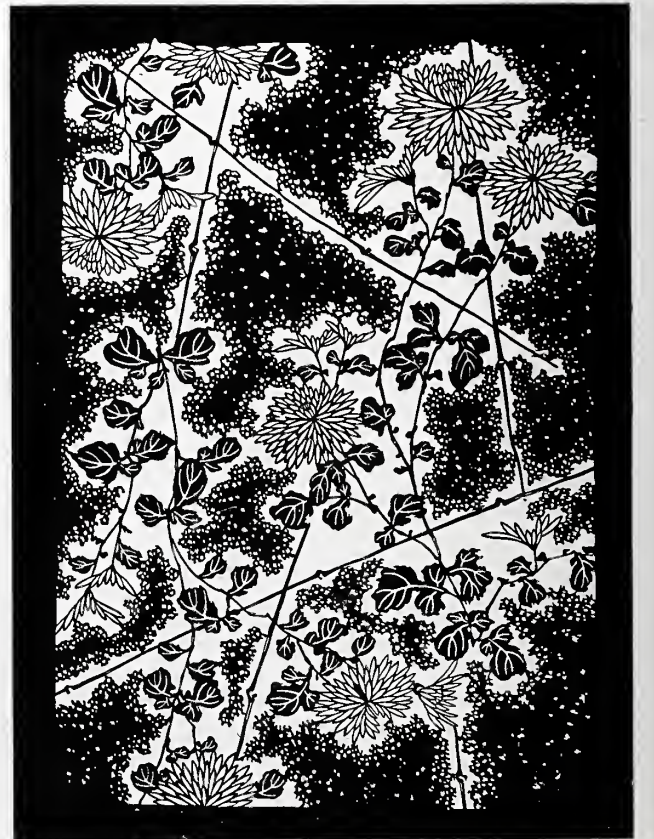
JAPÁN művészeti kincsek már régóta nagy keresletnek örvendenek az európai piacon. A XVII. századtól kezdve, eleinte kizárólag hollandusok foglalkoztak azoknak közvetítésével, míg aztán az 1861-iki kereskedelmi szerződés mindenki számára megnyitotta kelet csodorszáját. Porcellánok, bronzok, szövetek, fametszetek és lakkművek áradata indult ettől kezdve nyugatnak, ahol első feltűnésük nem is annyira művészi értéküknél, mint inkább néprajzi vagy különlegességi jelentőségüknél fogva részesültek becsülésben. Csak Bing (Páris), Franks (London) és Brinckmann (Hamburg) lelkes működése óta terjed a japán alkotások művészi szempontból való értékelése is. Azóta azonban belejátszik erősen a modern európai iparművészet fejlődésébe.

Első pillanatra a japán művészet idegenül hat az európai szemre. Azzal a szemponttal ugyanis, a mivel a mi művészetünket szoktuk nézni, a japánit nem lehet. Európa görög s római kultúrán nőtt fel s az antik mester arra tanított mindig, hogy a művészi ábrázolás betetőzése és végcélja az emberi test formáinak visszaadása. A görögöket éghajlati és földrajzi viszonyaik a szabadban való életmódra utalták, mint a japánokat, mégsem léptek a természettel mé-

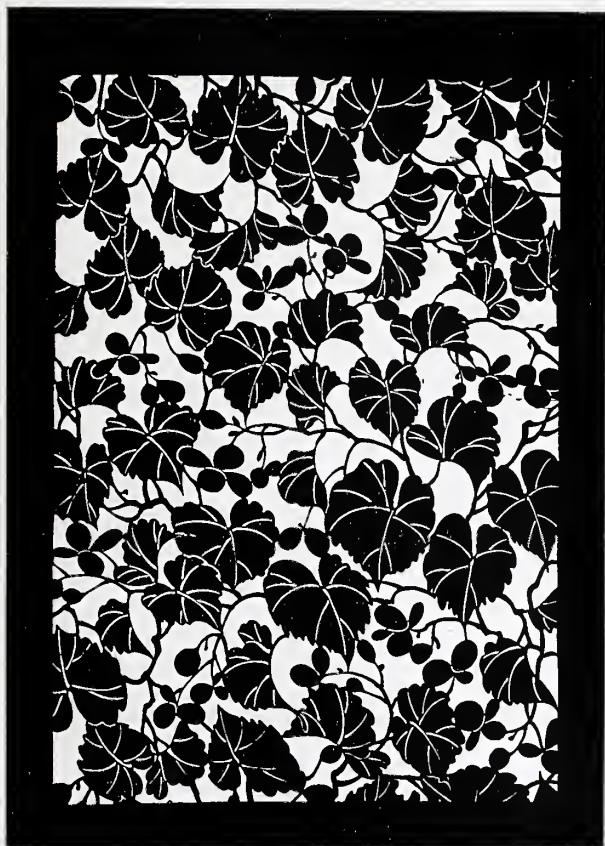

15. KÁLYHACSEMPE MAGYAR-VALKÓN

kéné. A kapu sarokoszlopai is csodálatosan megváltoztak az ő keze alatt. Merőben mások azok, mint a környékbeli vagy a bogártelkiek mind; ami hatott rá, a falujabeli kőből faragott sír- emlékek voltak. Ezek mintájának hatása

JAPAN SABLÓNOK

lyebb egyetértésre; művészetökből pedig csaknem kizárták a megfigyelésen alapuló természeti tárgyak ábrázolását. Inkább megszemélyesítették a fűt, fát s folyót is. Dryas, Pan és Daphne emberi testtel jelentette a természetet kiválóságait. A görög vázák mozgalmatlan jelenetei is csak emberekkel foglalkoznak, állat ritkán fordul elő rajtuk, a növény pedig kizárólag az ornament szerepét tölti be.

Ez a japánoknál másként áll. Országuk ugyan szintén szigetország, hol a hajózás a napi foglalkozáshoz tartozik és a tenger leigázása koncentráció lelki és testi erőt fejleszt. Ők is szabadban töltik idejük java részét s a „sétálástól és levegőtől lesznek bölcsék“, mint a görögök. Testük edzésében nem is maradnak el, a japán kókler mindig van annyi, mint a spártai gimnazista. De kulturális érzékük már más csapáson jár. Művészetük sem perszonalifikáló, hanem inkább kozmofil. A természetet soha sem jelenik meg náluk emberi formában, hanem inkább a természeti tárgyakat teszik az emberi fogalmak hordozójává. A páva a szépséget, a teknősbéka az időt, a kócsag a szabadságot, a fenyő a hosszú életet jelenti náluk. Gazdag virágmithológiájukból csak kettőt: a barack- és cseresznye-virág az ifjúság jelvénye, a kék ákác vitorlásszirmú fürtje pedig a szerelem és boldogság virága. Szóval egy nép sem érti át a világ minden tárgyát annyira, mint a japán. Mi csokorra kötjük a virágot s színtömegbe olvasztjuk a szirmokat, a japán ember pedig egy szálat helyez el egy vázába és abban az egy szálat virágindividuumban leli örömét.

A természeti jelenségek egyedeinek szeretetével és megértésével jár a japánok csodálatos megfigyelőtehetsége. Egy ablak sarkába szőtt pókhálón át festi meg a napnyugtát teljes hangulatával az estnek. A szent hegy, a kialudt vulkán, Fusiyanának száz képe szerepel egy sorozatban, a nélkül, hogy unalmas lenne. S minthogy a művészet elválaszthatatlanul nyúlik át az iparművészetbe, a

madár lábnyomából szövetmustra lesz, a bujkáló gyíkból meg kardmarkolat. Mind e kis témákat a megfigyelések finomságai teszik változatossá. A japán művész megrajzolja egy bizonyos könek, fának vagy hálnak az arcképét. Megrögzíti a tenger habjainak porzását, a madár röptének olyan mozdulatát, a minőt mi szabad szemmel észre sem veszünk, csak pillanatszerű fényképező készülék segítségével jutunk tudomására, a minthogy egyáltalán a művészetünk csak mozgások eredőjét adja mindig. Ez utóbbit Székely Bertalan meggyőzően bebizonyította a francia akadémián.

Emellett aztán amit megfigyelt, azt vissza is tudja adni a japán művész. Van hozzá egy külön alkalmas szerszáma: az ecset. Japánban kiki az övéen hordja a tustokot az ecsettel, ott az írás is festve történik s a szavak képe valóságos ornamentum. Így tesz a művész szert nagy gyakorlatra, egybe nő kezével szerszámja. Idege úgyszólván nem ujjhegyben végződik, hanem a finom szőrű ecset végén, mely vele érez munka közben. Milyen durva és lélek nélkül való ehhez képest az európai toll és írón. A japán ecset amikor pontokat, merész átmenetű vonalakat és foltokat vet egy mozdulattal a papírra, munkatársává szegődik a festőnek. Az ecset gyorsan közvetíti a gondolatot, nem hágy elillanni egy impressziót sem, megőrzi üdén. Azért olyan friss minden japáni mű, mert az engedelmes szerszám nyomon követi a gondolatgyorsaságú megfigyelést.

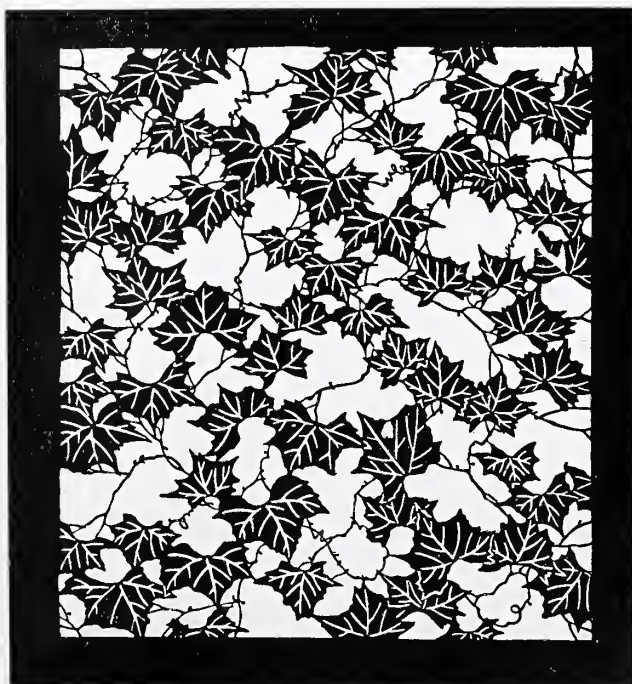
Legjobban érezni ezt a sík mintáknál, amelyek csak úgy odavetettnek tünnek fel s amellet mégis a természet egy darabját keltik életre. Az adott térben mindig pompás az elrendezés a szimmetria nélkül is. A részlet nem üti az egészet s soha nem történik vétség a természeti struktivitás ellen. Különösen kiválóak a sík minták során a papirsablonok. Az iparművészeti múzeum és iskola könyvtárának műlapgyűjteménye

között ezekből igen szép példányok találhatóak. E cikk kapcsán bemutatott sablonképek is onnét valók.

A japán papírsablonok szöveteinek megfestésére szolgálnak, többnyire pamut és selyem díszítésére használják a kelmefestők. A sablonok anyaga papír, amelyen poncvasakkal és késekkel állítják elő a mintát. A minta kétféle: pozitív és negatív, amint a szövetre az alapot vagy a mustrát lehet rajta keresztül festeni. Ahol a tervezet szabadabb jellegű, ott a japáni egy szellemes módszert használnak. Két egymásra helyezett papírlapon egyszerre vágja ki a mintát, közéjük finom selyemhálót illeszt és össze-ragasztja. Ezzel legyőzi az anyag korlátozását is; amit ecsettel megfest, azt a sablonnal is kihozza. A szabadon függő csücskök nem kunkorodnak fel és a mustra vonalainak könnyedebb menete biztosítva van. Néhol a selyemhálót emberi hajak pótolják.

A pozitív és negatív mintához hasonlóan a sablonok alkalmazása is kétféle. Először akként használják, hogy ráfektetik a díszítendő szövetre és rizskeményítő s merevítő anyaggal átfestik, amely anyaggal érintett helyen a szövet festékmentes marad. A festőkádban való megfürdés után a minta így fehéren jelenik meg. A másik módszer pedig az, hogy előbb színezik a szövetet, azután sablonozzák rá színváltoztató savas folyadékkal a mintát. A legtöbb sablon mind a kétféle eljárásra alkalmas.

A japáni papírsablonoknak igen nagy mennyisége ismeretes. Az európai múzeumokban is ezerszámra fordul elő, nem egyben a számuk a tízezret is meghaladja. A múzeumi példányok természetesen többnyire már használatban is szerepeltek. Sok sablont vásárolnak Európában a kelmefestő és gyártó intézetek is, ahol a japán mintáknak a rajzolóik igen jó hasznát veszik. Az iparművészeti múzeum sablon-gyűjteményét is a budai Goldberger cég révén szerezte be.

E sablonok gazdagsága kimeríthetetlen. S épp az a csodálatos, hogy ha százat és százat átnézünk, azért mindannyia más és más lesz. Mindannyia friss, új és változatos. Sehol ismétlés, manír vagy fáradság nyoma. Végtelen szeretete a természetnek sugárzik le a kivagdalt papírlapokról, amelyek fényesen dokumentálják előttünk a japán néplélek megfigyelő hajlamát és dekoratív tehetségét. Az európai iparművészek számára pedig tanulságul azt vonhatjuk le, hogy ezeket utánozni tárgyilag nem szabad, ellenben kitünőbb mintalapokat a síkdiszítés módszerének elsajátítására képzelnünk sem lehet.

Czakó Elemér.

LOTZ. †

LÓZ ŐSZ tavaszi színekben kacérkodott, elkésve, talán utoljára, amikor minden hamuszínű lett előttünk, mint egy gyászfátyol, s tompa, komor tónusok jöttek elénk, mert halkan adtuk tovább a hírt, hogy meghalt az öreg úr, aki úgy élt, mint az erejükben pompázó reneszánsz-emberek: dolgozott nehezeten és sokat. A frissen jött fiatalok, a megvénült erőtlének közt galambösz hajjal járt és nem tudott megöregedni soha. Akik makacsul védtek egy letárgyalt s idejét túlélt meggyőződést, akik

a mi rövid múltú magyar pikturánkba új jelszavakat hoztak, szinte mind köréje sorakoztak és vezérnek akarták. Lotz kívül állt a jelszavakon, mert maga volt jelszó. E háborusnak látszó szembekerülésben, mi puszkaporossá teszi a műtermek levegőjét, nem szavazott sem ide, sem oda. Csak mosolygott, miként a bölcsek szoktak s míg a nála fiatalabbak közül is sokan észrevétlenül közeledtek a végelgyengülés felé, ő csodálatosképpen megmaradt modernnek, mert sohasem volt más és mindig az lesz: festett, függetlenül mindenkitől és nagyon erős volt, mivelhogy egyedül állt. Amikor meghalt, szinte el se hittük, hogy most már ő nincs többé, a jóságos szemű, örökké mosolygó bölcst, hisz' csak tegnap láttuk, hogy az ifjúságot dicsőíti, vidám és üde színekkel. Nagy falsíkokat festett tele, melyek arról meséltek, hogy az öreg mester még egyre azt csinálja, amit egész életében csinált: problémákat ad föl magának és problémákat old meg.

Munkácsy és Zichy mellé, gyönyörű harmadikul, oda szokás illeszteni az ő nevét. De amíg ketten idegen, viszont: inkább nekik való kulturában fejlődtek, Lotz egy nagy készségű kulturából jött közénk és itthon maradt, pedig a talentuma szinte kikíváncozott abból a milióból, túlnőtt azon a nivón, mely körül fogta. Bécsben tanult és mestere, Rahl, a legbiztosabb perspektívát jósolgatta róla, amikor hazahozta Petőfi és egészen a miénk lett. Neki mellékes volt, hogy azokban a szürke napokban, a kedvetlen, művészetre legkevésbé hangolt közönségben olyan kicsi az érdeklődés: festett, mert enélkül nem tudott élni, festett, mint az igazi művész, akit egy-egy szín- vagy vonalprobléma izgat, az, hogy megoldjon valami mozgásritmust, visszaadjon tisztán festői jelenségeket s ami ezen kívül van, többel igazán nem törődik. Amikor változnak az idők s arról van szó, hogy freskók kerüljenek középületünk falára, Lotz sorra kap megbízásokat. A fal, ez az ő igazi eleme, hol

hatalmasan lendülő vonalakat fejleszthet, röpülő, merészmozgású testeket tömöríthet koncepciókká; fényben úszó, ragyogó színeket látott s talán mert mindig a magasban járt, mert áttetsző, azuros ég kékjébe illesztette alakjait, sohasem törülhetette, amit a falon megcsinált, egy biztos és átgondolt kézrántással kellett festenie mindent: talán magából e festőstílusból, a freskóból magyarázhatni meg az ő egyéniségét, a bölcs és szelídlelkű embert, aki csak szeretni tudott.

Egészen individuálissá fejlesztette ki a stílusát, s amit mesterétől tanult: ezzel a készséggel csak elindult, s elhagyva minden sablont, későbbi állomásait maga csinálta. Amikor a festők éppen megcsömörlöttek a történelmi páthosztól, amikor fegyveres és koszűmös tablók, anekdótázó zsánerképek helyett kiszabadultak a mezőre, hogy megfessék egy-egy esti alkonyat lágy tónusait, a tömérdék festői variációt, ami odakünn eléjük akad, a napsugarat, fényt, ami szétömlik vibrálva és ezüstös csillogással a tárgyak körvonalain, — a lyra, az intim pikortémák korában ime egy festő támad nálunk, aki hatalmas falakat szánt végig ecsetjével és hinti a ragyogást, és újra folytatja azt, amit a csodásszemű velencei: Tiepolo abbahagyott.

Egy nemes, bensőséges élet az övé, melynek szenzációi a hatalmas kartonok előtt történtek, s a csendes, áhítatgerjesztő templomok falai közt. A nagy, szélesen fogó ecsetek: ezek voltak a fegyverei, s velük legyőzte a falat, mely megboszulja magát, mihelyt tapogatódzó, erőtlén kéz közelít feléje. Mindig az egészet látta, s ebből fejlesztette ki organikusan a részleteket, minden a szemében volt s a kezében, mely abszolút biztossággal érezte a formát. Odafönn, az összeillesztett állványokon, az elterülő fehér falsíkok előtt, tömérdék nehézség várt rá, de ő szuverén fensőbbsséggel uralkodott a matérián: a nagy hadvezérek tulajdonsága ez a föltétlen uralom, kik egy átfogó pillantással felismerik a hely-

zetet és minden attól függ, hogy semmit se hibázzanak. Aki, mint Lotz, esztendőket tölt így a szürke fal mellett, hogy megoldva egy csomó problémát, ecsetjével káprázatot mutasson nekünk, — az ilyen ember befelé él, bensőséges, elmerülő életet. Ebben a munkában patinát kap a lelke, megnemesül és nem lehet más, csak tiszta és derült, mint az égbolt, melyet bárányfelhők se zavarnak.

Életútját gyönyörű határkövek jelzik, s amit csinált, az csupa halhatatlan akkord: mindezt érezni kell, s hiába próbálnánk szuperlatívuszokat keresni számukra. Majd akkor, ha eltávolodunk tőlük, látni fogjuk tisztán, hogy ebben az igénytelen öregben micsoda művészet reprezentálódott, s minő energia tünt el: ez a perspektiva megnöveszti az ő freskóit, s miközben elmúlnak a huszonégyórás szappanbuborékok, — Lotz művészete megmarad, hogy éljen tovább. És ekkor hiába keressük a nagyságos fő-fővezéreket, akik egyre ágaskodtak, hogy megnőjjenek, amíg ő, a nagy, nem akart más lenni, csak szerény, nagyon egyszerű munkás, aki nem egészen véletlenül csinált olyat, aminél könnyebb is van.

Dömötör István.

KÖNYVTÁRJEGY
(EX LIBRIS)

RAJZOLTA
CSÁNYI KÁROLY

UJABB MAGYAR EX LIBRISEK.

QLIG PÁR hónapja volt az Iparművészeti muzeumban a nemzetközi ex-libris kiállítás, melynek nehezen, sok fáradsággal összeszerzett anyagát német és angol könyvjegyek alkották s ahol csak kevés magyar mű volt, azok is többnyire eredeti rajzok a tervezőktől és nem pedig reprodukciók, — ma csudálatosképen már egy egész légió magyar könyvtárjegygyarapítja gyűjteményemet.

JÁVOR PÁL RAJZA

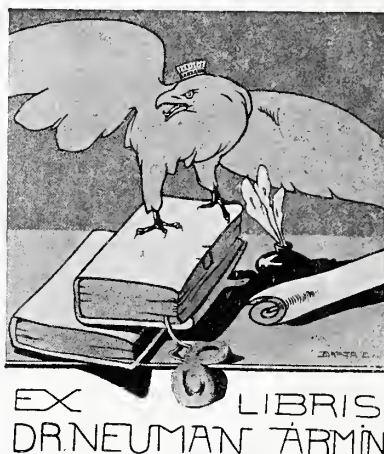
1901-ben írt első cikkemben, erről a tárgyról, feleltem, hogy a külföld nagy piktorai mind alkottak egy-egy kis ilyes műremeket, próbálkozzanak vele a mieink is. Bizony kérem engem kinevettek. Sőt még egy tizedrangú apró piktor ember nevetségesen epés levelet írt nekem, hogy mit gondolok: ő és Lotz majd ilyen haszontalansággal töltik az időt.

Ennek másfél esztendeje. És azóta a legjobb nevű művészeink közül is sokan terveztek, rajzoltak ex-libriseket.

Ezek között első helyen kell megemlítenem Udvary Géza saját könyvtárjegyét, amely bátran kiállja a versenyt Riquer, Héroux vagy Klinger dolgaival is. A rendkívül finom és előkelően meg-rajzolt Lotz-portrait előtt hanyagul oda-

vetett dús babérág van, két oldalt a művészetek hármasságával, melyeket szalag fon át s azokon a magyar festőművészet két halhatatlan mesterének, Lotz és Székely Bertalan, nevével. Nemesebb, impozánsabb hasonló munkát alig ösmerek. Ez már igazi objet d'art. A rézbe metszés subtilis munkáját Vadász Miklós végezte. Ugyancsak Udvary rajzolta Kapossy Józsefnek, a Stephaneum igazgatójának is a könyvtárjegyét; ez egy rendkívül szépen megrajzolt an face Dante-fej, szervesen összefüggő betűkkel. A tulajdonos ugyanis szenvedélyes Dante-gyűjtő s bibliothekájában a nagy olasz poeta minden kiadása megvan.

Nagy Sándor az utóbbi időben sok oldalról el volt foglalva s aligha hiszem,

BARTA ERNŐ RAJZA

hogy több ex-librist rajzolt volna, mint az enyémet. Ez olyan, mint minden, ami az ő keze alól kikerül. Csupa báj, sok és mély gondolat s a vonalvezetés halhatatlan gráciája. Egy stilizált virág közepén van a mottóm: „A Nap színt ad a virágnak, a Művészet az Életnek.“ A virág szeszélyes vonalai között egy ifjú áll, könyvet olvasva.

Márk Lajos a Szikra-beli pompás humorú ex-libris rajzokon (Széll, Wlassics, Berzeviczy, Hegedüs, Apponyi, Tisza) igen szép két komoly dolgot rajzolt Forró Róbertnek és Lamm Gizellának.

Stein János, a Lotz-iskola clouja szintén nekem rajzolt egy itt lekötött könyvjegyét. Burne-Joneszenijével rokon egyénisége gyönyörűen oldotta meg az apró könyvdísz. Egy gyermekifjú szép alakja

szépen megrajzolva, a fás háttérből jól kijön. Kezében könyv és a tisztaság mesés szimbóluma, a lilium . . .

Barta Ernő négy igen előkelő könyvjegyet rajzolt, melyek között legjobban sikerült dr. Neumann Árminé.

Falus Elek ötletes ex-librist rajzolt Tóth Béla uramnak. Végtelen egyszerűséggel megrajzolva a mosolygó holdvilág, szája szegletében egy pöcsétes levéllel. (Esti levél. Pesti Hírlap.) Ugyancsak ő raj-

juk, kinek a tulajdona. Ő rajzolta Berán szobrászét is, melyen egy parányi, modern ember bámulva néz egy kolosszális méretű antik szoborfejet. Zerkovitz Emilén a kereskedelmi hajó gondosan van megrajzolva.

Mosonyi P. Hellman, Schantzer Béla és Vörösvári Siegfried számára csinált rajzokat, nagyon mindennapi témával, de rutinosan.

Szamosi László Rómából, egy kolozs-

STEIN JÁNOS RAJZA

NAGY SÁNDOR RAJZA

KRANYECZ MÓR RAJZA

zolt sikerült apróságot Lyka Károlynak, melyen a művészetek címerét átfonja egy suhogó korbács, melynek minden sallangjának végén apró szív van. Wiesner számára készült rajza — könyvből kinövő fa „inter florea fructus“ — túlságosan obligált. Ezt sokkal szebben megrajzolta valaki „J. V.“ jeggyel Harakányiék számára.

Jávor Pál három ex-librist produkál. Ezek között a legjobb a szocialista Koch Ferencé. Egekbe törő sas. De nagy baja, hogy a tulajdonost csak kezdőbetűkkel jelzi. Végre is, a könyvtárjegy épp arra való, hogy az szignált légyen, hogy tud-

vári professzornak, dr. Veress Andornak rajzolt meglehetősen unalmas, németes ízű ex-librist.

Nagyon szép a kivitele Hornyánszky Viktorénak, de végtelen gyenge a rajza. Ennyi áldozattal művészibb dolgot kellett volna produkálnia az ismert és jó reno-méjű műintézetnek. Rajzolta Müller.

Az ifjabb nemzedék, az Iparművészeti iskola növendékei közül, Kranyecz Mór készítette a fiatal bibliophil, báró Weissenbach Iván könyvtárának gondosan rajzolt ex-librist, de ez is nagy germán befolyás alatt született meg. Pompás csöpp-ség Karl Ernő könyvjegye Hembach

Gyulától. Egyszerű és finom kis fametszet. „T. V.” (Telkessy Valér?) jegygyel szép, de kissé Barlösius-szerű ex-librist nyomtattak Katona Lajosnak.

ROZSNYAI V. H. KÁLMÁN RAJZA

Láng Lajos volt miniszter könyvtárjegye nem valami különös és nincs is szignálva.

A dillettáns rajzolók közül dr. Jacobi Olivér tervezetei becsületére válnának akármelyik angol mesternek is. Különösen jó az, melyet Brust Ilona számára rajzolt. Dr. Rottné Jászai Mari könyvtárjegyét — corinthusi oszlopon díszes urna — készítette, szépen, sok gondnal, de elrontotta a modern betűvetéssel. Kornis Vilma a poéta Bárdos Arturnak

ROZSNYAI V. H. KÁLMÁN RAJZA

kétszín-nyomású elég ügyes jegyet rajzolt volt. Báró Nyáry Albert sok igyekezettel rajzolt egyet Lónyaynének. Barca Imréé is meglehetősen, tervezője H. A.-val szignálta.

Jó magam eddig éppen nyolcvanöt darabot rajzoltam, melyből legnagyobb sikerem az Udvarny Palikáéval volt, a kon-

tinens minden művészi lapja leközlte az apró falovon ülő fahuszár naiv figuráját. Legutolsó munkám a román királyné által megrendelt ex-libris volt; rózsás lant, közepén egy profil női fejjel, fényes fehér krétapapíron, ezüst nyomással. A legújabbak között van, Küry Klára, Kern Aurél, Lady Horncastle, Tarcsay Pál, Széll, Sebők Zsigmond, Zilahi Simon, Lys Noire, Somogyi Ede, Martos Ferenc, Marothy Margit, Lenkei Hedvig, gróf Leiningenné, báró Weissenbach stb. könyvtárjegye, de ezekről nem írok, mert még abba a hibába találnék esni, amiben egy jól ismert kritikuskunk leledzik, aki maga is kiállító piktör . . . .

Az ex-librisek közül azok, melyeknek kiállítása és nyomása perfekt vagy a „Pátriá”-ból vagy Révai és Salamonék nyomdájából került ki.

Az ex-libris-gyűjtők száma is gyorsan növekedik. Azok között én vezetek körülbelül 200 db-bal, melynek tizedrésze elsősorú réz-, fametszet és lithographia. Utánam jön mindjárt Szepessy Fülöp. Most már azon leszünk, hogy a német, angol, francia, spanyol gyűjtőegyesületek alapján mi is szervezkedjünk.

Rozsnyay V. H. Kálmán.

KÜLÖNFÉLÉK.

ŐK IPARMŰVÉSZETI MUNKA-TERME. A székesfőváros iparrajziskolája (IX., Oroszlán-u. 1.) már eddig is nagy érdemeket szerzett a hazai iparnak művészi irányban való fejlesztése körül, de emellett nagy gondot fordít arra, hogy tanulásra módot nyújtson azoknak a műkedvelőknek, akik egyéb elfoglaltságuk mellett a rajzolást, festést s a mintázást alaposan s a modern kor igényeinek megfelelően meg akarják tanulni. Erre való az úgynevezett nyilvános rajz- és mintázási tanfolyam, amelyre felvesznek minden felszerült nőt s ifjút. Újabban a női osztályt egy életrevaló intézménnyel, a nők munkatermével egészítették ki, amelyben a rajzolásban már kellő képzettséggel bírókat különböző iparművészeti munkákra tanítják meg, mint amilyen a majolika- és porcellánfestés, selyem- és fafestés,

bársony- és faégetés, himzés és applikáció, női ruhadisztés. Nyilvánvaló, hogy e művészi eljárások megtanulásával a nők oly ismereteket szereznek, amelyeket aprópénzre is válthatnak, amennyiben könnyen értékesíthető, hasznos és mindennapi szükségletnek megfelelő, izléses munkák készítését tanulják meg, amelyeknek értékesítéséről egyébként maga az iskola igazgatósága fog gondoskodni. Megjegyezzük, hogy az iskolában még e tanév folyamán a már meglevő agyagipari műhely mellé asztalos- és fémdomborító-műhely is állítanak, hogy e mesterségek körébe tartozó tárgyakat is elkészíthessék az iskolában. A félévi tandíj mindössze csak 15 korona, amelynek fejében a tanítványok mindennap délelőtt és délután tanításban részesülhetnek. Melegen ajánljuk az iparművészeti munkák iránt hajlammal bíró hölgyeink figyelmébe e jeles intézetet.

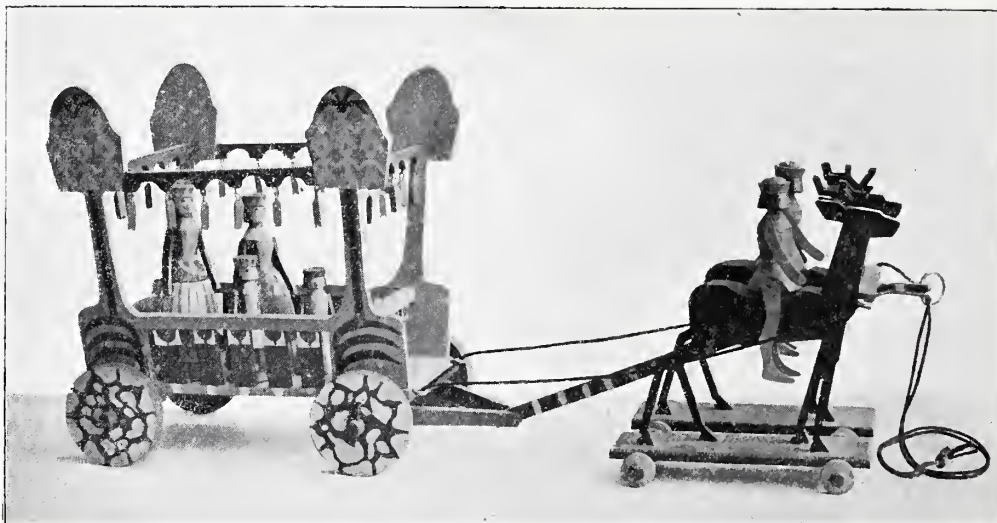
MALTER CRANE TORINOI EM-LÉKKÁRTYÁI. A két év előtti torinoi nemzetközi kiállítás ránk nézve nemcsak annyiban volt nagyjelentőségű, hogy a magyar iparművészet párisi sikereit betetőzte, hanem azért is, mert a nagy nemzetek során megtestelték nemzetünk képviselőjét az alelnöki méltósággal. Szóval a magyarokat kitüntető szíveséggel fogadták és igyekeztek velük személyi összeköttetéseket is létrehozni. Az iparművészet vezető emberei torinoi barátkozásának kedves emléke azok a kártyák, melyeket Walter Crane rajzolt minden egyes zsüri-tagnak, karakterizálván az illető nemzetet is. Ezekből hármat bemutatunk olvasóinknak. Walter Crane művészetének kedvelői bizonyára sok örömet fognak benne lelni.

MÚZEUMI TÁRGYAK MEG-ÓVÁSA. A művészet iránti érdeklődés egyre növekedik, az a feladatunk tehát, hogy ezt helyes mederbe tereljük. A tömeges látogatás ugyan némi veszélylyel fenyegeti a művészeti gyűjteményeket. Különösen áll ez olyan tárgyakra, amelyeket jól elzárható szekrényekbe nem lehet elhelyezni. Az idők folyamán ezeken látható legjobban a káros hatás. A por és

piszok, mely a szakadatlan látogatás következtében felszaporodik, a nedveségnek és szárazságnak folytonos változása kártékonyan hatnak. Ezenkívül más veszély is fenyegeti a tárgyakat, eltekintve attól, hogy nagy látogatottságnál tolvaj is hamarabb akad, amint azt a közelmúltban egy-két helyen tapasztalták. A fűtés pl. különösen fatárgyaknak ártalmas. A fűtésnél nemcsak a meleg, hanem a fűtés következtében lerakódó piszok árt a műtárgyaknak. A tárgyak fényképezése is veszélylyel jár. Ezek ellen némelyek azt indítványozták, hogy helyezzük a tárgyakat vissza, eredeti helyükre, nem gondolván meg, hogy azok a helyek legtöbbször már nem is léteznek, vagy ha léteznek is, ott még kevésbbé ügyelnek rájuk, mint a gyűjteményekben. Eme veszélyek elkerülésére, vagy legalább is csökkentésére első sorban szükséges, hogy a kiállítási helyiségek tágasak legyenek, nehogy tolongás keletkezzék. Múzeumok beosztására általánosan érvényes szabályt felállítani nem lehet. Mindig a kiállítandó tárgyak és a múzeum rendeltetése szerint kell igazodnunk. A látogató tömeget az által lehet célszerűen megosztani, ha a gyűjtemény naponként lehetőleg soká van nyitva, így a látogatók jobban megoszolnak. Hasznos az is, ha a közönség közlekedését szabályozzuk, megmutatjuk az utat, melyen járjanak és így elejét vesszük a tolongásnak. Erre azonban már az épület tervezésénél kell gondolni.

Szövetgyűjteményeknél lehetőleg minden érdekesebb darabot állítsunk ki, ez által a ki- és berakásnál gyakran bekövetkező sérüléseknek elejét vesszük. Különös gondot fordítsunk a fűtésre; lehetőleg egyenletes hőmérséklet kívánatos. A levegő ne legyen nagyon száraz, mert a száraz levegőben különösen a fatárgyak romlanak. Hogy a múzeum ne legyen túlszűfolt, lehetőleg csak a legjobb dolgokat állítsuk ki. A szűfolt gyűjtemények át nem tekinthetők. A londoni gyűjtemények (South-Kensington múzeum, British-National Gallery) eléggé bizonyítják ezt; ugyanez áll a berlini nagy gyűjteményekre. A gyűjtemény első sorban a közönség kedvéért van, ennek pedig fárasztó és megemészthetetlen, ha oly nagy tömegben mutatjuk be a műtárgyakat. Azért csak a legjobb tárgyakat állítsuk a közönség elé, a többi pedig raktározzuk el. Ha ezeket szem előtt tartjuk, megmentjük a műtárgyakat az idő előtt való elpusztulástól. Cs.

PÉTERKE KIRÁLYFI SZEKERE

UNDI MARISKÁNAK II. DÍJJAL KITÜNTETETT PÁLYAMŰVE

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

PÉTERKE KIRÁLYFI SZEKERE című gyermek-játékkal nyert pályadíjat — mint ahogy legutóbbi számunkban is írtuk — Undi S. Mariska. Ezúttal a kedves játék képét is bemutatjuk olvasóinknak. A meseország királyi családja a mese-kocsin megy haza a mese-erdőből. Künn mulattak a virágokkal, gombákkal és szarvasokkal s mikor elfáradtan nehezen esett már a járás, Péterke királyfi nagy öröme négy gombából kerék lett, kakasvirágokból kocsioldal s két szarvaskából paradés-ló. Így indult hazafelé harangvirág csengetyűzve az öreg király, meg ija-fia... Finom mesehangulatot tudott e kis játékba is lehelni a tehetséges művész.

PÁLYÁZAT. A Magyar Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi m. kir. ministertől rendelkezésre bocsátott alapból a következő pályázatot hirdeti:

1. Terveztessék egy normális polgári lakás keretébe illő egyszerű csempe (cserép) kályha. Tehát nem cifra, nagyszabású és költséges kályha tervét kívánja a társulat, hanem olyant, amelynek megvalósítása nem kerül több munkába és költségbe, mint amennyibe a bérházakban általánosan használt közönséges kályhák kerülnek.

2. A fősúlyt a társulat a kályha anyagához s annak megmunkálásának módjához alkalmazott helyes formai megoldásra és a díszítésnek diszkrét voltára fekteti; általában pedig kívánja, hogy a terv eredeti és ötletes legyen. Utánzatok és sablonos munkák ennél fogva a pályadíjat nem kaphatják.

3. A tervet a természetes nagyság 1 : 5 arányában kell készíteni, ezenkívül szükséges, hogy a párkányok profilja és a díszítések részletei természetes nagyságban konturban is meglegyenek, hogy a tervrajz alapján bármely kályhás a kályhát jól el is készíthesse.

A rajz kidolgozásának módja (tollrajz aquarell, ceruzarajz stb.) a tervezőtől függ.

4. A pályázat föltételeinek és a jogos művészi igényeknek megfelelő legkiválóbb pályaművek díjazására két díj szolgál u. m. 1. díj 200 kor. 2. díj 100 kor.

5. A pályázaton csak magyar állampolgár vehet részt.

6. Pályázni lehet névvel vagy jelíges levéllel.

7. A pályázat 1904. évi december hó 28-án déli 12 órakor jár le, amikor a pályaműveket be kell küldeni a MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT titkári hivatalába (Budapest IX. Üllői-út 33—37.)

8. A pályázatot a MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT állandó bíráló bizottsága dönti el.

9. A pályadíjjal jutalmazott pályaműveknek tulajdonjoga, beleértve a korlátlan

THALY KÁLMÁN
PLAKETTJA.

TELCS EDÉTŐL

ÉREMMINTA.

BETLEN GYULÁTÓL.

GY BECSES SÍREMLÉK A XVIII. SZÁZADBÓL, Benczur Vilmos, takarékpénztári tisztviselő Kassán, két érdekes képet bocsátott rendelkezésünkre, melyet itt közlünk.

Az egyik kép, a kassai ágostai hitvallásúak Forrás-utcai sirkertjében levő és a Klobusiczky István 1738-ból való sírkápolnáját mutatja be, melynek kovácsolt vasból készült rácsa figyelemreméltó

A másik kép, a fenti kápolnában levő
vasból kovácsolt sírkeresztet ábrázolja.
Ez a kereszt, mely a XVIII. század ko-
vácsiparának egy remeke, úgy rajz, mint
tehnika szempontjából kiváló műalkotás

s hazánkban az e korból megmaradt e
nemű műveknek egyik legbecsesebbje.
A mű alkotója ismeretlen, de valószínű,
hogy kassai mester műhelyében készült.

WALTER CRANE TORINÓI EMLÉKKÁRTYÁI.

sokszorosítási jogot, a MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT-ot illeti meg.

10. A társulat valamennyi pályaművet legalább 3 napig kiállítja az ORSZ. IPARMŰVÉSZETI MŰZEUMBAN.

11. A „MAGYAR IPARMŰVÉSZET“ szerkesztősége a pályázó művek bármelyikét lapjában díjmentesen közölheti.

Budapest, 1904. évi október havában.

A Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége.

PALYÁZAT. A Magyar Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi minisztertől kapott alapból a következő négy pályázatot hirdeti:

1/a) Terveztessék egy 5 méter széles és 7·5 méter hosszú CSOMÓZOTT SZÖNYEG A tervrajz 1 : 10 arányban készüljön és pedig szükséges, hogy a szőnyegnek felét színesen, a másik felét gondosan kidolgozott kontur-rajzban ábrázolja a pályázó, úgy hogy e terv nyomán a természetnagyságú színezett részletrajz, illetőleg maga a szőnyeg elkészíthető legyen.

b) A fentírt követelményeknek és a jogos művészi igényeknek megfelelő legjobb pályamű díjazására két pályadíj szolgál, és pedig I. díj 300 korona, II. díj 200 korona. A pályadíjak valamelyikének kiadása esetén a társulat fenntartja magának a jogot, hogy a pályaművek bármelyikét 150 koronáért megvásárolhassa.

2/a) Terveztessék egy egyszerű fali (függő) INGA-ÓRA SZEKRÉNYE a hozzá tartozó számlappal, súlylyal és ingával.

A tervrajz 1 : 5 arányban tüntesse föl az óra homlokrajzát és oldalnézetét s amennyiben faragott vagy berakott díszítési részletek volnának a terven, azok, valamint az esetleges párkány-tagozások profiljait természetes nagyságban kell megrajzolni, úgy, hogy a tervrajzok alapján a tervezett óraszekrény elkészíthető legyen.

b) A fentírt követelményeknek és a jogos művészi igényeknek megfelelő legjobb pályamű díjazására két pályadíj szolgál, és pedig I. díj 300 korona, II. díj 200 korona. A pályadíjak valamelyikének kiadása esetén a társulat fenntartja magának a jogot, hogy a pályaművek bármelyikét 150 koronáért megvásárolhassa.

3/a) Terveztessék egy FARAGOTT ARANYOZOTT KÉPKERET, amely mintegy

1 m.— 15. nagyságú képnek keretelésére alkalmas, továbbá fekvő és álló helyzetben egyaránt használható legyen. A tervrajz 1 : 5 arányban tüntesse fel az egész keretet, úgy, hogy annak hatását a rajzból meg lehessen ítélni; ezenkívül szükséges, hogy a keret díszítésének ismétlődő részei természetes nagyságban, megfelelően árnyékolva és meg legyenek rajzolva, úgy, hogy e rajzok nyomán a keretet el lehessen készíteni.

b) A fentírt követelményeknek és a jogos művészi igényeknek megfelelő legjobb pályamű díjazására két pályadíj szolgál, és pedig I. díj 300 korona, II. díj 200 korona. A pályadíjak valamelyikének kiadása esetén a társulat fenntartja magának a jogot, hogy a pályaművek bármelyikét 150 koronáért megvásárolhassa.

4/a) Terveztessék ünnepi ajándéknak, verseny- vagy kiállítási emlékdíjnak alkalmas SODRONYOS ZOMÁNCDISZÍTÉSŰ TÁRGY mint például serleg, kancsó, talpas tál, hordozható szekrényke, váza stb.

A pályaterv természetes nagyságban, megfelelően színezve tüntesse fel az illető tárgyat s amennyiben szükséges, külön annak egyes részleteit is, úgy, hogy e terv alapján a tervezett tárgy elkészíthető legyen.

b) A fentírt követelményeknek és a jogos művészi igényeknek megfelelő legjobb pályamű díjazására két pályadíj szolgál, és pedig I. díj 400 korona, II. díj 300 korona. A pályadíjak valamelyikének kiadása esetén a társulat fenntartja magának a jogot, hogy a pályaművek bármelyikét 200 koronáért megvásárolhassa.

Általános határozatok, amelyek mind a négy pályázatra érvényesek.

1. A társulat csupán teljesen eredeti munkákat díjaz vagy vásárol meg, ennélfogva sablonos munkák és utánzatok pályadíjat nem kaphatnak.

2. A pályázaton csak magyar állampolgár vehet részt.

3. Pályázni lehet névvel vagy jelíges levéllel.

4. A pályázat 1905. január hó 10-én déli 12 órakor jár le, amikorra a pályaműveket be kell küldeni a Magyar Iparművészeti Társulat titkári hivatalába (Budapest, IX. Üllői-út 33/37.)

5. A pályázatot a Magyar Iparművészeti Társulat állandó bíráló-bizottsága dönti el.

6. A pályadíjjal jutalmazott pályaműveknek tulajdonjoga, beleértve a korlát-

lan sokszorosítási jogot, a Magyar Iparművészeti Társulatot illeti meg.

7. A társulat valamennyi pályaművet legalább 3 napig kiállítja az Orsz. Iparművészeti Múzeumban.

8. A „Magyar Iparművészet“ szerkesztősége a pályázó művek bármelyikét lapjában díjmentesen közölheti.

Budapest, 1904. évi október havában.

A M. Iparművészeti Társulat elnöksége.

KÜLFÖLD.

Egy híres üvegművész halála. — Angol műbarátok egyesülete. — Az iparművészeti tárgyak értékének emelkedése. — A svéd iskolák díszítése.

EGY HÍRES ÜVEGMŰVÉSZ HALÁLA. Gallé Emil, a nancyi híres üvegművész, a franciák nagy költő-művésze ötvennyolc éves korában, szeptember hó 27-én meghalt. Ő volt a verre flambé és az interzia-üveg feltalálója, akinek remek üveg-vázái az egész világ tetszésétől kísérve, az 1900-adik évi párisi világkiállítás egyik legnagyobb sikerét alkották. A japánok szellemében önálló művészettel teremtette remek színeket játszó virágmotívumokban gazdag vázáit, melyek egy-egy érzés szimbolumai. Az érzéseknek megfelelő idézetekkel látta el alkotásait; főleg Hugó Viktort kedvelte, kinek érzései megfeleltek alkotásainak. — De Emerson, Swinburne, sőt Hesiod is nem egy remek megalkotására ihlette. A párisi kiállításon felállította azt az üvegcályhát, amelyben Nancyban üvegeit öntötte. Tiffany mellett — akitől azonban teljesen elütött művészi gyakorlata — ő volt a világ legnagyobb üvegművésze. Emellett remek bútorokat is készített, amelyeket művészi intarziákkal díszített. A télen kreációit egy nagy kiállítás keretében be akarta mutatni. De e tervében megakadályozta a halál. Iparművészeti múzeumban Gallé több jeles alkotásával van képviselve.

ANGOL MŰBARÁTOK „Nemzeti alap, művészeti gyűjtemények részére“ címen egyesületet alapítottak, mely műtárgyaknak múzeumok számára való megvásárlását, fentartását és azonkívül ilyen tárgyak külföldre való hurcolásának megakadályozását tűzte ki célul. Eddig 400 tagja

van az egyesületnek, ez a szám azonban előreláthatólag tetemesen nagyobb lesz, miután az évi tagsági díj csak egy font. Érdekes az egyesületnek az a határozata, mely a műtárgyak vásárlására vonatkozik. Ugyanis minden felmerülő alkalommal, a hosszas bizottsági tárgyalások elkerülésével, egy bizonyos személyt jelölnek ki, akit korlátlan rendelkezési joggal ruháznak fel. Más esetben ismét más egyént bíznak meg a vétellel. Ez az eljárás szerencsés választásnál előnyös, ellenkező esetben azonban káros is lehet.

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRGYAK ÉRTÉKE a párisi és londoni műárusi forgalomban, sőt a német aukciókon is, aránytalanul magasra szökött fel az utóbbi időben. A gyűjtők száma és szenvedélye ma nagyobb, mint bármikor volt. Úgy, hogy nem ritkán a képzőművészeti tárgyak, szobrok és képek, nem bírnak versenyre kelni a bútorokkal és csipkével. Akárhány szenzációeset történt, hogy még elsőrangú olasz képek ára a tizezrek közt maradt, addig egy-egy szekrényért százezresekig is fölmentek az árverezők. Igen jó példa erre a sajátos, divatszerű jelenségre a Mátyás király tálja, mely legutóbb Párisban került árverés alá. E tálnak negyedrésze restaurált, van azonban különféle gyűjteményekben még három ép testvére. Ornamentikája vagy technikája egyiknek sem olyan kiemelhető valami, csupán a rajta előforduló Mátyás király címere adja meg nekik a becslésre méltó történelmi értéket. S mit látunk ennek ellenére is? Azt, hogy annak a párisi csorba példánynak az árát 51 ezer frankra verték fel.

Az idők jele ez. Elérkezett már az iparművészet becslésének a korszaka. Igazán nem létezik válaszfal nagy és kis művészet közt. Sőt talán az ember szükségleteihez alkalmazkodó művészet közelebb férközött az emberi lelkekhez is vonatkozásai révén.

Valamint a magánosok, úgy a hatóságok és testületek is szeretettel fordulnak külföldre az iparművészet felé és pedig megrendeléseikkel valóságos irányt adnak a modern felfogásnak. A kiállításokon és helyi tárlatokon minduntalan találkozunk olyan témákkal, amelyekkel egy tanácssterem, polgármesteri előszoba, zeneterem stb. nyer megoldást. Szóval a kiállítási darabok már az élet számára lefoglalják előre, így nemcsak változatos feladatok jutnak a tervező művészeknek osztályrészül, hanem egyúttal meg van adva a mód, hogy a kivitelben a látszatra

való törekvést elkerüljék és becsületes munkával s anyaggal igyekezzenek hatást elérni.

Különösen érdekes szerepet játszanak a köz számára készült belső berendezések közt az iskolák. Az Art et Décoration legutóbbi száma (október) A SVÉDORSZÁGI MŰVÉSZI ISKOLADISZÍTÉSSEL foglalkozik. Irigylésre méltó e kis ország, művészi törekvéseit tekintve, már 15 év óta fordítanak figyelmet az iskolák dekorálására is. E célt két egyesület ápolja „Művészet az iskolában“ címen, az egyik Stockholmban, a másik Göteborgban fejt ki tevékenységet. A stockholmi egyesület csak 1897 óta áll fenn s már is sikeres eredményeket mutathat fel. Tagjainak száma mintegy 200. Évi tagdíj 12 korona. Ebből és más alapokból építészekkel iskola-berendezést terveztetnek, festőkkel meg freskót készíttetnek. Különösen figyelemre méltók a freskók. Nils Kreuger, Carl Larsson, Jenő herceg e tekintetben párját ritkítják az egész világon. Tárgyaikat leginkább a hazai történetből, vidékekről és népéletből merítik. Larsson „Karének“ című képe pl. deákok vallásos ünnepét ábrázolja, amint körben állva énekelnek, az őszinte hit és áhitat legszerencsésebb kifejezése ül az arcokon. Kreuger Oeland szigetének szakadékos világába vezeti kis közönségét, amelyen szabadságot élvező csikók fickándozásai teszik elevenné a különben komor tájat. Larsson az október végének hangulatát mutatja be egy göteborgi líceum falán, amelyen a hervadás, az ősz mellett az ifjúság örökké vidám és diadalmaskodó képe van feltüntetve. És így tovább. Mint látjuk, Svédország már túl van az iskolák művészi elrendezésének kezdetén, ott már e téren a legszebb gyümölcsök teremnek.

SZAKIRODALOM.

FARAGÓ ÖDÖN: IPARMŰVÉSZET. 6, egyenkint 10—10 lapot magában foglaló füzet. Ára az egész műnek 60 korona. A szerző kiadása.

Faragó Ödön nem szorul arra, hogy őt a Magyar Iparművészet olvasóinak külön bemutassuk. Már mintegy tíz éve szolgálja a hazai iparművészetnek úgy-szólván minden ágát jeles tervező-tehet-

ségével, amelynek egyéb jó tulajdonsága mellett megvan az a nem eléggé méltányolható előnye, hogy minden ízében eredeti s szinte tüntetve kerüli mindazt, ami idegenszerű. Ebben a tekintetben Faragó megszívlelni való példát ad fiatal tervezőinknek, akik oly könnyen kápráztatják el magukat külföldi művészek alkotásaitól, s azt hiszik, hogy olcsó sikerhez jutnak, ha azokat szolgáló módon utánozzák. De vehetnének példát Faragótól abban is, hogy ő gondos tanulmány-nyal behatólt a különböző iparművészeti technikákba s így elérte, hogy tervei az anyaggal s annak megmunkálásának módjával számolnak, szóval könnyen megvalósíthatók.

A hatvan mintalap összeállításánál első sorban tekintettel volt a műiparosok gyakorlati követelményeire, az ipariskolákra, a tanári továbbképzésre, valamint a művelt társadalom jogos igényeire. Kiterjednek pedig e tervezetek a faiparra, fémiparra, fafaragásra, himzésre, szövésre és síkdíszítményekre.

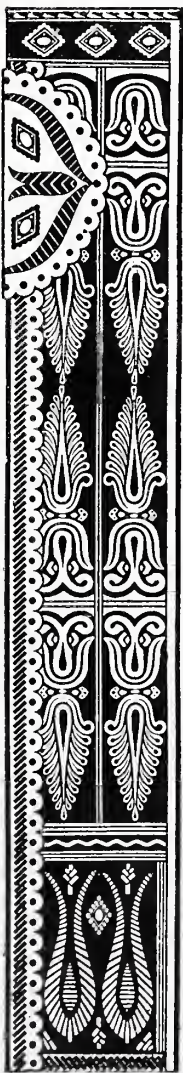
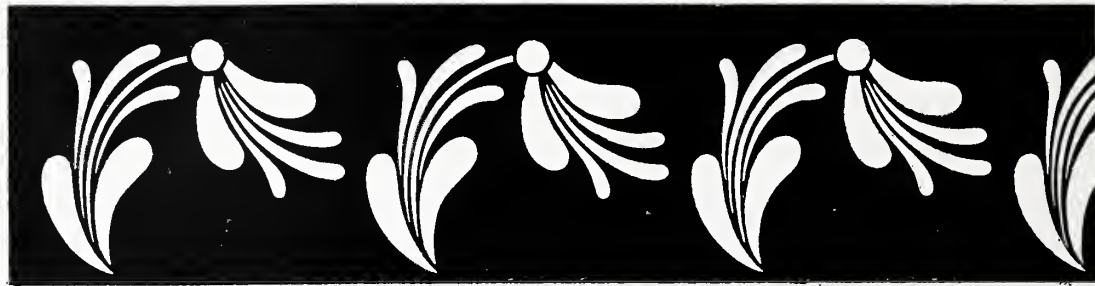
Egyelőre még csak a mű előfizetési felhívása jelent meg, az egész munka még az év végére készülhet el. Megjelenés után arra visszatérünk, de addig is legmelegebben ajánljuk figyelmébe az érdekelt köröknek. Megrendelhető a szerzőnél (Budapest, VIII., Népszínház-utca 8.) esetleg részletfizetésre is.

RÓH ISTVÁN: MAGYAR STÍLUSÚ RAJZMINTÁK, 80 ívrét lap képpel és 13 oldal bevezetéssel. Budapest, szerző kiadása, 1904. Ára 70 korona.

Egy munka jelent meg, amely megállítja mindazokat, akik érdeklődéssel viseltetnek a magyaros díszítő elemek s azoknak a rajzoktatás keretében való értékesítése iránt. Mert szerző ilyen kettős feladatot old meg művével. Egyrészt rajzmintákat ad a szakiskolák és általán a középiskolák növendékei számára. Lapjai a tanítás menetének megfelelőleg vannak összeállítva, a magyar stílus klasszikus példáin tanít a rajzolásra. Másrészt pedig a rajzpedagógiai szempont mellett, mint veszendőbe menő népies iparművészetünk emlékeinek gyűjtője s rendszeres feldolgozója is nagy érdemeket szerzett magának.

Egy nép sem foglalkozott talán rendszertelenebbül modern műipari tevékenysége közepette saját nemzeti ornamen-

GRÓH ISTVÁN

MAGYAR STILUSÚ RAJZMINTÁK

tikájával, mint ép a magyar. A gyűjtők szem elől tévesztették Gottfried Semper tanítását s nem az anyag sajátosságaitól és czél minémiségétől feltételezett megmunkálás, sem pedig a technika szempontjából nem világították meg a magyar ékítményes formákat, hanem csak a történelmi elemzést tűzték ki feladatúl és a formák definiálását. Pedig a művészettel összekapcsolt technikai alkotások (amelyekről az ornamentikát lefejtik a gyűjtők) sohasem önkényesek, tetszés szerintiék, hanem föltétlenül szükség szerinti eredményei az alakítás két tényezőjének, tudniillik az anyagnak és célnak.

E tekintetben Gróht úttörőnek kell elismernünk, mert nemcsak hogy odarajzolja a műtárgyat az ornament mellé, ami által megmagyarázza azt, hogy a díszítő elemek milyen értelemben és milyen elrendezés szerint alkalmaztának, hanem ő az első, aki történelmi hatásokon belül a technikák döntő befolyását is kiérezte és feldolgozta a magyar ornamentikánál.

Sőt még a nemzetközi stílus magyaros elváltozásaival is kibővíti a magyar díszítő stílus határait. Szerinte, igen helyesen „a nemzeti felfogásnak nem kell ugyanazon művészi formák felhasználásával megnyilatkoznia, mégis nemzeti marad“. A díszítő elemek átformálódnak időnkint úgy az idegen hatás, mint az új technikák felmerülése folytán. De az akcentus mindig magyar marad.

Az általános nemzeti jegyen belül azonban a díszítő elemek alkalmazásánál a differenciálódás következik. Azt vehetjük észre, hogy minden egyes iparágak sajátos jellegű ornamentikája van, ha mindjárt ennek az ornamentikának elemei rokonok is a többivel. Az anyag és megmunkálási mód szerint való megjelenésre a magyar ornament azért is különösen alkalmas, mert nem egyes növény képezte — mint Gróh szellemes megfigyelése bizonyítja — a motívumok előképét, hanem az egyes fajokat jellemző szerkezet, az eszményi egyszerűséggel felfogott profil vagy metszet. A naturalizmussal szemben álló tipikus formák mindenhez jobban igazodnak s így minden kor és minden technika szerint változnak.

Gróh ezt bemutatja nekünk a menyegyzetfestésnél, az agyagipari ornamenteknél, a kályhadíszítéseknél, az ónzománcos cserépedényeknél, amelyek a XVIII. században és már annak előtte dívtak. Ugyancsak iparágak szerint méltatja figyelemre a XIX. század agyag-

iparát, népies himzését, zsinórdíszítését, csipkékjét, kartonnyomását, fafaragását, székely kapuit, stb.

E kiadványnak 80 lapja azonban első sorban mégis csak a rajzoktatásra készült, „rajzmintáknak“ nevezi szerzőjük s sorrendjét is már úgy állapította meg, amint azt a tanítás kívánja. Célja velök az, hogy úgy az előállítónak, mint a fogyasztónak olyan nevelésben legyen része, mely egészséges nemzeti irányba tereli ízlését és megszeretteti a magyar ornamentikát. Az ornamentnek fontosságát így jellemzi: „az ornament, mint az iparművészet ékesen szóló nyelvezete, körülvesz, kísért mindennapi életünkben, nem mint fényűzés, hanem mint életszükséglet; díszíti otthonunkat, követ az utcán, ott van a házon, ruhán, ott van pénzünkön, szerszámainkon. Lelkünk, szépérzékünk produktuma ez és egész társadalmunkat véve, egyek vagyunk véle; az a stílus, a mely megnyilvánul általa, az mi vagyunk. Ha van egyéniségünk — akár az egyént, akár a nemzetet véve — akkor stílusunk is van“.

Még értékesebb a módszere, amivel a növendékek magyar irányú nevelését elérni törekszik, erről ráismerünk arra a Gróh Istvánra, aki az iparművészeti iskolán már több, mint hat éve oly kitűnő sikerrel tanítja a tervezést. Rajztanár és tervező urak, méltóztassanak észbe vézni: a magyar ornamentek nem arra valók, hogy folyton ezeket utánozzuk, ez ellen tiltakozik ízlésünk, lelkünk, mely lüktető életet, eredetiséget, új és új ötleteket kíván. E formák arra jók csak, hogy a rajtuk nevelkedett ifjú lélek, később, amikor megizmosodva, abba a helyzetbe kerül, hogy alkotson, vagy hogy véleményével irányítson, idegen befolyással dacolva, zavartalanul fejthesse ki egyéniségét. A magyar stílus története még nincs lezárva, az él és fejlődik, új formák jöhetnek létre, amelyek bár csakúgy különbözhetnek a megelőzőktől, mint a múltban történt, de azért magyarok lehetnek teljes mértékben. Aminthogy Horti, Faragó, Hollós, stb. tervezetein minden modernségük mellett is megérzik a magyaros zamat.

Látjuk tehát, hogy a „Magyar stílusú rajzminták“ címe alatt minő értékes anyag rejtőzik és nem tudjuk, Gróh mivel csinált nagyobb szolgálatot a magyar stílus ügyének, azáltal-e, hogy feltárta az ornamentika organikus szerepét a múltban, vagy hogy kijelölte a fejlődés irányát a jövőre vonatkozólag?

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

A Magyar Iparművészeti Társulat választmányára 1904. évi szeptember hó 30. ülést tartott Szalay Imre alelnök elnökléte alatt. Jelen vannak: Czigler Győző alelnök, Ágotay Lajos, Árkay Aladár, Beck Dénes, Gaul Károly, Gelléri Mór, Körösi Albert, Morelli Gusztáv, Nadler Róbert, Péterffy Lajos, Radisics Jenő, Telcs Ede, Thék Endre és Vig Albert választmányi tagok, Györgyi Kálmán főtitkár és mint jegyzőkönyvvezető, Szécsén Ferencz másodtitkár. Elmaradásukat kimentették: Fittler Kamill, báró Forster Gyula, K. Lippich Elek, Pap Henrik és Zsolnay Miklós választmányi tagok.

Elnök megnyitván az ülést, üdvözlöi a megjelenteket és a jegyzőkönyv hitelesítésére Gelléri Mór választmányi tagot kéri fel.

Indítványára a választmány melegen üdvözlöi báró Forster Gyulát abból az alkalomból, hogy Ő felsége őt a bárói rangra emelte és az örökös főrendi tagságot neki adományozta.

A napirendre térve:

1. Főtitkár előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratát a liègei és milánói kiállítás ügyében. Eszerint a liègei kiállításon való részvétel elejtetett, ellenben a milánói kiállítás alkalmából a miniszter a társulat közreműködésével iparművészeti tárgyakra megrendeléseket tesz, illetőleg pályázatokat fog kiírni.

Tudomásul szolgál.

2. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a társulat céljaira államsegélyképen 8000 koronát utalványozott. Főtitkár jelentí továbbá, hogy a kultuszminiszteri tárcaidei költségvetésébe vidéki iparművészeti kiállítások rendezésére 4000 korona van felvéve, amely összeg szintén a társulat céljainak előmozdítására szolgál.

A választmány a bejelentéseket örömmel veszi tudomásul és a vallás- és közoktatásügyi miniszternek támogatásáért hálás köszönetet mond.

3. Főtitkár előterjesztései a Szily Károlynak és Falus Eleknek a társulat előzetes meghallgatásával már adományozott állami tanulmányi ösztöndíjak, továbbá Murai Stefániának ugyancsak ösztöndíj és Sárosi Bellának, mint szerkesztőnek, évi szubvenció iránt az illető szakminiszteriumokhoz benyújtott folyamodványaikra adott véleményes jelentések tárgyában tudomásul szolgál.

4. Főtitkár jelentést tesz a nyár folyamán a vidéken rendezett iparművészeti kiállításokról.

Az eperjesi kiállításról már a mult ülésen tett részletes jelentést. A kiállítás ügyei már le vannak bonyolítva.

A soproni kiállítás szeptember 25-én záródott és a tárgyak visszaszállítása most folyik.

Egy zalaegerszegi lapból vett értesülés szerint a társulat kiállítása díszoklevelet kapott.

Gelléri Mór elismeréssel szól a soproni kiállítási kollekcióról, mely teljesen megfelelt annak a célnak, hogy a fejlődésre képes vidéki műipart a helyes irányba terelje.

Áttérve a miskolci kiállításra, a főtitkár jelentí, hogy az jelentékeny erkölcsi és anyagi sikerrel járt, amennyiben mintegy 10.000 látogatója volt s eladások révén befolyt 8000 korona. A kereskedelemügyi miniszter ez alkalomból az állami iparművészeti érmet a kiállítási rendezőbizottság javaslatára Bányai Viktor budapesti asztalosmesternek és Fekete Bertalan miskolci vasművesnek adományozta.

Jelentést tesz ezután főtitkár a karácsonyi kiállítás előkészítő munkálatairól, amelyet a kiállítási bizottság megbízásából Árkay Aladár vál. tag vezet.

A karácsonyi kiállításon szokásos házi sorsolásra az elnökség engedélyért folyamodott a pénzügyminiszterhez és intézkedést kér a nyereménytárgyak bevásárlására.

A választmány a jelentéseket tudomásul veszi és a nyereménytárgyak bevásárlásával a kiállítás rendezőbizottságát bízza meg.

Radisics Jenő választmányi tag indítványára kimondja, hogy kívánatosnak tartja úgy ezeknek a nyereménytárgyaknak, mint az évente ez alkalommal az Ő felsége, a képzőművészeti tanács és az Iparművészeti Múzeum részéről vásárolni szokott iparművészeti tárgyaknak közvetlenül a kiállítás megnyitása utáni napokon való kiválasztását.

E határozat jegyzőkönyvi kivonat alakjában Radisics Jenő vál. tag úrnak kiadandó, hogy ennek alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnál előterjesztést tehessen.

5. Főtitkár jelentést tesz a st-louisi kiállítás magyar csoportjának ügyeiről, amelyet egy erre a célra megalakult külön bizottság, illetőleg a bizottság felhatalmazása alapján annak elnöke intéz.

Ez a bizottság annak idején a kiállítás költségeire 125.000 koronás összeggel

záródó előirányzatot készített, amelyre fedezetül a 100.000 koronás államsegély, a Képzőművészeti Társulat hozzájárulása az adminisztrációs költségekhez és az eladásokból befolyó jutalék szolgál. Ezt a költségvetést a kiállítás kormánybiztosa, dr. Szogyény György is megkapta, akit egyébként a bizottság minden egyes, a kiállítással összefüggő kérdésről behatóan tájékoztatott.

A magyar csoport, tekintettel a későn kapott megbízásra és a szállításnál, valamint az installálásnál felmerült nehézségekre, csupán július hó 12-ére készülhetett el.

A kormánybiztostól kapott újabb adatok szerint a kiállítás összes költségei, a még hátralevő időre szükséges kiadásokat és a már Budapesten teljesített fizetéseket számításba véve, legjobb esetben 159.434 koronára fognak rúgni. Mint-hogy mai számítás szerint összes fedezetül összesen 126.030 korona állhat rendelkezésre, a kiállítás előreláthatóan mintegy 33.404 korona tiszta deficittel fog záródni. Mindezekről a társulat a kereskedelmi miniszter úrnak jelentést tett azzal, hogy a kiállítás költségeire a társulat 26.100 koronát előlegezett. Utasítást kért a minisztertől, mitévő legyen a kormánybiztos további követeléseivel szemben.

Thék Endre, Gelléri Mór, Péterffy Lajos és Körösy Albert felszólalása után az elnök a választmánynak azt a nézetét látja kialakultnak, hogy miután a társulat a maga hatáskörében megtette a szükségességeket a költségvetés betartása érdekében, felelősség a beállott deficitért nem terhelheti.

Határozatképen kimondja tehát, hogy a választmány a főtitkár jelentését tudomásul veszi, a kiállítási bizottságnak, illetőleg ennek képviselőjében a bizottság elnökének eddigi működését helyesli és intézkedéseivel teljesen egyetért. Minthogy pedig a számadás ügye jelen stádiumában már a kereskedelemügyi miniszter előtt fekszik, a választmány további állásfoglalását a miniszter döntésétől teszi függővé.

6. Főtitkár előterjeszti Radisics Jenő vál. tag levelét, melyben a st.-louis-i kiállítási bizottság ideiglenes elnöki tisztéről lemond.

Radisics Jenő lemondását szóval is indokolja.

Elnök ehhez képest felhívja a választmányt, hogy a lemondás elfogadása, vagy el nem fogadása fölött határozzon.

Thék Endre, Szalay Imre, Gelléri Mór és Péterffy Lajos egyértelműleg oda nyilatkoznak, hogy teljes bizalommal vannak a helyettes elnök iránt és kérik, hogy a kiállítás ügyét tovább is vezesse.

Radisics Jenő ennek következtében kijelenti, hogy a st.-louis-i kiállítási bizottság elnöki tisztében továbbra is megmarad és az ügyek vitelére korlátlan felhatalmazást kér.

A választmány ezt helyesléssel veszi tudomásul és a kért felhatalmazást megadja.

7. Radisics Jenő megokolt indítványt terjeszt elő a hazai iparművészetnek a párisi Salon-ban egy kisebb, de nagyon válogatott gyűjteménnyel való képviseltetése tárgyában.

A választmány az indítványt egyhangulag elfogadja és megvalósítás végett a kiállítási bizottság elé utalja.

8. Radisics Jenő és Gelléri Mór indítványára a választmány megbizsa az elnökséget, hogy a társulati tisztviselők fizetésének az általuk végzett munkához mérten való rendezésére, a társulat vagyoni helyzetére való tekintettel, a legközelebbi budget összeállításánál javaslatot tegyen.

9. Főtitkár előterjeszti a társulati pénztárnok jelentését, mely 1904. szeptember 26-ig az előirányzott 72.200 kor. kiadással szemben 38.856-28 kor. készpénzkiadást, a 72.827-15 kor. bevétellel szemben 73.057-41 korona bevételt tüntet fel. Tudomásul szolgál.

10. Az Eggenberger-féle könyvkereskedő cég művészeti szalont nyit és felkérte a társulatot, hogy iparművészeti tárgyakkól egy gyűjteményt bocsásson rendelkezésére.

A tárgyhöz Róth Miksa, Gaul Károly, Czigler Győző, Vig Albert és az elnök szólottak hozzá, mire a választmány elhatározza, hogy a kérelmet teljesíti oly kikötéssel, hogy a szalonban kizárólag magyar műipari termékek adhatók el. Kimondja továbbá, hogy ezzel nem ad a cégnek kizárólagos jogot a társulat megrendelésére készült tárgyak elárusítására. Az átengedendő tárgyak kiválasztásával és áraiknak megállapításával a választmány a kiállítási bizottságot bizza meg.

11. Főtitkár előterjeszti Kriesch Aladár választmányi tag javaslatát a bírálóbizottság határozatainak indokolása tárgyában.

Főtitkár a maga részéről ajánlja a javaslat elfogadását, mert a pályázatokat oktatás céljára is fel lehet használni, ha

a bíráló-bizottság megmondja, mik a hibái, vagy előnyei a pályaműveknek.

Árkay Aladár, Czizler Győző, Gelléri Mór, Nádler Róbert, Thék Endre és Vig Albert felszólalásai után a választmány az indítványt elvben elfogadja és végrehajtására nézve a bíráló és kiállítási bizottságokat javaslattételre felkéri.

12. Főtítkár bejelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta 20 új tag lépett a társulat kötelékébe.

Örvendetes tudomásul szolgál.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya 1904. évi október hó 14-én tartott ülést.

Szalay Imre elnöklete alatt jelen vannak: Árkay Aladár, K. Körösi Albert, Péterffy Lajos, Róth Miksa, Vig Albert bizottsági tagok és Szécsén Ferenc másodtitkár, mint jegyzőkönyvvezető.

Elmaradásukat kimentették Ágotai Lajos, Beck Dénes, Fittler Kamill, Gelléri Mór, Nádler Róbert, Radisics Jenő, Telcs Ede, Thék Endre.

1. Elnök megnyitván az ülést, a jegyzőkönyv hitelesítésére K. Körösi Albert bizottsági tagot kéri fel. Ezután megható szavakkal emlékezik meg a magyar művészet nagy halottjáról, Lotz Károlyról. Felkéri a jelenlevőket, hogy fájdalumuk és gyászuk jeléül álljanak föl. (Megtörténik). Indítványozza azután, hogy a társulat mély részvétének a mai ülés jegyzőkönyvében adjon kifejezést, erről az özvegyet külön levéllel értesítse, a ravatalra koszorút helyezzen és a temetésen magát testületileg képviseltesse.

A választmány az indítványt elfogadja.

2. Másodtitkár bejelenti, hogy a pénzügyminiszter a társulatnak a szokásos karácsonyi sorsolását díjmentesen engedélyezte.

Köszönettel tudomásul szolgál és további intézkedés végett a kiállítási bizottsághoz tételik át.

3. A kereskedelemügyi miniszter leirata a Murai (Mandl) Stefánia részére engedélyezett 1200 koronás utazási ösztöndíj ügyében tudomásul szolgál azzal, hogy a bekívánt kötelező nyilatkozatot az elnökség már felterjesztette a miniszterhez.

4. A vallás- és közoktatásügyi miniszter vidéki iparművészeti kiállítások rendezésére a folyó évre 4000 koronát engedélyezett azzal, hogy a kiállítások szer-

vezésében és rendezésében követendő elvek szempontjából az elnökségtől jelentést vár.

A választmány köszönettel fogadja a miniszter úr támogatását és a jelentés megszerkesztésére a kiállítási bizottságot kéri fel.

5. Másodtitkár felolvassa Radisics Jenőnek lemondó levelét a st.-louisi kiállítási bizottság elnöki tisztségéről.

A választmány a lemondást sajnálatos tudomásul veszi és az elnöki teendők ellátására Czizler Győző alelnököt kéri fel.

6. Másodtitkár előterjeszti a Kaposvárott folyó évi december hó 15. és 31. közt rendezendő iparművészeti kiállítás ügyében érkezett megkeresést, amelyet a választmány a kiállítási bizottsághoz tesz át azzal, hogy amennyiben a karácsonyi kiállításra beérkező anyagból e kiállításnak anyaga is kikerül, a kiállítás rendezésére a szükséges intézkedéseket tegye meg s egyben fölhatalmazza, hogy a kiállítás mellőzhetlen költségeit a vallás- és közoktatásügyi minisztertől a folyó évre vidéki kiállítások rendezésére adott államsegélyből fedezze.

7. Az aradi ipartestület részéről egy, a jövő tavasszal Aradon rendezendő iparművészeti kiállítás ügyében érkezett megkeresést a választmány megfelelő javaslattétel végett a kiállítási bizottsághoz teszi át.

8. K. Körösi Albert bejelenti, hogy Baumgarten Sándor építész 200 korona alapítvánnyal a társulat alapító tagjainak sorába lép.

Örvendetes tudomásul szolgál.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

ÚJ TAGOK. Legutóbbi füzetünknek megjelenése óta a következők léptek be a Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak sorába: Alapító tag lett 200 koronás alapítvánnyal: Baumgarten Sándor építész, Budapest; rendes tagok lettek: Dosa Lukács, iparművészeti tervező, Budapest, Hoffmann Mihály özvegye, Szabadka, Martini József műasztalos, Budapest, Ocsodál Odön építész, Pécs, Raisz Ernő királyi főmérnök, Miskolc, Singer Antal szobrász, Budapest, Stark Zsigmond agyagműgyáros, Zólyom, Villányi Ármin kir. mérnök, Lugos, Wessely Vilmos iparművészeti tervező, Budapest. Összesen 10 új tag.

